

**გათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი**

**სოციალურ მეცნიერებათა, ბიზნესისა და
სამართალმცოდნეობის ფაკულტეტი**

სოციალურ მეცნიერებათა დეპარტამენტი

ირაკლი მანგელიძე

**საერთაშორისო უსაფრთხოების
სისტემის ევროპული განვითარება**

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი 2013

UDC (უაკ) 327 (100)
გ-27

ნაშრომში მონოგრაფიულად განხილულია საერთაშორისო უსაფრთხოების ევროპული სისტემის ფორმირება ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის ჩრდილში. ნაჩვენებია ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის საერთო პოლიტიკის ჩამოყალიბების და განვითარების ტენდენციები, განხორციელების მექანიზმები და ინსტიტუტები. შეფასებულია ევროკავშირის როლი საერთაშორისო უსაფრთხოების და სტაბილურობის უზრუნველყოფაში.

ნიგნი განკუთვნილია დარგის სპეციალისტების, უმაღლესი სასწავლებლის პოლიტიკის მეცნიერების და საერთაშორისო ურთიერთობების სპეციალობების სტუდენტებისა და საკითხით დაინტერესებული აუდიტორიისათვის.

რედაქტორი:

ინეზა ზოიძე, ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი,
ასოცირებული პროფესორი

რეცენზენტები:

ნატალია ლაზა, ისტორიის აკადემიური დოქტორი
გელა ირემაძე, საერთაშორისო ურთიერთობების აკადემიური დოქტორი

ზაზა ბურკაძე, ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი,
ასისტენტ პროფესორი

საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემის ევროპული განზომილება, თბ., 2013

© ირაკლი მანველიძე, 2013

გამომცემლობა „უნივერსალი“, 2013

თბილისი, 0179, ი. ჭავჭავაძის გამზ. 19, ☎: 2 22 36 09. 5(999) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge

ISBN 978-9941-22-061-6

**ვუძღვნი მასწავლებლის –
პროფ. აბელ სურგულაძის ნათელ ხსოვნას**

აბელ სურგულაძის (1933-2001) სახელთანაა დაკავშირებული ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში საქართველოს ისტორიის კათედრის დაარსება. იყო მისი პირველი გამგე (1991-2001).

აბელ სურგულაძის სამეცნიერო ინტერესის სფეროში იყო საქართველოს და მსოფლიოს ისტორიის კარდინალური საკითხები. წლების განმავლობაში კითხულობდა ლექციებს საქართველოსა და მსოფლიოს ისტორიაში. მის კალამს ეკუთვნის 100-ზე მეტი სამეცნიერო ნაშრომი (მათ შორის - 30-

მდე წიგნი და მონოგრაფია), 400-ზე მეტი საგაზეთო პუბლიკაცია და რეცენზია. შრომების დიდი ნაწილი ეხება ევროპის ხალხთა წინააღმდეგობის მოძრაობაში ქართველთა მონაწილეობას, რაც აისახა მონოგრაფიაში „ქართველები ევროპის ხალხთა წინააღმდეგობის მოძრაობაში (1939-1945), (ბათუმი, 1985).

აბელ სურგულაძის ინიციატივით და ხელმძღვანელობით კათედრაზე გამოდიოდა ყოველთვიური გაზეთი „ძღვევა“, ხოლო 1995 წლიდან იბეჭდებოდა კათედრის წევრთა სამეცნიერო ნაშრომების კრებული “საისტორიო მაცნე”.

2013 წლის 11 აგვისტოს პროფ. აბელ სურგულაძეს დაბადებიდან 80 წელი შეუსრულდებოდა.

ს ა რ ჩ ე ვ ი

შესავალი 9

თავი I

**საერთაშორისო უსაფრთხოების ევროპული
რეგიონალური სისტემის მოზაიკა**.....21

თავი II

**ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის
პოლიტიკის კვლევის თეორიული საფუძვ-
ლები და ისტორიული განვითარების
ეტაპები**.....34

1.ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის
პოლიტიკის შესწავლის წინაპირობები 34

2.ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის
პოლიტიკის კვლევის თეორიული საფუძვლები 37

3.ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის
პოლიტიკის განვითარების ეტაპები 59

თავი III

**ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის
პოლიტიკის სტრუქტურები და
რეაქსია**.....72

1. ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის სტრუქტურები და ინსტიტუტები	72
2. ევროკავშირის სამხედრო პოტენციალის განვითარება და წყაროები	94
3. ევროკავშირის სადაზვერვო სტრუქტურები	111
4. ევროკავშირის უსაფრთხოების სტრატეგია	123
5. ევროკავშირის თავდაცვისა და უსაფრთხოების პოლიტიკის სამოქალაქო ასპექტები	136
5.1. ევროკავშირის დახმარება უსაფრთხოებისა და მშვიდობის დაცვის სფეროში.....	143

თავი IV

ევროკავშირის სტრატეგიული პარტნიორობა.....152

1. ევროკავშირის სტრატეგიული პარტნიორობის ზოგიერთი მიმართულება	152
2. ევროკავშირის და გაეროს პარტნიორობა.....	157
3. ევროკავშირის და ეუთოს პარტნიორობა.....	163
4. ევროკავშირი, დეკ-ი და ნატო: თანამშრომლობა და მეტოქეობა	166
5. ევროკავშირი და აფრიკის კავშირის პარტნიორობა.....	187

თავი V

რეგიონალური კონფლიქტები და კრიზისული

სიტუაციების მენეჯმენტი 197

1. ევროკავშირის მიერ კრიზისული სიტუაციების

მართვა 197

2. ევროკავშირის სამხედრო ოპერაციები და

სამოქალაქო მისიები..... 211

2.1. ახლო აღმოსავლეთი და ევროკავშირი.....215

2.2. სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპა და

ევროკავშირი.....219

2.2.1. ევროკავშირი და ბოსნია ჰერცეგოვინა 220

2.3. ევროკავშირი და აფრიკის კონტინენტი.....225

2.3.1. კონგო და ევროკავშირი.....225

2.3.2 ევროკავშირი და სუდანი.....227

2.3.3 ევროკავშირი და სომალა 227

2.3.4. ევროკავშირი და სამხრეთ სუდანი 229

2.3.5. ევროკავშირი და ჩადი.....229

2.3.6. ევროკავშირი და გვინეა-ბისაუსი.....230

2.3. . ევროკავშირი და ლიბია 231

2.3.8. ევროკავშირი და მალი 231

2.4. ევროკავშირი და პოსტსაბჭოთა ქვეყნები 232

2.4.1. ევროკავშირი და საქართველო.....232

2.4.2. ევროკავშირი და მოლდავეთ-უკრაინა 235

2.5. ევროკავშირი და აზია.....237

2.5.1. ევროკავშირი და ინდონეზია 237

2.5.2. ევროკავშირი და ერაყი.....237

2.5.3. ევროკავშირი და ავღანეთი 238

3. ევროკავშირის თავდაცვითი მართვა.....239

4. ევროკავშირის როლი ახალი მსოფლიო წესრიგის დამყარებაში	258
5. გადაწყვეტილების მიღების მეთოდები, ინსტრუმენტები, პროცედურები და ინსტიტუტები.....	266
5.1. გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილე ინსტიტუტები.....	291
5.1.1. ევროკავშირის საბჭო.....	292
5.1.2. ევროპარლამენტი.....	301
5.1.2. ევროკომისია.....	305
5.1.3. ევროპული საბჭო	309
 დასკვნები	 310
 რეზიუმე ინგლისურ ენაზე.....	 321
 რეზიუმე რუსულ ენაზე	 326

შესავალი

XX ს-ის. შუახანებში დასავლეთ ევროპაში დანყებულმა ინტეგრაციული პროცესებმა, რომელიც მოგვიანებით გავრცელდა სამხრეთ, აღმოსავლეთ და ჩრდილოეთ ევროპაში არსებითი გავლენა მოახდინა რეგიონის ქვეყნების შემდგომ განვითარებაზე. ცვლილებები, რომლებიც ამ კუთხით მოხდა XX ს-ის. მეორე ნახევარში გარკვეული წილად რევოლუციურ ხასიათსაც ატარებდა. ვინაიდან მან მოიცვა სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური სფეროები და ჰქონდა შორსგამიზნული გავლენა საერთაშორისო ურთიერთობების სისტემის, უფრო კონკრეტულად კი მისი უსაფრთხოების სეგმენტის ტრანსფორმაციისათვის.

ევროპაში ეკონომიკური თანამშრომლობა, რომელიც გახდა ქვაკუთხედი ინტეგრაციული პროცესებისა, თავის მხრივ განაპირობებდა მოქმედების კოორდინაციის აუცილებლობას საგარეო, უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის სფეროებში. აღნიშნული პროცესების განვითარებაზე გავლენა მოახდინა რიგმა საგარეო და საშინაო ფაქტორებმა. ერთის მხრივ, საკუთრივ ინტეგრაციული პროცესების განვითარების ლოგიკა მოითხოვდა თანამშრომლობის სფეროს გაფართოებას საგარეო პოლიტიკის (რომელსაც შემდგომ დაუკავშირდა უსართხოების და თავდაცვის საკითხებიც) მიმართულებით, რომ უკეთ მომხდარიყო საკუთრივ ეკონომიკური ინტერესების დაცვა, ხოლო მეორეს მხრივ, საერთაშორისო წინააღმდეგობების გამწვავებამ, რომლის შედეგადაც გაჩნდა ახალი კონფლიქტები მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონებში (მათ შორის ევროპაშიც), დღის წესრიგში დასვა საკითხი უსაფრთხოების ეფექტური რეგიონალური სისტემის ფორმირების აუცილებლობის შესახებ. ვერ ვუარყოფთ იმასაც, რომ ევროპული ინტეგრაციის პროცესზე

გარკვეული კუთხით გავლენა მოახდინა ტრანსატლანტიკურმა ურთიერთობებმაც.

XX ს-ის. 50-იან წლებში კონტინტზე შექმნილმა სამმა ინტეგრაციულმა გაერთიანებამ საფუძველი ჩაუყარა ევროპული საზოგადოების სისიტემას. პირველად მასში შედიოდა ექვსი დასავლეთ ევროპული ქვეყნა, შემდგომში მათი რაოდენობა 27-მდე გაიზარდა. თანდათანობით თანამეგობრობის დოკუმენტებში ჩართეს ის საკითხები, რომლებიც დაკავშირებული იყო საგარეო პოლიტიკურ პრობლემატიკასთან.

1992 წელს თანამეგობრობის ბაზაზე შეიქმნა ევროპის კავშირი, რომელიც იყო არა მარტო ეკონომიკური, არამედ პოლიტიკური ორგანიზაციაც. შესაბამისად, 1993 წლიდან ევროკავშირის ფარგლებში არსებობს საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა (სსუპ). მოგვიანებით **XX** ს-ის. 90-იანი წლების ბოლოსათვის ევროკავშირში ასევე დაიწყო ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის ფრომირება, როგორც სსუპ-ის კომპონენტი, რომელიც დაფუძნებული იყო თანამშრომლობის სამხედრო მიმართულებაზე.

თანამედროვე ეტაპზე, ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის საერთო პოლიტიკის, როგორც საკითხის აქტუალობა განისაზღვრება ევროკავშირის როლით საერთაშორისო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის და გავლენის ზრდით საერთაშორისო არენაზე. ამ გავლენის ერთ-ერთი ინსტრუმენტი არის ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის ერთიანი პოლიტიკა, რომელიც თავის მხრივ გახდა ევროკავშირის საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის მთავარი ელემენტი.

უსაფრთხოების და თავდაცვის საერთო პოლიტიკის განვითარებით ევროკავშირი ახორციელებს მთავარ მიზანს - გაზარდოს მისი როლი საერთაშორისო უსაფრთხოების სფეროში, შეინარჩუნოს ლიდერობის პოზიცია „მსუბუქი ძალის“ ეფექტუ-

რი გამოყენებით, შემაჯიროს ევროპის ქვეყნების სამხედრო-პოლიტიკური დამოკიდებულება აშშ-ზე და ნატოზე. აქედან გამომდინარე, ევროკავშირის ფარგლებში სამხედრო-პოლიტიკური თანამშრომლობის შემდგომი გაღრმავება არსებით გავლენას მოახდენს საერთაშორისო სისტემის, და მისი მთავარი ელემენტის უსაფრთხოების შემდგომ განვითარებაზე, უფრო ზუსტად კი საერთაშორისო უსაფრთხოების ახალი სისტემის ფორმირებაზე. თავის მხრივ, ევროპული ქვეყნების სამხედრო პოლიტიკის კონსოლიდაცია და სახელმწიფო სუვერენიტეტის ნაწილის გადაცემა ზენაციონალურ დონეზე უპრეცედენტო ფენომენია საერთაშორისო ურთიერთობების ისტორიაში.

ინტეგრაციის ტრადიციული თეორიის თანახმად ეკონომიკური ინტეგრაციიდან მაღალი დონის სამხედრო-პოლიტიკური თანამშრომლობაზე გადასვლა კანონზომიერი პროცესია და აუცილებელიც. აღიარებენ, რომ უსაფრთხოების და თავდაცვის საერთო პოლიტიკა ყველაზე ამბიციური პროექტია სამხედრო ინტეგრაციის მსოფლიო გამოცდილებაში.

საერთაშორისო უსაფრთხოების პრინციპულად ახალი გამოწვევების გაჩენა, უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის განვითარების კავლობაზე ტრანსატლანტიკური პარტნიორობის ახალი გააზრება, ნატოსაგან დამოუკიდებლობის შენარჩუნება, მსოფლიოში სტრატეგიული და სამხედრო-პოლიტიკური ძალთა ბალანსის შეცვლა, რუსეთის, ჩინეთის თურქეთის სტრატეგიული ინტერესების გამოკვეთა და ა.შ. ყველა ეს ფაქტორი იწვევს ევროკავშირის შიგნით პროცესების ცალსხა განვითარებას და უსაფრთხოების და თავდაცვის საერთო პოლიტიკის რეალიზაციის აუცილებლობას, რაც თავის მხრივ გამოხატულებას პოვებს პრაქტიკულ ქმედებებშიც.

ნარმოდგენილი კვლევის მიზანს შეადგენს ის რომ გაავანალიზოთ ევროპული უსაფრთხოების სისტემის პოტენციული გლობალური უსაფრთხოების კონტექსტში, გამოვყოთ მისი

უზრუნველყოფის პრობლემები ევროპის კონტინენტზე. ასევე ინტეგრაციული გაერთიანების ქვეყნებს შორის უსაფრთხოების და თავდაცვის სფეროში თანამშრომლობის ჩამოყალიბების და განვითარების განხილვა. შესაბამისად, მიზანი განსაზღვრავს კვლევის შემდგომ ამოცანებს: - მსგავსი თანამშრომლობის განვითარების ეტაპების გამოყოფა; - ევროკავშირის როლის და ადგილის განსაზღვრა თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობების სისტემაში; - უსაფრთხოების და თავდაცვის სფეროებში ევროკავშირის პარტნიორობის შესწავლა; ასევე: - განვსაზღვროთ ის პროცესები და მოვლემები, რომლებიც აყალიბებენ წესრიგს ევროპის კონტინენტზე თანამედროვე ეტაპზე; - გამოვყოთ ევროპის უსაფრთხოების მთავარი საფრთხეები და გამონვევები; - ვაჩვენოთ ევროპული უსაფრთხოების თანამედროვე სისტემის შექმნის პრინციპები, თავისებურებები და ხასიათი; - დავინახოთ ევროპული უსაფრთხოების სისტემის შექმნის მთავარი მონაწილეები, ევროკავშირის პრაქტიკული მოქმედებების ანალიზი, რაც ასევე გულისხმობს ევროკავშირის როლის შესწავლას კრიზისული სიტუაციების მართვაში.

მოცემული კვლევის ობიექტია საერთაშორისო უსაფრთხოება, როგორც ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი გლობალური სტაბილურობისა და მშვიდობის უზრუნველყოფაში, ხოლო კვლევის საგანი - ევროპის უსაფრთხოება, რომელსაც განვიხილავთ ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის ქრილში.

კვლევის მეთოდოლოგიური ბაზა დაფუძნებულია ისტორიულ-პოლიტიკური პროცესების და მოვლენების ანალიზის ისტორიზმის, ობიექტურობის, მრავალმხრივ მიდგომების გამოყენების პრინციპებსა და დებულებებზე. ვეყრდნობით კვლევის პრობლემურ-ქრონოლოგიურ მეთოდს, რომელიც გვეხმარება გამოვყოთ ის მთავარი პრობლემები, რომლებიც დაკავში-

რებულია ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის საერთო პოლიტიკის (უთსპ) სფეროების განვითარებასთან, რომელიც გამომდინარეობს მისი თითოეული ეტაპიდან. ხოლო უსაფრთხოების და თავდაცვის სფეროში ევროკავშირის წევრი ქვეყნების თანამშრომლობის ჩამოყალიბების და განვითარების პროცესის ანალიზისათვის გამოყენებულია ისტორიულ-გენეტიკური მეთოდი, რომელიც საშუალებას იძლევა გამოვყოთ მსგავსი თანამშრომლობის მიზეზები და თვალი გავადევნოთ მისი განვითარების ეტაპების კანონზომიერ ცვლას. ასევე კვლევისას ფართოდ არის გამოყენებული სისტემური კვლევის მეთოდი, რომელიც საშუალებას იძლევა კვლევის საგანი განვიხილოთ როგორც კომპლექსური პრობლემა, რომელიც იმყოფება ერთიან პროცესში, გამოვყოთ შესასწავლი მოვლენის ბევრად უფრო დამახასიათებელი ნიშნები, დავადგინოთ მათი თავისებურებები, ურთიერთობები და ურთიერთდამოკიდებულება. ეს მეთოდი საშუალებას გვაძლევს შესასწავლი ობიექტი დავინახოთ ერთ მთლიანობაში, როგორც სისტემის შემადგენლი ნაწილი, რაც ხელს უწყობს ამ სისტემის სხვადასხვა კომპონენტების ურთიერთობების მექანიზმების განსაზღვრას. გარდა ამისა, სისტემური მეთოდი ევროპის გეოპოლიტიკურ სივრცეში მომხდარი ცვლილებების, ახალი საფრთხეების და გამონვევების იდენტიფიცირების და მათზე ევროპის შესაძლო რეაქციის განხორციელების დანახვის საშუალებასაც იძლევა. დიდი ყურადღება აქვს დათმობილი ისეთ საერთო მეცნიერულ მეთოდებს, როგორცაა ანალიზის და სინთეზის, ინდუქციის და დედუქციის, შედარებით მეთოდებს.

უნდა აღნიშნის, რომ უთსპ-ის ფარგლებში სამხედრო-პოლიტიკური ინტეგრაციის გაღრმავება გახდა ევროკავშირის განვითარების დომინირებული ფაქტორი და პოლიტიკური მეცნიერების შესწავლის განსაკუთრებული პრობლემაა. სამეცნიერო ლიტერატურაში ამ ფენომენის შესწავლა მიმდინარეობს

რამდენიმე მიმართულებით. პირველი საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიის, მეორე ევროპის სამხედრო ინტეგრაციის ევოლუციის და მესამე ტრანსატლანტიკური პარტნიორობის.

ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის საერთო პოლიტიკის თანამედროვე მდგომარეობა მოითხოვს არა მარტო არსებით თეორიულ გააზრებას და საკუთრივ კონცეფციის დასაბუთებას, არამედ მისი პრაქტიკული რეალიზაციის ანალიზს. მით უფრო, რომ ევროკავშირის უსაფრთხოების პოლიტიკის ქვეშ მოიაზრება ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების ძალისხმევა ეკონომიკური და პოლიტიკური ხასიათის საფრთხეების ლიკვიდაციისთვის. მათ შორის ბრძოლა საერთაშორისო ტერორიზმის და ტრანსნაციონალური დანაშაულის, მასობრივი განადგურების იარაღის გავრცელებაზე კონტროლი, კონფლიქტების რეგულირება, გლობალური უსაფრთხოების პრობლემის გადაწყვეტა, ხოლო თავდაცვის პოლიტიკის მიზანია მესამე ქვეყნების მხრიდან შესაძლო საგარეო აგრესიის შემცირება შესაბამისი შეთანხმების მიღწევის და ევროკავშირის სამხედრო სტრუქტურების შექმნის გზით.

მოცემული თემის შესწავალა ძირითადად ეყრდნობა ევროკავშირის ოფიციალურ დოკუმენტებს, რომლებიც არიან მნიშვნელოვანი შეთანხმებები და რომელთა საფუძვლზეც ფუნქციონირებს ევროკავშირი¹. დოკუმენტების დიდი ნაწილი ელექტრონული ფორმით განთავსებულია ევროკავშირის ოფიციალურ საიტზე². მათ შორის შეიძლება გამოვყოთ ისეთი მას-

---

¹ Treaty establishing the European Coal and Steel Community, 1951; Treaties of Rome - EEC and EURATOM treaties, 1957; Merger Treaty - Brussels Treaty, 1965; Treaty on European Union - Maastricht Treaty, 1992; Treaty of Amsterdam, 1997; Treaty of Nice, 2001, Treaty of Lisbon, 2007. ხელშეკრულებების ელექტრონული ვერსია იხ. ევროკავშირის ოფიციალურ ბმულზე - http://europa.eu/eu-law/treaties/index_en.htm

² ევროკავშირის ოფიციალურ ბმული - http://europa.eu/eu-law/treaties/index_en.htm

შტაბური შეთანხმებები, როგორცაა ნიციის ხელშეკრულება და კონსტიტუციური ხელშეკრულების პროექტი. ასევე ის დოკუმენტები, რომლებიც უშუალოდ ეხება ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის სფეროების განვითარებას. წყაროების მნიშვნელოვან ჯგუფს მიეკუთვნება ევროკავშირის საბჭოს, ევროპის საბჭოს, ევროპის კომისიის და ევროპის პარლამენტის მიერ მიღებული რეზოლუციები და დეკლარაციები, სადაც გამოხატულია მათი პოზიცია და დამოკიდებულება მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონში მიმდინარე პროცესებისა და მოვლენებისადმი. არანაკლებ მნიშვნელოვანია ევროკავშირის სტრუქტურების მაღალჩინოსანთა ოფიციალური განცხადებები, ინტერვიუები, მოხსენებები, რომლებიც ეხება უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის საკითხებს.

გარდა ოფიციალური დოკუმენტებისა, მოცემული საკითხზე, ასევე საკმაოდ ბევრია სამეცნიერო ლიტერატურა. თუმცა, კომპლექსური თეორიული გამოკვლევა არც ისე ბევრი. ამ კუთხით მუშაობა აქტიურად დაიწყო გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან. მაასტრიხტის ხელშეკრულებამ, რომელმაც შემოიტანა უსაფრთხოების და თავდაცვის საერთო პოლიტიკის საჭიროება დღის წესრიგში, ასევე დააყენა ამ ფენომენის წარმოჩენის აუცილებლობაც. გაჩნდა პირველი ნაშრომები, სადაც მოცემულია ევროკავშირის პოლიტიკის საგარეო განზომილების შეფასების მცდელობა. ხოლო სანმალოს პაქტის ხელმოწერამ კვლევის სფეროში მოაქცია ევროკავშირის თავდაცვითი და სამხედრო პოტენციალის გაფართოების საკითხები³.

---

³ D. Allen, *Who Speaks for Europe? The Search for an Effective and Coherent External Policy*, London, 1998; N.Gantz, J. Steinberg, *Five Models for European Security: Implications for the United States*, Santa Monica, 1992; J. Dean, *Ending Europe's Wars: the continuing search for peace and security*, New York, 1994; *Europe in Transition: The Management of Security after the Cold War*, ed. by R. Jackson, London, 1992; J.P. Rogers, *The Future of European Security: The Pursuit*

მკვლევართა ნაწილი ევროკავშირის უთსპ-ის განვითარებას განიხილავს ტრანსატლანტიკური პარტნიორობის კონტექსტში და მიუთითებენ, რომ უთსპ აშშ-ს და ნატოს რესურსების გარეშე ვერ განხორციელდება სრულად. ისინი აქცენტს აკეთებენ იმაზე, რომ ევროპელებს არ სურთ აიღონ პასუხისმგებლობა ნატოს ფარგლებში თავდაცვაზე ხარჯების მიმართულებით. მაგრამ, მკვლევართა ნაწილი მიჩნევს რომ აშშ-მ უფრო სერიოზულად უნდა აღიქვას ევროპა და მასთან როგორც სრულფასოვან პარტნიორთან უნდა ჰქონდეს ურთიერთობა⁴.

საკითხის გახილვაში მნიშვნელოვანია ევროკავშირის უსაფრთხოების პრობლემის შემსწავლელი პარიზის ინსტიტუტის⁵ მიერ გამოცემული წიგნები⁶. მათში განხილულია ევრო-

---

of Peace in an Era of Revolutionary Change, New York, 1993; Toward Political Union: Planning a Common Foreign and Security Policy, ed. by R. Rummel, Boulder, 1992. A Common Foreign Policy for Europe? Competing Visions of the CFSP, ed. by J. Peterson, H. Sjursen, London, 1998; A Common Foreign and Security Policy for Europe, Centre for Defence Studies, London, 1995; Between Vision and Reality: CFSP's Progress on the Path to Maturity, ed. by D. Simon, Maastricht, 2000; Common Foreign and Security Policy: the Record and Reforms, ed. by M. Holland, London, 1997; The Actors in Europe's Foreign Policy, ed. by Ch. Hill, London, 1996. F. Mrand, European defence policy: beyond the nation state, Oxford, 2008. S. Ayanoglu, The Evolution of ESDP – Recent Political Developments and Social Constructivism, S.I, 2012; M. A Sanchez, The EU's Military Crisis Management Operations, S.I, 2011; M. Liewerscheidt, European Security and Defence Policy, An Analysis of Decision Making Processes towards Military Deployments, S.I, 2010;

⁴ ESDP and NATO: institutional complexities and political realities, Politique Etrangere, 2009, 4, P. 95– 106; Defending Europe: The EU, NATO, and the Quest for European Autonomy, S., 2004; The European Security and Defense Policy: NATO's Companion – Or Competitor? S.I, 2002; Shoulder to Shoulder: The Road to U.S.-European military Cooperability: A German-American analysis, S.I, 2002; Europe and America: The Prospects for Partnership, London, 1996; Europe, America, Bush: Transatlantic Relations in the Twenty-First Century: Transatlantic Relations After 2000; New York, 2003; Security Strategy and Transatlantic Relations, New York, 2006; The Agenda for the EU-US strategic partnership, ed. by de Vasconcelos, Paris, 2011.

⁵ ოფიციალური ვებ გვერდი - <http://www.iss.europa.eu/>

კავშირის უთსპ-ის განვითარების შედეგები და მოცემულია ისტორიულ პერსპექტივაში მისი განვითარების ანალიზი. ინსტიტუტმა ასევე გამოსცა ევროპულ თავდაცვის საკითხებზე ნიგნი⁷, სადაც მოცემულია უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის ცალკეული ასპექტები, მისი საერთშორისო კონტექსტი, სხვადასხვა ოპერაციებში მონაწილეობა და სტრატეგიული სცენარების ანალიზი, ევროპული თავდაცვის განვითარების პერსპექტივები, უსაფრთხოების ევროპული სტრატეგიის გავლენა მის შემდგომ განვითარებაზე.

უთსპ-ის ქრილში კრიზისული სიტუაციების მართვის თეორიული და პრაქტიკული ასპექტები განხილულია სხვადასხვა მკვლევარების ნაშრომებში. მათში მოცემულია უთსპ-ის კრიზისული მართვის პრაქტიკული რეალიზაციის ანალიზი, მასობრივი განადგურების იარაღის გაუვრცელებლობის პრობლემის და ტერორიზმთან ბრძოლის ცალკეული საკითხები⁸.

---

⁶ „EU Security and Defence Policy: the first five years (1999-2004)“, ed. by Nicole Gnesotto, Paris, 2009. p.294; მოგვიანებით ასევე გამოვიდა ნიგნი EU Security and Defence Policy: the first five years (1999-2009)“, Edited by Giovanni Grevi, Damien Helly and Daniel Keohane, Paris, 2009. p.443; პუბლიკაციების სრული სია იხილეთ ოფიციალურ-ვებ-გვერდზე - <http://www.iss.europa.eu/publications/>

⁷ N. Gnesotto, European defense: a proposal for a white paper, Paris, 2004;

⁸ E. Gross, The Europeanization of National Foreign Policy. Continuity and Change in European Crisis Management, New York, 2009; Defence Transformation in Europe: Evolving Military Roles, ed. by N. Gnesotto, J. Solana, Paris, 2004; M.Clarke, P.Cornish, The European Defence Project and the Prague Summit, International, 2002, Vol. 78, No. 4. P. 777-788. I.Anthony; The Role of the EU in International Non-proliferation and Disarmament Assistance, NonProliferation, Arms Control, Disarmament, Stockholm, 2004; O.Meier, G. Quille; Testing Time for Europe's Non-Proliferation Strategy, Washington, 2000; G.Quille, The EU's approach to tackling the proliferation of materials and weapons of mass destruction and prospects for cooperation on the eve of a new US administration: working paper. European Parliament Directorate-General for External Policies of the Union, Brussels, 2008; L.Grip, The EU non-proliferation clause: a preliminary assessment: background paper, Stockholm, 2009; O. Bures,

ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის საკითხები გაშუქებულია ბევრი რუსი მკვლევარის შრომებში, რომლებშიც იგი განხილულია ევროპის ინტეგრაციის, ევროპის ეკონომიკური, პოლიტიკური, კულტურული და სოციალური განვითარების, ევროკავშირის გაფართოების, ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკის, მსოფლიო პოლიტიკაში ევროკავშირის როლის და მნიშვნელობის ჭრილში. რა თქმა უნდა, ზოგიერთ მათგანში ყურადღება ფართოდაა გამახვილებულია უთსპ-ის ცალკეული ასპექტებზეც.

უთსპ-ის გარშემო არსებულ ნაშრომთა მეტი ნაწილი ძირითადად აღწერთი ხასიათისაა, სადაც აქცენტი გადატანილია ევროკავშირის ინსტიტუტების ფუნქციონირებაზე და სიტუაციის ფაქტობრივ ანალიზზე, მის ისტორიული განვითარე-

---

EU Counterterrorism Policy, A Paper Tiger? New York, 2011; D. Mahncke, J. Monar, International Terrorism: A European Response to a Global Threat? Brussels, 2006.

⁹ XXI - , , 2001; , 2003; : , , 2002; (.), , 2- ,, 2003; : , ,, 2001; , 1988; , 1986; , 1979; , 1978; XXI : , 2001; : , 1998; : 47. ,, 1998; , 3, - 2001 , , 2002.

ბის ასპექტებზე და მასთან დაკავშირებული ხელშეკრულებების იმპლიმენტაციის და თანმდევ ინსტიტუციონალურ ცვლილებებზე. სხვა საკითხებს შორის ასევე განხილულია შეიარაღებისა და თავდაცვის შესყიდვების, უთსპ-ის რეალიზაციისათვის წევრ-ქვეყნებს შორის ურთიერთობები და განსაკუთრებით ცალკეულ მიმართულებასთან დაკავშირებული ტექნიკური დეტალები. ბევრნილად ეს განპირობებულია იმით, რომ მსგავსი ინფორმაციის დამკვეთი და შექმნელი საკუთრივ ევროკავშირია, რისთვისაც მას შექმნილი აქვს სამეცნიერო ცენტრები და ინსტიტუტები. მხოლოდ ერთეული ლიტერატურაა, რომელშიც მოცემულია არსებითი თეორიული საკითხები ევროკავშირის საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის შესწავლის კუთხით. კერძოდ, უსაფრთხოების კვლევა, როგორც საერთაშორისო ურთიერთობების ქვედისციპლინა მხოლოდ გარკვეულნილად აქცევს თეორიული კუთხით ყურადღებას უთსპ-ს, ამავე დროს სტრატეგიულ კვლევებში, როგორც წესი მოცემულია მხოლოდ სამხედრო თანამშრომლობის ტექნიკური ასპექტები.

ნაშრომის სიახლე მდგომარეობს იმ პროცესებისა და მოვლენების გამოკვეთაში, რომლებიც განაპირობებენ უსაფრთხოების სისტემის ფორმირებას ევროპის კონტინენტზე; ევროპული უსაფრთხოების სისტემის განხილვა ევროპაში მიმდინარე გეოპოლიტიკური ცვლილებების ფონსა და ევროკავშირის ძალიანმევაზე საერთაშორისო არენაზე გახდეს ერთ-ერთი ძალის ცენტრი, ძალების მრავლცენტრისტული მსოფლიოს ჩამოყალიბების კვალდაკვალ. ასევე სიახლედ შეიძლება ჩაითვალოს ის, რომ მასში მნიშვნლოვანი ადგილი დათმობილი აქვს უკანასკნელი ათწლეულის მოვლენების შესწავლას, რომლებიც ნაკლებადაა ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში წარმოჩენილი. გარდა ამის, მასში მოცემულია იმ საკითხების კომპექსურად განხილვის მცდელობა, რომლებიც ეხება ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკას. მოცემულ სფეროში თა-

ნამშრომლობის ჩამოყალიბების და განვითარების პროცესი წარმოჩენილია ევროკავშირის პარტნირული ურთიერთობების ჭრილში საერთაშორისო ურთიერთობების სხვა გავლენიან აქტორებთან. ნაჩვენებია ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის განვითარების ეტაპები, ევროკავშირის კრიზისული სიტუაციების მართვის თავისებურებები და პრინციპები, ევროკავშირის, დასავლეთ ევროპის კავშირის და ნატოს ურთიერთობების ასპექტები, ტრანსატლანტიკური ურთიერთობების პრობლემები და მისი გავლენა თავდაცვის სფეროში ევროპული ინტეგრაციის განვითარების პროცესზე. ევროკავშირის გაფართოების განხილვა უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის პერსპექტივით.

თავი I

საერთაშორისო უსაფრთხოების ევროპული რეგიონალური სისტემის მოზაიკა

საერთაშორისო უსაფრთხოების პერსპექტივა როგორც რეგიონალურ, ისე გლობალურ განზომილებაში მჭიდროდაა დაკავშირებული ომისა და მშვიდობის მრავალწლიანი პრობლემის გადანყვეტასთან. ეს პირველ რიგში ევროპის კონტინენტს ეხება, რომელიც ორი მსოფლიო ომის წყარო და ძირითადი ასპარეზი იყო. ხანგრძლივი დროის განვლობაში ევროპის კონტინენტზე მოსახლეობა თანაარსებობის სხვადასხვა მოდელების ფარგლებში, შეიარაღებული კონფრონტაციით დაწყებული პოლიტიკური ინტეგრაციის ჩამოყალიბებით დამთავრებული. ამ უკნასკნელის საწყისი თავდაპირველად ეკონომიკური ფაქტორი იყო, ხოლო შემდეგ მას სოციალურ-პოლიტიკური და უსაფრთხოების ასპექტებიც დაემატა.

საერთაშორისო უსაფრთხოების გლობალური პრობლემები თავის გამომხატულებას სულ უფრო მეტად რეგიონალური უსაფრთხოების კომპლექსებში პოულობს. თუმცა, მათი გამოვლინება ყველა რეგიონში ერთნაირი როდია. რეგიონალურ პროცესებზე მსოფლიოს წამყვანი სახელმწიფოების მიერ გარედან პროვოცირებული პოლიტიკა ახდენს გავლენას. მაგრამ ამა თუ იმ რეგიონში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ლოკალურ პრობლემებსაც, რომლებიც მხოლოდ კონკრეტული რეგიონისთვისაა დამახასიათებელი.

რეგიონალური უსაფრთხოება, რომელიც საერთაშორისო უსაფრთხოების შემადგენელი ნაწილია,

კონკრეტულ რეგიონში საერთაშორისო ურთიერთობების ისეთი სპეციფიკური დამახასიათებელი მდგომარეობაა, რომელიც თავისუფალია სამხედრო, ეკონომიკური და სხვა სახის საფრთხეებისაგან, ასევე იმ გარედან ჩარევისა და თავდასხმებისაგან, რომლებიც რეგიონის სახელმწიფოების დამოუკიდებლობასა და სუვერენიტეტს ხელყოფს.

მართალია საერთაშორისო უსაფრთხოებასა და რეგიონალურ უსაფრთხოებას საერთო ნიშნები, მაგრამ ამ უკანასკნელს გამოვლენის თავისი ფორმებიც აქვს, რაც კონკრეტული რეგიონის თავისებურებებთან, მათში ძალთა ბალანსი კონფიგურაციასთან, მათ ისტორიულ, კულტურულ, რელიგიურ ტრადიციებთან და ა.შ. არის დაკავშირებული.

რეგიონალური უსაფრთხოების პირველი ფორმა შიდა ინტეგრაციაა. იმისათვის რომ მოხდეს რეგიონალური უსაფრთხოების პროცესის მხარდაჭერა შეიძლება ამისათვის შეეიმნას ორგანიზაცია (მაგ. ეუთო) ან სახელმწიფოები უფრო უნივერსალურ გაერთიანებაში შევიდნენ (მაგ., ამერიკული სახელმწიფოების ორგანიზაცია, აფრიკის კავშირი). ან კიდევ შეიძლება სახელმწიფოებმა კონკრეტული რეგიონის ფარგლებში განავითარონ ინტეგრაცია, შექმნან ზეეროვნული ინსტიტუტები, მათ შორის უსაფრთხოების და თავდაცვის მიმართულებით და ინსტიტუციონალურ დონზე დაიწყონ ფიქრი უსაფრთხოების უზრუნველყოფისათვის, რისი კლასიკური მაგალითიც თანამედროვე ეტაპზე ევროკავშირია.

რეგიონალური უსაფრთხოების მეორე ფორმა შიდა ინტეგრაციასთან ერთად წამყვანი სახელმწიფოების ჩარევის ფაქტორსაც ითვალისწინებს. მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონებში უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში გასათვალისწინებელია წამყვანი სახელმწიფოების ჩარევის ხარისხიც. მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ევროპის რეგიონი ამერიკის შეერთებული შტატების და საბჭოთა კავშირის

მხრიდან მსგავსი „ჩარევის“ ობიექტად იქცა. უფრო ადრე კი, კონტინენტური ევროპის უსაფრთხოებას საფრანგეთის, გერმანიის, რუსეთის და დიდი ბრიტანეთის ურთიერთდამოკიდებულება განსაზღვრავდა. ცივი ომის პერიოდში ევროპამ თითქოს დაკარგა საკუთარი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ფუნქცია. ამ კუთხით მის გარკვეულ ნაწილზე პასუხისმგებლობა ამერიკის შეერთებული შტატებმა აიღო, რასაც იგი ნატოს ფარგლებში ანხორციელებდა. ევროპის აღმოსავლეთი ნაწილის უსაფრთხოების „უზრუნველყოფა“ ვარშავის ბლოკის მეშვეობით საბჭოთა კავშირმა იკისრა.

ბიპოლარული საერთაშორისო სისტემის დაშლის შემდეგ აღმოსავლეთ ევროპის სახელმწიფოების ნაწილი ნატოს წევრი გახდა. ამ დროს ევროპის კონტინენტზე მომხდარი ცვლილებები ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპის, ბალკანეთის და პოსტსაბჭოთა სივრცის რეგიონებს შეეხეო. ასევე აშკარა იყო აშშ-ის უდავოდ დიდი როლი ევროპის უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში XX საუკუნის 90-იან წლებში და XXI საუკუნის დამდეგსაც კი. იუგოსლავის კრიზისმა აშკარად წარმოაჩინა ევროპის უძლურება ნატოს მხარდაჭერის გარეშე გამკლავებოდა პრობლემებს. ამ გარემოებებმა ევროკავშირი აიძულა საკუთარი უსაფრთხოების პოლიტიკის განვითარებაზე დაეწყო ფიქრი. საერთო ინტერესების და უსაფრთხოების გარშემო ევროპის გაერთიანების ძველმა იდეამ არანარტო ხორცშესხმა იწყო, არამედ მას უკვე რეალური მახასიათებლები და ნიშნებიც გაუჩნდა.

ევროპული უსაფრთხოება ყოველთვის რეგიონალურ კონტექსტში განიხილებოდა. ასე ხდებოდა ცივი ომის პერიოდში, როცა საერთაშორისო ურთიერთობების ევროპული ქვესისტემა ორი ურთიერთდაპირისპირებული ზესახელმწიფოს გლობალურ სისტემაში ცენტრალური ნაწილი იყო. თუმცა

ევროპაში ორი ბლოკის დაპირისპირებას არა მარტო რეგიონალური, არამედ გლობალური განზომილებაც ჰქონდა. ცივი ომის დასრულების შემდეგაც კი ევროპა და ევროატლანტიკური სივრცე აგრძელებენ კონცენტრირებას უსაფრთხოების სფეროში. ეს არ ნიშნავს იმას, რომ რეგიონი არ აცნობიერებს უსაფრთხოების გლობალურ გამოწვევებს. პირიქით, უსაფრთხოების ყველა კონცეფცია როგორც ნაციონალურ ისე მრავალმხრივ დონეზე, ხაზს უსვამს საჭირო ადეკვატური პასუხების აუცილებლობას ახალი გლობალური გამოწვევების და რისკების წინააღმდეგ¹⁰.

ამრიგად, საერთაშორისო უსაფრთხოება როგორც გლობალურ, ისე მჭიდროდაკავშირებული ცალკეული რეგიონების უსაფრთხოებას მოიცავს. გლობალური პრობლემების გამწვავება გავლენას ახდენს სოციალურ-პოლიტიკური ხასიათის წინააღმდეგობების გაძლიერებაზე ცალკეულ რეგიონებში, რაც თავის მხრივ რეგიონალური კონფლიქტების და კრიზისების გაზრდის საშიშროებას ქმნის. მწვავე გლობალური პრობლემების შერბილება, მათი შესაძლო საშიში შედეგების დაძლევა მოითხოვს უსაფრთხოების მხარდაჭერის გაძლიერებას ცალკეულ რეგიონებში, რაც საყოველთაო უსაფრთხოების განმტკიცებას უწყობს ხელს. ამასთან დაკავშირებით განსაკუთრებულ აქტუალობას იძენს ერთობლივი ძალისხმევები საერთაშორისო მშვიდობის მხარდასაჭერად, რაც კოლექტიურ უსაფრთხოებას გულისხმობს.

ევროპის კონტინენტზე განვითარებული და განშტოებადი კოლექტიური უსაფრთხოების რეგიონალური ორგანიზაციების სისტემა ჩამოყალიბდა. ევროპული

---

¹⁰ . . . , . . . , :
 , იხ. ბმულზე -

http://www.vestnik.mgimo.ru/fileserver/20/16_Lebedeva.pdf

უსაფრთხოების ამ სისტემას ხანგრძლივი ისტორია აქვს, რომლის მსვლელობაშიც მან რამდენიმე ეტაპი განვლო. ამ პროცესში სხვადასხვა სტრუქტურები მონაწილეობდნენ, რომლებიც ერთმანეთისაგან სამართლებრივი, ორგანიზაციული და მატერიალური შემადგენლობით განსხვავდებოდა. ამ პროცესში მნიშვნელოვან როლს „ცივილიზაციური“ ფაქტორი და კონტინენტზე ეკონომიკური ინტეგრაციაც თამაშობდა. ცივილიზაციური ფაქტორი განსაზღვრავს ინტეგრაციის სამ ძირითად მიმართულებას: ტრანსატლანტიკურს, ევროცენტრისტულს და ევრაზიულს.

პირველი ნატოს ფარგლებში ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და კანადასთან ევროპული სახელმწიფოების მჭიდრო ურთიერთობებს გულისხმობს;

მეორე ევროინტეგრაციის დამოუკიდებელი მიმართულებით განისაზღვრება.

მესამე უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ევროპული კოლექტიური სტრუქტურის ფორმირების პროცესში პოსტსაბჭოთა ქვეყნების ჩართვას გულისხმობს.

ცივი ომის დასრულების და ვარშავის ხელშეკრულების გაუქმების შემდეგ დასავლეთ ევროპული სახელმწიფოების მიერ შემუშავებულ იქნა „ახალი ატლანტიზმის“ კონცეფცია, რომელშიც ჩამოყალიბებული იყო ნატოს ამოცანები ისეთი ახალი საფრთხეების გამოვლენის პირობებში, როგორცაა მასობრივი განადგურების იარაღის გავრცელება, ეთნიკური და რელიგიური კონფლიქტები, ტერორიზმი, ექსტრემიზმი, რადიკალიზმი და ა.შ. ამ ახალმა მიზნებმა ნატო აიძულა სამხედრო-პოლიტიკური ბლოკიდან ძირითადად პოლიტიკურ ორგანიზაციად ტრანსფორმებულიყო. თუმცა ამავე დროს მან თავდაცვისა და სამშვიდობო ოპერაციების წარმოებისათვის აუცილებელი სამხედრო პოტენციალი შეინარჩუნა.

„ევროპეიზმის“ მომხრეები XX ს-ის 90-იანი წლების ბოლოს გააქტიურდნენ, როცა თავიანთი მისწარაფებები ერთიან ევროპულ აქტსა და მასტრიხტის ხელშეკრულებაში ასახეს. ამ იდეამ თავისი განვითარება 1997 წლის ამსტერდამის ხელშეკრულებაში ჰპოვა, როცა საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის სფეროებში ევროკავშირის კომპეტენციების გაფართოება მოხდა. ევროპეისტების ერთ-ერთი მიზანი ევროპის რეგიონზე ამერიკის შეერთებული შტატების გავლენის შესუსტებაა. ევროპეიზმის იდეის ფარგლებში იქნა სწორედ წამოყენებული ინიციატივა ევროპული სწარფი რეაგირების ძალების შექმნის შესახებ, რომელიც რეგიონში მშვიდობისა და უსაფრთხოების უზრუნველმყოფი ოპერაციების განხორციელებას შეძლებდა. 1998 წლის სენ მალოს შეხვედრამ ფაქტობრივად უსაფრთხოების მიმართულებით ბევრად ფართო გაერთიანებითი პროცესების დაჩქარება განსაზღვრა¹¹.

მიუხედავად გარკვეული წინააღმდეგობებისა ევროპული რეგიონალური უსაფრთხოების სისტემაში მნიშვნელოვან თავისებურად შეიძლება ჩაითვალოს სხვადასხვა გეოპოლიტიკური სივრცის მომცველი სტრუქტურების არსებობა როგორცაა მაგალითად ნატო, ევროკავშირი და ეუთო და ა.შ. ნატო მოიცავს ტრანსატლანტიკურ სივრცეს, ევროკავშირი საკუთრივ ევროპის რეგიონს, ხოლო ეუთო ტრანსატლანტიკურსაც და ევრაზიულსაც. ასევე განსხვავებულია მათი მექანიზმები უსაფრთხოების უზრუნველყოფის კუთხით.

---

¹¹ . . . , 04 (55), 2011. ..

„ცივილიზაციური“ ფაქტორი მჭიდროდაა დაკავშირებული ევროპაში ინტეგრაციული პროცესების ეკონომიკურ საწყისებთან. ეს უკანასკნელი ასევე მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ევროპის კოლექტიური უსაფრთხოების სისტემის შექმნაში. მაგ., აშშ-ის და ევროპის ქვეყნების ეკონომიკების მჭიდრო ურთიერთდამოკიდებულება ქმნის მყარ ეკონომიკურ საფუძველს მათი სამხედრო-პოლიტიკური ინტეგრაციისათვის. ნატოს შექმნა ფაქტობრივად „მარშალის გეგმის“ ეკონომიკური და პოლიტიკური კომპონენტების თანხვედრა იყო. იგივე შეიძლება ითქვას ევროკავშირის ფორმირების და გაფართოების პროექტზეც. იგი მოიცავს კოლექტიური უსაფრთხოების კომპონენტს - დასავლეთ ევროპული კავშირს სახით და ასევე ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის დამოუკიდებელ პოლიტიკასაც¹².

ევროპაში ინტეგრაციული პროცესების ფორმირება დაიწყო უსაფრთხოების ისეთი საერთო პრობლემების გააზრებით, როგორიც საგარეო და საშინაო საფრთხეები იყო. ევროპის კავშირის შექმნამ შეცვალა ევროპის სახელმწიფოთა ურთიერთობები. მათ შორის ყველა სადავო საკითხი ზეეროვნული ინსტიტუტების ჭრილში მშვიდობიანი გზით ნყდება.

თუმცა, ბალკანეთის ომმა ევროპელებს დაანახვა, რომ ომის საფრთხე რეგიონში მაინც არსებობს და ევროპა ასეთი გამონეგებისათვის მზად უნდა იყოს. ევროპას ასევე ამერიკის შეერთებული შტატების რაკეტსაწინააღმდეგეო სისტემების ევროპის კონტინენტზე შესაძლო განალგების გამო შეიარაღებული შეჯიბრის ახალი რაუნდიც ემუქრება.

---

¹²

, M., 2009

რეგიონალური უსაფრთხოების განვითარების კუთხითაც ევროკავშირის გაფართოება მნიშვნელოვანი მექანიზმია, ვინაიდან გაფართოებამ საშუალება მისცა სახელმწიფოთა ამ დიდ გაერთიანებას, ევროპის კონტინენტზე უსაფრთხოების და სტაბილურობის განმტკიცების საქმეში მნიშვნელოვანი წვლილი შეეტანა. ევროკავშირი ცდილობს არ დაუშვას ახალი გამყოფი ხაზების წარმოქმნა ევროპაში და ხელს უწყობს სტაბილურობის და კეთილდღეობის დამკვიდრებას როგორც, ახალი საზღვრით შემოფარგლულ ტერიტორიაზე, ისე მის ფარგლებს გარეთ.

ევროპაში ხანგრძლივი ევოლუციის შედეგად ჩამოყალიბდა საერთაშორისო ორგანიზაციის რთული სისტემა, რომელიც რეგიონალური უსაფრთხოების განმტკიცებასაც ემსახურება და რაზეც ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის განვითარება მეტყველებს.

ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის ძირილში ევროპული უსაფრთხოების თანამედროვე რეგიონალური სისტემის ფორმირებისათვის მიმდინარეობს ახალი მექანიზმების შემუშავება. სამხედრო ფაქტორი უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში არანაკლებ მნიშვნელოვანია, მიუხედავად იმისა, რომ მას დომინირების ის ხარისხი არ აქვს რაც წინა საუკუნეებში. ამჟამად ევროპული უსაფრთხოების უზრუნველყოფა მოიცავს ბირთვული, ენერგეტიკული, საინფორმაციო და ეკოლოგიური უსაფრთხოების დაცვას, კრიზისების პრევენციულ რეგულირებას, ბრძოლას საერთაშორისო ტერორიზმთან და ა.შ. უსაფრთხოების საკითხებში ევროპული ინტეგრაციის კულმინაციად შეიძლება ჩაითვალოს 2004 წლის 12 ივლისს ევროპის თავდაცვის სააგენტოს შექმნა. ეს მეტყველებს, იმაზე რომ ევროპის კონტინენტი ბევრად საერთაშორისო უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში ძლიერი და საიმედო

სისტემის სახით გვევლინება. ამავე დროს, ევროპის ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიზანია გაეროს როლის გაძლიერება, ვინაიდან ის არის ერთადერთი ორგანიზაცია, რომელიც მშვიდობისა და სტაბილურობის უზრუნველყოფისათვის ძალას გამოიყენებს.

ევროპაში უსაფრთხოების ეფექტური სისტემის შექმნა შესაძლო საშინაო და საგარეო, სამხედრო და არასამხედრო საფრთხეების ობიექტურ, ზუსტ შეფასებას და ადეკვატური მოქმედებების განხორციელებას მოითხოვს. შესაბამისად, ევროპული საზოგადოება მთავარი საფრთხეების გამოვლენასა და პრევენციის განხორციელებზეა ორიენტირებული. ვინაიდან მსოფლიოში მიმდინარეობს გლობალური ცვლილებები, გავლენის სფეროებისა და ენერგორესურსებით მდიდარი რეგიონებისათვის ბრძოლა და ინტეგრაციული პროცესები, იკვეთება ძალთა ახალი ცენტრების ფორმირების კონტურები, მწვავედება სხვადასხვა სახის რეგიონალური კონფლიქტები, ჩანს მრავალპოლუსიანი მსოფლიოს ჩამოყალიბების ტენდენცია. ევროპის სახელმწიფოებს სულ უფრო უძლიერდებათ სურვილი განახორციელონ დამოუკიდებელი და კონსტრუქციული საგარეო პოლიტიკა, თავიდან აიცილონ გარე ძალების ჩარევა მათ შიდა საქმეებში და ეკონომიკა გარე საფრთხეებისაგან დაიცვან.

თანამედროვე ეტაპზე მსოფლიოსა და მათ შორის ევროპის თანამეგობრობისათვის მთავარი საფრთხეებია: მასობრივი განადგურების იარაღის გავრცელება, ენერგეტიკული კრიზისი, ეკონომიკური კრიზისი, საერთაშორისო ტერორიზმი, რეგიონალური და ლოკალური კონფლიქტები, საერთაშორისო ორგანიზებული დანაშაული, სტრატეგიული სტაბილურობის დარღვევა, ნარკოვაჭრობა, ბუნების დაცვა, საინფორმაციო ომი, რესურსების დეფიციტი, კლიმატური ცვლილებები, რადიკალიზმი და ექსტრემიზმი.

აღნიშნული საფრთხეების ანალიზი აჩვენებს, რომ თანამედროვე ევროპის სამხედრო-პოლიტიკურ სიტუაციაზე სწორედ ისინი ახდენენ გადამწყვეტ გავლენას. ამ გამონკვევების წინააღმდეგ ეფექტური ბრძოლის აუცილებლობის გააზრება ცვლის უსაფრთხოებაზე ტრადიციულ შეხედულებას ევროპაში. ეს კი არის ის არსებითი ფაქტორი, რომელიც გავლენას ახდენს უსაფრთხოების ერთიანი ევროპული სისტემის ჩამოყალიბებაზე, რომელსაც ევროპის ქვეყნები ევროკავშირის ბაზაზე ანხორციელებენ.

საგარეო და შიდა საფრთხეების ხასიათის ცვლილებები გავლენას ახდენს ევროპული უსაფრთხოების სისტემის შინაარსსა და მისი მთავარი მონაწილეების ქცევაზე. ევროპული უსაფრთხოების უზრუნველყოფის პრობლემისადმი ახალი მიდგომის განმასხვავებელი ნიშანია - პირველი: უსაფრთხოების კომპლექსური ხასიათის გაგება, რაც ნიშნავს უსაფრთხოების სამხედრო ასპექტების შემცირებას და სამოქალაქო და არასამხედრო ასპექტების გაძლიერებას; მეორე: უსაფრთხოების თემატურ კომპონენტებად დაყოფა (ეკოლოგიური, ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული) და მესამე: უსაფრთხოების საბაზისო ნიშნები, რომელიც დამოკიდებულია მისი მიღწევის მიზანზე, სტრატეგიაზე, პრინციპებსა და მეთოდებზე (კოლექტიური უსაფრთხოება, კოოპერატიული/თანამშრომლობითი უსაფრთხოება და პრევენციული უსაფრთხოება). ამ ასპექტების კომპლექსური ანალიზი საშუალებას იძლევა დავინახოთ თანამედროვე ევროპული უსაფრთხოების სისტემის შექმნის ისეთი საფუძვლები, როგორცაა: პოლიტიკური თანამშრომლობა, ნაციონალური და სახელმწიფოთაშორისი თავდაცვითი სტრუქტურების შექმნა, სახელმწიფოთაშორისი სამხედრო დაგეგმარების ფორმირება, შეიარაღების შემცირება, სამხედრო სტრუქტურების გარდაქმნა, პოლიტიკურ და

სამხედრო სისტემებს შორის ურთიერთდამოკიდებულება აგრესიის აღკვეთის ეკონომიკურ ზომებთან ერთად და ა. შ.

ევროპაში ეკონომიკური, პოლიტიკური და შემდეგ სამხედრო ინტეგრაციის გაღრმავებამ ისეთი სიტუაცია შექმნა, რომელის დროსაც ევროკავშირის ქვეყნებმა შეძლეს საერთაშორისო არენაზე ერთიანი პოზიციით გამოსულიყვნენ და ახალი სამხედრო-პოლიტიკური ცენტრის როლზე განეცხადებინათ პრეტენზია. თანამედროვე ეტაპზე უსაფრთხოების ევროპული სისტემის შექმნის მონაწილეები არიან: გაერო, რომელიც არის ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური საერთაშორისო ინსტიტუტი ძალთა მრავალპოლუსიანი ბალანსის მმართვეის კუთხით ევროპაში; ეუთო, რომელიც თამაშობს მთავარი კოორდინატორის როლს ევროპული სახელმწიფოების ერთობლივი ძალისხმევის შემუშავების მიმართულებით ახალი კოლექტიური უსაფრთხოების სისტემის ფორმირების საქმეში; ჩვეულებრივი შეიარაღების შესახებ ხელშეკრულება, რომელიც წარმოადგენს ეფექტურ ინსტრუმენტს უზრუნველყოს სტაბილურობა ატლანტიდან ურალამდე; ნატო, რომელიც პასუხისმგებელია მისი წევრი სახელმწიფოების უსაფრთხოებასა და თავდაცვის უზრუნველყოფაზე და ბოლოს, ევროკავშირი¹³, რომელიც სულ უფრო და უფრო წარმატებით ავითარებს უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკას.

უსაფრთხოების ევროპული სისტემის ძირითადი პრინციპების ანალიზი ყველა მისი შემადგენელი კომპონენტის გათვალისწინებით აჩვენებს, რომ მასში პრიორიტეტულია როგორც სამხედრო-სტრატეგიული, ისე სამოქალაქო მიმართულება. ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის

13

... , ... , ... , .. - , 2009, c. 12-36.

პოლიტიკის მაგალითზე კარგად ჩანს, რომ რეგიონალური უსაფრთხოების ეფექტური, მოქმედი სისტემის ჩამოყალიბება დიდი და პატარ სახელმწიფოების შეთანხმებული პოზიციიდან, კრიზისების პრევენციის და მოგვარებისათვის პოლიტიკური, დიპლომატიური სანქციების გამოყენებიდან, პოლიტიკური გადანყვეტილებების მიღების მექანიზმების დამუშავებიდან, კონფლიქტების პრევენციიდან და ურთიერთდობის გაძლიერებიდან გამომდინარეობს.¹⁴

ევროპის უსაფრთხოების თანამედროვე რეგიონალური სისტემის ფორმირების მნიშვნელოვანი თავისებურება ის არის, რომ მასში მონაწილეობას ღებულობენ ევროპის ის სახელმწიფოები, რომლებიც უკვე არიან სხვადასხვა სახის, უსაფრთხოების დაცვაზე ორიენტირებული საერთაშორისო სტრუქტურების სუბიექტები. შესაბამისად გამოიყოფა ქვეყნების ხუთი ტიპი: ქვეყნები, რომლებიც არიან ევროკავშირის და ნატოს წევრები და ამით ღებულობენ გარკვეულ სარგებელს; ქვეყნები, რომლებიც არიან მხოლოდ ან ნატოს ან მხოლოდ ევროკავშირის წევრი; ქვეყნები, რომლებიც მართალია მიეკუთვნებიან ერთ ინსტიტუტს, მაგრამ სურთ რომ იამავდროულად გახდნენ მეორე ინსტიტუტის წევრიც; ქვეყნები, რომლებიც არ ეკუთვნიან არცერთ დასახელებულ ინსტიტუტს, მაგრამ მათი წევრობის ზღვარზე არიან; ქვეყნები,

---

¹⁴ ევროპული უსაფრთხოების სისტემის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემად რჩება რუსეთის უარყოფითი დამოკიდებულება ნატოს და ევროკავშირის აღმოსავლეთით გაფართოების საკითხი. ეს ცალკე კვლევის საგანი და მას არ ვეხებით. ასევე ცალკე განსჯის საგანია ევროპული უსაფრთხოების შესახებ ხელშეკრულების რუსული ვარიანტი, რომლის არსიც არის სამხედრო-პოლიტიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით შეიქმნას ევრო-ატლანტიკური სივრცის ერთიანი, გაუყოფელი არე.

რომლებსაც ევროკავშირში ან ნატოში განევრიანების პერსპექტივა არა აქვთ.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი თავისებურება არის ის, რომ ევროპის კონტინენტზე უსაფრთხოების სისტემის არქიტექტურაზე ევროპული, ამერიკული და რუსული შეხედულებები არსებობს.¹⁵ ხშირად ეს შეხედულებები იკვეთება, რის შედეგადაც ვღებულობთ ევრო-ატლანტიკურ/ტრანსატლანტიკურ და ევრაზიულ მოდელებს. ეს უკანასკნელი ამჟამად ნაკლებად განხილვადია. საკმაოდ დაპირისპირებულია ტრანსატლანტიზმი და ევროპეიზმი. თუმცა თანამედროვე ეტაპზე მათი თანაარსებობა სიცოცხლისუნარიანობას ავლენს.

---

¹⁵

თავი II

ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის კვლევის თეორიული საფუძვლები და ისტორიული განვითარების ეტაპები

1. ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის შესწავლის წინაპირობები

1992 წლის 7 თებერვალს, ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის თორმეტმა წევრმა სახელმწიფომ ხელი მოაწერა მასტრიხის ხელშეკრულებას¹⁶ ევროპის კავშირის შექმნის შესახებ, რომელმაც ევროპის ინტეგრაციის პროცესი ახალ მუხტი მიანიჭა. მასში მოდიფიცირებული იყო პარიზის, რომისა და სხვა საკვანძო ხელშეკრულებები, დახვეწილი და განვრცობილი ევროპის მოკლე და გრძელვადიანი ეკონომიკური მიზნები, ჩამოყალიბებული ევროპის ქვეყნების პოლიტიკური თანამშრომლობის ძირითადი ამოცანები.

მასტრიხტის ხელშეკრულების ხელმოწერის შემდეგ ოფიციალურად დამკვიდრდა ტერმინი „ევროპის კავშირი“ (ევროკავშირი). იგი ითვალისწინებდა არა მარტო ეკონომიკურ და სავალუტო კავშირის შექმნას, არამედ პოლიტიკურისაც. ხელშეკრულებაში მოცემული იყო ერთიანი საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის წარმოების სამართლებრივი საფუძვლებიც. თუმცა, მასტრიხტის ხელშეკრულებას ამ თვალსაზრისით ზოგადი ხასიათი აქვს და ითვალისწინებდა მხოლოდ ერთიანი

---

¹⁶ მასტრიხტის ხელშეკრულების რატიფიკაცია არც ისე ადვილი აღმოჩნდა, როგორც ელოდნენ, თუმცა იგი ძალაში მაინც შევიდა 1993 წლის 2 ნოემბერს.

თავდაცვითი პოლიტიკის შესაძლო ფორმირებას, ანუ ფაქტობრივად ის ქმნიდა ერთიანი თავდაცვითი სისტემის ჩამოყალიბების საფუძველს. სწორედ, მასზე დაყრდნობით 1999 წელს მიიღეს თავდაცვისა და უსაფრთხოების ევროპის პოლიტიკა. მოგვიანებით 2003 წელს კი უსაფრთხოების ევროპული სტრატეგია. 2009 წლის 1 დეკემბერს კი ძალაში შევიდა ლისაბონის ხელშეკრულება, რომლის თანახმადაც ევროპის თავდაცვისა და უსაფრთხოების პოლიტიკა გარდაიქმნა უსაფრთხოებისა და თავდაცვის ერთიან პოლიტიკად. შემოვიდა ევროკავშირის უმაღლესი წარმომადგენლის თანამდებობა საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკაში და საგარეო საქმეების ევროპული სამსახური. საკუთრივ ევროკავშირი აღიარეს სამართალსუბიექტად¹⁷.

ინტეგრაციის პროცესში ევროკავშირის ქვეყნებმა შეძლეს მიეღნიათ არა მარტო სამხედრო-პოლიტიკური გაერთიანების ინსტიტუციონალურად გაფორმებას, არამედ მის პრაქტიკულ გამოხატულებასაც. კერძოდ, დღეისათვის ევროკავშირი ევროპის, აზიის და აფრიკის კონტინენტებზე წარმატებით ახორციელებს რამდენიმე ათეულ სამხედრო, სამოქალაქო და სამშვიდობო ოპერაციებს. შესაბამისად, გასაკვირი არ უნდა იყოს, რომ მკვლევარების შესწავლის ობიექტს წარმოადგენს უთსპ-ის შესწავლა.

ევროკავშირის განვითარება „მაღალი პოლიტიკის“ მიმართულებით, განსაკუთრებით კი საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის, ხოლო შემდეგ კი უსაფრთხოების და თავდაცვის მიმართულებით ნიშნავს ინტეგრაციის გავრცელებას ინტერესების იმ სფეროებზე, რომლებიც ტრადიციულად

---

¹⁷ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union, Official Journal of the European Union, C. 83. Vol. 53, 2010.

მიეკუთვნება ნაციონალური სახელმწიფოს უფლებამოსილების სფეროს.

საკუთრივ ევროკავშირის უთსპ-ა წარმოადგენს პოლიტიკურ ფენომენს, ვინაიდან XX ს-ის. 70-80-იან წლებში ევროკავშირის ეკონომიკური თანამეგობრობის ფარგლებში საგარეო პოლიტიკის კოორდინაციას არასავალდებულო ხასიათი ჰქონდა, ხოლო ინტეგრაციის შემდგომი გაღრმავება, რომელმაც მოიცვა ასევე თავდაცვის და უსაფრთხოების სფეროები გახდა არა მარტო საერთაშორის აქტორების, არამედ საკუთრივ ევროკავშირის ქვეყნების ახალი გამონწვევა. ბუნებრივია იბადება კითხვა - როგორ შეიძლება აიხსნას ის რომ ევროპის ნაციონალურ სახელმწიფოებს ისტორიული განვითარების გარკვეულ ეტაპზე გაუჩნდათ იმის სურვილი, რომ უსაფრთხოებისა და თავდაცვის უზრუნველყოფის სუვერენული უფლება, რომელიც ასაბუთებდა მათ დამოუკიდებელ არსებობას, გადასცენ ზენაციონალურ ორგანოს და ამისთვის შეირჩა სწორედ ევროკავშირი და არა ეუთო, ნატო ან დასავლეთ ევროპული კავშირი?¹⁸ ამ კითხვაზე პასუხის გაცემისათვის უნდა მივმართოთ სპეციალურ პოლიტიკურ თეორიებს, როგორცაა მაგ., ინტეგრაციის, საერთაშორისო ურთიერთობების, საგარეო პოლიტიკის და ა.შ. თეორიებს. უნდა აღინიშნოს, რომ საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიტიკოსები უთსპ-ის განვითარებას ან საერთოდ იგნორირებას უკეთებენ, ან მისდამი ავლენენ მხოლოდ როგორც ემპირიული საკითხისადმი დამოკიდებულებას თეორიული დისკუსიის ქრილში.

---

¹⁸

2. ევროკავშირის უსაფართოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის შესწავლის თეორიული საფუძვლები

ევროკავშირი წარმოადგენს რთულ, მრავლდონიან ინტეგრირებულ სტრუქტურას. შესაბამისად, რეგიონში მიმდინარე ინტეგრაციული პროცესების შესწავლას მოჰყვა არაერთი თეორიული მიმართულების გამოჩენა, რომლებიც აღნიშნულ საკითხს შეისწავლიან საერთაშორისო ურთიერთობებისა და გლობალურ პოლიტიკის ჩრდილში. ეს თეორიები ყურადღებას აქცევენ ძირითადად ინტეგრაციის ისეთ ფაქტორებს, როგორცაა ეკონომიკურ ასპექტები, ზენაციონალური სტრუქტურების ჩამომყალიბება და ევროპული იდენტობების პრობლემები.

ევროკავშირის უთსპ-ის განხილვა შესაძლებელია ევროპის ინტეგრაციის და საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიების ჩრდილში. კერძოდ: ფედერალიზმის, ნეოფუნქციონალიზმის, ნეორელიზმის, ლიბერალიზმის/პლურალიზმის, ნეოლიბერალური სამთავრობოთმორის, ინტერგოვერნმენტალიზმის, ისტორიული ინსტიტუციონალიზმის, ევროპული იდენტობის, ევროპეიზაციის და კონსტრუქტივიზმის.

ევროპის ინტეგრაციის შემსწავლელი თეორიები, რომლებიც სამეცნიერო ლიტერატურაში უკვე გაჩნდა ევროპული პროცესების გარიჟრაჟზე, არ ჩქარობს რეაგირება მოახდინოს XX ს. 90-იან წლებში მომხდარ პოლიტიკურ ცვლილებებზე, ხოლო საერთაშორისო პოლიტიკეკონომიის მიერ ევროკავშირის ინსტიტუტების ტრადიციული შესწავლა შეიძლება აიხსნას მსოფლიო ეკონომიკაში ევროკავშირის როლის ზრდით. ჯერჯერობით არ არსებობს ერთიანი თეორია, რომელიც შეძლებისდაგვარად ახსნიდა ევროპული ინტეგრაციის ასპექტებს. თუმცა, თეორიათა უმრავლესობა შესაძლებელია თანაარსებობდეს როგორც ერთიანი კვლევითი კომპლექსის ნაწილი. ისინი რა თქმა

უნდა არ არის ურთიერთგამომრიცხავი და როგორც წესი უფრო კარგად ხსნიან ცალკეულ ასპექტებს ვიდრე სხვები.

თანამედროვე კვლევებში ევროკავშირის უთსპ-ა შეისწავლება რამდენიმე პოზიციით. ასე მაგ., კვლევის შესაბამისი დონიდან გამომდინარე (საერთაშორისო, ევროპული ან ზენაციონალური და ნაციონალური) ევროკავშირის უთსპ-ის ჩამოყალიბების მიზეზები განისაზღვრება ენდოგენური ან ექზოგენური ხასიათით. კერძოდ: ის არის როგორც ინტეგრაციის გაღრმავების შედეგი; როგორც ევროკავშირის და აშშ-ს დაპირისპირების და საერთაშორისო არენაზე ევროკავშირის პოლიტიკური როლის გაძლიერების შედეგი; როგორც პასუხი საერთაშორისო უსაფრთხოების თანამედროვე გამოწვევებზე; როგორც ევროკავშირის ლიდერი ქვეყნების ინიციატივის შედეგი და ა.შ.

ევროპული ინტეგრაციის შესწავლის კლასიკურ სკოლად მიიჩნევა **ფედერალიზმი**, რომელიც შეიძლება აღვიქვათ როგორც „ინტელექტუალური რეაქცია“ ორ მსოფლიო ომზე, რომელმაც გააჩანაგა ევროპული ქვეყნები მე-XX ს-ის პირველ ნახევარში. საერთაშორისო ურთიერთობების მთავარი პრობლემად და კონფლიქტის მიზეზად ფედერალისტები მიჩნევენ სუვერენიტეტების დეცენტრალიზაციას - მრავალფეროვანი დამოუკიდებელი სუვერენული სახელმწიფოების არსებობას, რომლებიც თავს ვერ აღწევენ ურთიერთუნდობლობას, საფრთხეებს, დაპირისპირებას და ძალადობას.

ფედერალისტები გამოდიან საერთაშორისო ურთიერთობებში ანარქიის წინააღმდეგ და გვთავაზობენ iseT რევოლუციურ გადაწყვეტას, რომელიც გულისხმობს საერთაშორისო სისტემის საფუძვლებისათვის ძირის გამოთხრას. კერძოდ: ეროვნულ დამოუკიდებლობაზე უარის თქმა და სხვადასხვა პოლიტიკური ერთეულების ერთად გაერთიანება.

ფედერალისტების აზრით კონფლიქტების ინსტიტუციონალური გადაწყვეტისათვის მხარეებმა ფედერაციას უნდა გადასცენ მონოპოლია ძალების გამოყენებაზე, რომელიც პირველ რიგში გულისხმობს შეიარაღებული ძალების ფორმირებაზე უპირატეს უფლებას, იმისათვის რომ ზენაციონალურმა მთავრობამ შეძლოს ევროპულ ქვეყნებს შორის ურთიერთობების ისე რეგულირება, როგორც ეროვნული მთავრობა არეგულირებს საკუთარ მოქალაქეებს შორის ურთიერთობებს სახელმწიფოს შიგნით¹⁹.

ფედერალისტების შეხედულებებით შეიძლება აიხსნას თუ რატომ უნდა დადონე სახელმწიფოებმა სამხედრო-პოლიტიკური კავშირი, მაგრამ შეუძლებელია მარტივად გავიგოთ ის თუ სახელმწიფოებმა რატომ უნდა დაუშვან ნებაყოფლობით საკუთარი სუვერენიტეტის შეზღუდვა ყველაზე უფრო მგრძობიარე სფეროში. მით უფრო, თუ გავითავლისწინებთ იმ ფაქტს, რომ ევროკავშირი დღემდე უთსპ-ის განხორციელებისას აპელირებს მხოლოდ ნევრი ქვეყნების რესუსრსებზე და არ ჩქარობს საერთო ევროპული არმიის შექმნაზე. უფრო მეტიც ზოგიერთი ქვეყნა საერთოდ არ მონაწილეობს უთსპ-ში.

თანამედროვე ევროპის ინტეგრაციის პროცესი ბევრ საერთო ნიშანს ავლენს „ფედერალიზმის“ მიმართულებასთან. მაგრამ ეს არ უნდა გავიგოთ ისე, თითქოს იგი ევროპული ინტეგრაციის კონცეპტუალურ ბაზას წარმოადგენს. ამ პროცესის დაწყებისათვის კი თეორიულად შესაძლებელი იყო სამი გზა:

1. ბევრად უფრო ტრადიციული – სახელმწიფოებს შორის კავშირების ან ასოციაციების ფარგლებში თანამშრომლობა;

---

¹⁹ H.Suganami, *The Domestic Analogy and World Order Proposals*, Cambridge: Cambridge University Press, 1989.

2. ბევრად უფრო გაბედული – ფედერაცია, რომელიც დაეფუძნებოდა მთელ რიგ მიმართულებებში ზეეროვნულ პოლიტიკურ ხელისუფლებას;

3. ბევრად უფრო ორიგინალური – ფუნქციონალური ინტეგრაცია, რომელიც სპეციალიზირებული ინსტიტუტების ჩარჩოებში იძლევა ერთიანი მოქმედების შესაძლებლობას.

საერთაშორისო პრაქტიკაში პირველი გზა აღმოჩნდა აუცილებელი და სასრგებლო, მაგრამ არასაკმარისი; მეორე – განუხორცილებელი. მესამე – მეტნაკლებად მისაღწევი. ამიტომ ევროპის ინტეგრაციის პროცესი წავიდა ფუნქციონალური მოდელის გზით, რომელიც საშულებას იძლევა უბრალო თანამშრომლობის ფარგლებში შესვლას და პირობების მომზადებას შესაძლო ფედერაციისათვის.

საერთაშორისო ინტეგრაციის ფედერალისტური მოდელის ერთ-ერთ მთავარ ნაკლს წარმოადგენს ის, რომ მისი მთელი მიზნიდველობის პირობებშიც კი მას აქვს წარმატების ნაკლები შანსი, ვიდრე ფუნქციონალისტურ მოდელს, რამდენადაც მასში უფრო მაღალია ნორმების ყველა ელემენტის ხვედრითი წილი.

საფუძველი, რომელიც ქმნის ეროვნული სახელმწიფოების უპირატესობას სავალდებულო არაა მაინცდამაინც ჰქონდეს საერთაშორისო ან შიდასახელმწიფოებრივი ბუნება. მაგ., **ნოოფუნქციონალიზმის** პოზიციიდან ევროპული ინტეგრაციის სისტემის საფუძველი არის ზენაციონალური ორგანოების ქსელი, რომელთა ბუნება ასაბუთებს ქვეყნების მისწრაფებას გაერთიანებისკენ. ის არ გამოირჩევა „ფედერალური სრულყოფილებით“ და წარმოადგენს ემპირიულ-ანალიტიკურ მიმართულებას, რომელსაც არ აქვს პრეტენზია გლობალური მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის დადგენაზე და აქცენტს აკეთებს მხოლოდ ინტეგრაციის ლოგიკურ ახსნაზე. აქედან გამომდინარე, ინტეგრაცია გაგებულა, როგორც დინამიკური პროცესი, რო-

დესაც ხდება ნაციონალური კომპეტენციების გადაცემა „ახალი ცენტრისათვის და რომლის ინსტიტუტები ფლობენ ან აქვთ პრეტენზია ზენაციონალურ იურისდიქციაზე“²⁰. ისინი ინტეგრაციის განვითარების ყველაზე ეფექტურ გზად ქვეყნების საერთო ინტერესების სექტორებში ნაბიჯ-ნაბიჯ დაახლოებას მიიჩნევენ, ვინაიდან თანამედროვე ტექნოლოგიური კომუნიკაციები, ინდუსტრია, სოციალური, ეკოლოგიური თუ ეკონომიკური პრობლემები რეგიონალურ თუ მსოფლიო დონეზე უბიძგებს ქვეყნებს თანამშრომლობისა და პოლიტიკური ერთობისაკენ. თანამედროვეობის წნეხი კი აიძულებს ხალხს გვერდი აუაროს ერ-სახელმწიფოს და „ახალი პოლიტიკური გაერთიანება“ შექმნას.

ე. ხაასი ამტკიცებს, რომ გადანყვევტილების მიღების ზენაციონალური დონის გამო ეს სისტემა იძენს გვერდით ეფექტს - ანუ ეს არის არაპირდაპირი ჩარევის და პოლიტიკური კონტექსტის გავრცელების პროცესი სოციალური და ეკონომიკური პოლიტიკის სფეროში გადანყვევტილებების მიღებაზე²¹. მაგ., ეკონომიკური ინტეგრაციის ინტენსიფიკაცია მოთხოვს პოლიტიკური გადანყვევტილების მიღებას და სპეციალური ზენაციონალური ორგანოს შექმნას. საბოლოო ჯამში კი ინტეგრაციას გადადინების ეფექტის გზით თან სდევს ერთი სექტორის მეორე სექტორზე მიერ გავლენის პროცესი. ნაციონალური სახელმწიფოები თანდათანობით აერთიანებენ უფრო და უფრო მეტ, და ბევრად უფრო მგრძნობიარე და საკამათო სფეროშიც კი ღებულობენ პოლიტიკურ გადანყვევტილებებს²². უფრო მეტიც, ნეოფუნქციონალისტები ტრადიციულად პოლიტიკის

---

²⁰ E.B. Haas, *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces, 1950-57*, London, 1958, P. 16

²¹ იქვე გვ. 152

²² P.C. Schmitter, B.Ernst, Haas and the Legacy of Neofunctionalism, *Journal of European Public Policy*, 2005, Vol. 12, 2, p. 166

„დაბალ“ და „მაღალ“ სფეროებს გამოჰყოფენ. როგორც თ. რისი აღნიშნავს, საგარეო პოლიტიკის და თავდაცვის საკითხებზე არ ვრცელდება გადადინების ეფექტის დინამიკა, ამიტომაც პოლიტიკის ეს სფეროები რჩება გადანყვეტილების მიღების სახელმწიფოთაშორის დონეზე²³. ამის მაგალითად გამოდგება ევროკავშირის უთსპ-ა, სადაც რიგი ზენაციონალური ორგანოების ჩამოყალიბების შესახებ პოლიტიკური გადანყვეტილებები მიიღება მხოლოდ ერთხმად. „მაღალი პოლიტიკის“ დონეზე გადასვლა შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როცა ინტეგრაცია პირდაპირ შეეხება ნაციონალური სუვერენიტეტის დაცვის საკითხს²⁴.

ნეოფუნქციონალიზმის პოზიციიდან გამომდინარე უთსპ-ის ჩამოყალიბება უკვე თავისთავად ასაბუთებს ინტეგრაციული პროცესების გარღვევების ლოგიკას. ის რომ ევროპულმა სახელმწიფოებმა მიაღწიეს მნიშვნელოვან წარმატებებს ეკონომიკურ ინტეგრაციაში და ერთიანი სოციალური პოლიტიკის ჩამოყალიბებაში. ასევე ინტეგრაციის შედეგი იყო ზენაციონალური ორგანოების შექმნა. ყველა ეს ფაქტორი ერთობლივად ასაბუთებს პოლიტიკურ ინტეგრაციაზე გადასვლას, ხოლო შემდეგ მის გავრცელებას სამხედრო სფეროზეც.

ამრიგად, ნეოფუნქციონალიზმი ავითარებს იდეას, რომლის თანახმადაც თანამშრომლობის მოთხოვნილება ეკონომიკურ, სოციალურ თუ კულტურულ სექტორში ინვესტაჟიურ რეაქციას სხვებთან მიმართებითაც, რასაც მოქმედებათა კორდინაციის მიზნით თავისთავად მივყავართ სპეციალიზირებული ზეეროვნული ინსტიტუტის შექმნის აუცილებლობამდე და პოლიტიკური ინტეგრაციის პროცესის დაჩქარებისაკენ. ისინი ამტკიცებენ ინტეგრაციის ენდოგენურ

---

²³ Risse Thomas, Neofunctionalism, European Identity and the Puzzles of European Integration, *Journal of European Public Policy*, 2005, Vol. 12, 2, p.303

²⁴ იქვე, გვ. 303-303

ხასიათს. მათი აზრი ეკონომიკური ინტეგრაციის დადებითი შედეგები მოქალაქეებში სახელმწიფოების ქვეშევრდომობის შეგნებას შეცვლის. ისინი აქცენტს აკეთებენ რეგიონულ და არა გლობალურ ინტეგრაციაზე.

ამის გარდა, ნეოფუნქციონალისტები მეტ ყურადღებას აქცევენ ინტეგრაციის ინსტიტუციურ მხარეს, განსაკუთრებით მის პოლიტიკურ ასპექტებს. ასევე ადასტურებენ ინტეგრაციის საფუძვლად მის სტრუქტურულ უზრუნველყოფას. თუმცა მიუთითებენ, რომ ფუნქციონალური ინტეგრაციის ლოგიკა ატარებს არა მექანიკურ, არამედ ნდობით ხასიათს, და თვით ეს პროცესი დამოკიდებულია ბევრ ფაქტორზე. მათი აზრით, პოლიტიკური ინტეგრაცია შეიძლება გახდეს გარე ეფექტების (მაგ. ეკონომიკური ქმედება) შედეგად ადრე მიღებული გაუაზრებული, შემთხვევითი ნაბიჯების შედეგი. ვინაიდან ტექნიკური საკითხების გადაწყვეტის მიზნით ინტეგრაციას თან სდევს მსგავსი სფეროების ფუნქციური გადაკვეთა, რომელსაც ექსპანსიონისტური ლოგიკით მივყავართ პოლიტიკურ ტრანსფორმაციამდე, რაც ნიშნავს ფორმალური კონტროლის გადაცემას ზენაციონალურ დონეზე. ამ ლოგიკის თანახმად უთსპ არის საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკიდან ამგვარი ცვლილების შედეგი, რომელიც თავის მხრივ გამომდინარეობს ეკონომიკური და სავალუტო კავშირიდან, ეს უკანსკნელი კი არის საბაჟო კავშირის შედეგი. ამიტომაც სამხედრო პოლიტიკურ სფეროში ინტეგრაციის ადრეული მცდელობები ჩაშლისთვის იყო განწირული.

თუმცა, ნეოფუნქციონალიზმს არ შეუძლია იმის ახსნა თუ რატომ ხდებოდა „მეორე მხარდაჭერის“ განვითარება ეკონომიკურ ინტეგრაციასთან პარალელურად, ან რატომ დაიწყო ის განსაზღვრულ ისტორიულ პერიოდში და, ან რითი დასრულდება. ამას გარდა თვით ე. ხაასიც გამორიცხავს უსაფრთხოების და თავდაცვის საკითხებს საკუთარი თეორიიდან, თუმცა

უშვებს იმას, რომ ის შეიძლება მიღებულ იქნეს ეკონომიკურ საკითხებთან და რესურსების შესაბამის განაწილებასთან მიმართებით²⁵, რომლითაც ფაქტობრივად დაკავებულია 2004 წელს შექმნილი ევროპის თავდაცვითი სააგენტო, როგორც ერთიანი საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის შესაბამისი ორგანო. იმის გათვალისწინებით, რომ უთსპ-ის ისტორია ამ დრომდე არის შეუჩერებელი ექსპანსიონისტური გავითარების ისტორია, ნეოფუნქციონალიზმი შეიძლება ჩაითავლოს გარკვეულ თეორიულ ჩარჩოდ მრავალრიცხოვანი აღწერილობითი კვლევების და შრომებისათვის, რომლებიც სწავლობენ ევროპის კომისიის როლს მის განვითარებაში.

დღეისათვის ევროკავშირი აყალიბებს ზენაციონალურ სტრუქტურებს, რომლებიც დაკავებულნი არიან თავდაცვის და უსაფრთხოების საკითხებით. შეიარაღების ევროპული სააგენტოს ფარგლებში ევროკავშირის ქვეყნები ცდილობენ გააერთიანონ საკუთარი სამხედრო-სამრეწველო კომპლექსები. ამ ლოგიკიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ უთსპ-ის სტრუქტურების განვითარება მივა ერთიანი ევროპული არმიის შექმნამდე. ამ მიმართულებით პირველი მცდელობაა სწარფი რეაგირების ევროპული ძალების ფორმირება, სამშვიდო მისიების წარმოებისათვის სამოქალაქო და სამხედრო პერსონალის რეესტრის შექმნა.

ზემოაღნიშნული თეორიებისაგან განსხვავებით **რეალიზმის თეორია**, როგორც საერთაშორისო ურთიერთობების კლასიკური სკოლა განსაკუთრებულ აქცენტს აკეთებს სუვერენიტეტის კონცეფციაზე, აღიარებს ნაციონალურ სახელმწიფოს, ნაციონალურ ინტერესებს, რომელთაგან უმნიშვნელოვანესია უსაფრთხოების თვითუზრუნველყოფა (საგარეო უსაფრთხოება). მათი აზრით ნაციონალური სახელმწიფო-

---

²⁵ E.B., Haas, International Integration: The European and Universal Process, International Organization, 1962, Vol. 15, p. 368.

ები არიან ანარქიული სტრუქტურული საერთაშორისო სისტემის მთავარი აქტორები, რომელთა შორის ურთიერთობები დაფუძნებულია ურთიერთუნდობლობასა და დაპირისპირებაზე²⁶.

სტრუქტურული რეალიზმი კი საერთაშორისო ურთიერთობების განმსაზღვრელად საერთაშორისო სისტემის სტრუქტურულ მახასიათებლებს მიიჩნევს და არა ამ სისტემის შემადგენელ ნაწილებს. აღნიშნული მიმდინარეობა დაკავშირებულია კენეტ უოლცის სახელთან. ნეორეალიზმის ფარგლებში არსებობს რამდენიმე ხედვა ევროპაში ინტეგრაციული პროცესების ასახსნელად. მათ შორის უსაფრთხოების და თავდაცვის ერთიანი პოლიტიკის ასახსნელად. კ. უოლცის აზრით, გლობალური სისტემის ხასიათი განაპირობებს სახელმწიფოების ქცევას და არა პირიქით. როგორც აღვნიშნეთ, ნეორეალიზმში განმსაზღვრელი არის სტრუქტურის გაგება, რომელიც განიხილება როგორც განაწილების შესძლებლობები (ძალდატანება და შეზღუდვა), რომლებსაც სისტემა აქცევს საკუთარ ელემენტებად. ქ. უოლცი ფუნდამენტურ ნაშრომში „ადამინი, სახელმწიფო და ომი“ (1959) გამოყოფს სამ ასეთ სტრუქტურას (სტრუქტურული ტრიადა).

პირველი - ეს არის ყველა სახელმწიფოსათვის მთავრი და საერთო - გადარჩენა. სახელმწიფო მოქმედებს საერთაშორისო ურთიერთობების ანარქიულ გარემოში, რომელშიც მათ არ გააჩნიათ ნდობა ერთმანეთის მიმართ და ყურადღებას მიმართავენ მხოლოდ საკუთარი ინტერესების დაცვაზე. ანარქიული საერთაშორისო ურთიერთობების მთავარი ეფექტია საკუთარი თავის დახმარების იმპერატივი, რაც აიძულებს სახელმწიფოებს დაეყრდნონ მხოლოდ საკუთარ თავს გადარჩენისათვის ბრძოლაში.

---

²⁶ H. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York, 1973.

მეორე პრინციპი გამოიხატება საერთაშორისო ურთიერთობების მონაწილეების განსაზღვრით. თავის ადრეულ ნაშრომებში ქ. უოლცი იზიარებდა რეალიზმის პოზიციას, რომელის მიხედვით საერთაშორისო ურთიერთობების ერთადერთ აქტორად აღიარებული იყო ნაციონალური სახელმწიფო.

მესამე პრინციპი მდგომარეობს სახელმწიფოს მისწრაფებაზე ფლობდეს ბევრად მეტ პოტენციალს. ამ თეზისმა ქ. უოლცი მიიყვანა დასკვნამდე, რომ ნაკლებად ძლიერი სახელმწიფო დომინირებული ქვეყნის წინაშე განცდის გამო მუდმივად ავლენს მისწარფებას შეცვალოს სისტემის ბალანსი. თუკი მათ ეს მოახერხეს და დაიკავეს ჰეგემონის პოზიცია, მაშინ უნდა ელოდოს ახალ გამონწვევას სხვა უკმაყოფილო სახელმწიფოებისაგან. ძალთა ბალანსის ასეთი განსაზღვრება კარგად აღწერს საერთაშორისო ურთიერთობებს ევროპაში ახალი ისტორიის პერიოდში, ხოლო შემდეგ ზესახელმწიფოების არსებობას „ცივი ომის“ დროს. ამგვარი ლოგიკით ევროპული ინტეგრაცია განხილულია როგორც ევროპული სახელმწიფოების პასუხი ბიპოლარულობის გამონწვევაზე - მცდელობა დაებრუნებინათ წამყვანი სახელმწიფოს სტატუსი.

ქ. უოლცი კი აკეთებს დასკვნას, რომ საერთაშორისო სტრუქტურები განისაზღვრება შესაბამისი ეპოქის ძირითადი პოლიტიკური ერთეულების - ეს იქნება ქალაქ-სახელმწიფოები, იმპერიები და ნაციონალური სახელმწიფოების მიერ. ამრიგად, თუკი ევროპის სახელმწიფოები ურთიერთშორის შეინაჩუნებენ ბალანსს, მაშინ მათ შეუძლიათ გამოვიდნენ ერთად და მართონ სხვა ქვეყნები. რაც ნიშნავს, რომ ევროკავშირი შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც ერთიანი აქტორი საერთაშორისო ურთიერთობებში, რომელიც მზადაა უპასუხოს ეთპოლუსიანი

მსოფლიოს გამონწვევებს²⁷. ასეთი ახსნა საშუალებას იძლევა ევროპული ინტეგრაცია ჩავსვათ სტრუქტურული საერთაშორისო ურთიერთობების კონცეფციაში. სწორედ ბიპოლარული საერთაშორისო ურთიერთობების სისტემაში ევროპულმა ინტეგრაციამ მიიღო იმპულსები ეკონომიკური და ნაწილობრივ პოლიტიკურ სფეროებში.

ამრიგად, საერთაშორისო პოლიტიკური სისტემის ერთიანობის დემონსტრირებით სტრუქტურული ნეორეალიზმი საერთაშორისო პოლიტიკის ავტონომიურობას უსვამს ხაზს. საერთაშორისო პოლიტიკის ეს ავტონომიურობა საერთაშორისო ურთიერთობების ბუნების თეორიული განზოგადების საშუალებას იძლევა.

სტრუქტურული ნეორეალიზმა ბევრი რამ ისესხა კლასიკური რეალიზმისაგან, მათ შორის სახელმწიფოების, როგორც რაციონალური და უნიტარული მოქმედი პირების თეზისი და ძალაუფლების, როგორც საერთაშორისო პოლიტიკის ცენტრალური თემის ცნება.

სტრუქტურული ნეორეალიზმი გადამწყვეტ მნიშვნელობას ანიჭებს საერთაშორისო სისტემის კონფიგურაციის ხასიათს. საერთაშორისო სისტემა განაპირობებს სახელმწიფოების გათვლებს, ქცევასა და ურთიერთქმედებას. ამიტომაც სახელმწიფოების სტრატეგიული თანამშრომლობა, განსაკუთრებით კი თავდაცვის სფეროში რეალისტებისათვის ყოველთვის იყო გამონწვევა მისი ახსნისათვის. ერთ-ერთი ასეთი, როგორც უკვე აღვნიშნეთ გახდა ევროპული ინტეგრაციის პრობლემა, რომელიც უოლცისთვის განსაკუთრებული მოვლენაა, რომელიც ვერასდროს მიიღებს სამხედრო და პოლიტიკური კავშირის სახეს²⁸. მოგვიანებით, როცა საერთო საგარეო და უსაფ-

---

²⁷ D. Norris, Neorealism and the European Union Balance of Power in the Post-Cold War Era, 2002, 207 p. 40.

²⁸ K. Walz, Theory of International Politics, London, 1979.

რთხობების პოლიტიკამ რეალური ხორცშესხმა დაიწყო, ის მიუთითებდა რომ ევროკავშირი გახდება მსოფლიო პოლიტიკის აქტიური მხოლოდ მას შემდეგ, რაც გარდაიქმნება სახელმწიფოდ, რაც ნაკლებად სავარაუდოა²⁹. ამავე დროს ნეორეალისტებმა ევროპის ეკონომიკურ თანამშრომლობა და ნატო მიიჩნიეს ცივი ომის პირმშოდ, რომელთა შექმნა განპირობებული იყო კაპიტალისტური ბანაკის კონსოლიდაციის აუცილებლობით, ხოლო მის დასრულების შემდეგ იწინასწარმეტყველეს მისი დაშლა, რაც ევროპას ჩაძირავდა მე-19 ს. ნაციონალიზმში³⁰.

იმის მიუხედავად, რომ ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის ახსინისას ნეორეალისტები გარკვეულ სირთულეებს აწყდებიან, ეს მიმართულება შეიძლება სასარგებლოც იყოს იმ ეგზოგენური მიზეზების ასახსნელად, რომლებსაც ნევრი-სახელმწიფოები აწყდებიან მისი შექმნის გზაზე. უსაფრთხოების ინსტიტუტებში ნებისმიერ ცვლილებას ნეორეალისტები უკავშირებენ სიტუაციის პრობლემის ცვლილებას, რომლებმაც შეიძლება მიგვიყვანოს ორგანიზაციის შესაბამის ტრანსფორმაციამდეც კი, რომელიც შეიქმნება სრულიად სხვა მიზნისთვის.

ამრიგად, სტრუქტურული რეალიზმის მიხედვით უთსპის შექმნა უშულო რეზულტატი იყო საერთაშორისო ურთიერთობების სისტემაში XX ს-ის 80-90-იანი წლების მიჯნაზე მომხდარი ცვლილებებისა. კერძოდ საბჭოთა საფრთხის გაქრობა, აშშ-ს, როგორც დასავლეთ ევროპის უსაფრთხოების გარანტი და ევროპის როგორც შესაძლო საბრძოლო თეატრის მნიშვნელობის შესუსტება, რამაც ევროპის ქვეყნები დააყენა საკუთარი უსაფრთხოების დამოუკიდებლად უზრუნველყოფის აუცი-

---

²⁹ K. Walz, *Structural Realism After the Cold War*, International Security, 2000, Vol. 25/1, p. 5–41.

³⁰ J. Mearsheimer, *Back to the Future: Instability in Europe After the Cold War*, International Security, 1990, Vol. 15/1, p.46

ლებლობის წინაშე³¹. ერთადერთი ზესახელმწიფოს (აშშ) არსებობა თავისთავად იწვევს სხვა ქვეყნების მხრიდან მისი ბალანსირების აუცილებლობას, მათ შორის თავდაცვითი ძალების კონსოლიდაციის და უსაფრთხოების და თავდაცვის საერთო პოლიტიკის წარმოების³². გერმანიის გაერთიანება აუცილებელს ხდიდა მის ინსტიტუციონალური, მათ შორის სამხედრო-პოლიტიკურ ფორმით შეკავებას, თავი რომ აერიდებინათ გერმენაული ჰეგემონობისათვის ევროპაში.

კლასიკური ნეორეალიზმი მიხედვით ევროპული ინტეგრაციის მთავრი მიზანი იყო არა საერთო პოტენციალის განვითარება, არამედ თანამშრომლობის გზით ცალკეული სახელმწიფოების გაძლიერება³³. საერთაშორისო ურთიერთობების ანარქიულობის ლოგიკიდან გამომდინარე ბიპოლარული სისტემის დასრულება ნიშნავდა ევროპული სახელმწიფოების დაბრუნებას მრავალპოლუსობისა და ძალთა ბალანსის ძიებისკენ. თუმცა, ცივი ომის დასრულების შემდეგ მსოფლიო აღმოჩნდა ერთი დომინირებული ზესახელმწიფოს პირისპირ, ისე რომ მოკლე დროში არც კი არსებობდა რაიმე ახალი ალტერნატივა ახალი ძალთა ბალანსის დამყარებისათვის.

ინტეგრაციული პროცესების განვითარებაზე პასუხის გაცემის მცდელობების დროს, ნეორეალიზმის ბევრმა იდეოლოგმა მოახდინა კლასიკური რეალიზმის კანონების ხელახალი გააზრება და ჩამოაყალიბა ახალი ხედვები. მაგ., „თავდაცვითი“ რეალიზმის მომხრეები, სახელმწიფოში ხედავენ რაციონალურ აქტორს, რომელსაც ურჩევნია დაპირისპირება ან თანამ-

---

³¹ J. Howorth, *The EU's Security and Defence Policy: Towards a Strategic Approach*, International Relations and the European Union, New York, Oxford University Press, 2011, p.203.

³² B. Posen, *European Union Security and Defence Policy: Response to Unipolarity?* Security Studies, 2006, Vol. 15/2.

³³ R. Gilpin, *No-one Loves Political Realist*, Security Studies, 1996, Vol. 5, 3. p. 19.

შრომლობა მათი ინტერესებიდან გამომდინარე. ამიტომაც ძალთა ბალანსში ისინი მოიაზრებენ სახელმწიფოების გაერთიანების იდეას საკუთარი პოტენციალის გაზრდისათვის³⁴. აქედან გამომდინარე, ევროპული ინტეგრაცია ნეორეალიზმის მიხედვით განიხილება როგორც მონინაალმდეგებს შორის კავშირი. ეს მათ საშუალებას აძლევს შეინარჩუნონ მშვიდობის მდგომარეობა ევროკავშირის ნევრ-სახელმწიფოებს შორის და გააძლიერონ მათი საერთო პოტენციალი საგარეო საფრთხეებთან მიმართებით³⁵. უფრო მეტიც, ნეორელისტი ს. უოლთი გვთავაზობს საფრთხის ბალანსის ალტერნატიულ თეორიას, რომელიც გულისხმობს იმას, რომ სისტემაში სახელმწიფოები ერთიანდებიან ბევრად უფრო საშიში და არა უძლიერესი სახელმწიფოს წინააღმდეგ³⁶.

ამრიგად, უსაფრთხოების და თავდაცვის სფეროში ინტეგრაცია გამონვეუელია არა ევროპის სახელმწიფოების შიშით აშშ-ის დომინირებული მდგომარეობის, არამედ ახალი სააფრთხეების თუ ძალთა ახალი პოლუსების წარმოქმნის გამო. მსაგავს აზრს ავითარებს ა. თრიჩერი და მიუთითებს, რომ ევროკავშირის სამხედრო თანამშრომლობა ჩამოყალიბდა ცივი ომის შემდეგომ საერთაშორისო ურთიერთობების სისტემის ტრანსფორმაციის და ახალი საფრთხეების გაჩენის შედეგად, რომელთა წინააღმდეგ ბრძოლისათვის სახელმწიფოები იძულებულნი არიან გააერთიანონ ეროვნული რესურსები³⁷.

---

³⁴ C. Glasser, *Realists as Optimists: Cooperation as Self-Help*, *International Security*, 1995, Vol. 19, 3, p. 60.

³⁵ P. Weilsman, *Intimate Enemies: The Politics of Peacetime Alliances*, *Security Studies*, 1997, Vol. 7, 1, p. 191.

³⁶ S.M., Walt, *The Progressive Power of Realism*, *American Political Science Review*, 1997, Vol. 91, 4, p. 933.

³⁷ A. Treacher, *From Civilian Power to Military Actor: The EU's Resistable Transformation*, *European Foreign Affairs Review*, 2004, Vol. 9, 1, p. 52.

უთსპ-ის ჩამოყალიბებას ზოგიერთი ნეორეალისტი ხსნის როგორც „მსუბუქ ბალანსირებას“, რაც გულისხმობს აშშ-თან პოლიტიკურ და არა სამხედრო დაპირისპირებას, რომელიც მიმართულია ევროკავშირის, როგორც მსოფლიო პოლიტიკური ლიდერის როლის გაზრდაზე.³⁸

აღსანიშნავია, რომ ევროპული სახელმწიფოები ბევრად უფრო ორიენტირებულნი არიან საერთაშორისო სამართალის არსებული ნორმების ფარგლებში გადაწყვიტონ საერთაშორისო კრიზისები ჯერ კიდევ ინტეგრაციული პროცესების დასაწყისიდანვე, მაშინ როცა აშშ-ი უფრო მიმართავს მკაცრ, პრევენციულ ღონისძიებებს და შეიარაღებული ძალების გამოყენებას. ამიტომაც საკუთარი ღირებულებების დაცვა აშშ-ს გავლენის გარეშე, ასევე აერთიანებს ევროპის სახელმწიფოებს.

ვინაიდან ევროკავშირი არ განიცდის აშშ-ს მხრიდან პირდაპირ სამხედრო საფრთხეს, ამიტომ ის იმყოფება აშშ-თან სამხედრო დახმარებით დამოკიდებულებაში. მაგ., 1999 წელს კოსოვოს კრიზისის დროს ევროკავშირმა ვერ შეძლო დამოუკიდებელი სამხედრო მოქმედებების განხორციელება. უფრო მეტიც, აშშ-თან ეს დამოკიდებულება გავლენას ახდენს ევროკავშირის ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ურთიერთობებზე სხვა ქვეყნებთან. აქედან გამომდინარე, ევროკავშირს სჭირდება უსაფრთხოების და თავდაცვის საერთო პოლიტიკა. როგორც ბ. პოზენი აღნიშნავს „თუკი ევროპელებს სურთ გავლენა მოახდინონ საერთაშორისო უსაფრთხოებაზე. აუცილებელია აჩვენონ გლობალური შესაძლებლობები, მათ შორის სამხედრო.“³⁹

ერთპოლუსიანი თუ მრავალპოლუსიანი მსოფლიო წესრიგის დროს არსებობს იმის შესაძლებლობა, რომ ერთადერთი

---

³⁸ S.G.Brooks, W.C. Wohlforth, *Hard Times for Soft Balancing*, *International Security*, 2005, Vol. 30, 1, p. 91-93.

³⁹ B.R. Posen, *European Union Security and Defence Policy: Response to Unipolarity?* *Security Studies*, 2006, Vol. 15, 2, p. 159.

ზესახელმწიფოს ჰეგემონია შეიძლება შესუსტებულ იქნეს სახელმწიფოთა დაჯგუფების მიერ, რაც თავის მხრივ შეიძლება გახდეს ბიპოლარულობის თავისებური სახე. თუმცა, ასევე აღსანიშნავია, რომ მსოფლიოში არასტაბილურობის ზრდამ და ახალი სააფრთხების გამოჩენამ ასევე შეიძლება დააჩქაროს სახელმწიფოთა ცალკეული ჯგუფის ინტეგრაციული პროცესები ბიპოლარული სისტემის აღდგენის აუცილებლობის გარეშე. ამ ტენდენციის დასტურია თუნდაც ევროკავშირი და მისი უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკა.

ამრიგად, ნეორელაზიმი ცდილობს ზოგადად ახსნას უთსპ-ის ლოგიკა საერთაშორისო ურთიერთობების სისტემის ურთიერთგავლენის და ნაციონალური სახელმწიფოების ანალიზის გზით. ევროკავშირს ის აღიქვას როგორც საერთაშორისო ურთიერთობების ერთიანი აქტორს.

ერთის მხრივ, საერთაშორისო ურთიერთობების სისტემის სტრუქტურა ფლობს განსაზღვრულ პოლარულობას, რაც მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს ძალთა ბალანსს. ამავდროს, საგარეო საფრთხის ფაქტორი გვევლინება ინტეგრაციული პროცესების კატალიზატორად უსაფრთხოების და თავდაცვის სფეროში. სწორედაც ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის შექმნა აუცილებელი გახდა საერთაშორისო ურთიერთობების სისტემის ტურბულენტურობის* პერიოდში. მეორეს მხრივ, ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების წარმატება სამხედრო-პოლიტიკური ინტეგრაციის სფეროში ცვლის არსებულ ძალთა ბალანსს, მით უფრო თუ თვითონ უწყობს ხელს საერთაშორისო ურთიერთობების სისტემის სტრუქტურის ტრანსფორმაციას.

---

* მოძრაობის რეჟიმი, რომელიც ხასიათდება დინების ქაოსური ცვლილებით.

ამრიგად, რეალიზმზე დაფუძნებული თეორიის მიხედვით ევროკავშირში ყველაფერი ხდება წევრი სახელმწიფოების მთავრობების ინტერესების მიხედვით და არაფერი მათი ნებართვის გარეშე.

რეალიზმის თეორიული სკოლის საწინააღმდეგოდ **ლიბერალური თეორია** საერთაშორისო სისტემის მთავარ აქტორებად აღიარებს როგორც სახელმწიფოებს ისე საერთაშორისო ორგანიზაციებს, ტრანსნაციონალურ გაერთიანებებს, პოლიტიკურ პარტიებს და ინტერესთა ჯგუფებს, რომელთა შორის ურთიერთობები და მათი ინსტიტუციონალიზაცია ამცირებს ანარქიას, საერთაშორისო გარემოს კონფლიქტურობას, რომელიც გამონვეულია როგორც პოლიტიკური ისე ეკონომიკური ინტერესებით. პლურალისტები ფიქრობენ, რომ ევროპული ინტეგრაცია წინასწარგანსაზღვრული პროცესია და თუ სახელმწიფოები ინტეგრაციაში ერთვებიან, ისინი მიისწრაფვიან “სახელმწიფოების კავშირისაკენ” (Community of States), რაც აუცილებლად გულისხმობს ინტეგრაციის მაღალ დონეს, თუმცა აუცილებლად სუვერენიტეტის შენარჩუნებით.

აქტორების ფართო გაგება და საერთაშორისო თანამშრომლობის ოპტიმალური შეფასება განაპირობებს ლიბერალების დადებით დამოკიდებულებას ევროკავშირისა და მისი ინსტიტუტებისადმი. მაგრამ არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ლიბერალიზმი არის არ ერთიანი კონცეფცია, არამედ გარკვეულ თანაზიარ თეორიათა - დემოკრატიული, ინსტიტუციონალური, კომერციული და ა.შ. რიგი.

მიუხედავად იმისა, რომ ლიბერალები ევროპის ინტეგრაციას ხსნიან როგორც ომის შემდგომი დემოკრატიზაციის, ეკონომიკის აღდგენის, გლობალიზაციის შედეგს და ანარქიის დაძლევის საშუალებას, ისინი არ განიხილავენ კონკრეტულად უსაფრთხოების და თავდაცვის საკითხებს და მას რეალისტებს ანდობენ. თუმცა, ლიბერალურ თეორიებს შეუძლიათ პასუხი

გასცენ ბევრ კითხვას, რომელიც დაკავშირებული უთსპ-თან. მაგ., საზოგადოებრივი კეთილდღეობის თეორიით შიძლება აიხსნას თუ რატომაა რომ ნევრი-ქვეყნები ვერ ახერხებენ აღებული ვალდებულებების შესრულებას. ურთიერთდამოკიდებულების თეორიის მიხედვით შიძლება აიხსნას რატომაა ეკონომიკური ინტეგრაცია წარმატებული ვიდრე სამხედრო-პოლიტიკური. ხოლო ნატოსა და უთსპ-ის თანაარსებობის ახსნა შესაძლებელია ალიანსების ეკონომიკური თეორიის მიხედვით.

ცნობილია, რომ მსოფლიო პოლიტიკაში ევროკავშირი ასოცირდება „მსუბუქი ძალის“ პოლიტიკის და უსაფრთხოების გამონვევებზე რეაგირებისათვის არასამხედრო ინსტრუმენტების უპირატეს გამოყენებასთან.

ევროპის ინტეგრაციის სკოლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულება **ინტარბოვირნემენტალიზმი**⁴⁰ კი ევროპის ინტეგრაციას განიხილავს საერთაშორისო და ეროვნულ დონეებზე განსაზღვრული ინტერესების თანხვედრისათვის სახელმწიფოთაშორის რეჟიმს, რომელიც გავლენას ახდენს ზენაციონალურ დონეზე უფლებების გადაცემის კუთხით მთავრობის გადანყვეტილებებზე. იმდენად რამდენადაც უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის კუთხით გადანყვეტილებების მიღება რჩება ეროვნულ დონეზე და თემა არ წარმოადგენს რელევანტურს შიდაპოლიტიკურ დებატებში, ამ თეორიის გამოყენება ანალიტიკური კუთხით საეჭვოა, რასაც ცალკეული მცდელობები კიდევაც ადასტურებს. მიუხედავად ამისა ის შიძლება დაგვეხმაროს მთავრობების პოზიციების და მათი ცვლილებების ასახვას და იმ მოლაპარაკებებზე, რომელიც ეხება უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკას, ხოლო მათი საშუა-

---

⁴⁰ A. Moravcsik, Preferences and power in the European Community: a liberal intergovernmentalist approach, Journal of Common Market Studies, 1993, Vol. 31/4.

ლებით კი ინტეგრაციის წარმატებები ან პირიქით. აღსანიშნავია, რომ ამ თეორიაში თავის გამოხატულება ჰპოვა ასევე ნეორეალიზმაც. კერძოდ როცა საუბარი მიდის ინტეგრაციულ პროცესებში ნაციონალური ინტერესების და ნაციონალური მთავრობების განსაზღვრულ როლზე. იმის გამო, რომ ზენაციონალური ინსტიტუტები მარგინალურ როლს თამაშობენ უთსპში, ძალიან ბევრი ნაშრომი სწორედ ამ თეორიის სულისკვეთებითაა დაწერილი.

არანაკლებ საინტერესოა საკითხის განხილვა **ინსტიტუციონალიზმის**⁴¹, უფრო სწორედ კი მისი ერთ-ერთი მიმდინარეობის ისტორიული ინსტიტუციონალიზმის⁴² ჭრილში. ეს უკანასკნელი ევროპის ინტეგრაციის ფენომენს ხსნის ევროპული უსაფრთხოების ინსტიტუტების მრავალწლიანი განვითარების საშუალებით, რომელშიც გულისხმობენ როგორც ნატოს ფარგლებში თანამშრომლობის დადებით გამოცდილებას, ასევე სტრუქტურული დეფიციტის არსებობით, რომელიც იწვევს ახალი ინსტიტუტების შექმნას. ეს სკოლა აღიარებს პიროვნების როლს ისტორიაში და აქედან გამომდინარე თითოეული მისაღები გადაწყვეტილება ან იბლოკება ან ეძლევა

---

⁴¹ ინსტიტუციონალიზმიც არ შეიძლება ჩაითვალოს ერთიან მიმდინარეობად: ის შეიძლება წარმოვიდგინოთ მეტ-ნაკლებად განსხვავებული „ინსტიტუციონალიზმების“ კრებულად, კომპლემენტარულობის განსხვავებული მიდრეკილებებით, რომელთაც აერთიანებთ ინტერესი ინსტიტუტთა შესწავლისადმი და მათი მნიშვნელობის აღიარება. ბ.გი პეტერსი გამოყოფს შემდეგ მიმდინარეობებს: 1. ნორმატიული ინსტიტუციონალიზმი; 2. რაციონალური არჩევანის თეორიის სინთეზი ინსტიტუციონალიზმთან; 3. ისტორიული ინსტიტუციონალიზმი; 4. ემპირიული ინსტიტუციონალიზმი; 5. სოციოლოგიური ინსტიტუციონალიზმი; 6. ინტერესთა წარმომადგენლობის ინსტიტუციონალური ანალიზი.

⁴² M. Morisse-Schilbach, Historischer Institutionalismus, Theorien der europäischen Integration, 2006.

შესაძლებლობა შემდგომი ინსტიტუციონალური განვითარება-სათვის, როგორც ეს არის უთსპ-ის შემთხვევაში 1945 წლიდან⁴³.

ევროპულ ინტეგრაციაზე ალტერნატიულ შეხედულებას აყილებებს **სოციალური კონსტრუქცივიზმის** თეორიაც⁴⁴. საერთოდ, კონსტრუქტივისტები მსოფლიოს წარმოდგენენ როგორც სოციალურ კონსტრუქციას, რომელიც შექმნილია ადამიანების მიერ, მათი აზრების და იდეების მეშვეობით. ნებისმიერ კონსტრუქციას აქვს მატერიალური მხარე, მაგრამ იგი მხოლოდ მეორეხარისხოვანია ანუ, ფიზიკური ელემენტი არსებობს მაგრამ იგი არაფერს წარმოადგენს ინტელექტუალური ელემენტის გარეშე, რომელიც მას აძლევს მნიშვნელობას, გეგმავს, ორგანიზებას უკეთებს და წარმართავს.

მათ მიაჩნიათ, რომ აზრს უფრო დიდი მნიშვნელობა აქვს საერთაშორისო უსაფრთხოებაში ვიდრე ფიზიკურ საგნებს, ისინი არაფერს წარმოადგენენ ინტელექტუალური კომპონენტის გარეშე. საერთაშორისო სისტემა მათი თქმით არის იდეათა კონა, გარკვეული ნააზრევი, ნორმათა სისტემები, რომლებიც მოწესრიგებულ იქნა გარკვეული ხალხის მიერ გარკვეულ დროში და გარკვეულ ადგილას. აქედან ლოგიკური დასკვნა არის ის, რომ თუ ფიქრები და იდეები, რომლებიც შეადგენენ საერთაშორისო სისტემას შეიცვლებიან, მაშინ შეიცვლება თვითონ სისტემაც. ეს ხდება იმიტომ, რომ სისტემა არსებობს ნააზრევი და იდეებში. მათი აზრით თვითდახმარება და ძალისმიერი პოლიტიკა არ არის ანარქიის არც ლოგიკური და არც მიზეზობრივი შედეგი და თუკი დღეს ჩვენ ვცხოვრობთ თვითდახმარების სამყაროში ეს არის პროცესის შედეგი.

მართალია ისინი აღიარებენ მთავარ ონტოლოგიურ დასკვნებს იმის შესახებ, რომ თანამედროვე სახელმწიფოთა

---

⁴³ C. Reynolds, Understanding the emergence of the European security and defence policy: An historical institutionalist analysis, Baden-Baden: Nomos, 2010.

⁴⁴ T. Risse, Social Constructivism and European Integration, European Integration Theory, Oxford, 2004.

სისტემა ეფუძნება თვითდახმარებას, მაგრამ ცდილობენ აჩვენონ, რომ არ არის აუცილებელი ანარქიამ წარმოშვას თვითდახმარებითობა. თვითდახმარება და ძალისმიერი პოლიტიკა არის სოციალური კონსტრუქცია ანარქიის პირობებში. ისინი ამტკიცებენ, რომ თვითდახმარება მხოლოდ ინსტიტუტია და არა ანარქიის ბუნებრივი დანამატი. იგი სახელმწიფოებმა შექმნეს და სახელმწიფოებსვე შეუძლიათ შეცვალონ⁴⁵.

ამრიგად, ამ თეორიის მიმდევრები ამტკიცებენ პოლიტიკაში კოგნიტიურ ასპექტებს და ინსტიტუტებში მოიაზრებენ სოციალურ კონსტრუქციებს, რომლებიც გამოხატავენ იდეებს, ღირებულებებს, ნორმებს და პროცედურებს, როგორც ეს ევროკავშირის სახითაა წარმოდგენილი დღეისათვის. კონსტრუქტივისტული ანალიზის მიხედვით ევროპული უსაფრთხოების ჩამოყალიბებაზე გრძელვადიანი თანამშრომლობა და პოზიტიური ურთიერთდამოკიდებულება მას გადაიყვანს კოლექტიურ/საერთოევროპულ იდენტობაში, რომლის ფარგლებშიც სახელმწიფოები განსაზღვრავენ თავიანთ ვიწრო ინტერესებს. ალ. ვენდტის აზრით, ეს ნიშნავს, რომ რაოდენ ეგოისტური მიზნებითაც არ უნდა წამოწყებულიყო თანამშრომლობა, მან შეცვალა აღნიშნული მიზნები ახალი იდენტობებისა და ინტერესების გაჩენით.

ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის ანალიზისათვის ასევე საინტერესოა **პროპიზაციის თეორია**⁴⁶, რომლის თანახმადაც ევროკავშირის ნორმების შეთვისება ხდება საგარეო პოლიტიკური აქტორების მიერ და გავლენას ახდენს მათ აღქმაზე/ქცევაზე. ამ თეორიით შეიძლე-

---

⁴⁵ A. Wendt, „Anarchy is What States Make of It: The social construction of Power Politics”, International Organization, 46/2, 1992, p. 395.

⁴⁶ J.P. Olson, The Many Faces of Europeanisation, Journal of Common Market Studies, 2002, Vol. 40/5.

ბა აიხსნას უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკასთან მიმართებით ნაციონალური კონცეფციების დინამიკა/სტატიკა.

ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის ცალკეული ასპექტის შესასწავლად ასევე საყურადღებოა **იჯენტოვის თეორია**, რომლის თანახმადაც ეროვნული იდენტობა როგორც სოციალური ფენომენი განაპირობებს ინტერესებს და მისთვის უპირატესობის მინიჭებას საგარეო პოლიტიკაშიც. ამ თეორიით შეიძლება აიხსნას ევროკავშირის წევრი ქვეყნების შეთანხმება თუ შეუთანხმებლობა უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკისთან მიმართებით.

ამრიგად, ზემოთ აღნიშნული თეორიები მართალია სრულად ვერ ხსნიან ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკას, მაგრამ შეიძლება გამოყენებულნი იქნენ მისი ცალკეული ასპექტების ასახსნელად. თითოეულ განხილულ თეორიას აქვს საკუთარი ჩამოყალიბებული ხედვები ევროპული ინტეგრაციის და, შესაბამისად უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის შექმნის მიზეზების შესახებ. ერთნი მიიჩნევენ, რომ ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის ჩამოყალიბების მიზეზებია საერთაშორისო არენაზე მიმდინარე პროცესების შედეგად საგარეო ფაქტორების გავლენა და საკუთრივ საერთაშორისო სისტემის სტრუქტურა; მეორენი ხაზს უსავემენ ევროპულ დონეზე სახელმწიფოების თანამშრომლობის უპრეცედენტო და ზენაციონალური სტრუქტურების როლს; ხოლო მესამენი კონცენტრირდებიან შიდა ფაქტორების გავლენაზე, შესაბამისად მსგავსი ხედვების ახსნა მიმდინარეობს საერთაშორისო, ნაციონალური და შიდასახელმწიფოებრივ ფაქტორების შესწავლით.

2. ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის განვითარების ეტაპები

მსოფლიოში ევროკავშირის როლი კრიზისულ სიტუაციების მოგვარების ან საომარი კონფლიქტების შემდგომ პერიოდში დახმარების კუთხით უფრო და უფრო იზრდება, რაც განპირობებულია მისდამი ნდობით და, იმ აუცილებელი ნებით, რომელიც მას გააჩნია ამ მიზნების შესასრულებლად. ეს კი გამომდინარეობს ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის მიმართულეებიდან.

მეორე მსოფლიო ომის დამანგრეველი შედეგების შემდეგად ევროპელი ლიდერები მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ ქვეყნებს შორის მშვიდობის უზრუნველყოფა მხოლოდ ეკონომიკური და პოლიტიკური ინტეგრაციის შედეგად არის შესაძლებელი. ჩამოყალიბდა ახალი ევროპის ხედვა, რომელმაც ევროპულ ისტორიაში საფუძველი ჩაუყარა ინტეგრაციის და სოლიდარობის ყველაზე დიდი გამოვლინებას. ევროგაერთიანებას ახასიათებს ინტეგრაციის მაღალი დონე ეკონომიკაში, ვაჭრობაში, ფინანსებში, სოფლის მეურნეობასა თუ სამართლის მიმართულეებით, მაგრამ ისეთი სფეროები როგორცაა საგარეო პოლიტიკა, უსაფრთხოება და თავდაცვა ინტეგრაცია საკამოდ შენელებული ტემპებით გამოირჩევა. აღნიშნული გამოწვეული იყო იმით, რომ ტრადიციულად საგარეო პოლიტიკა, უსაფრთხოება და თავდაცვა პირდაპირ კავშირშია ქვეყნის სუვერენიტეტთან, მისი დამოუკიდებლობის ხარისხსა და ეროვნულ ინტერესებთან. შესაბამისად, ევროკავშირში გაერთიანებულ წევრ სახელმწიფოებს ყოველთვის უჭირდათ საგარეო და უსაფრთხოების, განსაკუთრებით კი თავდაცვის სფეროში საერთო პოზიციის შემუშავება, რომ არაფერი ვთქვათ ამ პოზიციის განხორციელებაზე.

ევროპული უსაფრთხოება ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს შორის ყოველთვის იყო უთანხმოებებისა და სირთულეების მიზეზი. ამ სფეროში ეროვნული სუვერენიტეტის უმნიშვნელოვანესი ნაწილის დათმობაც კი წევრი სახელმწიფოების მხრიდან დღემდე სერიოზული პრობლემაა. ევროპული სუპრანაციონალიზმი, წარმატებული ეკონომიკური ინტეგრაციისგან განსხვავებით, სწორედ ამ სფეროშია ყველაზე სუსტი. ამიტომ თვალშისაცემია ინტერგავემენტალიზმის (სახელმწიფოთაშორისი ფორმატი) და ზესახელმწიფოებრიობის მუდმივი დიქოტომია.

ევროკავშირის საერთო საგარეო და უსაფრთხოების, ასევე თავდაცვის პოლიტიკა ხშირად ევროკავშირის ყველაზე სუსტ რგოლად მიაჩნიათ და ამ მხრივ ევროსკეპტიკოსები ხელშეწყობენ პერსპექტივას ვერ ხედვანე სამომავლოდ.

ევროკავშირის პოლიტიკური განზომილება დღიდან მისი აღმოცენებისა, ყოველთვის ეკონომიკური ინტეგრაციის პარალელურად და არა მასთან ერთად ვითარდებოდა. ამიტომაც რომ დღემდე ევროკავშირი უპირველეს ყოვლისა, მძლავრ ეკონომიკურ გაერთიანებად მიაჩნიათ და შემდეგ პოლიტიკურ/სამხედრო მოთამაშედ.

მიუხედავად სირთულეებისა, დღესდღეობით ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ფარგლებში ევროკავშირის ქვეყნებმა საერთო თავდაცვის შემუშავებაზეც იზრუნეს და 2003 წლიდან ამ სფეროში ევროკავშირის ეგიდით სხვადასხვა სამხედრო თუ სამოქალაქო ოპერაციების განხორციელებაც დაიწყეს.

ევროკავშირი გვევლინება ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს აქტორად საერთაშორისო არენაზე, რომლის მიმართა საერთაშორისო საზოგადოების მოლოდინი დღითიდღე იზრდება. უსაფრთხოების და თავდაცვის სფეროში თანამშრომლობის

განვითარების ისტორია ეტაპობრივად სამართალდარღვევი და ინსტიტუციონალური მოწყობის პირობებში ვითარდებოდა.

ჯერ კიდევ 1950 წელს იყო მცდელობა, რომ შეექმნათ საერთო საგარეო და თავდაცვის პოლიტიკა, რომელიც გაჟღერებულ იქნა მაშინდელი საფრანგეთის პრემიერ-მინისტრის პლევენის მიერ. მისი გეგმით, უნდა შექმნილიყო ინტეგრირებული ევროპული არმია გაერთიანებული სარდლობის ქვეშ. 1950 წლიდან 1952 წლამდე მიმდინარე მოლაპარაკებების შედეგად ხელი მოაწერეს ხელშეკრულებს, რომელმაც ჩამოაყალიბა ევროპის თავდაცვის გაერთიანება. ამ უკანასკნელის მსგავსად უნდა შექმნილიყო პოლიტიკური გაერთიანება, რომელსაც ექნებოდა ფართო უფლებები და მოვალეობები. თუმცა, 1954 წლის 30 აგვისტოს ეს გეგმა, მაშინ საფრანგეთის ეროვნული ასამბლეის უარყოფითი პოზიციის გამო ჩავარდა. მაგრამ გაერთიანებაში შემავალი ქვეყნების მთავრობის წარმომადგენლები კვლავ ეძებდნენ გზებს, რათა შესაძლებელი ყოფილიყო უფრო მჭიდრო პოლიტიკური თანამშრომლობა. 60-იან წლებში გაიმართა მოლაპარაკებები საფრანგეთში, რომელსაც საფუძვლად დაედო ფუშეს ორი გეგმა, რომელიც მოუწოდებდა ევროპის ქვეყნებს ახლო პოლიტიკური თანამშრომლობისაკენ. ამ გეგმამაც კრაზი განიცადა და 1962 წელს მოლაპარაკებები შეწყდა.

ამ მიმართულებით კი საინტერესოა 1970 წელს ლუქსემბურგის სამიტზე წარდგენილი „დავინიონის მოხსენება“ (D'Avignon report), რომელიც საფუძვლად დაედო ევროპის პოლიტიკურ თანამშრომლობას (ეპთ). ის 1987 წელს ფორმალურად იქნა შეყვანილი საერთო ევროპულ აქტში.

დავინიონის მოხსენება წარმოადგენდა წლების მანძილზე ევროგაერთიანების ქვეყნების პოლიტიკური თანამშრომლობის ძირითად დოკუმენტს. ეპთ-ს მთავარი მახასიათებელი იყო წევრ ქვეყნებს შორის კონსულტაციები საგარეო საქმეთა მინისტრების დონეზე, რომლებიც განიხილავდნენ საგარეო პოლიტიკასთან დაკავშირებულ საკითხებს. გათვალისწინებული

იყო წელიწადში ორჯერ შეხვედრა მაინც. გარდა საგარეო საქმეთა მინისტრებისა ყოველმა წევრმა სახელმწიფომ დანიშნა წამყვანი დიპლომატიური მოხელე - პოლიტიკური დირექტორი, რომლის პასუხისმგებლობაში შედიოდა პოლიტიკის სფეროში 15 წევრი სახელმწიფოს თანამშრომლობა.

ეპთ-ის კუთხით მნიშვნელოვანი იყო კოპენჰაგენის სამიტი, რომელმაც იმსჯელა ეპთ-ს საქმიანობის შესახებ. ამ პერიოდში გახშირდა შეხვედრები საგარეო საქმეთა მინისტრების და პოლიტიკური კომიტეტის დონეზე. პარალელურად შეიქმნა ევროპელი კორესპონდენტების ჯგუფი, რომლებიც იყვნენ პოლიტიკური დირექტორების უმცროსი მოხელეები და მონიტორინგს უწევდნენ წევრ ქვეყნებში ეპს საქმიანობას და კომუნიკაციას. ეპს საქმიანობას ხელი შეუწყო COREU შექმნამ, რომელიც არის სპეციალური ტელექსის სისტემა და აკავშირებს წევრ სახელმწიფოებს.

1974 წელს ევროპული საბჭოს შექმნამ ეპთ-ის საქმიანობა უფრო კოორდინირებული გახადა, ვინაიდან ქვეყნის მეთაურებს მიეცათ უფრო გამოკვეთილი როლი, რომელიც ითვალისწინებდა კავშირისთვის საერთო მიმართულებების მიცემას.

საბჭოთა კავშირის მიერ ავღანეთის დაპყრობამ და ირანში მომხდარმა ისლამურმა რევოლუციამ, კიდევ ერთხელ დაანახა ევროპელებს საერთო პოზიციის არქონით განპირობებული სისუსტე საერთო საგარეო პოლიტიკის წარმოების საქმეში. ამან გამოიწვია ეპთ-ის როლის გაძლიერების მოთხოვნა ლონდონის მოხსენებაში, რომელიც მოითხოვდა წინასწარ კონსულტაციას წევრ ქვეყნებს და კომისიას შორის იმ საკითხებზე, რომლებსაც გავლენა შეიძლება ჰქონოდა ყველა წევრ სახელმწიფოზე.

1987 წელს მიღებულმა საერთო ევროპულმა აქტმა ინსტიტუციური საფუძველი ჩაუყარა ეპთ-ის არსებობას სამდივნოსა და ევროპული კორესპონდენტების სახით, რომლებიც მუშაობდნენ პრეზიდენტობის მეთვალყურეობის ქვეშ. ეპთ-ის

კომპეტენციაში ასევე შევიდა ყველა ის საგარეო საკითხი, რომელიც შედიოდა წვერი ქვეყნების ინტერესებში.

ამრიგად, მოკლედ რომ შევაჯამოთ, ეპთ იყო ფორუმი, სადაც წვერ ქვეყნებს შეეძლოთ კონსულტაციები გაენიათ საგარეო საქმეთა საკითხებზე და, შესაბამისად, დაეფიქსირებინათ საერთო პოზიცია, რის შედეგადაც გამოხატავდნენ საერთო პოზიციას საერთაშორისო ორგანიზაციებში.

ეპთ-ს ჰყავდა უამრავი კრიტიკოსი და მას სერიოზულ წამოწყებად არავინ განიხილავდა. ბევრისთვის ის მხოლოდ სალაპარაკო ფორუმი იყო, რომელსაც არანაირი რეალური შედეგი არ მოჰყვებოდა. საერთო პოლიტიკური ფორუმის არარსებობა მართლაც კარგად გამოჩნდა იუგოსლავიის დაშლისას, როდესაც ბევრ ევროპულ სახელმწიფოს განსხვავებული საგარეო პოზიცია ჰქონდა: მაგალითად, გერმანია მხარს უჭერდა ხორვატიის დამოუკიდებლობას, საფრანგეთი კი მხარს უჭერდა იუგოსლავიის ერთიანობას.

ევროპის სახელმწიფოებს შორის არსებული აზრთა სხვადასხვაობა და ევროკავშირის უძლურება შეემუშავებინა საერთო პოზიცია კრიზისის მიმართ, ბევრმა აღიქვა, როგორც იუგოსლავიის რღვევისა და ბალკანეთზე მორიგი სისხლიანი ომების დაწყების ერთ-ერთი ხელისშემწყობი გარემოება. ცოტა უფრო მოგვიანებით, როდესაც იუგოსლავია ეთნიკური ომების ქარცეცხლში გაეხვია, კიდევ უფრო ნათლად გამოჩნდა ევროგაერთიანების სისუსტე არა მარტო საერთო საგარეო პოლიტიკის, არამედ საერთო თავდაცვის და უსაფრთხოების პოლიტიკის სფეროშიც.

ამკარა იყო, რომ ევროპა აბსოლუტურად არაქმედითუნარიანი იყო სამხედრო საკითხებში და, როგორც ცივი ომის პერიოდში, იგი ახლაც ამერიკის და ნატოს შემყურე უნდა ყოფილიყო. სწორედ ამ უძლურობის გამო განაცხადა ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრა ტონი ბლერმა რომ დრო იყო ევროპას განევითარებინა საკუთარი სამხედრო შესაძლებლობები, რათა სა-

კადრისი სიტყვა ეთქვა საერთაშორისო არენაზე. ეს იყო ბრიტანეთის პოლიტიკის 180 გრადუსით შემობრუნება, ვინაიდან წარსულში დიდი ბრიტანეთი სასტიკად ეწინააღმდეგებოდა ევროპის მიერ ავტონომიური სამხედრო მექანიზმების შექმნას.

1992 წელს მასტრიხტის ხელშეკრულების გარშემო მიმდინარე მოლაპარაკებებისას ევროგაერთიანების ქვეყნები შეთანხმდნენ, რომ სსუპ-ა ევროკავშირის ერთ-ერთი ქვაკუთხედი ყოფილიყო. ეს იმას ნიშნავდა, რომ ევროკავშირს, როგორც ერთობას უნდა შეემუშავებინა საკუთარი საგარეო პოლიტიკური კურსი. მოლაპარაკებებისას მწვავე დებატების საგანი გახდა საგარეო პოლიტიკის შემუშავების და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ევროკავშირის ინსტიტუტების (მინისტრთა საბჭო, ევროპალამენტი, ევროკომისია) როლის განსაზღვრა.

ბუნებრივია წარმოიშვა აზრთა სხვადასხვაობა საგარეო პოლიტიკის ხასიათის შესახებაც. თუ წევრ სახელმწიფოებს მიაჩნდათ, რომ საგარეო პოლიტიკა ეროვნული ადმინისტრაციების კომპეტენციის სფეროდ უნდა დარჩენილიყო, ევროკავშირის ინსტიტუტების წარმომადგენლებს და ზოგიერთ ამკარა პრო-ევროპული სახელმწიფოს (მაგალითად, ბენილუქსის ქვეყნების) პოზიცია იყო, რომ საგარეო პოლიტიკის შემუშავებაში გაზრდილიყო ევროკავშირის ინსტიტუტების როლი და მომხდარიყო პოლიტიკის სუპრანაციონალიზაცია. კომპრომისის შედეგად, სსუპ ჩამოყალიბდა როგორც ევროკავშირის მეორე საყრდენი, რომელსაც თითქმის არ გააჩნდა შესახელმწიფოებრიობის ელემენტები, ევროკავშირის პირველი საყრდენისაგან განსხვავებით.

როგორც აღვნიშნეთ მასტრიხტის ხელშეკრულებაში ცალკე თავად არის შესული ევროპის სსუპ. ხელშეკრულების ის მუხლები, რომლებიც ეხება სსუპ-ს ცნობილია როგორც “ჯეი მუხლები” (J articles), და სულ 11 მუხლისაგან შედგება.

მასტრიხტის ხელშეკრულების მეოთხე მუხლი განმარტავს, რომ “საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა

უნდა მოიცავდეს ყველა იმ საკითხს, რომელიც ეხება კავშირის უსაფრთხოებას, მათ შორის საერთო თავდაცვის პოლიტიკის ჩარჩოების შემუშავებას, რამაც შესაძლოა, დროთა განმავლობაში, მიგვიყვანოს საერთო თავდაცვამდე”. ეს ძალიან მნიშვნელოვანი ფორმულირება იყო, რადგან ამით ნევრმა სახელმწიფოებმა აჩვენეს, რომ არ გამოორიცხავდნენ მომავალში საერთო თავდაცვის შექმნის შესაძლებლობას⁴⁷.

მაასტრიხის ხელშეკრულებაში, ასევე განმარტებულია სსუპ-ის მიზნები და კომპეტენციების არეალი. ხელშეკრულება კავშირში შემავალ სახელმწიფოებს მოუწოდებს სისტემური თანამშრომლობის დამყარებისაკენ ერთმანეთს შორის ნებისმიერ საკითხზე, რომელიც საერთო ინტერესების სფეროშია. მასში ასევე განმარტებულია ის ინსტრუმენტები, რომლის საშუალებითაც ევროკავშირი შეძლებს საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის ამოქმედებას. ეს ინსტრუმენტებია: საერთო პოზიციები და ერთობლივი ქმედებები.

ხელშეკრულების მიხედვით, საჭიროების შემთხვევაში ევროკავშირის საბჭო შეიმუშავებს საერთო პოზიციებს, ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობით, რომელსაც ყველა ნევრი სახელმწიფო უნდა დაემორჩილოს. ასევე საბჭომ შეიძლება გადაწყვიტოს, ხმათა კვალიფიციური უმრავლესობით, თუ რომელი საკითხი უნდა გახდეს საერთო ქმედების საგანი, ანუ კავშირში შემავალი ქვეყნები შეიმუშავებენ საერთო პოზიციებს ამა თუ იმ საკითხის გარშემო და საჭიროების შემთხვევაში მათ პოზიციას ამაგრებენ ერთობლივი ქმედებებით. ევროკავშირის სსუპ-ის პოლიტიკის წარმოდგენის ფუნქცია მიენიჭა საბჭოს პრეზიდენტობას. პრეზიდენტობას ამ საქმიანობის წარმართვაში უნდა დახმარებოდა ე.წ. ტროიკა, რომელშიც შედიოდნენ საბჭოს უკანასკნელი, მიმდინარე და მომავალი პრეზიდენტი

---

⁴⁷ ს. კაპანაძე, ევროკავშირის პოლიტიკა, თბ., 2006

ქვეყნები, ანუ სამი პრეზიდენტი ქვეყნის მონაწილეობა ტროიკაში.

90-იან წლებში ტროიკის ინსტიტუტმა მოდიფიკაცია განიცადა. დღესდღეობით ტროიკა დაკომპლექტებულია მიმდინარე პრეზიდენტი ქვეყნით, საგარეო პოლიტიკის საკითხების ევროკომისრით და საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის უმაღლესი წარმომადგენლის ინსტიტუტით. ამიტომ საგარეო პოლიტიკის განგრძობადობას სწორედ ევროკომისია და უმაღლესი წარმომადგენელი უზრუნველყოფენ.

მიუხედავად იმისა, რომ მაასტრიხის ხელშეკრულება მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯი იყო საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის შემუშავების საქმეში, ევროკავშირის მეორე საყრდენს მაინც სერიოზული პრობლემები ჰქონდა. მათ შორის პირველი ის იყო, რომ გადაწყვეტილებები სსუპის სფეროში უმეტეს შემთხვევაში კონსენსუსით მიიღებოდა. ეს ნიშნავდა, რომ მნიშვნელოვან საგარეო საკითხებზე შეთანხმების მიღწევა თითქმის შეუძლებელი იყო, რადგან ევროკავშირის სახელმწიფოებს ბევრ საკითხთან დაკავშირებით განსხვავებული მოსაზრებები ჰქონდათ და ერთი მოწინააღმდეგე ხმაც საკმარისი იყო, რომ მოლაპარაკებები და საერთო პოზიციის შემუშავების მთელი ძალისხმევა წყალში ჩაყრილიყო. მეორე პრობლემა ის იყო, რომ საერთო პოლიტიკის განსახორციელებლად ინსტრუმენტები ჩამოუყალიბებელი და მწირი აღმოჩნდა. მესამე და ყველაზე მნიშვნელოვანი პრობლემა კი ის იყო, რომ ამ ეტაპზე საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა ჯერ კიდევ იზოლირებული იყო თავდაცვის პოლიტიკისგან, რაც იმას ნიშნავდა, რომ რეალურად სსუპ-ს ზურგს არ უმაგრებდა ყველაზე მნიშვნელოვანი კომპონენტი, სამხედრო ძალა. სწორედ ამ მიზნების აღმოფხვრას ემსახურებოდა ევროკავშირის განახლებული ხელშეკრულების შესაქმნელად შეკრებილი სამთავრობო-თამორისო სამუშაო ჯგუფის საქმიანობა. ამ უკანასკნელის მიერ შემუშავებული იქნა ამსტერდამის ხელშეკრულება, რომელ-

მაც ევროკავშირში მიმდინარე ინტეგრაციულ პროცესებს კიდევ უფრო მეტად შეუწყო ხელი.

სწორედაც ამსტერდამის ხელშეკრულების ერთ ერთი მიზანი იყო გაეძლიერებინა სსუპ და მიეცა კავშირისთვის საშუალება უკეთ შეესრულებინა თვისი როლი საერთაშორისო პოლიტიკაში. მით უფრო, რომ ეს პრობლემა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ ძალიან მწვავედ დადგა იუგოსლავიის დაშლის შემდეგ, როცა ნათლად გამოჩნდა ერთიანი ევროპული ხმის და პოლიტიკის არარსებობა და შესაძლებლობა იმისა, რომ პოლიტიკა გამაგრებული ყოფილიყო შესაბამისი ქმედებებით. მაშასადამე, ამსტერდამის მიზანი იყო გაზრდილიყო და გაძლიერებულიყო ევროკავშირის სსუპ-ის შესაძლებლობები და საშუალებები, დაეძლია წევრ-ქვეყნებს შორის არსებული წინააღმდეგობები. ასევე დაეახლოვებინა ერთმანეთისათვის ევროკავშირი ამბიციურ პროგრამა და ის საშუალებები, რომელიც კავშირის ხელთ იყო, რათა დასახული მიზნებისთვის მიეღწია.

ამსტერდამის ხელშეკრულების უმიშვნელოვანესი მიღწევაა სსუპ-ს უმაღლესი წარმომადგენლის პოსტის შემოღება. ეს პოსტი მიანიჭეს საბჭოს გენერალურ მდივანს. გენერალური მდივნის მოვალეობაში შედიოდა საბჭოს ადმინისტრაციული საქმიანობის მართვა და მიმართულების მიცემა, მაგრამ ახალი ფუნქციების დამატების შემდეგ, ეს ფუნქციები გადაეცა გენერალური მდივნის მოადგილეს. თავად მდივანს ევალება სსუპ-ს სფეროში საბჭოსთვის დახმარების განევა, კერძოდ კი სსუპ-ის მიმართულებების ფორმულირება, მომზადება და გადაწყვეტილებების იმპლემენტაცია. პრეზიდენტობის მოთხოვნით, მდივანი ასევე ატარებს პოლიტიკურ დიალოგს მესამე სახელმწიფოებთან და პირებთან. სსუპ-ს უმაღლეს წარმომადგენელს ლოჯისტიკურ დახმარებას უწევს ამსტერდამის ხელშეკრულებით შექმნილი პოლიტიკის დაგეგმარების და ადრეული გაფრთხილების დანაყოფი.

ამსტერდამის ხელშეკრულებით პეტერსბერგის ამოცანები⁴⁸ შეყვანილ იქნა სსუპ-ს კომპეტენციაში. ეს იყო უმნიშვნელოვანესი გადანყვეტილება, რის შედეგადაც ევროკავშირმა საკუთარ თავზე აიღო ისეთი კონფლიქტების მოგვარება, რომლებიც საჭიროებს სამშვიდობო ოპერაციებს, ჰუმანიტარულ დახმარებას და სამაშველო ოპერაციებს. ასევე, მე-17 მუხლში ნახსენები იყო, რომ დეკ-ი ნელ-ნელა უნდა შერწყმოდა კავშირს და რომ ეს უკანასკნელი დაეკითხებოდა დასავლეთ ევროპულ კავშირს (დეკ) როგორც აღმასრულებელ ორგანოს უსაფრთხოების საკითხებში. მარტივად რომ ვთქვათ, დეკ გახდებოდა სსუპ-ს სამხედრო ორგანო. ამრიგად, ამსტერდამის ხელშეკრულებამ დაადგინა, რომ დასავლეთ ევროპის კავშირი თანდათანობით უნდა შერწყმოდა ევროკავშირს. ეს გადანყვეტილებები მიუთითებდა, რომ ევროკავშირი თანდათან მეტ ყურადღებას აქცევს თავდაცვის საკითხებს.

ამრიგად, ამსტერდამის ხელშეკრულების მონაპოვარი იყო: სსუპ-ს უმაღლეს წარმომადგენლის პოსტის შემოღება. შეთანხმება, რომ ზოგიერთი საკითხი ხმათა კვალიფიციური უმრავლესობით გადაეწყვიტათ (თუმცა, ისიც უნდა ითქვას, რომ, სინამდვილეში, სსუპ-ს სფეროში ყველაფერი მაინც კონსენსუსით წყდება).

მიუხედავად იმისა, რომ ამსტერდამის ხელშეკრულებამ ბევრი ქმედითი ცვლილება შეიტანა საერთო საგარეო პოლიტიკის განვითარების საქმეში, პროცესი დასრულებულად მაინც არ ითვლებოდა, ვინაიდან ამ ყოველივეს ზურგს არ უმაგრებდა საერთო თავდაცვა.

ევროკავშირის საერთო თავდაცვის აღორძინების საქმეში მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა სენტ მალოს ევროპუ-

---

⁴⁸ WESTERN EUROPEAN UNION COUNCa OF MINISTERS BONN, 19 JUNE 1992, ობ. ბმულზე - <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>

ლი საბჭოს გადაწყვეტილებამ. 1998 წლის სენტ მალოს სამიტის⁴⁹ წარმოადგენდა არაფორმალურ შეხვედრას საფარანგეთის პრეზიდენტ ჟაკ შირაკსა და დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრის ტონი ბლერს შორის, რომლის შედეგადაც გამოიცა სენტ მალოს დეკლარაცია. მასში ნათქვამია, რომ დროა ევროპამ შესაფერისი როლი შეასრულოს საერთაშორისო არენაზე. მან უნდა „ამუშაოს ამსტერდამის ხელშეკრულებაში ჩადებული დებულებები სსუპ-ს სფეროში, თანდათანობით საერთო თავდაცვის პოლიტიკის ჩარჩოების განვითარების ჩათვლით“. საბჭოს უნდა შეეძლოს იმ პრინციპების და მიზნების განხორციელება რაც მეხუთე თავშია მოცემული. ამისათვის „ევროკავშირს უნდა ჰქონდეს ავტონომიური მოქმედების უნარი, რომელსაც ზურგს გაუმაგრებს საიმედო სამხედრო ძალა, უნდა ჰქონდეს ამ ძალის ამოქმედების და გადაწყვეტილების მიღების საშუალება და მზადყოფნა, რათა უპასუხოს საერთაშორისო კრიზისებს“.

დეკლარაცია ხაზს უსვამს ნატოს შეუცვლელ როლს ევროპის თავდაცვის სფეროში და რომ ევროპამ თავისი წვლილი უნდა შეიტანოს ნატოს მოდერნიზაციის საქმეში. მაგრამ, ევროპას ასევე უნდა ჰქონდეს „მოქმედების საშუალება ისეთ სიტუაციებში, სადაც ალიანსი არ არის ჩაბმული“. ევროპას სჭირდება ძლიერი არმია, კონკურენტუნარიანი ევროპული თავდაცვის ინდუსტრია და ტექნოლოგია რათა უპასუხოს ახალ საფრთხეებს. სენტ მალოში საფრანგეთმა და ბრიტანეთმა დააფიქსირეს, რომ ისინი გააერთიანებდნენ ძალისხმევას, ევროკავშირისთვის ამ მიზნების განხორციელების კონკრეტული შესაძლებლობების უზრუნველსაყოფად.

---

⁴⁹ British-French Summit St-Malo, 3–4 December 1998, Joint Declaration, From St-Malo to Nice, European Defence: Core Documents. Chaillot Papers 47. Paris: EUISS, 2001.

სენტ მალოს შემდეგ მოვლენები ძალიან სწრაფად განვითარდა სსუპ-ის სფეროში. ამ მიმართებით მნიშვნელოვანი იყო სამი ევროპული საბჭო – კიოლნის, ჰელსინკის და სანტა მარია.

1999 წლის ივნისის კიოლნის ევროპული საბჭომ ფაქტობრივად გაიზიარა სენტ მალოს დეკლარაცია და თითქმის მთლიანად მიიღო იქ მიღწეული შეთანხმებები. ამჯერად ფორმალურად დადასტურდა ევროკავშირის წევრი ყველა ქვეყნის სურვილი, რომ განევითარებინათ საერთო თავდაცვა. კიოლნის დეკლარაციაში ჩაიდო ის სამომავლო გეგმები, რაც საჭირო იყო ამ იდეის განსახორციელებლად, კერძოდ კი გადაწყვეტილების მიღების ინფრატრუქტურის შექმნა (სამხედრო პოლიტიკური კომიტეტები და ა.შ.) ისევე როგორც სამხედრო საშუალებები, ანუ სამხედრო შტაბბინის და სამხედრო ძალების შექმნა. შესაბამისად, მომავალ პრეზიდენტობას დაევალა სამუშაოების გაგრძელება ამ მიმართულებით. რაც შეეხება 1999 წლის დეკემბერის ჰელსინკის ევროპული საბჭოს, მისი მნიშვნელოვნელობა განისაზღვრება იმით, რომ მასზე გადაწყდა 2003 წლისათვის უნდა შეექმნათ 60,000 კაციანი სწრაფი რეაგირების საჯარისო ნაწილი, რომლის განლაგება შესაძლებელი იქნებოდა 60 დღეში. მის მოვალეობებში შევიდოდა პეტერსბერგის ამოცანების შესრულება. ხოლო 2000 წლის ივნისის სანტა მარია დე ფეირას ევროპული საბჭოს შეხვედრაზე წევრი ქვეყნები შეთანხმდნენ სსუპ-ს სამოქალაქო კომპონენტის განვითარებაზე. რაც ნიშნავდა, რომ 2003 წლისთვის კავშირის განკარგულებაში იქნებოდა 5000-მდე პოლიციელი კრიზისული სიტუაციების დასაძლევად. მაშასადამე, სენტ მალომ და შემდგომმა ევროპულმა საბჭოებმა საფუძველი ჩაუყარა საერთო თავდაცვას, ანუ ევროპის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკას (ეუთპ), რომელიც ფორმალურად შეყვანილ იქნა ევროპის ინსტიტუტებში ნიცის ხელშეკრულების მიერ. ნიცის ხელშეკრულებამ ასევე შექმნა ეუთპ-ს სტრუქტურა, რადგან შეიქმნა სამი ახალი კომპონენტი:

პოლიტიკური და უსაფრთხოების კომიტეტი (პუკ), ევროკავშირის სამხედრო კომიტეტი (ესკ), ევროკავშირის სამხედრო შტაბი (ესშ).

ამრიგად, აღნიშნული ევროპული საბჭოების გადანყვეტილებებმა დიდი წვლილი შეიტანა ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის შემუშავებაში.

თავი III

ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვისა პოლიტიკის სტრუქტურები და რესურსები

1. ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის სტრუქტურები და ინსტიტუტები

ევროკავშირის ინტეგრაცია გარესამყაროსთან ურთიერთდამოკიდებულების სფეროში სრულდებოდა პირველ ყოვლისა სახელისუფლებო კოორდინაციის მეშვეობით და ნაკლებად – უფლებამოსილების დელეგირების საშუალებით ინტეგრაციული გაერთიენების დონეზე. თუმცა ინტეგრაციის ინსტიტუციონალურმა განვითარებამ განაპირობა გარკვეული სტრუქტურების ჩამოაყალიბება, რომელიც პასუხისმგებელი იყო კონკრეტულ სფეროში პოლიტიკის განხორციელებაზე.

XX ს-ის ბოლოს და XXI-ე საუკუნის დასაწყისში, ევროკავშირის დომირებული როლის პირობებში მიმდინარეობდა უსაფრთხოების ევროპული სისტემის ადაპტაცია შეცვლილ გეოპოლიტიკურ პირობებთან, რაც მოითხოვდა შესაბამისი ინსტიტუტების განვითარებას და ქმედებების განხორციელებას.

ევროპული საბჭო და ევროკავშირის საბჭო. ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის სფეროში ინსტიტუტებმა მნიშვნელოვანი ცვლილებები განიცადეს.

ევროკავშირში საგარეო და უსაფრთხოების ყველა სპეციფიკური საკითხი წყდება ევროპული საბჭოს, უფრო ზუსტად

კი ევროკავშირის საბჭოს მეშვეობით, რომელიც შედგება ნევრი სახელმწიფოების საგარეო საქმეთა მინისტრებისაგან⁵⁰.

ევროპული საბჭო წარმოადგენს უმაღლეს პოლიტიკურ ძალას ევროკავშირში და „განსაზღვრავს საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის პრინციპებს და მთავარ ორიენტირებს, მათ შორის იმ საკითხებსაც, რომელიც ეხება თავდაცვას“. ევროპული საბჭო ასევე შეიმუშავებს საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის სტრატეგიას იმ სფეროებში, სადაც ნევრ-სახელმწიფოებს აქვთ საერთო მნიშვნელოვანი ინტერესები. როგორც წესი ასეთი სტრატეგის შეიმუშავება ხდება ევროკავშირის საბჭოს რეკომენდაციის საფუძველზე. ამავე დროს სტრატეგია ადგენს იმ მიზნებს, ხანგრძლივობას და საშუალებებს, რომლებიც უნდა განკარგოს კავშირმა და ნევრმა-სახელმწიფოებმა მოცემულ სფეროში.

2003 წლის დეკემბერში ევროპული უსაფრთხოების სტრატეგიის მიღება მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იყო ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის კუთხით. 2002-2004 წლებში ევროპულმა საბჭომ მიიღო მნიშვნელოვანი დოკუმენტები, რომლებიც განსაზღვრავდა თანამშრომლობის ახალ გზებს ნატოსა და ევროკავშირს შორის. ასევე მნიშვნელოვანი სიახლეა ის, რომ ევროპული საბჭოს საპრეზიდენტო ვადის გასვლის შემდეგ თითოეული პრეზიდენტი აქვეყნებს მოხსენებას ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის შესახებ.

იმ საერთო ორიენტირების საფუძველზე, რომელსაც შეიმუშავებს ევროპული საბჭო, ევროკავშირის საბჭო „ღებულობს გადაწყვეტილებას, რომელიც აუცილებელია საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის განსაზღვრისა და განხორციელებისათვის“.

---

⁵⁰ The Institutions of the European Union, Ed. by John Peterson and Michael Shackleton, Oxford, 2002, p.160.

გადანყვეტილების მიღების საშუალებით, საბჭოს ასევე ენიჭება ერთობლივი მოქმედების და საერთო პოზიციის შესახებ საერთო სტრატეგიის ამოცანების რეალიზაცია. ამ უკანასკნელის შესახებ გადანყვეტილება მიიღება ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-14 და მე-15 მუხლების შესაბამისად.

საკითხების უმრავლესობის გადანყვეტას ევროკავშირის საბჭო ძირითადად კონსენსუსის საფუძველზე ახდენს. ამ სტერდამის ხელშეკრულებამ კი დაუშვა შესძლებლობა კვალიფიციური უმრავლესობით გადანყვეტილების მიღების პროცედურა ევროკავშირის მეორე საყრდენზე.

ამდენად ერთობლივი მოქმედების და საერთო პოზიციის შესახებ გადანყვეტილება, რომელიც დაფუძნებულია საერთო სტრატეგიის მიღებაზე ან მიმართულია მოქმედების ან საერთო პოზიციის განხორციელებაზე, უკვე მიიღება ევროკავშირის საბჭოს მიერ, რომელიც გადანყვეტილებას ღებულობს კვალიფიციური უმრავლესობის პრინციპით. ლისაბონის კომპრომისის მიხედვით, თუკი „ევროკავშირის საბჭოს წევრები ნაციონალური პოლიტიკის რაიმე მნიშვნელოვანი მიზეზის გამო გამოვლენ კვალიფიციური უმრავლესობით გადანყვეტილების მიღების წინააღმდეგ, ხმის მიცემა არ შედეგა⁵¹. ასეთ შემთხვევაში ევროკავშირის საბჭოს შეუძლია კვალიფიციური უმრავლესობით ხმის მიცემის საფუძველზე, საკითხი გადასცეს ევროპულ საბჭოს ერთხმად გადანყვეტილების მიღებისათვის. პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ევროკავშირის საბჭო თითქმის არასდროს ღებულობს გადანყვეტილებას კვალიფიციური უმრავლესობის საფუძველზე, ვინაიდან ჯერ კიდევ ძლიერია ევროკავშირის თითოეული წევრი-სახელმწიფოების პოზიციის გათვალისწინების

---

⁵¹ S. Duke, CESDP: Nice's Overtrumped Success?, European Foreign Affairs review, 2001, p. 177.

მცდელობა მათი მხრიდან. მსგავსი მდგომარეობა კარგად ხსნის ამ პროცედურისადმი ინტერესის არ ქონას ნიცის კონფერენციაზე. აღნიშნულ კონფერენციაზე ამ კუთხით ერთადერთი ინოვაცია ის იყო, რომ უბრალოდ გაიზარდა კვალიფიციური უმრავლესობით გადაწყვეტილების მიღების სფეროები მეორე საყრდენის მნიშვნელოვანი თანამდებობის პირების - ევროკავშირის საბჭოს გენერალური სამდივნოს და მისი წარმომადგენლის, ევროკავშირის უაღლესი წარმომადგენლის და სპეციალური წარმომადგენლების არჩევაზე⁵².

საინტერესოა აღნიშნოს, რომ დღემდე კვალიფიციური უმრავლესობით ხმის მიცემის პროცედურა გარანტირებულია მხოლოდ იმ „დიდი“ სახელმწიფოების მიერ, რომლებიც ახორციელებენ კავშირის თავმჯდომარეობას, მაშინ როცა „მცირე“ წევრი-სახელმწიფოები ნებისმიერ შემთხვევაში ცდილობენ თავი აარიდოს მას. ეს შეიძლება ასახავდეს დიდი სახელმწიფოების სურვილს შექმნას ეფექტური სსუპ-ა იმის შესძლებლობით, რომ იგნორირება გაუკეთოს საკუთარ პატარ პარტნიორების აზრებს⁵³.

ამის გარდა, კვალიფიციური უმრავლესობით გადაწყვეტილების მიღების პროცედურა არ ვრცელდება იმ გადაწყვეტილებებზე, რომელიც საკუთრივ ეხება სამხედრო ან თავდაცვით ხასიათს. მით უფრო კავშირის შესახებ ხელშეკრულების ნორმები არ აკონკრეტებს თუ როგორი „შედეგი“ უნდა იქნას ასახული საკუთრივ გადაწყვეტილებაში ან შეიძლება ამ გადაწყვეტილების განხორციელების ალბათობა დიდი იყოს (მაგ. სამხედრო აქციის, კონფლიქტის პროვოცირება და შედეგად

---

⁵² Gisela Muller-Brandeck-Bocquet, The New CFSP and ESDP Decision-Making System of the European Union, European Foreign Affairs review, 2002, p. 268. იხ. ბმულზე - <http://centers.law.nyu.edu/jmtoc/issue.cfm?id=1034174813>

⁵³ იქვე. გვ. 268-269.

შეიარაღებული ძალების გამოყენებაზე გადაწყვეტილების მიღება)⁵⁴.

ევროპული საბჭოს და ევროკავშირის ორგანიზაციის მუშაობაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ისეთი ინსტიტუტი როგორცაა ევროკავშირის თავმჯდომარეობა. წვერი სახელმწიფოები ახორციელებენ ევროკავშირის საბჭოს თავმჯდომარეობას რიგირგობით ყოველ ექვსი თვეში.⁵⁵

ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების თანახმად, თავმჯდომარე წვერი სახელმწიფო კავშირს წარმოადგენს იმ საკითხებში, რომელიც ეხება საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკას. ის ასევე პასუხისმგებელია იმ გადაწყვეტილებების განხორციელებაზე, რომელიც მიიღება მეორე საყრდენის ფარგლებში და გამოსატოს ევროკავშირის პოზიცია საერთაშორისო ორგანიზაციებსა და კონფერენციებში. შესაბამისად, თავმჯდომარე ქვეყანა, რომელიც ახორციელებს თავმჯდომარეობას საბჭოში, ხელმძღვანელობს ამ ინსტიტუტის სხდომებს, ახდენს მისი ცალკეული სტრუქტურების მუშაობის კოორდინაციას, აქვს უფლება საკანონმდებლო ინციატივების განხორციელებისაც. თავის საქმიანობაში თავმჯდომარე ქვეყანა სარგებლობს საბჭოს გენერალური მდივნის/უმალღესი წარმომადგენლის, კომისიის და კავშირის მომავლი პრეზიდენტის (მექანიზმი რომელსა ე.წ. ტროიკას უწოდებენ) დახმარებით.

ევროკავშირის საბჭოს ფარგლებში ფუნქციონირებს ის სტრუქტურები, რომლებიც პასუხისმგებელი არიან სსუპ-ის შემუშავებასა და განხორციელებაზე. კერძოდ:

პოლიტიკისა და უსაფრთხოების კომიტეტი არის ევროკავშირის საბჭოს ერთ ერთი მთავარი და მნიშვნელოვანი დანაყოფი, რომელიც დაკავებულია სსუპ-ით. ის შეიქმნა ევრო-

---

⁵⁴ Duke S., დასახ. ნაშრ., , გვ.169.

⁵⁵ The Institutions of the European Union..., გვ.381.

კავშირის საბჭოს 2001 წლის 22 იანვრის გადაწყვეტილებით, იმ მიზნით, რომ მოეხდინა ჯერ კიდევ მაშინ ძალაში არ შესული ნიცის ხელშეკრულების რეალიზაცია. აღნიშნული კომიტეტი ჩამოყალიბდა პოლიტიკური კომიტეტის* ბაზაზე, რომელიც შეიქმნა ჯერ კიდევ ევროპის პოლიტიკური თანამშრომლობის ფარგლებში. პოლიტიკის და უსაფრთხოების კომიტეტი შედგება კავშირის წევრი სახელმწიფოების საგარეო საქმეთა სამინისტროს პოლიტიკური დეპარტამენტების ხელმძღვანელებისაგან - ე.წ. პოლიტიკური დირექტორებისაგან⁵⁶.

კომიტეტის მთავარი ამოცანაა პოლიტიკის შემუშავების ხელშეწყობა საბჭოს მიერ საკუთარი შეხედულებების წარდგენის ან საკუთარი ინიციატივის საფუძველზე. ის ასევე თვალყურს ადევნებს ევროკავშირის შეთანხმებული პოლიტიკის განხორციელებას. სხვა ამოცანებიდან შეიძლება ასევე აღნიშნოს დაკვირვება სსუპ-ის სფეროში მოვლენების განვითარებაზე და იმ გადაწყვეტილების შესრულებაზე კონტროლი, რომელიც ეხება სსუპ-ას*. ფაქტობრივად ამით მოხდა პოლიტიკური კომიტეტისათვის ანალიტიკური და საკოორდინაციო ფუნქციების გაძლიერება. ანალიტიკური ფუნქცია გამოიხატებოდა იმ ინფორმაციის შეკრებასა და დამუშავებაში, რომლიც ეხებო-

---

* აღსანიშნავია ის, რომ თავის დროზე პოლიტიკურ კომიტეტსა და კორპერს შორის უფლებამოსილების გაუმიჯვნელობამ ფაქტობრივად განაპირობა ეპთ-ის, ხოლო შემდეგ სსუპ-ის სტრუქტურების ურთიერთობების ჩავრდნა. კონფლიქტი მოგვრდა მხოლოდ 1993 წელს, როცა მიიღეს გადაწყვეტილება პოლიტიკური კომიტეტის სასარგებლოდ. იხ. Muller-Brandeck-Bocquet Gisela, The New CFSP and ESDP Decision-Making System of the European Union, European Foreign Affairs review, 2002, . 265

⁵⁶ St. Keukeleire, Directorates in the CFSP/CESDP of the European Union: A Plea for «Restricted Crisis Management Groups», European Foreign Affairs review, 2001, p.82.

* არსებობს იმის დათქმა, რომ ამ კუთხით მან არ უნდა დაარღვიოს პრეზიდენტი ქვეყნის კომპეტენციები აღნიშნულ სფეროში.

და სსუპ-ის სფეროს და დასკვნის და სსუპ-ის კონკრეტული საკითხების მომზადებაში. საკოორდინაციო ფუნქცია კი მოიცავდა ევროკავშირის საბჭოს ინსტიტუტების ურთიერთობების და სტრუქტურების შიდა ურთიერთობების ორგანიზებას მეორე საყრდენის ფარგლებში. 1993 დასაწყისში პოლიტიკურ კომიტეტს უშუალოდ დაევალა პოლიტიკის დეტალური შემუშავება⁵⁷.

ნიცის ხელშეკრულების ხელმონერის შემდეგ, 2001 წლის 22 იანვარს ევროკავშირის საბჭოს გადანიშნულებით მოხდა პოლიტიკური კომიტეტის რეორგანიზაცია და მას დაერქვა პოლიტიკის და უსაფრთხოების კომიტეტი. მის კომპეტენციებს დაემატა ის ამოცანებიც, რომლებიც დაკავშირებულია ევროპულ უსაფრთხოებასთან. მისი ფუნქციებს შეადგენს:

სსუპ-ის ფარგლებში უნდა შეიმუშავოს სხვა კომიტეტების და მათ შორის სამხედრო კომიტეტის მუშაობის ძირითადი მიმართულებები;

შესაბამისი ფორმით დამოუკიდებელად უნდა აწარმოვოს პოლიტიკური დიალოგი, რომელიც განსაზღვრულია ევროკავშირის ხელშეკრულებით;

უნდა აწარმოვოს მოლაპარაკებები დეკ-სა და ნატოსთან სსუპ-ასთან დაკავშირებით;

აღნიშნული კომიტეტი მოქმედებს, როგორც კრიზისების მონიტორინგისა და მართვის ორგანო. ის ახდენს საერთაშორისო სიტუაციის მონიტორინგს, განსაზღვრავს ზოგად საკითხთა საბჭოს როლს და სხვადასხვა კომიტეტების სამოქმედო გეგმებს გარდა კრიზისული სიტუაციების მართვისა. კრიზისულ სიტუაციებში პოლიტიკური და უსაფრთხოების კომიტეტი იყენებს ევროკავშირის სამხედრო ძალას, რათა მოაგვაროს სიტუაცია.

---

⁵⁷ Gisela Muller-Branddeck-Bocquet, დასახ. სტატია, გვ. 265.

კრიზისულ სიტუაციაში გენერალური მდივანი/უმაღლესი წარმომადგენელი შეიძლება გაუძღვეს პოლიტიკურ და უსაფრთხოების კომიტეტს. საჭიროების დროს პოლიტიკური და უსაფრთხოების კომიტეტი აგზავნის რეკომენდაციას სამხედრო კომიტეტზე დაყრდნობით, რომელსაც განიხილავს ევროკავშირის საბჭო. საბჭო ღებულობს გადაწყვეტილებას სამოქმედო გეგმასთან დაკავშირებით, სადაც განსაზღვრულია საერთო საგარეო და უსაფრთხოების კუთხით გენერალური მდივანის/უმაღლესი წარმომადგენლის ფუნქცია. ოპერაციის დაწყების შემდეგ ევროკავშირის საბჭო მუდმივად ინფორმირებულია მისი მიმდინარეობის შესახებ პოლიტიკური და უსაფრთხოების კომიტეტის მოხსენებებზე დაყრდნობით, რომლებსაც გენერალური მდივანი/უმაღლესი წარმომადგენელი აწვდის მას.

ამრიგად, აღნიშნულმა კომიტეტმა ევროკავშირის საბჭოს ხელმძღვანელობით უნდა განახორციელოს სამხედრო ღონისძიებების ორგანიზაციის პოლიტიკური მართვა, განსაკუთრებით კონკრეტული კრიზისული სიტუაციების თავისებურებების გათვალისწინებით.

ნიცის ხელშეკრულების შესაბამისი მუხლის და ევროკავშირის საბჭოს გადაწყვეტილების თანახმად იმ გადაწყვეტილებების გარდა, რომელიც ეხება სსუპ-ის და სხვა ფუნქციების შესრულებაზე კონტროლს, კომიტეტს ასევე დაეკისრა ანტიკრიზისული სიტუაციების სტრატეგიული მართვის და პოლიტიკური კონტროლის შესაძლებლობა. საკუთარი ფუნქციების უკეთ შესრულებისათვის კომიტეტმა მიიღო პრივილეგირებული კავშირის უფლება უმაღლეს და სპეციალურ წარმომადგენლებთან მიმართებით. შესაძლებელი იყო კომიტეტის სტრუქტურული ცვლილებებიც. შესაძლებელია კომიტეტის შიგნით შ მუშაობის სხვა ფორმაც გაჩნდეს, ისეთი როგორცაა პოლიტიკური

დირექტორების წარმომადგენლების მუშაობა ბრიუსელში⁵⁸. მსგავსი სიახლის გაჩენა აშკარად მიუთითებს სსუპ-ის „ბრიუსელიზაციის“ ტენდენციაზე.

პოლიტიკის და უსაფრთხოების კომიტეტი ხელმძღვანელობს და კოორდინაციას უწევს მის სტრუქტურაში შემავალ განსაზღვრული რაოდენობის სამუშაო ჯგუფებს. კომიტეტი მსგავს ჯგუფებს ქმნის ნევრი სახელმწიფოების საგარეო საქმეთა სამინისტროებს შორის ინფორმაციის გაცვლისა და სსუპ-ის ცალკეული საკითხებზე მუშაობისათვის. მსგავს სამუშაო ჯგუფებს საკუთარ საქმიანობაში იყენებდა ჯერ კიდევ 1973 წელს შექმნილი Coreu-ს სისტემა⁵⁹.

კომიტეტში შემავალ მსგავს ჯგუფებს შორის შეიძლება დავასახელოთ ყველაზე მნიშვნელოვანი: „აზია“, „ცენტრალური ევროპა“, „აღმოსავლეთ ევროპა და ცენტრალური აზია“, „ლათინური ამერიკა“, „მალრიბი“, „ახლო აღმოსავლეთი/სპარსეთის ყურე“, „სამშვიდობო პროცესი ახლო აღმოსავლეთში“, „სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპა“, „სამხრეთ აფრიკა“, „ყოფილი იუგოსლავია“, „ეუთო“, „ადმინისტრაციული საკითხები“, „აფრიკა“, „კომუნიკაცია“, „საბჭოს საქმე“, „შეიარაღების ექსპორტი“, „ნარკოტიკები“, „ადამიანის უფლებები“, „ქიმიური და ბქტერეოლოგიური იარაღის გაუვრცელებლობა“, ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობა“, „პოლიტიკის დაგეგმარება“, „პროტოკოლი“, „საერთაშორისო საჯარო სამართალი“, „უსაფრთხოება“, „ტერორიზმი“, „გაერო“, „გაეროს ეგიდით განიარაღების პროცესი“⁶⁰.

---

⁵⁸ Gisela Muller-Branddeck-Bocquet, დასახ. სტატია, გვ. 266-267.

⁵⁹ იქვე, გვ. 266.

⁶⁰ P. Luif, On the road to Brussels: The Political Dimension of Austria's, Finland's and Sweden's Accession to the EU, Austrian Institute for International Affairs, Wien: Braumuller, 1995, p.52.

მუდმივი წარმომადგენლობის კომიტეტი (COREPER) შედგება წევრი სახელმწიფოების საელჩო რანგის წარმომადგენლებისაგან. მისი მთავარი ამოცანაა საბჭოს სესიის მომზადების კოორდინაცია. მასში, რა თქმა უნდა, სჭარბობს ნაციონალური ელემენტები, რადგან კორეპერის წევრები მოქმედებენ საკუთარი სახელმწიფოების საგარეო საქმეთა სამინისტროს ინსტრუქციებით⁶¹.

პრაქტიკული ფორმულირებით კი ევროკავშირის საბჭოს სხდომის მომზადების კოორდინაციით კორეპერის ამოცანა განისაზღვრება იმით, რომ უზრუნველყოს პოლიტიკის და უსაფრთხოების კომიტეტის მიერ მომზადებული დასკვნებისა და პოზიციების საბჭოსადმი წარდგენა. მიუხედავად ამისა, კორეპერი არ შეიძლება ჩაითვალოს უბრალოდ „კურიერად“, რომელიც არსებობს აღნიშნულ კომიტეტთან, ვინაიდან მას უფლება აქვს მასალებს დაურთოს საკუთარი კომენტარები და მიმოხილვები⁶².

კორეპერი წარმოადგენს ასევე მნიშვნელოვან სტრუქტურას იმ შემთხვევაშიც, როცა მეორე საყრდენის ჩარჩოებში გადასაწყვეტი საკითხები სცდება წმინდა დიპლომატიის ფარგლებს და მოითხოვს პირველ საყრდენთან ურთიერთქმედების და ძალისხმევის კოორდინაციას. სსუპ-ის მიმართულებით ევროკავშირის ორ საყრდენს შორის საკოორდინაციო ფუნქციის როლი წარმოადგენს კორეპერის მნიშვნელოვან ელემენტს.

საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკაში უმაღლესი წარმომადგენელი/საბჭოს გენერალური მდივანი. ამსტერდამის ხელშეკრულების მნიშვნელოვანი მონაპოვარია უმაღლესი წარმომადგენლის პოსტის შემოღება. პირი, რომელიც იკავებს ამ თანამდებობას იმავდროულად ხელმძღვანელობს საბჭოს გენერალურ სამდივნოს და არის გენერალური

---

⁶¹ The Institutions of the European Union, p. 296.

⁶² Gisela Muller-Branddeck-Bocquet, დასახ. სტატია, 265.

მდივანი. პრაქტიკა აჩვენებს, რომ ახალი ორგანოს წონა, რომელსაც მხარდაჭერას უწევს დამხმარე სტრუქტურები უფრო და უფრო იზრდება⁶³.

ნიცის ხელშეკრულება სამართლებრივად არეგულირებს უმაღლესი წარმომადგენლის საქმიანობას, როცა მიუთითებს მის ფუნქციებს. კერძოდ: დაეხმაროს საბჭოს სსუპ-ის საკითხებში, მათ შორის პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მომზადების, განხორციელების და ფორმულირების მიმართულებით; თავმჯდომარე ქვეყნის თხოვნის საფუძველზე გამოვიდეს საბჭოს სახელით მესამე ქვეყნებთან პოლიტიკურ დიალოგში.

ამრიგად, უმაღლესი წარმომადგენელი არის საბჭოს, ფაქტობრივად კი ევროკავშირის პერსონიფიკაციის ხელსაყრელი საშუალება საერთაშორისო არენაზე სსუპ-ის კონტექტსში. თავდაპირველად მისი სამართლებრივი სტატუსი არ იყო მკაფიოდ განსაზღვრული. ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების ნორმებში აღნიშნული იყო მხოლოდ საერთო ნიშნები. მოგვიანებით ევროკავშირის საბჭომ გააფართოვა მისი მოღვაწეობის სფეროები. ხოლო მას შემდეგ რაც ხ. სოლანა დაინიშნა იმავდროულად დეკ-ის გენერალურ მდივანადაც (1999 წ. 25 ნოემბერი), ევროპულმა საბჭომ მას დააკისრა ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკის კოორდინაცია სამხედრო და სამოქალაქო კრიზისების მართვაში 1992 წლის პეტერსბერგის დეკლარაციის თანახმად, რომელიც ენიჭება დეკ-ის სტრუქტურებს.

ამრიგად, მოკლე დროში, მას შემდეგ რაც შეიქმნა უმაღლესი წარმომადგენლის თანამდებობა, ამ უკანასკნელის სამართლებრივი სტატუსი გახდა უფრო ნათელი და მისი ფუნქციებიც გაიზარდა. ამიტომაც შეიძლება იმის თქმა, რომ მეორე საყრდენის ახალი სტრუქტურა ვითარდება დინამიურად და ჯერ დასრულებული არ არის. ამაზე მეტყველებს დიდი ბრიტანეთის

---

⁶³ იქვე, გვ. 270.

და საფრანგეთის მიერ ნიცის სამიტზე გახმოვანებული წინადადება, რომ მოხდეს უმაღლესი წარმომადგენლის თანამდებობის ტრანსფორმაცია ევროკავშირის პრეზიდენტის თანამდებობად. თუმცა ამ წინადადებას მაშინ სათანადო მხარდაჭერა ვერ ჰპოვა.

უმაღლესი წარმომადგენლის განკარგულებაში იმყოფა შემდეგი სტრუქტურები: **საბჭოს გენარალური სამდივნო** და **პოლიტიკური ორგანო** (ადრეული გაფრთხილების და სტარტიკული დაგეგმარების ყოფილი ორგანო). პოლიტიკურ ორგანოში შედიან ევროკავშირის საბჭოს გენერალური სამდივნოს, კომისიის და დეკ-ის ჩინოვნიკები.

პოლიტიკური ორგანოს შესახებ ნორმები შევიდა არა ამსტერდამის ხელშეკრულების ძირთად ტექსტში, არამედ თანდართულ დანართში, რომელიც ხ. სოლანამ შეიმუშავა⁶⁴.

საერთოდ ევროკავშირის ნევერი ქვეყნები და ევროკავშირის საბჭოს სამდივნო წარმოადგენენ ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის მთავარ მამოძრავებელ ძალას. ეროვნული პოლიტიკური ლიდერები ერთმანეთს ხვდებიან საბჭოში, ხოლო ამ ქვეყნების საგარეო საქმეთა მინისტრები იკრიბებიან ზოგად და საგარეო ურთიერთობათა საბჭოში. ასევე დიპლომატიური და სამხედრო წარმომადგენლები ხვდებიან სხვადასხვა კომიტეტებში.

პოლიტიკურ ორგანოს სტრუქტურებს შორის განსაკუთრებული ადგილი უკავია **სიტუაციის დაგეგმარების ცენტრს**. მოცემული სტრუქტურა ამჟამად ჩამოყალიბების პროცესში იმყოფება⁶⁵. მან უნდა უზრუნველყოს სსუპ-ის სფეროში მოქმედი სტრუქტურების ეფექტური კოორდინაცია.

---

⁶⁴ Gisela Muller-Brandeck-Bocquet, დასახ. სტატია, 271- 273.

⁶⁵ The Institutions of the European Union, p. 502.

ევროკავშირის სამხედრო კომიტეტი⁶⁶ შეიქმნა 2001 წლის 22 იანვარს ევროკავშირის საბჭოს გადანყვეტილებით ამ უკანასკნელის ფარგლებში. თუმცა იმავდროულად გაუქმდა საბჭოში მანამდე არსებული შიდა სამხედრო საბჭო . აღნიშნული კომიტეტი შედგება ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების თავდაცვის სამინისტროების წარმომადგენლებისაგან. მინისტრების დონეზე კი კომიტეტი იკრიბება მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში. კომიტეტის თავმჯდომარე სამი წლის ვადით ინიშნება საბჭოს მიერ სამხედრო კომიტეტის რეკომენდაციით თავდაცვის მინისტრების დონეზე.

სამხედრო კომიტეტის ფუნქციები და ამოცანები მოცემულია ევროკავშირის სამხედრო კომიტეტის შექმნის შესახებ გადანყვეტილების დანართში. მისი მთავარი ამოცანაა პოლიტიკის და უსაფრთხოების კომიტეტს მიაწოდოს ყველა იმ სამხედრო საკითხებზე რეკომენდაციები, რომელიც წარმოიქმნება მეორე საყრდენის ფარგლებში. ასევე სსუპ-ის ფარგლებში განახორციელოს ყველა სამხედრო ღონისძიების ხელმძღვანელობა ანუ ის განსაზღვრავს კრიზისული სიტუაციების მენეჯმენტს სამხედრო კუთხით, აფასებს რისკებს და განსაზღვრავს სამხედრო მოქმედებების ფინანსურ დანახარჯებს.

ევროკავშირის ზოგიერთი წევრი აგზავნის სამხედრო წარმომადგენელს, როგორც ნატოს ისე ევროკავშირის სამხედრო კომიტეტში, რაც ერთგვარი დამაჩქარებელია ჩრდილოეთ ატლანტიკურ კავშირსა და ევროკავშირის შორის თანამშრომლობის.

ევროკავშირის სამხედრო პერსონალი არის პასუხისმგებელი ევროკავშირის სამხედრო კომიტეტის გადანყვეტილებების შესრულებაზე. მას ასევე აკისრია ფუნქცია პეტერსბერგის

---

⁶⁶ The European Union Military Committee, იხ. ბმულზე - [http://www.consilium.europa.eu/eas/security-defence/csdp-structures-and-instruments/eu-military-committee-\(eumc\)?lang=en](http://www.consilium.europa.eu/eas/security-defence/csdp-structures-and-instruments/eu-military-committee-(eumc)?lang=en)

ამოცანების შესრულებაში. სამხედრო პერსონალის მეთაური საერთო საგარეო და უსაფრთხოების სფეროში უმაღლესი წარმომადგენლის მთავარი სამხედრო მრჩეველია. ის მონაწილეობას ღებულობს პოლიტიკური და უსაფრთხოების კომიტეტის სხდომებში და საჭიროების შემთხვევაში მინისტრთა საბჭოს სხდომებში.

ევროპული თავდაცვის სააგენტო⁶⁷ შეიქმნა 2004 წელს. ის ევროკავშირის საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის მნიშვნელოვანი ნაწილია. მისი მიზანია დახმარება გაუწიოს ნევრ ქვეყნებს და ევროკავშირის საბჭოს ევროპული თავდაცვის განვითარებაში კრიზისული სიტუაციების მართვის და ზოგადად უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის გატარების კუთხით. თავდაცვის სააგენტოს ფუნქციაა ასევე თავდაცვის კუთხით ინდუსტრიული და ტექნოლოგიური ბაზის გაუმჯობესება და კვლევების მხარდაჭერა.

თავდაცვისა სააგენტოს პერსონალი 110 წევრისგან შედგება და ისინი ასრულებენ ზემოთ მოყვანილი კუთხით სხვადასხვა პროექტებს. თავდაცვის სააგენტომ მიიღო სტრატეგიული დოკუმენტები ამ პროექტების შესასრულებლად. ევროკავშირის თავდაცვის სააგენტო მოქმედებს მინისტრთა საბჭოს კონტროლის ქვეშ და მას უძღვება გენერალური მდივანი. მინისტრთა საბჭოში თავდაცვის მინისტრები იკრიბებიან და განიხილავენ თავდაცვის სააგენტოსთან დაკავშირებულ საკითხებს.

ევროკავშირის სამხედრო საბჭო დაფუძნდა 2001 წლის 22 იანვარს ევროკავშირის საბჭოს მიერ საბჭოს გენერალური სამდივნოს ფარგლებში. ახალმა სტრუქტურამ შეცვალა გენერალურ სამდივნოსთან მანამდე არსებული სამხედრო საკითხებში ნაციონალური ექსპერტების ჯგუფი. ევროპულ

---

⁶⁷ ოფიციალური ვებ გვერდი - <http://www.eda.europa.eu/>

შტაბს ეწოდება ევროკავშირის სამხედრო ექსპერტიზის საბჭო და წარმოადგენს მის ერთ-ერთ დეპარტამენტს. სამხედრო შტაბის პერსონალი შედგება ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების შეიარაღებული ძალების სამხედრო სპეციალისტებისაგან. ამავე დროს არის განსაკუთრებული შეთანხმება, რომ ასეთი წარმომადგენლები აუცილებლად იყვნენ წევრი-სახელმწიფოების მოქალაქეები. სამხედრო შტაბს ხელმძღვანელობს ევროკავშირის სამხედრო შტაბის გენერალური დირექტორი⁶⁸.

სამხედრო შტაბი ახორციელებს სამ ძირითად ფუნქციას: სამხედრო ექსპერტიზის ან საინფორმაციო ფუნქცია; სამხედრო-სტრატეგიული დაგეგმარების ფუნქცია; მრავალეროვნულ შტაბებს შორის თანამშრომლობის ორგანიზაციის ფუნქცია. მათ შორისაა ასევე ნატოს საშტაბო სტრუქტურების შესაძლო გამოყენების მაკოორდინებელი ფუნქცია. აუცილებლობის შემთხვევაში, კრიზისები მოწესრიგების ღონისძიებების გატარებისათვის სამხედრო შტაბის ფარგლებში საკუთარი რესურსების საფუძველზე შეიძლება შეიქმნას დროებითი ჯგუფი (Crisis Action Teams - CAT).

საგარეო ურთიერთობების გენერალური დირექტორიატი არის დამოუკიდებელი ჯგუფი, რომლის ფუნქციაა ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკური ურთიერთობების ექსპერტიზა. ეს სტრუქტურა შეიქმნა ევროკავშირის საბჭოს მხარდასაჭერად საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების სფეროში, სსუპ-ის გეოგრაფიულ და ცალკეულ პრობლემურ ასპექტებში, ასევე უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის სამხედრო-პოლიტიკური სტრუქტურის შემუშავებისთვის. ჯგუფის წარმომადგენლები მონაწილეობენ ევროკავშირის პოლიტიკურ დიალოგში და პასუხისმგებელნი არიან მის მომზადებაზე. ისინი

---

⁶⁸ The Institutions of the European Union..., p. 460.

ასევე მოქმედებენ სამთავრობოთ ორგანიზაციების ფარგლებში როგორცაა გაერო, ეუთო, ნატო, ევროპის საბჭო⁶⁹.

ევროკავშირის სპეციალური წარმომადგენლები (The Special Representatives of the EU). კავშირის შესახებ ხელშეკრულება ევროკავშირის საბჭოს უფლებას აძლევს დანიშნოს საგარეო პოლიტიკის კონკრეტული საკითხის ფარგლებში შესაბამისი უფლებამოსილების მანდატით აღჭურვილი სპეციალური წარმომადგენლები ურთიერთობების განხორციელებისათვის. ისინი მოქმედებენ უმაღლესი წარმომადგენლის ხელმძღვანელობით. საბჭოს პრაქტიკაში უკვე დაინიშნა მსგავსი სპეციალური წარმომადგენლები მაგ., ახლო აღმოსავლეთის საკითხებში, დიდი ტბის და აფრიკის მიმართულებით, სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში სტაბილურობის შესახებ პაქტის მოქმედებების კორდინაციის მიმართულებით, ყოფილი იუგოსლავიის და მაკედონიის, ბოსნია-ჰერცეგოვინის და აფრიკის საკითხებში⁷⁰.

ნიცის ხელშეკრულების თანახმად სპეციალური წარმომადგენლები ინიშნებიან საბჭოს გადაწყვეტილების მიღების კვალიფიციური უმრავლესობის პროცედურით.

მიუხედავად იმისა, რომ საბჭო ტრადიციულად განიხილება როგორც მეორე საყრდენის ცენტრალური ინსტიტუტი, ის სულ უფრო და უფრო ეფექტურად ახერხებს მასზე დაკისრებული სხვადასხვა ამოცანების მთელი სპექტრის შესრულებას.⁷¹ უფრო მეტიც, საჭოში განსახილველ საგარეო და საშინაო პოლიტიკასთან დაკავშირებული საკითხების რაოდენობა იმდენად გაიზარდა XX ს-ის დასაწყისიდან, რომ მას გაუჭირდა მათი ადექვატურად გადწყვიტა. ამ კუთხით სიტუაცია არ შეცვლილა

---

⁶⁹ St. Keukeleire, დასხ. ნაშრ., გვ.80.

⁷⁰ Law and Institutions of the European Union, Seventh Edition, K.P.E.Lasok, D.Lasok, London, 2001, p.332.

⁷¹ R. Gomez, J. Peterson, The EU's Impossibly Busy Foreign Ministers: No One is in Control, European Foreign Affairs review, 2001, p.55.

არც ამსტერდამის და არც ნიცის ხელშეკრულებების მიღების შემდეგაც⁷². აქედან გამომდინარე, როგორც მკვლევარები აღნიშნავენ, ამ სფეროში აუცილებელია შესაბამისი რეფორმების გატარება და საბჭოს შესაბამისი დატვირთვა უთსპ-ის სრულ-მაშტაბიანი ამოქმედების შემდეგ, რომელიც გათვალისწინებულია ნიცის ხელშეკრულებით და ევროკავშირის მოსალოდნელი გაფართოების მოლოდინით⁷³.

კრიზისების მართვის კუთხით მნიშვნელოვანია **კრიზისების მენეჯმენტის და დაგეგმვის დირექტორიატი**. ის წარმოდგენილია წევრი ქვეყნებით და მოიცავს ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის სამოქალაქო საკითხებს. კრიზისების მართვისა და დაგეგმვის დირექტორიატი უთსპ-ის სამოქალაქო მისიების და სამხედრო ოპერაციების სამხედრო-პოლიტიკური დაგეგმვით ხელს უწყობს ევროკავშირის ექსტრემალური საგარეო მოქმედებების ამოცანების, უთსპ-ის შესრულების და უფრო უსაფრთხო საერთაშორისო გარემოს უზრუნველყოფას. ის ასევე უზრუნველყოფს მათ თანხვედრას და თანმიმდევრობას კრიზისების მართვის ევროკავშირის ყოვლისმომცველ მიდგომასთან და უთსპ-ის ფარგლებში პარტნიორობის და პოლიტიკის განვითარებას. მისი საქმიანობა კონკრეტულად მოიცავს: უთსპ-ის ფარგლებში მისიების და ოპერაციების სტრატეგიულ დაგეგმვას; არსებული მისიების და ოპერაციების მიმოხილვა და შეფასება; უთსპ-ის ფარგლებში პარტნიორობის განვითარების ხელშეწყობა; სამოქალაქო და სამხედრო შესაძლებლობების განვითარების კოორ-

---

⁷² Gisela Muller-Branddeck-Bocquet, დასახ. სტატია, 264.

⁷³ იქვე, გვ. 257.

დინაცია; უთსპ-ის განვითარება; უთსპ-ის ფარგლებში სასწავლო და სამხედრო წვრთნების ჩატარება⁷⁴.

ევროკავშირის მნიშვნელოვან ორგანოს წარმოადგენს **პოლიტიკის დაგეგმვისა და ადრეული გაფრთხილების დანაყოფი**. იგი დაკომპლექტებულია სპეციალისტებით და მის მოვალეობაში შედის საერთაშორისო სიტუაციის მონიტორინგი და ანალიზი, ასევე იმ საკითხების გამოვლინება, რომელზეც ევროკავშირმა უნდა გაამახვილოს ყურადღება. ამავე დანაყოფს აკისრია მოვლენების დროული შეფასება და ადრეული გაფრთხილება პოტენციური პოლიტიკური კრიზისების და სიტუაციების შესახებ, რომლებმაც შეიძლება გავლენა იქონიონ საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკაზე. ამ ყოველივეს შესახებ ეს დანაყოფი, საკუთარი ინიციატივით, ან საბჭოს მოთხოვნით აგზავნის რეკომენდაციებს და მოხსენებებს.

კომისია. იმისათვის, რომ განვსაზღვროთ კომისიის როლი სსუპ-ში, აუცილებელია გავმიჯნოთ ევროკავშირის პირველი და მეორე საყრდენების ნიშნები. ევროკავშირის პირველი საყრდენი ორიენტირებულია ინტეგრაციის სოციალურ, ეკონომიკურ და კულტურულ ასპექტებზე. ამავე დროს ეკონომიკური თანამშრომლობის ერთ-ერთი მიზანი იყო გაერთიანებული ევროპის პოტენციალის რეალიზაცია საგარეო ბაზარზე. ამიტომაც საერთო სავაჭრო პოლიტიკა ყოველთვის იყო ევროკავშირის განუყოფელი ნაწილი და შეადგენდა ევროკავშირის ეგიდით განხორციელებულ საგარეო ურთიერთობების საფუძველს.

კომისია წარმოადგენს მთავარ სუბიექტს საერთო საგარეო სავაჭრო პოლიტიკის შემუშავებაში. ერთ-ერთი ცენტრა-

---

⁷⁴ The Crisis Management and Planning Directorate, იხ. ბმულზე - <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/csdp-structures-and-instruments/cmpd>

ლური პრობლემა - ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკის მრავალფეროვნება - ბევრად იმის შედეგია, რომ კომისიას არასდროს არ ჰქონია მსგავსი ფუნქციები სსუპ-ის ფარგლებში⁷⁵. ხოლო სსუპ-თან მიმართებით კომისიის ასოციაციის სტატუსი დადასტურდა მაასტრიხტის შეთანხმებით. ხოლო ნიცის ხელშეკრულებით სსუპ-ის სისტემაში კომისიის სტატუსთან დაკავშირებით აღნიშნულია, რომ კომისია სრულადაა ჩართული იმ სამუშაოში, რომელიც ტარდება სსუპ-ის სფეროში. შესაბამისად კომისიის წევრები ლებულობენ მონაწილეობას ევროკავშირის საბჭოსა და ევროპულ საბჭოში, ხოლო შემდგომში მეორე საყრდენის სამხედრო სტრუქტურების ორგანიზაციის შემთხვევაში ამ სტრუქტურებშიც. მაგრამ კომისიის მონაწილეობა თავისი არსით შემოიფარგლება სსუპ-ის შემუშავების პროცესებზე მხოლოდ დაკვირვებით და არ აქვს ინიციატივების უფლება⁷⁶. თუმცა, პრაქტიკა ადასტურებს, რომ კომისია ვერ ეგუება მის ამგვარ სტატუსს და ყოველთვის იბრძვის სსუპ-ში მისი სუსტი როლის წინააღმდეგ. მაგრამ რეალურ შედეგს ვერ აღწევს. მაგ., ჩაიშალა მისი მცდელობა დაენიშნა უმაღლესი წარმომადგენელი მისი გარემოდან და მის კონტროლს ქვეშ მყოფი პოლიტიკური ორგანოს შექმნაც⁷⁷.

ამსტერდამის ხელშეკრულების ძალში შესვლის შემდეგ კომისიის ფარგლებში შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი - **RELEX** (ფრანგული - აბრევიატურა *relations exterieures*), რომელიც სპეციალიზირებულია საგარეო პოლიტიკის მიმართულებით. ევროკავშირის საბჭოს სხდომებში ჩვეულებრივად მონაწილეობდა მინიმუმ კომისიის ექვსი წევრი რელექსის ჯგუფიდან⁷⁸.

---

⁷⁵ Gisela Muller-Branddeck-Bocquet, დასახ. სტატია, 274.

⁷⁶ The Institutions of the European Union, p. 545.

⁷⁷ Gisela Muller-Branddeck-Bocquet, დასახ. სტატია, 282.

⁷⁸ იქვე, გვ. 275.

კომისია ასევე ცდილობდა ინსტიტუციონალური მეთოდებით მოეპოვებინა უფლება სსუპ-ში მონაწილეობისათვის. საგარეო ურთიერთობებში გენერალური დირექტორიატის დამოუკიდებელი ჯგუფის შექმნას, რომელსაც ჰქონდა ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკური ურთიერთობების ექსპერტიზის ფუნქცია, მოჰყვა წინააღმდეგობა კავშირის ზოგიერთი წევრი სახელმწიფოს მხრიდან, რომლებიც შიშობდნენ ზენაციონალური ინსტიტუტის უფლებამოსილების გაფართოებას იმ სფეროში, რომელსაც ტრადიციულად ნაციონალური მთავრობები აკონტროლებდნენ. მაგრამ ევროკავშირის საბჭომ იმთავითვე განაცხადა სსუპ-ის სფეროში კომისიის შეზრუდული როლის შესახებ⁷⁹.

ამსტერდამის ხელშეკრულებამ კომისია ვალდებული გახადა სსუპ-ის შესახებ მოხსენებები გაეგზავნა პოლიტიკურ ორგანოში. აღნიშნული ხელშეკრულების ერთ-ერთი მიზანი ასევე იყო გაეუმჯობესებინა ევროკავშირის სტრუქტურების ჰორიზონტალური ურთიერთობები. რაც ნიშნავდა, რომ უნდა მომხდარიყო მოქმედებების კოორდინაციის უზრუნველყოფა და მოესპო კონფლიქტურობის შესაძლებლობა ორ საყრდენს შორის. ამასთან დაკავშირებით კომისიის სტატუსმა განიცადა გარკვეული ცვლილება. კერძოდ, ხელშეკრულების შესაბამისი მუხლით ევროკავშირის საბჭოს და კომისიას საგარეო ურთიერთობების სფეროში დაეკისრათ ევროკავშირის შეთანხმებული მოქმედების უზრუნველყოფის ფუნქცია. ამ მიზნით განსაკუთრებით ხაზი გაესვა თანამშრომლობის აუცილებლობას საბჭოსა და კომისიას შორის. კომისია თავის წარმომადგენელს საგარეო პოლიტიკურ საკითხებში და სამუშაო ჯგუფს რელექს, განიხილავდა როგორც ასეთი თანამშრომლობის ინ-

---

⁷⁹ Gisela Muller-Branddeck-Bocquet, დასახ. სტატია, გვ. 280.

სტრუმენტს⁸⁰. ნიცის ხელშეკრულებამ დაადასტურა ამსტერ-
დამის ხელშეკრულების პრინციპები ამ ნაწილში.

ამრიგად, ევროკავშირის საბჭო ევროკომისიასთან ერ-
თად პასუხისმგებელია კავშირის საგარეო ურთიერთობებზე.

ევროპის პარლამენტი. კომისიისგან განსხვავებით ევ-
როპის პარლამენტს არ აქვს სერიოზული პოზიცია მეორე საყ-
რდენში. პარლამენტი ფლობს მხოლოდ ზოგიერთ უფლებას.
მათ შორის საგაფრო შეთანხმებების და პარტნიორობის შესა-
ხებ საერთაშორისო ხელშეკრულების მომზადება ევროკავშირს
ცალკეულ ინსტიტუტებს შორის კორდინაციით.

ბოლო ბერიოდში პოლიტიკურ დონეზე დიალოგი ევრო-
პარლამენტსა და სხვა ორგანოებს შორის, რომლებიც პასუხის-
მგებელი არიან საგარეო და უსაფრთხოების საკითხებზე გაი-
ზარდა. ყოველი წლის ივნისში ევროკავშირის საბჭო აწვდის ევ-
როპარლამენტს მოხსენებას საერთო საგარეო და უსაფრთხოე-
ბის პოლიტიკის შესახებ, სადაც შეჯამებულია წინა წლის შედე-
გები და ნაჩვენებია სამომავლო პრიორიტეტები. გარდა რეზო-
ლუციებისა და მოხსენებებისა ევროპარლამენტს შეუძლია წე-
რილობით ან ზეპირად მიმართოს ევროკავშირის საბჭოს საერ-
თო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკასთან დაკავშირე-
ბულ საკითხებზე და გამოთქვას თავისი რეკომენდაციები. ყო-
ველ 6 თვეში ეროვნული პარლამენტების საგარეო საქმეთა კო-
მიტეტების ხელმძღვანელები იკრიბებიან და მათ შეხვედრებს
ესწრება გენერალური მდივანი.

ევროკავშირის საბჭოსთან ერთად ის განსაზღვრავს სა-
ერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის ბიუჯეტს. ევ-
როკომისია მუდმივად აწვდის ევროპარლამენტს ინფორმაციას
საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის განვითარების შესა-
ხებ და ითვალისწინებს მის მოსაზრებებს.

---

⁸⁰ იქვე. გვ. 281

საპარლამენტო პლენარულ სესიებზე განიხილება საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკასთან დაკავშირებული საკითხები. საგარეო საქმეთა კომიტეტი, ქვეკომიტეტი უსაფრთხოებისა და თავდაცვის საკითხებში და საბიუჯეტო კომიტეტი ასრულებენ წამყვან როლს საპარლამენტო დისკუსიებში, რომლებიც ეხება ევროკავშირის საგარეო, თავდაცვის და უსაფრთხოების საკითხებს.

ამსტერდამის ხელშეკრულება ევროკავშირის საბჭოს თავმჯდომარე ქვეყნას ავალდებულებს კონსულტაციები განახორციელოს ევროპის პარლამენტთან საერთო საგარეო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების და მნიშვნელოვანი ასპექტების შესახებ. ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ კონსულტაციური ფუნქციით ევროპის პარლამენტს შეუძლია განსაზღვრული სახით გავლენა მოახდინოს ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკის საერთო სტრატეგიის შემუშავებაზე. გარდა ამისა კომისიიდან და საჭოდან პარლამენტში იგზავნება სსუპ-ის განხორციელების შესახებ ანგარიშები. მას ასევე შეუძლია სსუპ-ის ინსტიტუტებს მისცეს რეკომენდაციები აღნიშნულ საკითხებზე. ყველაზე მთავარი რითაც პარლამენტს შეუძლია გავლენა მოახდინოს მეორე საყრდენზე ეს გახლავთ ბიუჯეტის დამტკიცება, საიდანაც ფინანსდება სსუპ-ის სფეროში დაგეგმილი ღონისძიებები.

უკანასკნელი წლების განმავლობაში ინსტიტუტები ევროპის თავდაცვის და უსაფრთხოების სფეროში განიცდიან მნიშვნელოვან ცვლილებებს, რაც ემსახურება კავშირის წევრების სურვილს მოხდეს ევროკავშირის თავდაცვის და უსაფრთხოების განვითარება.

2. ევროკავშირის სამხედრო პოტენციალის განვითარება და წყაროები

მე-20 საუკუნის ბოლოს და 21-ე საუკუნის დასაწყისში ევროპის პოლიტიკურ სივრცეში მნიშვნელოვანი მოვლენები მოხდა: დაიშალა ვარშავის ორგანიზაცია, იუგოსლავიის ფედერაცია, ჩეხოსლოვაკია, საბჭოთა კავშირი და გაჩნდა ახალი რესპუბლიკები. აღმოსავლეთით გაფრთოვდა ნატო და ევროკავშირი, შესაბამისა შეიცვლა მათი გეოპოლიტიკურ და სტარტეგიული პრიორიტეტები.

90-იანი წლების შემდეგ აშშ-ი და ევროპის ქვეყნები ახალი პრობლემების და გამოწვევების წინაშე აღმოჩნდნენ: ტერორიზმი, ეთნიკური კონფლიქტები, მასობრივი განადგურების იარაღი - ამ ყველაფრის წინააღმდეგ საჭიროა იყო უფრო ქმედუნარიანი და ფლობდე შესაბამის სამხედრო პოტენციალს. ეს კი დამოკიდებულია გაერთიანების სოციალურ და ეკონომიკურ რესურსებზეც.

ამჟამად ევროპის მოსახლეობა 500 მილ. შეადგენს⁸¹, რომელიც მსოფლიოს მოსახლეობის 7.3%-ია⁸². საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მონაცემებით 2012 წელს ევროკავშირში მთლიანი შიდა პროდუქტის წარმოებამ 16.584 ტრილიონი აშშ დოლარი შეადგინა, რომელიც მსოფლიოში წარმოებული მთლიანი შიდა პროდუქტის 20% შეადგენს⁸³. აქედან გამომდინარე,

---

⁸¹ First demographic estimates for 2009, იხ. ბმულზე - http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-QA-09-047/EN/KS-QA-09-047-EN.PDF

⁸² European Union reaches 500 Million through Combination of Accessions, Migration and Natural Growth, იხ. ბმულზე - http://www.oeaw.ac.at/vid/datasheet/EU_reaches_500_Mill.shtml

⁸³ საერთაშორისო სავალუტო ფონდის ოფიციალური ვებ გვერდი - <http://www.imf.org>

ევროკავშირის აქვს შესაბამისი რესურსი მოახდინოს მისი სამხედრო პოტენციალის განვითარება.

ევროპის ეკონომიკური ინტეგრაცია თანდათანობით გადაიზარდა პოლიტიკურ და სამხედრო ინტეგრაციად. საბოლოოდ კი ევროკავშირის ქვეყნები მივიდნენ იმის აუცილებლობაზე, რომ დაიწყეს საკუთარი უსაფრთხოების სისტემის შექმნა, რომელიც იქნება ეფექტური საშუალება ახალ გამოწვევებზე რეაგირებისათვის - საერთაშორის ტერორიზმი, მასობრივი განადგურების იარაღის გავრცელების საფრთხე, რეგიონალური კონფლიქტები და ა.შ.

ევროკავშირის, როგორც პოლიტიკური აქტორის ისტორია არის საუკეთესო მაგალითი იმისა, რომ „ხისტი ძალა“ არ არის ერთადერთი შესაფერისი ფორმა კონფლიქტური სიტუაციების დასარეგულირებლად. ევროკავშირი არ არის სამხედრო ორგანიზაცია და მიუხედავად იმისა, რომ მისი შექმნის სათავეებშივე იყო მოაზრებული სამხედრო-პოლიტიკური ერთობის ჩამოყალიბება, ეკონომიკური განვითარების პარალელურად, ამ მიმართებით ყოველგვარი მცდელობებმა XX ს-ის 90-იან წლებამდე წარუმატებელი აღმოჩნდა.

თუმცა, ამ კუთხით სიტუაცია შეიცვალა XX ს-ის ბოლოს. ევროკავშირის ქვეყნების სამხედრო მშენებლობის ახალი ეტაპი მიმართულია, რომ მოხდეს ევროპის ქვეყნების სამხედრო-პოლიტიკური დამოკიდებულების შესუსტება აშშ-სა და ნატოზე და ევროკავშირის როლის გაძლიერება მსოფლიო არენაზე.

2003 წელს ევროკავშირმა აღნიშნულ საკითხებზე საკუთარი დამოკიდებულება ჩამოაყალიბა ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიაში. მასში მიესალმა ზენაციონალური პოლიტიკური და სამხედრო სტრუქტურების ჩამოყალიბებას და სამშვიდობო ოპერაციების დამოუკიდებლად დაგეგმვას და განხორციელებას ევროკავშირის ფარგლებს გარეთ. ცხადია, ევროკავშირი

ასეთი ამბიციური ამოცანების განხორციელებას შესაბამისი სამხედრო ძალის არარსებობის შემთხვევაში ვერ შეძლებდა.

საერთოდ სამხედრო ძალას ოთხი განზომილება აქვს: რაოდენობრივი - ადამიანების, იარაღის, ტექნიკის და რესურსების რაოდენობა; ტქნოლოგიური - შეიარაღების და ტექნიკის სრულყოფილების ხარისხი და ეფექტურობა; ორგანიზაციული - ჯარის მორალური სულისკვეთება და მომზადების დონე, დისციპლინა, შეთანხმებულობა, მართვის და მეთაურობის ეფექტურობა; საზოგადოებრივი - საზოგადოების უნარი და სურვილი ეფექტურად გამოიყენოს სამხედრო ძალა. აკმაყოფილებს თუ არა ევროკავშირის სამხედრო შესაძლებლობები აღნიშნული ოთხი განზომილების მოთხოვნილებებს, რომ მან მნიშვნელოვანი როლი ითამაშოს მსოფლიო არენაზე?

ევროკავშირის სამხედრო ძალა მოიცავს 27 წევრი სახელმწიფოს ეროვნულ შეიარაღებულ ძალებს. ბოლო წლებში განხორციელდა საერთო უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის ფარგლებში სამხედრო ოპერაციები. ძირითად სამხედრო ალიანსად ევროპაში კი, მაინც ნატო რჩება, რომელშიც შედის ევროკავშირის წევრი 27 სახელმწიფოდან 21 და ასევე სხვა ქვეყნები, აშშ, თურქეთი და კანადა.

ევროკავშირის სამხედრო მართვის ინსტიტუციური სტრუქტურა წარმოადგენს მრავალფუნქციურ მექანიზმს, რომლის მთავარი ელემენტებია: ევროკავშირის თავდაცვის საგენტო, შეიქმნა 2004 წელს და დაკავებულია ევროკავშირის თავდაცვისუნარიანობის განვითარების ხელისშეწყობით, მათ შორის ევროპული თავდაცვითი ბაზრის განვითარება, თავდაცვითი კვლევების რეგულირების სფეროში ნორმატიული-სამართლებრივი აქტების შემუშავება, შეიარაღების შესყიდვა და შემუშავება; პოლიტიკისა და უსაფრთხოების კომტეტი, რომელიც არის საბჭოს სტრუქტურული დანაყოფი, შეიქმნა 2001 წელს და

დაკავებულია სსუპ-ის და უთსპ-ის რეალიზაციით, ასევე ახორციელებს კრიზისული სიტუაციების სტრატეგიულ მართვას; სამხედრო კომიტეტი, რომელიც არის საბჭოს მთავრი სტრუქტურული დანაყოფი და შეიქმნა 2001 წელს შეიმუშავებს რეკომენდაციებს სამხედრო საკითხებზე პოლიტიკის და უსაფრთხოების კომიტეტისათვის. ევროკავშირის სამხედრო შტაბი საბჭოს გენერალური სამდივნის სტრუქტურული დანაყოფია, რომელიც ფუნქციანა სტრატეგიული დაგეგმარება, სამხედრო ექსპერტიზა, კავშირის წევრი ქვეყნების სამხედრო შტაბებს შორის თანამშრომლობის ორგანიზაცია, ასევე ნატოს საშტაბო სტრუქტურებთან ურთიერთობები; ევროკავშირის სამხედრო შტაბის სამხედრო-სამოქალაქო უჯრედი შეიქმნა 2005 წელს სამხედრო ოპერაციების დამოუკიდებელი მართვისა და დიდი ეფექტურობის მიღწევისათვის სამოქალაქო და სამხედრო ინსტრუმენტების გამოყენებით და ბოლოს ევროკავშირის ოპერატიული ცენტრი, რომელიც შეიქმნა კონკრეტული ოპერაციების ხელმძღვანელობისათვის.

ევროკავშირის სტრუქტურულ სამხედრო რესურსებად ითვლება ისეთი სამხედრო ჯგუფები როგორიცაა: ევროპული ძალები, ევროპული ჟანდარმერია, საძღვაო ძალები, საბრძოლო დანაყოფები და სხვა.

EUFOR ანუ ევროკავშირის ძალები. ამ სახელწოდების ქვეშ მოიაზრება ევროკავშირის მიერ მართული სწრაფი რეაგირების ძალები, რომელიც უთსპ-ის ნაწილია. EUFOR ექვემდებარება ევროკავშირის სამხედრო შტაბს და ევროკავშირის სხვა სამხედრო ძალებთან ერთად, როგორიცაა ევროკორპუსი, ევროპის ჟანდარმერია, ევროპის საზღვაო ძალები და საბრძოლო ჯგუფები (Battlegroups) ქმნის ევროკავშირის სამხედრო რესურსს. EUFOR ორთხვერ იქნა გამოყენებული: მაკედონიაში (2003 წელი, 300 ჯარისკაცი), ბოსნიაში (2005 წელს, 500 ჯარის-

კაცი), კონგოსა (2006 წელს, 4500 ჯარისკაცი) და ჩადში (2007 წელს, 4500 ჯარისკაცი).

ევროკავშირის ჟანდარმერიის ძალები შეიქმნა 2006 წელს ევროკავშირის ხუთ სახელმწიფოს - საფრანგეთს, იტალიას, ნიდერლანდებს, პორტუგალიას და ესპანეთს შორის მიღწეული შეთანხმების საფუძველზე. 2009 წელს მას ასევე შეუერთდა რუმინეთი, ხოლო 2011 წელს პოლონეთი. ეს არის ევროპის სწრაფი ჩარევის ძალები სამხედრო პოლიციის ფუნქციებით, რომელის მიზანია კრიზისების მენეჯმენტის განხორციელება. მის ბაზისურ ნაწილს შეადგენს საფრანგეთის ჟანდარმერიის, ესპანეთის სამოქალაქო გვარდიის და იტალიელი კარაბინერების ძალები⁸⁴. მისი სტატუსი განისაზღვრა 2007 წლის 18 ოქტობრის ველსენის ხელშეკრულებით. მის ბაზა განლაგებულია ჩრდილოეთ იტალიაში, რომელსაც შეუძლია მზადყოფნაში მყოფი 900 მდე წევრის განთავსება 30 დღის განვალობაში. 2009 წლიდან ევროჟანდარმი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის საერთაშორისო ძალების (ISAF) ფარგლებში მონაწილეობს ავღანეთში, რომელიც ახორციელებს ავღანეთის საპოლიციო ძალების წვრთნებს.

ევროკავშირის საბრძოლო ჯგუფი (EU Battlegroup – EUBG), არის სამხედრო ქვედანაყოფი, რომელიც დაკავშირებული ევროკავშირის უთსპ-თან. ის დაფუძნებულია წევრი სახელმწიფოების კოალიციური მონაწილეობის პრინციპზე და მისი თვრამეტი საბრძოლო ჯგუფი შეადგენს სამხედრო ბატალიონის სიდიდის ძალას (1500 ჯარისკაცი) გაძლიერებული საბ-

---

⁸⁴ Gendarmeries and the security challenges of the 21st century, J.L. Hovers, G.A.G. van, Elk, 2010, იხ. ბმულზე - <http://www.fiop.org/wp-content/uploads/2011/12/E-reader-FIEP-Seminarbook.pdf>

რძოლო დახმარების ელემენტებით⁸⁵. მართალია, დანაყოფი როტაციის პრინციპს ეფუძნება, მაგრამ ორ ჯგუფი ყოველთვის მზადაა მოქმედებისათვის. ის ექვემდებარება ევროკავშირის საბჭოს.

ევროპის საზღვაო ძალები (EUROMARFOR or EMF) არის არა რეგულარული, მულტინაციონალური სამხედრო ძალა⁸⁶. მას შეუძლია განახორციელოს საზღვაო, საჰაერო და სადესანტო ოპერაციები⁸⁷. ის ჩამოყალიბდა 1995 წელს პეტერსბერგის ისეთი ამოცანების შესასრულებლად, როგორცაა საზღვაო კონტროლი, ჰუმანიტარული მისიები, კრიზისული სიტუაციების მართვა, მშვიდობის დაცვის და მშვიდობის იძულების ოპერაციები. EMF-ი შედგება საფრნაგეთის, იტალიის, პორტუგალიის და ესპანეთის კონტიგენტისაგან. EMF-მა შეიძლება იმოქმედეს როგორც ნატოს ევროპულმა სტრუქტურამ, ასევე სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების (გაერო, ეუთო) მანდატით, ან კიდევ სხვა მულტინაციონალურ კოალიციებში. EMF-ს შეუძლია ამოქმედდეს 5 დრის ვადაში, როგორც კი მისი საჭიროება დადგება დღის წესრიგში.

სამხედრო სფეროში ევროკავშირი ძნელად თუ გაუწევს კონკურენციას აშშ-ს. უფრო მეტიც იზრდება სხვაობა ევროკავშირის და აშშ-ს სამხედრო ძალებს შორის. სამხედრო დანიშნულების კვლევით და საცდელ-საკონსტრუქტორო მუშაობაზე

---

⁸⁵ THE EU BATTLEGROUPS AND THE EU CIVILIAN AND MILITARY CELL. იხ. ბმულზე - <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups.pdf>

⁸⁶ EUROMARFOR, იხ. ბმულზე http://www.euromarfor.org/images/stories/EUROMARFOR_arte_final.pdf; ასევე, იხ. s. Biscop, Euro-Mediterranean security: a search for partnership, [Ashgate Publishing](#), 2003, p. 53.

⁸⁷ EUROMARFOR, იხ. ბმულზე - http://www.euromarfor.org/images/stories/pdfs/retrospectiva_29ago11.pdf

აშშ-ს და დასავლეთ ევროპის მიერ გამოყოფილი ხარჯების შედარებითი ანალიზი, რომელიც 2003 წელს ჩაატარა საფრანგეთის თავდაცვის სამინისტრომ, აჩვენებს, რომ ევროპა დგას „ნამდვილი ტექნოლოგიური განიარაღების“ ზღვარზე, რადგანაც ევროპის ქვეყნების ხარჯებმა ამ კუთხით შეადგინა აშშ-ი მიერ დახარჯული თანხების მხოლოდ 40% 1989 წელს, 30% 1990 წელს, და 23 პროცენტი 2000 წელს. ევროკავშირის ქვეყნების სამხედრო ბიუჯეტი ერთად აღებული ორჯერ ნაკლებია აშშ-ს სამხედრო ბიუჯეტზე. უფრო მეტიც აშშ-ს ასევე 30% მეტ საშუალებას დებდა ნატოში ვიდრე ევროკავშირის ქვეყნები. მაგრამ ევროკავშირის ქვეყნების ერთობლივი სამხედრო ხარჯები (175 მილიარდი დოლარი) მეტი იყო რუსეთის, ჩინეთის და იაპონიის ანალოგიურ ხარჯებზე.

ევროკავშირის აეროკოსმოსური და თავდაცვითი მრეწველობის ასოციაციის მონაცემებით ევროკავშირის თანამედროვე სამხედრო სამრეწველო კომპლექსის ბირთვს ქმნის დაახლოებით 800-მდე ფირმა, სადაც დასაქმებულია 615 ათასი კაცი და ყოველწლიური ბრუნვა შეადგენს 100 მილიარდ ევროზე მეტს⁸⁸. მარტო 2004 წელს შეკვეთების საერთო თანხა შეადგინდა 148 მილიარდი ევროს, ხოლო სამეცნიერო-კვლევით და საცდელ-საკონსტრუქტორი მუშაობაზე 10.8 მილიარდს. რა თქმა უნდა აღნიშნული მოცულობა ვერ მივა აშშ-ანალოგიურ მაჩვენებლებთანაც კი. აქ მოქმედებას აგრძელებს შესაბამისი ფორმულა „2-4-8-16“, რომელიც აჩვენებს აშშ-ის და ევროკავშირის სამხედრო ტექნიკის სახელმწიფო შესყიდვების მოცულობას, სამხედრო-კოსმოსური სამეცნიერო კვლევით და საცდელ-საკონსტრუქტორო მუშაობის ბიუჯეტს, მთლიანობაში კი საერთო

⁸⁸

1, 2006, . 31-48 იხ. ბმულზე - <http://elibrary.ru/contents.asp?issueid=643178>

ხარჯებს კვლევით და თავდაცვით სახელმწიფო შესყიდვებს შორის სხვაობას. ევროკავშირის კომისიის ესპერტები ამ სხვაობას 1/10 მიუთითებენ აშშ-ს სასარგებლოდ.

შეიარაღებული ძალების რაოდენობის თვლსაზრისით ევროკავშირი სჯობნის აშშ-ს, დახ. 1,7 მილიონი ჯარისკაცი ჰყავს ევროკავშირის ქვეყნებს, ხოლო აშშ-ს 1,5 მილიონი და ჩამორჩება მოხლოდ ჩინეთს (2,5 მილ.). ევროკავშირის შედის ორი დიდი ბირთვული სახელმწიფო - საფრანგეთი და დიდი ბრიტანეთი. მარტო 2000-2001 წწ. ევროკავშირის ქვეყნების სახედრო ნაწილები გაეროს სამშვიდობო ოპერაციებში შვიდჯერ მეტად მონაწილეობდნენ, ვიდრე აშშ-ს. ვარაუდობენ, რომ ევროკავშირი რეგიონის ფარგლებს გარეთ შემდგომ წლებში სამშვიდობო ძალების რაოდენობას გაზრდის 200 ათასამდე ჯარისკაცით, რაც მის ამჟამინდელ შესაძლებლობებს ოთხჯერ აღემატება. საფრანგეთი და დიდი ბრიტანეთი არიან გაეროს უშიშროების საბჭოს წევრები, სადაც ხდება მნიშვნელოვანი გეოპოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღება, მათ კი ვეტოს გამოყენების უფლება აქვთ.

ევროკავშირის სამხედრო რესურსების პოტენციალის ზრდის შემაფერხებელია ისიც, რომ ევროკავშირს არ გააჩნია შეიარაღების ერთიანი ბაზარი ანუ ის ფრაგმენტირებულია ნაციონალურ დონეებზე. უფრო მეტიც, ევროკავშირის სამხედრო სამრეწველო დარგის ყველა რესურსის 85 % ჯერ კიდევ იქმნება, ვრცელდება და იმართება ბრიუსელი მიერ, ხოლო ეროვნული პროგრამის ფარგლებში კი ევროკავშირის ცალკეულ წევრ-ქვეყნებში.

თავის დროზე ევროკავშირის რამდენიმე გამოჩენილმა ლიდერმა მათ შორის საფრანგეთის ყოფილმა პრეზიდენტმა, ნიკოლა სარკოზიმ, გერმანიის კანცლერმა, ანგელა მერკელმა, იტალიის საგარეო საქმეთა მინისტრმა, ფრანკო ფრატინიმ და ბელგიის ყოფილმა პრემიერ-მინისტრმა, გაი ფერჰოფშტადტმა

სტრატეგიული კვლევების საერთაშორისო ინსტიტუტის მიერ 2010 წელს შედგენილი მონაცემები ევროკავშირის სამხედრო პერსონალის შესახებ

ქვეყნები	მოქმედი პერსონალი	სარეზერვო პერსონალი	გასამხედ. პერსონალი	ჯამი
ევროკავშირი	1,695,122	2,852,500	798,700	5,346,322
საფრანგეთი	243,000	70,300	151,779	465,079
დიდი ბრიტანეთი	227,160	174,800		401,960
იტალია	192,168	41,867	244,273	478,308
გერმანია	188,921	140,000		328,921
ესპანეთი	136,000	319,000	80,210	535,210
საბერძნეთი	133,385	237,500	4,000	374,885
პოლონეთი	120,000	250,000	30,000	400,000
რუმინეთი	74,790	45,000	79,900	199,690
ნიდერლანდები	48,639	3,339	3,000	54,978
პორტუგალია	39,568	210,900	47,700	298,168
ბელგია	35,720	2,040		37,760
ფინეთი	35,328	351,500	7,550	394,378
ბულგარეთი	32,445	302,500	34,000	368,945
ავსტრია	28,065	195,000	9,400	232,465
ჩეხეთი	24,418		10,998	35,416
დანია	26,585	53,507		80,092
უნგრეთი	44,000	64,000	12,000	120,000
შვეცია	16,958	242,000	800	259,758
სლოვაკეთი	14,413			14,413
კვიპროსი	12,937	50,000	750	63,687
ირლანდია	9,950	14,500		24,450
ლიტვა	8,108	6,700	14,600	29,408
სლოვენია	6,964	3,800	4,500	15,264
ლატვია	4,937	10,866	10,096	25,899
ესტონეთი	6,600	42,000	10,766	59,300
მალტა	2,120			2,120
ლუქსემბურგი	882		612	1,494

მხარი დაუჭირეს ევროკავშირის საერთო თავდაცვის პოლიტიკას. თუმცა ჯერ კიდევ, 2003 წელს საფრანგეთი, გერმანია, ბელგია და ლუქსემბურგი გამოვიდნენ ინიციატივით შეექმნათ საკუთარი სახელწიფოთაშორის სამხედრო ორგანიზაცია, რომელიც გააერთიანებდა ევროკავშირის ქვეყნების სამხედრო პოტენციალს. თუმცა აღნიშნულ ინიციატივას შეენინაღმდეგა აშშ, ხოლო ევროკავშირის ფარგლებში მის წინააღმდეგ გამოვი-

და დიდი ბრიტანეთი და საბერძნეთი. მაგრამ 2004 წელს, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მაინც მოხერხდა ევროპის თავდაცვის სააგენტოს შექმნა, რომლის ბიუჯეტიც 20 მილ. ევროთ განისაზღვრა. ნავარაუდები იყო სწრაფი რეაგირების ძალების შექმნაც, რომლის ძირითადი ბირთვი უნდა ყოფილიყო ფრანგულ-გერმანული ბრიგადა ბელგიური სპეცამსახურების და ლუქსემბურგის დაზვერვის მხარდაჭერით. შემდგომში იგეგმებოდა სამხედრო-სატრანსპორტო ავიაციის საერთო ევროპული სტრატეგიული მართვის და მისთვის ეკიპაჟის მომზადების ცენტრის შექმნა.

სამხედრო ოპერაციების შემუშავება და განხორციელება ხდებოდა კოლექტიური გენერალური შტაბის მიერ. 2008 წელს თავდაცვის სააგენტოს დაფინანსება გაიზარდა 32 მილ. ევრომდე.

ევროპული კავშირი მიმზიდველი აღმოჩნდა დიდი ბრიტანეთიც, რომელიც თავდაპირველად სკეპტიკურ დამოკიდებულებას იჩენდა ევროპული ინტეგრაციისადმი, ვინიდან თვლიდა, რომ კონტინენტური ევროპის გაძლიერება დარტყმას მიაყენებდა ბრიტანეთის თანამეგობრობის ინტერესებს, რომელიც თითქმის ნახევარ მსოფლიოს მოიცავდა. გამორიცხული არ იყო იმის შესაძლებლობაც, რომ მომავალ შესაძლო ომებში ან მესამე სამყოროში შესაძლო კონფლიქტებში გადამწყვეტი ძალა იქნებოდა ევროკავშირის არმია და არა დიდი ბრიტანეთის, რამაც ეს უკნასკენელი აიძულა დაებლოკა საფრანგეთის წინადადება თავდაცვის სააგენტოს სამწლიანი ბიუჯეტის შექმნაზე.

როგორც ცნობილია, 1950-იანი წლების დასაწყისში საფრანგეთმა, გერმანიამ, იტალიამ და ბენელუქსის ქვეყნებმა გადაწყვიტეს მოეხდინათ დასავლეთ ევროპის სამხედრო პოტენციალის ინტეგრირება და ხელი მოაწერეს ევროპის თავდაცვის თანამეგობრობის შეთანხმებას, მაგრამ ეს შეთანხმება საფრანგეთის ეროვნულმა ასამბლეამ დაბლოკა.

ლისაბონის დადგენილების შედეგად გაიზარდა თავდაცვის სფეროში თანამშრომლობა. ეს დებულება საშუალებას აძლევს მსურველ წევრ-სახელმწიფოებს გააღრმავონ ინტეგრაცია სამხედრო სფეროში.

ლისაბონის ხელშეკრულების მიღების შემდეგ შეიმჩნევა ორმხრივი და მრავალმხრივი ინიციატივების აღორძინება სამხედრო სფეროში ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებს შორის, რომელიც თავისი არსით არის მაგალითი მუდმივი სტრუქტურირებული თანამშრომლობა, თუმცა ამის შესახებ ოფიციალურად არ აღიარებენ. კერძოდ, 2010 წლის საფრანგეთ-დიდი ბრიტანეთის ხელშეკრულება თავდაცვის შესახებ; 2011 წლის ვიშეგრადის ოთხეულის თანამშრომლობა (ვიშეგრადის საბრძოლო ჯგუფი); 1991 წლის ვაიმირის სამეული (გერმანია, საფრანგეთი, პოლონეთი), 2011 წლის ვეიმირის საბრძოლო ჯგუფი).

2008 წლის შუა ხანებისათვის ევროთავდაცვის შექმნისათვის ბრძოლა გამწვავდა. საფრანგეთმა წამოაყენა წინადადება თავდაცვითი ხარჯები გაზრდილოყო მთლიანი შიდა პროდუქციის 6 პროცენტამდე და შექმნილიყო სწრაფი რეაგირების 60 ათას ჯარისკაცისაგან შემდგარი სახედრო კონტიგენტი საფრანგეთის, დიდი ბრიტანეთის, გერმანიის, იტალიის, ესპანეთის და პოლონეთის არმიებიდან. გაჟღერდა იდეა საერთო სამხედრო ინფრასტრუქტურის შექმნის შესახებაც, რომელსაც ექნებოდა უფლება ევროკავშირის წევრი ქვეყნების სამხედრო ბაზებზე დაშვების. ლონდონმა ისევ უარყოფითი პოზიცია დაიჭირა. ბრიტანეთის წინააღმდეგობა კვლავ რჩება მთავარ უარყოფით ფაქტორად ევროკავშირის კოლექტიური სამხედრო ორგანიზაციის შექმნაში და ამ საქმეში რაიმე წინსვლა ჯერ კიდევ არ ჩანს. ლონდონი შეეცდება საბოტაჟი გაუკეთოს ყველა მონაწილეს შორის ურთიერთობების სამხედრო მექანიზმის შემუშავების ნებისმიერ მცდელობას.

მიუხედავად ამისა, 2009 წლის 20 თებერვალს ევროპარლამენტმა მხარი დაუჭირა ევროპის სინქრონიზებული შეიარაღებული ძალების შექმნას, რაც წარმოადგენდა ევროპული სამხედრო ძალის შექმნის პირველ რეალურ ნაბიჯს. ეს სამხედრო ძალა არის ევროკავშირის მმართველობის ქვეშ და აქვს სწავლების საკუთარი სტანდარტები და ოპერაციული დოქტრინა. ასევე არის გეგმები თავდაცვის საბჭოს შექმნის შესახებ.

საფრანგეთი და დიდი ბრიტანეთი წარმოადგენენ ევროკავშირის ყველაზე ძლიერ სამხედრო ძალას. ევროკავშირის წევრი ქვეყნებიდან მხოლოდ მათ აქვთ ბირთვული იარაღი.

ევროკავშირის საჰაერო ძალა მოიცავს სამხედრო სისტემების ფართო სპექტრს. 2012 წლის შეფასებით ევროკავშირს ჰყავდა 2100 საბრძოლო თვითმფრინავი.

ევროკავშირის გაერთიანებული საზღვაო ძალა მოიცავს 600 საბრძოლო გემს. ევროკავშირის სწრაფი რეაგირების კორპუსის შექმნის ინიციატორები იყვნენ საფრანგეთი და გერმანია, რომლებსაც, გავრცელებული მოსაზრებით, ასეთი ძალების შექმნის აუცილებლობა, ერთი მხრივ, ბალკანეთის მწარე გამოცდილებამ, მეორე მხრივ კი, ევროპის საზღვართან არსებულმა გაყინულმა საომარმა კონფლიქტებმა უკარნახეს. სწრაფი რეაგირების ძალებში შეიარაღებაც საკმაოდ მრავალფეროვანია. ევროპის ბლოკის ჯარები იყენებენ მასში შემავალი ქვეყნების - ძირითადად, გერმანიის, საფრანგეთის, ესპანეთისა და იტალიის - მძიმე ტექნიკას, ფლოტს და ავიაციას.

სტრუქტურული თვალსაზრისით ევროკავშირის მნიშვნელოვან სამხედრო რესურსად მიიჩნეოდა დეკ-ი. 1992 წლის 19 ივნისის პეტერსბერგის დეკლარაცია დეკ-თან მიმართებით უმნიშვნელოვანესი დოკუმენტია, რომლითაც ეს ორგანიზაცია განისაზღვრებოდა, როგორც ევროპის კავშირის თავდაცვის კომპონენტი და ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის ევროპული

საყრდენის გაძლიერების საშუალება. დეკლარაციის სამი ნაწილი განსაზღვრავდა დეკ-ის სამომავლო განვითარების პრინციპებს. დეკ-ისის წევრი სახელმწიფოები აცხადებდნენ მზადყოფნას, გამოეყოს თავიანთი ჩვეულებრივი შეიარაღებული ძალებიდან სამხედრო შენაერთები სამხედრო დავალებების განსახორციელებლად დასავლეთ ევროპული კავშირის უფლებამოსილების ფარგლებში. თავის დროზე განისაზღვრა სამხედრო ოპერაციათა სახეები, რომელთა განხორციელებაც შეეძლო ეტვირთა დეკ-ს, ვაშინგტონის ხელშეკრულების (ნატო) მე-5 და ბრიუსელის ხელშეკრულების მე-5 მუხლიდან გამომდინარე ერთიან თავდაცვაში მონაწილეობის გარდა. კერძოდ, დეკ-ის წევრ სახელმწიფოთა სამხედრო შენაერთები შეიძლება ამოქმედებულიყო ჰუმანიტარული და სამაშველო ოპერაციების, სამშვიდობო ოპერაციების და საბრძოლო ოპერაციებისათვის, კრიზისულ სიტუაციებში მშვიდობის დამყარების ჩათვლით. ამსტერდამის ხელშეკრულების ძალით ზემოჩამოთვლილი „პეტერსბერგის ამოცანები“ გადავიდა ევროკავშირის ხელშეკრულების მე-17 მუხლში. პეტერსბერგის დეკლარაცია ასევე აცხადებს, რომ დასავლეთ ევროპის კავშირი მზადაა საკუთარი პროცედურების შესაბამისად მონაწილეობა მიიღოს კონფლიქტების თავიდან აცილებისა და კრიზისების მართვის ღონისძიებებში, ეუთოს ან გაეროს უშიშროების საბჭოს სამშვიდობო ღონისძიებების ჩათვლით.

თუმცა, ნამდვილ სიახლეს წარმოადგენს 2010 წლის სექტემბრის ევროკავშირის საბჭოს ე.წ. გენტის ინიციატივა, ვინაიდან ის მოიცავს გაერთიანების ყველა ქვეყნის სამხედრო თანშრომლობის აუცილებლობას. ამ ინიციატივას წინ უძღოდა 2008 და 2009 წლებში ორი დირექტივა ევროკავშირში სამხედრო პროდუქციის ბაზრის ლიბერალიზაციის შესახებ, რაც ითვალისწინებდა წევრი-სახელმწიფოების ერთმანეთის ბაზრებზე

დაშვებას. 2010 წელს ბელგიის ქალაქ გენტში ევროკავშირის ქვეყნების თავდაცვის მინისტრების სხდომაზე მიიღეს გადაწყვეტილება იმის შესახებ, რომ არსებული ეკონომიკური კრიზისის შედეგად ყველა ქვეყანაში თავდაცვის ბიუჯეტის ერთდროული შემცირების პირობებში აუცილებელია თანამშრომლობის განვითარება სამხედრო პოტენციალის გაძლიერებისათვის. ამასთან დაკავშირებით შეთანხმდნენ, რომ მოხდებოდა თითოეული ქვეყნის სამხედრო პოტენციალის სისტემური შეფასება იმ განსაზღვრულ სამხედრო სფეროებში, რომლებშიც შესაძლებელი იქნებოდა თანამშრომლობის განვითარება ევროკავშირის სხვა ქვეყნებთან. ხაზი გაესვა ევროკავშირის თავდაცვის სააგენტოს განსაკუთრებულ როლს იმ სამხედრო სფეროების განსაზღვრაში, რომლებშიც თანამშრომლობის განვითარება იყო შესაძლებელი და შესაბამისი საქსპერტო ჯგუფის შექმნას⁸⁹.

თავისი არსით გენტის ინიციატივა ასახავს ახალ ინტეგრაციულ პროექტს - „გაერთიანება და გავრცელება (Polling and Sharing (P&S)), რომელიც არის Smart Defence ევროპული ანალოგი და მიმართულია ევროკავშირის ქვეყნების სამხედრო პოტენციალის რაციონალურ გამოყენებაზე როლური სპეციალიზაციის საფუძველზე. ასევე კონცეფცია ითვალისწინებდა სამხედრო პოტენციალის ეფექტურ გამოყენებას მცირე დანახარჯებით, ევროკავშირის ქვეყნების სამხედრო რესურსების კონცენტრაციით და მათი ერთობლივად გამოყენებით, კერძოდ:

სამხედრო ტექნიკის შეიარაღების ერთობლივი შესყიდვა, ასევე სამეცნიერო კვლევითი ბაზების (მაგ. სატრანსპორტო ავიაციის თვითმფრინავები A400M) გამოყენება; ინტეგრაციის შეიარაღებული ძალების სტრუქტურების სრული ან ნაწილობ-

---

⁸⁹

რივი გამოყენება (მაგ., ინფრასტრუქტურა სამხედრო სწავლების ჩატარებისათვის) და გაერთიანებული შენაერთების ან ნაწილების შექმნა. როლური სპეციალიზაცია (მაგ., გერმანია ახორციელებს სამხედრო-საზღვაო დაკვირვებას ჩრდილოეთის ზღვაში და ნიდერლანდები გათავისუფლდა ამ ამოცანის შესრულებისგან).

რა თქმა უნდა, P&S რეალიზაცია ხანგრძლივი პროცესია, რომლის გზაზე არსებობს ბევრი წინაარმდეგობა - ეკონომიკური და ორგანიზაციულიდან დაწყებული სამხედრო-ტექნიკური და ოპერატიულით დამთავრებული. სხვათაშორის, აღნიშნავენ, რომ პროექტის განხორციელება მოითხოვს წევრ ქვეყნებს შორის ნდობის მაღალ ხარისხს, ანუ ეროვნული უსფართოების ყველაზე დელიკატურ სფეროში ნაციონალური სუვერენიტეტის დათმობის მზადყოფნას. სამხედრო სპეციალისტები შემოფოთებას გამოთქვამენ იმის შესახებ, რომ როლურმა სპეციალიზაციამ შეიძლება შეასუსტოს გრძელვადიან პერსპექტივაში ევროპის ქვეყნების სტრატეგიული მოქნილობა სამშვიდო ოპერაციებში, რომლის ფორმატი არ შედის ევროკავშირის და ნატოს ფარგლებში. ამის გარდა, მათთვის გაუგებარია გერმანიის როლური სპეციალიზაცია, რომელსაც ნეგატიური დამოკიდებულა ჰქონდა ლიბის მსგავსი ტიპის სამხედრო ოპერაციებში მონაწილეობაზე.

მიუხედავად ბევრი სირთულეებისა და გაურკვეველობისა, გენტის ინიციატივა მეტყველებს მდგრად და უალტერნატივო ტენდენციას ევროპის თავდაცვითი პოტენციალის განვითარებაზე და შესაბამისად ევროპის თავდაცვითი კავშირის განვითარებაზე.

გენტის სამიტის დასრულებისთანავე დღის წესრიგში დადგა მუდმივი სტრუქტურის - ევროკავშირის სამხედრო პოტენციალის გაზრდის - შესახებ საკითხი. ამის კვალობაზე გაჩნდა სხვა წინადადებებიც, რომლებიც პირდაპირ სვალდა სა-

კიტხეს ევროკავშირში თავდაცვის საკითხებში ევროპული საბჭოს ან თავდაცვითი კავშირის შექმნის შესახებ.

დოკუმენტში „მომავლი ევროპა“ აღნიშნულია, რომ „ჩვენს თავდაცვით პოლიტიკას უნდა ჰქონდეს ბევრად უფრო ამბიციური მიზანი, რომელიც გამოდის გაერთიანების და ერთობლივი გამოყენების ჩარჩოებიდან“⁹⁰.

ევროკავშირის სამხედრო სფერო ხშირად რეგულირდება სხვა ბევრად მნიშვნელოვანი ისეთი დოკუმენტებითაც, რომლებიც უშუალოდ ეხებიან გაერთიანების სამოქალაქო სფეროს. მათ შორის: „სტრატეგია 2020“ (2010 წ.)⁹¹, ენერჯის ახალი წყაროების ტექნოლოგიების განვითარების გეგმა (2010 წ.)⁹², ეკონომიკის კრიზისის შემდგომი აღდგენის გეგმა (2011 წ.)⁹³, ასევე „სტრატეგია 2020“ რეალიზაციის ღონისძიებების გეგმა - ევროპის ინოვაციური გეგმა⁹⁴.

„სტრატეგია 2020“-ის ფარგლებში გამოყოფილია შვიდი მთავარი ინიციატივა, რომელთა რეალიზაცია ხელს შეუწყობს ევროკავშირის ინოვაციურ განვითარებას, მათ შორის მრეწველობის სფეროში: „ინოვაციური კავშირი“, „ახალგაზრდობა მოძრაობაში“, „ელექტრონული სტრატეგია“, „ევროპა ეფექტური რესურსებისთვის“, „გლობალიზაციის ერის სამრეწველო პოლიტიკა“, ახალი სპეციალობების და სამუშაო ადგილების

---

⁹⁰

„...“, 13 (481), 3 2013, იხ. ბმულზე - <http://vpk-news.ru/articles/15217>

⁹¹ Europe 2020: Europe's growth strategy, იხ. ბმულზე - http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.

⁹² The European Strategic Energy Technology Plan, იხ. ბმულზე - http://ec.europa.eu/energy/technology/set_plan/set_plan_en.htm.

⁹³ An Action Plan for Europe 2020: Strategic Advice for the Post-Crisis World.

⁹⁴ European Innovation Action Plan, იხ. ბმულზე - http://ec.europa.eu/environment/ecoap/index_en.htm.

სტრატეგია“, „ევროპული პლატფორმა სიღარიბის წინააღმდეგ“.

თანამედროვე მსოფლიოში მონინავე სახელმწიფოების შეიარაღებული ძალების წინაშე დგას სრულიად სხვა ამოცანები: ლოკალურ, ეთნიკურ და რელიგიურ კონფლიქტებში მშვიდობის იძულებით დამყარება, მშვიდობის მხარდაჭერა სამხედრო-სამოქალაქო ოპერაციების საფუძველზე, საერთაშორისო ტერორიზმთან, მეკობრეობასთან, ტრანსასახელმწიფო დანაშაულთან, მასობრივი განადგურების იარაღის გავრცელებასა და მის მატარებლებთან ბრძოლა.

ევროკავშირმა ერთ-ერთმა პირველმა გაცნობიერა აღნიშნული რეალობა და თამაშობს წამყვან როლს მსოფლიოში არნიშნული ფუნქციების შესრულებაში.

ევროკავშირის რესურსების, ტექნოლოგიების და ოპერატიული დაგეგმარების კონსოლიდაცია ამ მიმართულებით არის საერთო თავდაცვითი პოლიტიკის მთავარი იდეა. ამ კუთხით ევროკავშირს ვერც ერთი მსოფლიო თუ რეგიონალური ძალების ცენტრი ვერ გაუწევს უნარიან კონკურენციას, როცა ის გამოვა ეკონომიკური კრიზისიდან. ამავე დროს მსოფლიოს სხვა ძალების ცენტრებთან თანამშრომლობა უსაფრთხოების უზრუნველყოფის კუთხით უეჭველია მნიშვნელოვნად გააძლიერებს გლობალური მართვის მექანიზმებს, მათ შორის მის სამხედრო კომპონენტს.

გრძლევადიან პერსპექტივაში საერთაშორისო არენაზე ევროკავშირის როგორც ძალების დამოუკიდებელი ცენტრის როლის განსაზღვრა დამოკიდებული იქნება ეკონომიკური ძალების აღდგენაზე (რომელიც მიმდინარე ეკონომიკურმა კრიზისმა დაასუსტა) და მთლიანობაში „რბილი ძალის“, როგორც ევროპული მოდელის პრაქტიკულ მიმზიდველობაზეც.

პრობლემაა ისიც, რომ ევროარმიის შემადგენლობა და რაოდენობა, მართვის წესი, ევროკავშირის სხვა ინსტიტუტებ-

თან ურთიერთობა, შესასრულებელი ამოცანების ხასიათი ჯერ კიდევ არ შემუშავებულა. ისიც აშკარაა, რომ ევროკავშირის ქვეყნები უფრო მეტად ინტერესს ავლენენ ორმხრივი ურთიერთობების განვითარებაზე სამხედრო სფეროში. მაგ., საფრანგეთმა და დიდი ბრიტანეთმა განაცხადეს მჭიდრო თანამშრომლობის შესახებ ზოგიერთ სამხედრო სფეროში რწმუნებათა გაერთიანებით. ასევე ბელგიასა და ნიდერლანდებში განიხილავენ სამხედრო თანამშრომლობის განვითარების გეგმას.

ევროკავშირის ისტორიული განვითარების გზაზე სამხედრო პოტენციალის განვითარება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია. ცხადია, რომ მხოლოდ დიპლომატიური საქმიანობა და რბილი ძალის გამოყენება იქნება საკმარისი მსოფლიოში არსებული ახალი გამოწვევების წინააღმდეგ. ევროკავშირის სურვილია საკუთარი სამხედრო პოტენციალით დაეცვას სტაბილურობა და უსაფრთხოება რეგიონში და მის ფარგლებს გარეთაც.

მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირს 2003 წლის შემდეგ გააჩნია სამხედრო ინფრასტრუქტურა და ჰყავს სამხედრო პერსონალი, სწრაფი რეაგირების ძალების ჩათვლით, ორგანიზაციას სამხედრო გაერთიანებად მაინც ვერ მოვიაზრებთ.

3. ევროკავშირის სადაზვერვო სტრუქტურები

ევროკავშირის ერთიანი სადაზვერვო სისტემის შექმნის აუცილებლობაზე საუბარი დაიწყო ჯერ კიდევ მაასტრიხტის მოლაპარაკებების დროს. თუმცა ამ საკითზე, აქტიური ნაბიჯების გადადგმა ცოტა მოგვიანებით დაიწყო. 1998 წლის ფრანგულ-ბრიტანულ დეკლარაციაში აღნიშნული იყო, რომ „საბჭოს უნდა ჰქონდეს საშუალება დროულად და რელევანტურად ჩაატაროს სიტუაციის ანალიზი და განახორციელოს სტრატეგიუ-

ლი დაგეგმარება და სამხედრო ძალების გამოყენება“. ხოლო 1999 წლის იუგოსლავიის კრიზისის დროს, ნათელი გახდა, რომ ინფორმაციის შეგროვება, დამუშავება და ანალიზი ძირითადად ხდებოდა აშშ-ს შესაბამისი სადაზვერვო და ანალიტიკური ორგანოებისა მიერ. ხოლო სადაზვერვო მონაცემების შერჩევითი განაწილება ხდებოდა ევროპაში ამერიკის სპეციალური სადაზვერვო ქსელის (LOCE) მიერ. სწორედ მაშინ ევროკავშირის წინაშე დადგა ამოცანა, თუ როგორ დაეძლიათ აშშ-სთან სულ უფრო მეტად მზარდი ჩამორჩენის ტენდენციები სამხედრო და საინფორმაციო საქმის უზრუნველყოფის საქმეში. მით უფრო რომ თუკი ნატოში აშშ-ი წარმოადგენს ინფორმაციის მთავარ მიმწოდებელს, მაშინ ევროკავშირს სურს ჰქონდეს დამოუკიდებელი და საიმედო წყაროები.

ევროკავშირის სადაზვერვო სტრუქტურებიდან შეიძლება დავასახელოთ: ევროპოლი, სამხედრო შტაბის საზავერვო სამმართველო, სიტუაციის ანალიზის ცენტრი, კოსმოსური დაზვერვის ცენტრი, „ბერნის კლუბის“ ჯგუფი.

XX ს-ის 70-80-იან წლებში ევროპის უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ინტერესებში ურთიერთქმედების ორგანიზაციის პრობლემის გადაჭრის ერთ-ერთი გზა იყო სპეციალიზირებული ჯგუფების შექმნა, რომელთა შორის ყველაზე ცნობილი იყო ე.წ. „ტრევი“ (TREVI-ტერორიზმი, რადიკალიზმი, ექსტრემიზმი და საერთაშორისო ძალადობა), რომელიც შეიქმნა ჯერ კიდევ 1975 წელს. მის შემადგენლობაში შედიოდა რიგი ევროპული ქვეყნების იუსტიციისა და შინადა უსაფრთხოების მინისტრები. მასსტრისხის ხელშეკრულებაზე ხელმოწერის შემდეგ ჯგუფმა მიიღო მუდმივი სტატუსი და დაერქვა **ევროპოლი** (EVROPOL). სხვა, უფრო ნაკლებად ცნობილი ჯგუფი - „ბერნის კლუბი“ შეიქმნა 1971 წელს. მისი მიზანი იყო ისეთ ტერორისტულ ორგანიზაციებთან ბრძოლა როგორებიცაა: IRA ინგლის-

ში, ETA ესპანეთში, „ბრეტონიის რევოლუციური არმია საფრანგეთში, 17 ნოემბერის რევოლუციური მოძრაობა“ საბერძნეთში და „ნითელი ბრიგადები“ იტალიაში.

ჯგუფი „კილოვატ“-ი ჩამოყალიბდა 1977 წელს. მის შემადგენლობაში შედის 15 ქვეყანა: ევროკავშირის რამდენიმე ქვეყანა, ასევე კანადა, ნორვეგია, შვეცია, შვეიცარია, აშშ (ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველო და ფედერალური ბიურო) და ისრაელი (მოსადი და შინ ბეთი). თითოეული ქვეყანა ამუშავებს ტერორისტული საშიშროების შესახებ საინფორმაციო დოკუმენტებს, რომლებიც ხელომისანვდომია სხვა მონაწილეებისათვის. ამასთან ასეთი ჯგუფი სხვა არაფერია თუ არა როგორც ტელეტაიპური ქსელი.

1982 წელს საფრანგეთის ინიციატივით შექიმნა დასავლეთ ხმელთა შუა ზღვისპირეთი ქვეყნების შინაგან საქმეთა მინისტრების გაერთიანება (CWMIM) საფრანგეთის, ესპანეთის, ალჟირის, ტუნისის და მაროკოს შემადგენლობით. გაერთიანების მიზანია ისლამისტური ფუნდამენტალიზმის და ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლა. ასევე განახორციელოს ევროკავშირის ქვეყნების სპეცსამსახურების სადაზვერვო უზრუნველყოფა ჰუმანიტარული ოპერაციების და კრიზისული სიტუაციების მონესრიგების აქციების, მნათ შორის სამშვიდობო საქმიანობის ჩატარება დროს. მიუხედავად ზემოთქმულისა მსგავსი ურთიერთქმედებები არა საკამარისი იყო. 1997 წლის ამსტერდამის ხელშეკრულების ფარგლებში ურთიერთქმედების შესძლებლობა განიხილეს, თუმცა მაშინ მოწონებული არ იქნა.

1998 წლის დეკემბერში, სენ-მალლოში საფრანგეთი და დიდი ბრიტანეთი შეთანხმდნენ, რომ ევროკავშირს უნდა შეეძლოს და ჰქონდეს ავტონომიური მოქმედების უნარი, გააჩნდეს სათანადო შეიარაღებული ძალები და საშუალებები, რაც მისცემს საშუალებას მიიღოს მათი გამოყენების გადაწყვეტილება.

მიღებულ დეკლარაციაში ნათქვამი იყო, რომ აუცილებელია ევროკავშირის უზრუნველყოფა იმ მექანიზმებით, რომლებიც მისცემს საშუალებას გაანალიზოს სიტუაცია, ჰქონდეს სადაზვერვო ინფორმაციების წყაროები და აუცილებელი რესურსები სტრატეგიული გეგმების შემუშავებისათვის.

მოგვიანებით, 1999 წლის კიოლნის შეხვედრაზე, რომელიც მიმდინარეობდა კოსოვოში ნატოს სამხედრო კომპანიის დროს, ევროკავშირის ქვეყნების ლიდერები შეთანხმდნენ შეექმნათ ავტონომიური სადაზვერვო რესურსები, რომლებიც საჭირო იყო საერთაშორისო კრიზისებზე რეაგირებისათვის. ამასთან დაკავშირებით დღის წესრიგში დადგა ამოცანა მიღებული ყოფილიყო ადაპტაციისა და შესაძლებლობათა გაფართოების აუცილებელი ღონისძიებები დაზვერვის, სტრატეგიული დანიშნულების სატრანსპორტო საშუალებების, საბრძოლო მარტვის საშუალებების და ა.შ. სფეროებში.

კიოლნის ხელშეკრულების პირობებიდან გამომდინარე ევროკავშირის ქვეყნების ხელმძღვანელებმა მიიღეს გადაწყვეტილება შეექმნათ რიგი სტრუქტურები: პოლიტიკის და უსაფრთხოების მუდმივმოქმედი კომიტეტი; ევროკავშირის სამხედრო კომიტეტი; სიტუაციის ანალიზის ცენტრი; კოსმოსური დაზვერვის ცენტრი; უსაფრთხოების საკითხების შესწავლის ინსტიტუტი.

ამჟამად ევროკავშირის ჩარჩოებში მოქმედებს რამდენიმე მუდმივი ორგანიზაცია, რომლებიც აწარმოებენ სადაზვერვო საქმიანობას. მათ შორის:

ევროპოლი უზრუნველყოფს ტერორიზმთან ბრძოლის, ნარკოვაჭრობის, არალეგალური მიგრაციის, ფულის გათეთრება და სხვა სერიოზული დანაშაულებებით საკითხებში ურთიერთქმედებას და ინფორმაციების გაცვლას. ურთიერთქმედება

ახორციელებენ მონაწილე ქვეყნების შიდა უსაფრთხოების ნაციონალური უწყებებიდან მივლინებული ოფიცრები.

ამრიგად, მისი მიზანია ევროპაში მშვიდობის შენარჩუნება, საერთაშორისო კრიმინალისა და ტერორიზმის თავიდან აცილება.

ევროკავშირის სამხედრო კომიტეტი სამხედრო სახის რჩევებს და რეკომენდაციებს აძლევს პოლიტიკურ და უსაფრთხოების კომიტეტს. თავდაცვის კომიტეტი წარმოდგენილია წევრი ქვეყნების თავდაცვის მინისტრების წარმომადგენლებით.

ევროკავშირის სამხედრო შტაბის მოვალეობაა სტრატეგიული დაგეგმვა, სიტუაციის შეფასება, ადრეული გაფრთხილება. ევროკავშირის სამხედრო შტაბი ახორციელებს მეთვალყურეობას ოპერაციებზე, ევროკავშირის სამხედრო მისიებზე.

სამხედრო შტაბის სადაზვერვო სასამართლო ახორციელებს წინასწარ შეტყობინებას მოსალოდნელი კრიზისული სიტუაციების შესახებ, აფასებს მდგომარეობას ევროკავშირის ინტერესებში არსებულ ზონებში და უზრუნველყოფს მრავალეროვნული ძალების გამოყენების სტრატეგიულ დაგეგმარებას. სამხედრო შტაბის სადაზვერვო სამმართველოს ამოცანების გადაწყვეტის ძირითად ხერხს წარმოადგენს მონაწილე ქვეყნის სამხედრო სადაზვერვო ორგანოებთან ურთიერთქმედების ორგანიზაცია, რომ მიიღონ საჭირო ინფორმაცია და მის საფუძველზე მოამზადონ სრულფასოვანი სადაზვერვო დოკუმენტები.

სამმართველო, რომლის შემადგენლობაში შედის 19 ქვეყნის 33 წარმომადგენელი, შედგება 3 განყოფილებისაგან: სადაზვერვო პოლიტიკის, ურთიერთმოქმედების ორგანიზაციის და დოკუმენტების მომზადების. განყოფილებების ხელმძღვანელების თანამდებობებს იკავებენ ევროკავშირის წევრი ქვეყნების სამხედრო უწყებების წარმომადგენლები.

სადაზვერვო პოლიტიკის განყოფილება სხვა სადაზვერვო სტრუქტურებთან კავშირში, ამუშავებს კონცეფციებსა და დოქტრინებს, ასევე წყვეტს რიგ ორგანიზაციულ საკითხებს. ევროკავშირის მიერ წარმოებული სამხედრო ოპერაციებისა და კრიზისების წარმოქმნის დროს ის დაკავებულია დაზვერვის ერთიანი სისტიემის ჩამოყალიბებით და ამუშავებს მისი განხორციელების გეგმებს.

ევროკავშირის ფარგლებში მიმდინარე სწავლებისათვის ეს განყოფილება ამზადებს გეგმას, თუ როგორ უნდა მოხდეს დაზვერვის წარმოება და საჭირო ინფორმაციის მოთხოვნა. იგი ამავე დროს კოორდინაციას უწევს მთელი სამმართველოს მუშაობას სამხედრო შტაბის სხვა სტრუქტურების სადაზვერვო ინფორმაციის უზრუნველყოფის ფარგლებში და ახდენს ევროკავშირის წევრი ქვეყნების სამხედრო დაზვერვის უწყებების ხელმძღვანელების და სამხედრო შტაბის მეთაურების ყოველწლიური შეხვედრის ორგანიზებას.

ურთიერთმოქმედების ორგანიზაციის განყოფილება მიმართულებს აძლევს და კოორდინირებას უკეთებს ევროკავშირის ყველა წევრი სახელმწიფოს სამხედრო დაზვერვის უწყებების თანამშრომლობას, ორგანიზებას უკეთებს ორმხრივ შეხვედრებს და პასუხისმგებლობას იღებს კავშირგაბმულობის სისტემების ფუნქციონირებასა და ნაციონალური უწყებებისათვის ინფორმაციის მიწოდებაზე. გარდა ამისა, მის ამოცანაში შედის ინფორმაციების მიღებაზე განაცხადების გაკეთება, კოსმოსურ ცენტრთან, რომელიც მდებარეობს ქ. ტორეხონში (ესპანეთი) ურთიერთობის ორგანიზაცია და დაზვერვის სისტემების ფორმირების ღონისძიებათა კოორდინაცია, დაკვირვება და სწორი განკარგვა ISTAR-ის.

განყოფილება ამზადებს დოკუმენტებს სიტუაციის ანალიზის ცენტრთან ერთად, ხოლო სამხედრო და პოლიტიკურ კომიტეტთან ერთად ამუშავებს რეგულარულად განახლებად სადაზვერვო მონაცემებს ევროკავშირის ხელმძღვანელობისათ-

ვის. განყოფილება შედგება 5 დანაყოფისაგან, რომლებიც ორგანიზებული არის ტერიტორიული ნიშნით. სადაზვერვო მიმოხილვების გარდა ეს განყოფილება ამზადებს სადაზვერვო დასმენებს და მონაცემებს, როგორც სამხედრო შტაბისა და სამხედრო კომიტეტისათვის, ასევე ევროკავშირისათვის.

სიტუაციის ანალიზის ცენტრი, რომელიც ევროკავშირის საბჭოს დაქვემდებარებაში იყოფება კავშირის ფარგლებში ასრულებს ყველა სადაზვერვო საქმიანობის კოორდინაციის ამოცანას. ცენტრს არ აქვს საკუთარი შესაძლებლობები ინფორმაციების მოსაპოვებლად, ამიტომ იგი თავის სადაზვერვო პროდუქტს ამუშავებს ევროკავშირის მონაწილე ქვეყნების ნაციონალური სადაზვერვო სამსახურების მიერ მოწოდებული მონაცემებით. 2005 წლამდე ცენტრის ძირითადი ძალისხმევა მიმართული იყო გარეშე საფრთხეების აღმოჩენაზე, მაგრამ ბოლო დროს მის ინტერესში ხვდება საშიანაო პრობლემებიც. ამიტომაც ცენტრი გახდა ერთ-ერთი გადამწყვეტი ელემენტი ტერორისტულ საფრთხეებთან ბრძოლაში.

ამრიგად, დაზვერვის კუთხით ევროკავშირის უმნიშვნელოვანეს ორგანოს წარმოადგენს ანალიზის ცენტრი. ის ახდენს საერთაშორისო სიტუაციის მონიტორინგს, შეფასებას და აძლევს მოხსენებას ევროკავშირის უმაღლეს წარმომადგენელს. 2012 წლის შემდეგ ევროკავშირის სადაზვერვო ანალიზის ცენტრი 2 დანაყოფისგან შედგება. ერთი მათგანის ფუნქციაში შედის სიტუაციების ანალიზი, ხოლო მეორე დანაყოფი წარმოადგენს ზოგად და საგარეო საქმეთა დანაყოფს, რომელსაც ეხება ადმინისტრაციული საკითხები.

კოსმოსური დაზვერვის ცენტრმა ფუნქციონირება დაიწყო 1997 წელს. მის განკარგულებაში არ არის საკუთარი კოსმოსური დაზვერვა. ცენტრის ამოცანებში შედის იმ ინფორმაციული ნაკადების კოორდინაცია, რომლებიც მიეწოდებათ ნა-

ციონალური კოსმოსური სადაზვერვო სტრუქტურებისაგან, მათ შორის ოპტიკურ-ელექტრონული დაზვერვის სისტემის „ჰელიოს“-ისა და შესაძლებელია, გერმანიის რადიოლოკაციური დაზვერვის კოსმოსური სისტემის „კაპ ლუპე“-საგან. ამრიგად, ინფორმაციის შეგროვების მიზნით ევროკავშირის განკარგულებაშია სატელიტური ცენტრიც.

„ბერნის კლუბის“ ჯგუფი სხვა ინსტიტუტებისაგან და ჯგუფებისაგან განსხვავებით მოქმედებს ევროკავშირისაგან დამოუკიდებლად. ის არ ქმნის სპეციალურ შტაბს ინფორმაციის გაცვლის ორგანიზებისთვის და უფლება არ აქვს მოითხოვოს ინფორმაციის მიწოდება კავშირის დაზვერვის ნაციონალური და გაერთიანებული ორგანოებისაგან. მიუხედავად ამისა კლუბის ჩარჩოებში შეიძლება შეიქმნას სპეციალური სამუშაო ჯგუფები, მაგ., ტერორიზმის საფრთხის წინააღმდეგ ბრძოლის ჯგუფი, და მოახდინოს საკუთარი ანალიტიკური დოკუმენტების მომზადება (ხშირად აშშ-სთან ერთად).

„ბერნის კლუბი“ გარდა შესაძლებელია ჩამოყალიბდეს ისეთი სტრუქტურები, როგორცაა „ჯგუფი G-5“, რომლის წევრები არიან: ინგლისი, საფრანგეთი, გერმანია, ესპანეთი და იტალია, ბენილუქსის ქვეყნები, ბალტიის ქვეყნების ჯგუფი და ა.შ. გარდა ამისა პარიზში, როგორც დამოუკიდებელი „გონებრივი ცენტრში“ ფუნქციონირებს უშიშროების პრობლემების ევროპული ინსტიტუტი.

ევროპული უშიშროებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ფარგლებში სამხედრო ოპერაციები ხორციელდება ევროკავშირის **სწრაფი რეაგირების ძალების** მიერ. ეს ძალები არ წარმოადგენს ნატო-ს ნაწილს, მაგრამ მათთვის ხელმისაწვდომია ნატოს რესურსები. შესაძლებელია სამხედრო ძალებისა და პოლიციის გაგზავნა კრიზისის ტერიტორიებზე ჰუმანიტარული და

მშვიდობის დაცვის ოპერაციების ჩასატარებლად და მის სამართავად.

სამხედრო ამოცანების დაფინანსებისთვის 2004 წელს შეიქმნა სპეციალური მექანიზმი, რომლის მეშვეობითაც ფინანსდება ოპერაციების საერთო ხარჯები: ტრანსპორტის, ინფრასტრუქტურის, საცხოვრებელი ადგილის, ადგილობრივი პერსონალის და სხვა ხარჯები. ევროკავშირი საკმაოდ სოლიდურ თანხებს ხარჯავს თავდაცვასა და სამხედრო პოტენციალის ამაღლებაზე, რათა შეძლოს ეფექტურად ჩაატაროს სამხედრო თუ სამოქალაქო სახის ოპერაციები.

ევროკავშირის წევრი ქვეყნების სადაზვერვო სამსახურებს შორის შემდგომ ინტეგრაციასა და ორგანიზაციას ართულებს ინფორმაციების გაცვლის სურვილის არ არსებობა. მათი ურთიერთქმედება შემოიფარგლება მხოლოდ ინფორმაციის ანალიზით და შეგროვებით ტორეხონის კოსმოსურ ცენტრში. უდავოა, რომ ხილვადი თანამგზავრული დაზვერვა მნიშვნელოვანია, მაგრამ უცხოელი ექსპერტების აზრით, ევროკავშირის ჩარჩოში ეფექტური სადაზვერვო სტრუქტურის ჩამოსაყალიბებლად, საჭიროა ურთიერთქმედება და რადიოდაზვერვის შემოღება, აგენტური დაზვერვის და ამასთან ერთად მიღებული მონაცემების, როგორც ერთიანი სადაზვერვო პროდუქტად ინტეგრაცია.

გაერთიანებული სადაზვერვო ორგანოების ჩამოყალიბების და დამოუკიდებელი ევროპული პოლიტიკის რეალიზაციის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ხელისშემშლელ მიზეზს წარმოადგენს აშშ და დიდი ბრიტანეთის ტრანსატლანტიკური კავშირი. ანგლოსაქსების მჭიდრო ურთიერთობები ხელს არ უწყობს არც აშშ-გან სადაზვერვო საკითხებზე ავტონომიის მიღებას და არც საკუთარი სადაზვერვო საშუალებების შექმნას. უფრო მეტიც, ლონდონი არ ავლენს არანაირ სურვილს მოახდინოს საკუთარი საშუალებების ინვესტირება სადაზვერვო კოსმოსური

აპარატის შექმნაზე ევროკავშირისათვის და ასევე არ სურს ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს მიაწოდოს მისი სადაზვერვო ინფორმაცია.

მსგავსი ურთიერთობების მაგალითად გამოდგება ანგლოსაქსების მიერ შექმნილი გლობალური რადიოელექტრონული დაზვერვის სისტემა „ემელონ“-ი, რომელის შესახებაც ცნობილი გახდა მხოლოდ 1998 წელს. საკუთრივ სისტემის შექმნის იდეა ჩაიდო 1947 წელს აშშ-სა და ინგლისს შორის ხელმოწერილ ხელშეკრულებაში. რომლის თანახმადაც აღნიშნულ ორ ქვეყანას ერთობლივად უნდა ეწარმოებინათ რადიოელექტრონული დაზვერვა მსოფლიოში. მოგვიანებით დაზვერვის ამ სისტემას ასევე შემოუერთდნენ სამი ინგლისურენოვანი ქვეყანა: კანადა, ავსტრალია და ახალი ზელანდია.

ამჟამად სისტემა „ემელონ“-ის შემადგენლობაში შედის მინისზედა, საზღვაო და კოსმოსური საშუალებები და რადიოელექტრონული დაზვერვის პოსტები მსოფლიოში. მის ამოცანას წარმოადგენს კავშირების ყველა ხაზების, სატელეფონო საუბრების, მობილური და პეიჯერული შეტყობინებების, ყველა ინტერნეტში საინფორმაციო ნაკადების კონტროლი.

ევროკავშირის წევრი ქვეყნების კავშირგაბმულობის ხაზების გლობალური კონტროლის შესახებ ინფორმაცია ნამდვილი მოულოდნელობა არმოჩნდა ევროკავშირისათვის, ხოლო ევროკავშირის პარლამენტმა მოამზადა რეზოლუცია „ტრანსატლანტიკური ურთიერთობის“ სისტემა, „ემელონ“-ი, რომელიც მიმართული იყო სასწრაფო ღონისძიებების გატარებისაკენ, რათა დაეცვათ ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოების ყველა საინფორმაციო სისტემა და რესურსები.

მოგვიანებით, დაპირისპირების შესუსტების მიზნით ევროკავშირის ზოგიერთ ქვეყანას მიეცა (აშშ-სთან ორმხრივი შეთანხმების საფუძველზე) „ემელონის“ სისტემის მიერ მოპო-

ვებულ ზოგიერთ მონაცემებზე წვდომის უფლება. სწორედ ასეთი ქვეყნების შიში არ დაკარგონ პრივილიგირებული მდგომარეობა ხშირად ხელს უშლის ევროკავშირის ფარგლებში ერთიანი ზენაციონალური სადაზვერვეო გაერთიანების შექმნას და შემდგომ ინტეგრაციას. საფრანგეთმა უფრო ადრე დაიწყო ფიქრი ასეთი დამოკიდებულების შესუსტებაზე, როცა შეიმუშავა და ექსპლოატაციას გაუშვა კოსმოსური დაზვერვის ოპტიკურ-ელექტრონული სისტემა „ჰელიოს“-ი იტალიის და ესპანეთის მონაწილეობით. ევროკავშირის ინტერესებში ასეთი ინფორმაცია ხვდება ტორეხონში განლაგებული კოსმოსური დაზვერვის ცენტრში. საფრანგეთმა ასევე შექმნა მისი საკუთარი რადიოელექტრონული დაზვერვის სისტემა „ფრენჩელონი“.

საფრანგეთი იმ ქვეყნებთან ერთად, რომლებიც არ უჭერდნენ მხარს აშშ-ს სამხედრო ოპერაციას ერაყში 2003 წელს, შეთანხმდნენ სამხედრო შტაბის შემადგენლობაში ჩამოეყლიბებინათ დაგეგმარების და მართვის ახალი გაერთიანებული ორგანო, რამაც გამოიწვია პროტესტი ნატოსა და აშშ-ს მხრიდან. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ ასეთო ცენტრი საჭირო არ არის, ვინაიდან მისი შექმნა ეს გამოიწვევს ალიანსში უკვე არსებული წარმატებულად მომუშავე საერთაშორისო სამხედრო შტაბის ფუნქციების დუბლირებას. მაგრამ ევროკავშირის ოფიციალური პირები შეჯერდნენ იმაზე, რომ ამ ორ კავშირს სხვადასხვა ამოცანები აქვთ და ამიტომაც ასევე უნდა ჰყავდეთ მართვისა და დაგეგმარების ამოცანების შესრულებისათვის სხვადასხვა ორგანოები.

ახალმა ცენტრმა მუშაობა დაიწყო 2007 წლის ზაფხულში. მაშინ მის შემადგენლობაში შევიდა 76 სამხედრო და 13 სამოქალაქო წარმომადგენელი, რომლებიც მონოდებულნი იყვნენ ევროკავშირის ფარგლებში დამოუკიდებლად დაეგეგმათ ავტონომიური სამხედრო და სამოქალაქო ოპერაციები. იმავე წლის ნოემბერში ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის უზ-

რუნველყოფის შტაბის ხელმძღვანლის ხ. სოლანას ევროკავშირის მისცა რეკომენდაცია ცენტრის თანამშრომელთა რაოდენობა გაზრდილიყო 200 კაცით და გაუმჯობესებულიყო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა.

ამავე დროს არსებობს გარკვეული პრობლემები საკუთრივ ევროკავშირის შიგნითაც, რომელიც არ იძლევა საშუალებას შეიქმნას ერთიანი სადაზვერვო სისტემა. განვითარებადი ქვეყნების სადაზვერვო უწყებები ვერ ხედავენ სარგებელს ბევრად უფრო მჭიდრო მრავალეროვნული თანამშრომლობის ორგანიზაციასა და ევროპული სადაზვერვო გაერთიანების ფორმირებაში. მკვლევარების აზრით მათი კონსერვატიზმი ევროკავშირის რიგ ბიუროკრატიულ აპათიასთან ერთად ხელს უშლის შემდგომ კოოპერაციას. თუმცა იმ სახელმწიფოებს, რომელებსაც არ შეუძლია ჰყავდეს ძლიერი დაზვერვა, მაგრამ ევროკავშირის წინაშე აქვთ განსაზღვრული ვალდებულებები აღებული, მხარს უჭერენ ერთიანი სადაზვერვო გაერთიანების შექმნას. ასეთი წინადადებით ჯერ კიდევ 2005 წელს გამოვიდა რუმინეთის პრეზიდენტი.

მართალია, ევროკავშირში შემუშავებულია გრძელვადიან პერსპექტივაზე გათვლილი რიგი რეკომენდაციები, თუმცა ერთიანი ევროპული სადაზვერვო სისტემის შექმნის შესახებ საკითხი კვლავ ღიად რჩება. ვინიდან სხვადასხვა სახელმწიფოების (როგორც ნატოში, ასევე ევროკავშირში) სადაზვერვო უწყებებს შორის ურთიერთქმედების სურვილის არ ქონის ერთ ერთი მთავრი მიზეზია მათი მუდმივი სწრაფვა უზრუნველყონ უსაფრთხოება საკუთარი საკომუნიკაციო ქსელების და ინფორმაციის მიღების წყაროებით. სწორედ ინფორმაციის მიღების წყაროების საიდუმლოდ შენახვა არის ერთ-ერთი მთავარი მოთხოვნა სადაზვერვო სისტემის მუშაობის. ეს კი, ამ ეტაპზე გამორიცხავს თანამშრომლობის სრულფასოვან შესაძლებლობას სადაზვერვო სფეროში ევროკავშირის ქვეყნებს შორის.

4. ევროკავშირის უსაფრთხოების სტრატეგია

თანამედროვე ეტაპზე გლობალური საფრთხეები აშკარად შესამჩნევია, თუმცა თანმდევი შედეგების განჭვრეტა რთულია. მაგ., ტერორიზმი, რომელიც დაუკავშირდა რელიგიურ ექსტრემიზმს, ხოლო ტერორისტებისათვის ევროპა გახდა სამიზნე და ბაზა. ასევე მასობრივი განადგურების იარაღის გაუვრცელებლობის პრობლემაც მნიშვნელოვანი გამოწვევაა. ხოლო რეგიონული კონფლიქტები შეიძლება გახდეს ექსტრემიზმის, ტერორიზმის, ნაციონალური სახელმწიფოებრიობის მარცხის, ორგანიზებული დანაშაულის პროვოცირების და ხელშეწყობის წინაპირობა. შესაბამისად ევროკავშირის ინტერესებზე გავლენას ახდენს ეს პრობლემები, განსაკუთრებით კი საზღვრებთან ახლოს მიმდინარე კონფლიქტები წარმოადგენს საფრთხეს რეგიონის სტაბილურობისათვის. ასევე გლობალური გამოწვევაა რესურსებისათვის კონკურენცია, ხოლო ენერგოდამოუკიდებლობის უზრუნველყოფა ევროკავშირის გადასაჭრელი პრობლემების სიაში პირველ ადგილზე დგას. აქედან გამომდინარე, სტრატეგიული მიზნების გასატარებლად ევროკავშირისათვის მნიშვნელოვანია განახორციელოს გლობალურ და რეგიონალურ დონეზე მნიშვნელოვანი პროდუქტიული ქმედებები.

ევროკავშირს აქვს უსაფრთხოების უზრუნველყოფის განსაკუთრებული მიდგომა. ზოგიერთი მკვლევარის აზრით არსებობს კავშირი ევროკავშირის გაფართოების პოლიტიკასა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფას შორის, რის საფუძველზეც გამოყოფენ 3 მნიშვნელოვან ასპექტს:

- უზრუნველყოფა იმისა, რომ დასავლეთ ევროპაში იყოს ერთი ინტეგრაციული ცენტრი;
- „მადისციპლინებელ ძალას“ მეზობელ ქვეყნებთან მიმართებაში;

- პოტენციურ როლსა და პირდაპირ ჩართვას სპეციფიკურ კონფლიქტებში (მაგალითად ბალკანეთზე)

2003 წლის 12 დეკემბერს ევროპის საბჭომ მიიღო ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგია და გამოაქვეყნა მოხსენება სახელწოდებით „უსაფრთხო ევროპა უკეთეს მსოფლიოში“⁹⁵. სტრატეგია ნარმოადგენს საფუძველს დიალოგისთვის ევროკავშირის ყველაზე მნიშვნელოვან პარტნიორებთან, განსაკუთრებით კი ამერიკის შეერთებულ შტატებთან. ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგია განსაზღვრავს ევროკავშირის საერთო უსაფრთხოების ინტერესებს.

მას აქვს შემდეგი თავისებურებები:

- პირველ რიგში ამ დოკუმენტში პირველად არის ჩამოყალიბებული კავშირის წინაშე არსებული საფრთხეები;
- სტრატეგია ეყრდნობა ევროკავშირის კანონმდებლობას.

მასში მოცემულია 3 მნიშვნელოვანი ამოცანა:

- ევროპაში უსაფრთხოების ზონის გაფართოება;
- საერთაშორისო წესრიგის გამყარება და ისეთ საფრთხეებთან ბრძოლა, როგორცაა ტერორიზმი, მასობრივი განადგურების იარაღის გავრცელება, რეგიონალური პრობლემები;

- სახელმწიფოს მარცხი და ორგანიზებული დანაშაული.

ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიაში ასევე აღნიშნულია, რომ ზოგადად საზოგადოებამ შეიძლება გამოთქვას თავისი მოსაზრებები საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკასთან დაკავშირებით.

ევროკავშირის საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკას აქვს შემდეგი მიზნები:

---

⁹⁵ A secure Europe in a better world - European security strategy. Brussels, 12 December 2003, იხ. ბმულზე - <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>

- საერთო ღირებულებების, ინტერესების, ევროკავშირის დამოუკიდებლობისა და მთლიანობის დაცვა გაეროს პრინციპების შესაბამისად;

- ევროკავშირის უსაფრთხოების გამყარება;

- საერთაშორისო მშვიდობისა და უსაფრთხოების დაცვა გაეროს პრინციპების შესაბამისად, რომელსაც ასევე ითვალისწინებს ჰელსინკის შეთანხმება და პარიზის ქარტია;

- საერთაშორისო თანამშრომლობა;

- დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის განვითარება, ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებების დაცვა.

ევროკავშირის წევრი ქვეყნები აქტიურად უჭერენ მხარს ევროკავშირის საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკას, ერთობლივად ცდილობენ ამ მხრივ სოლიდარობის გამყარებას და თავს იკავებენ ნებისმიერი ქმედებიდან, რომელიც ეწინააღმდეგება კავშირის ინტერესებს.

კავშირი ამ მიზნების განსახორციელებლად იყენებს შემდეგ ზომებს:

- საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის პრინციპების და ძირითადი ორიენტირების განსაზღვრა;

- გადანყვეტილებების მიღება, რომლებიც ეხება საერთო სტრატეგიებს;

- საერთო მოქმედებებზე შეთანხმება;

- საერთო პოზიციების შეჯერება;

- სისტემატური თანამშრომლობის გაღრმავება წევრ ქვეყნებს შორის.

2001 წლის 11 სექტემბრის შემთხვევამ საერთაშორისო გაერთიანება დააყენა ახალი მუქარის წინაშე, რამაც ევროკავშირის ქვეყნებს უზიძგა შეეტანათ ტერორიზმთან ბრძოლის საკითხები თავიანთ პროგრამაში. ამავდროს ევროკავშირის ქვეყნებს შორის უთანხმოებამ ირანის კრიზისთან დაკავშირებით

გამოავლინა ის ფაქტი, რომ ევროკავშირი ჯერ კიდევ არ იყო მზად გაელაშქრა ერთიანი ფრონტით საგარეო პოლიტიკის სფეროში. ამ ფონზე ევროპული უსაფრთხოების სტრატეგიის შემუშავება გახდა გარკვეული მიღწევა საერთაშორისო საგარეო პოლიტიკისა და უსაფრთხოების პოლიტიკის საქმიანობაში.

ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიაში განხილული მნიშვნელოვანი გლობალური გამოწვევები და განსაზღვრულია თუ რა ინსტრუმენტებს ფლობს ევროკავშირი, რათა გადალახოს ეს პრობლემები.

ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიის თანახმად საზოგადოების წინაშე დგას 5 ძირითადი საფრთხე: საერთაშორისო ტერორიზმი, მასობრივი განადგურების იარაღის გავრცელება, რეგიონალური კონფლიქტები, ნაციონალური სახელმწიფოებრიობის მარცხი და ორგანიზებული დანაშაული.

ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგია განსაზღვრავს 3 ძირითად მიზანს. გამოწვევების გადალახვა უნდა მოხდეს დროულად და გამოყენებული იქნას სხვადასხვა საშუალებები. დიდი მნიშვნელობა აქვს დროულ მოქმედებას და კონფლიქტის მიზეზების გათვალისწინებას.

ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგია გამოხატავს ევროკავშირის სურვილს იმოქმედოს გლობალურად. სტრატეგიაში ხაზგასმით არის აღნიშნული მეზობელ ქვეყნებში უსაფრთხოების მნიშვნელობა. ევროკავშირის სურვილია მის აღმოსავლეთ საზღვრებთან და ხმელთაშუაზღვისპირეთში ხელი შეუწყოს სტაბილურობის განვითარებას.

ევროკავშირი ხელს უწყობს საერთაშორისო სამართალზე დაფუძნებული გლობალური წესრიგის დამყარებას, ხოლო ახალი საერთაშორისო გამოწვევების გადალახვა საქიროებს ძალების გაერთიანებას.

ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგია მიზნად ისახავს ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკის გააქტიურებას და უფრო ფართო ინსტრუმენტების გამოყენებას, რათა მოხდეს კონფლიქტების პრევენცია და მართვა, ისევე როგორც კონფლიქტების შემდგომი რეკონსტრუქცია.

ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგია კრიზისების მართვის სამოქალაქო და სამხედრო ინსტრუმენტების გარდა ითვალისწინებს პოლიტიკური, დიპლომატიური, სავაჭრო და სხვა მეთოდების გამოყენებას.

სტრატეგიაში მოხსენებულია გერმანული მხარის მიერ გამოთქმული არაერთი მოსაზრება, როგორცაა პრევენციული ღონისძიებები კონფლიქტების ესკალაციის თავიდან ასაცილებლად. მასში ხაზგასმით არის აღნიშნული, რომ სამხედრო ძალის გამოყენება უნდა მოხდეს მხოლოდ გამოუვალ მდგომარეობაში, როგორც ამას გაეროს წესდება ამბობს. ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიის თანახმად პასუხისმგებლობა მშვიდობისა და უსაფრთხოების კუთხით პირველ რიგში აკისრია გაეროს უსაფრთხოების საბჭოს.

გლობალური უსაფრთხოებისათვის სტრატეგია დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს იარაღის კონტროლს და ევროკავშირსა და ჩრდილოეთ ატლანტიკურ ორგანიზაციას შორის მჭიდრო თანამშრომლობას.

ამრიგად, უსაფრთხოების სტრატეგიის განსაკუთრებულობა მდგომარეობს იმაში, რომ:

1. მოცემულ დოკუმენტში პირველად ჩამოყალიბდა ის საფრთხეები, რომელიც კავშირს აქვს და ექნება.

2. სტრატეგია აგებულია ევროკავშირის მიერ ჩამოყალიბებული ნორმების ერთობლიობასა და იდენტიურობაზე უსაფრთხოების სფეროში. მასში მოცემულია სამი ძირითადი ამოცანა: ევროპაში უსაფრთხოების ზონის გაართობა, საერთაშორისო წესრიგის განმტკიცება და ბრძოლა ისეთ საფრთხეებთან

როგორცაა ტერორიზმი, მასობრივი განადგურების იარაღის გავრცელება, რეგიონალური კონფლიქტები, სახელმწიფოების კოლაპსი და ორგანიზებული დანაშაულობები.⁹⁶

ამ სტრატეგიის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენს ევროკავშირის „სამეზობლო პოლიტიკა“, რომელიც მომდინარეობს „დიდი ევროპის“ კონცეფციიდან და იმ სრულმამუტაბიანი დოქტრინებიდან, რომლებიც განმტკიცებულია მთელი რიგი პროგრამული დოკუმენტებით და რომელმაც მიიღო ოფლიციალური სახელწოდება „ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის“ სახით⁹⁷. იგი მიმართულია მეზობელ სახელმწიფოებში მმართველობის ხარისხის ამაღლების ხელშეწყობისკენ დახმარების პროგრამების წარდგენის და დასაბუთებული სავაჭრო-ეკონომიკური ღონისძიებების მიმართვის მეშვეობით. ამავე დროს ევროკავშირის ყველაზე საუკეთესო საშუალება უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად არის ის საერთაშორისო გარემო, რომელიც შედგება ისეთი დემოკრატიული სახელმწიფოებისაგან, რომლებსაც გააჩნიათ მართვის ხარისხიანი სისტემა.⁹⁸

მსგავსი პოლიტიკა მიზნად ისახავს მეზობელ ქვეყნებში მმართველობის ხელშეწყობას პროგრამების დახმარებით და სავაჭრო-ეკონომიკურ კავშირებს. ევროკავშირი მიიჩნევს, რომ უსაფრთხოების უზრუნველყოფისთვის საჭიროა დემოკრატიულ პრინციპებზე დაყრდნობილი სახელმწიფოების ჩამოყალიბება.

---

⁹⁶ J. Solana, A secure Europe in a better world. Document adopted at the European Council in Brussels, 12 December 2003, Paris, The EU Institute for Security Studies (December 2003).

⁹⁷ European Neighbourhood Policy Strategy Paper, Communication from the Commission, Brussels, 12/05/04.

⁹⁸ J. Solana, A secure Europe in a better world. Document adopted at the European Council in Brussels, 12 December 2003. Paris, The EU Institute for Security Studies (December 2003). p. 16

სტრატეგია ეყრდნობა 2 ძირითად პრინციპს - „პრევენციულ ღონისძიებებს“ კრიზისების დარეგულირების კუთხით და „ეფექტურ მრავალმხრივ პოლიტიკას“. პირველი განსაზღვრავს სტაბილურობის შენარჩუნების გზებს და სხვადასხვა მეთოდების გამოყენების საშუალებას იძლევა, როგორცაა, ჰუმანიტარული, ეკონომიკური და ადმინისტრაციული დახმარება, ისევე, როგორც პოლიციური და სწრაფი რეაგირების ძალების გამოყენების საშუალებას. მეორე ეყრდნობა ევროკავშირის უსაფრთხოების პოლიტიკას, რომლის თანახმადაც საერთაშორისო ურთიერთობებში ამ კუთხით ყველაზე მნიშვნელოვანია გაეროს როლი. აღნიშნული ხედვები ავსებს ევროკავშირის უსაფრთხოების კუთხით ადრე არსებულ მიდგომებს.

2008 წლის დეკემბერში საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის უმაღლესმა წარმომადგენელმა, ჰავიერ სოლანამ ევროპის საბჭოს მიაწოდა მოხსენება ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიის შესრულებასთან დაკავშირებით. მოხსენებაში უსაფრთხოების სხვა პრობლემებთან ერთად დეტალურად არის განხილული გარემოს, კლიმატურ ცვლილებებთან და ენერჯო უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული საკითხები. მოხსენების თანახმად ევროკავშირმა უნდა გააფართოვოს თანამშრომლობა ისეთ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, როგორცაა გაერო, ნატო და ეუთო.

ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიის პრინციპებიდან მნიშვნელოვანია კონფლიქტის პრევენციის პრინციპი, რაც გულისხმობს კონფლიქტის მიზეზების ადრეულ გამოვლენას და სტაბილიზაციის ხელშეწყობას, რის შედეგადაც ძალის გამოყენება თავიდან იქნება აცილებული. უსაფრთხოების სტრატეგიის თანახმად კონფლიქტის მიზეზების ასაცილებლად საჭიროა უსაფრთხოების, პოლიტიკური თავისუფლების, სოციალური თანასწორობის ხელშეწყობა.

ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიის მეორე მნიშვნელოვანი პრინციპი გულისხმობს პოლიტიკურ მიდგომას ანუ სხვადასხვა ინსტრუმენტების გამოყენებას კონფლიქტის დარეგულირებისათვის. უსაფრთხოების სტრატეგიის თანახმად, საზოგადოების დაცვის საუკეთესო საშუალებაა დემოკრატიის, სოციალური და პოლიტიკური რეფორმების მხარდაჭერა გლობალურად, კანონის უზენაესობის და ადამიანის უფლებათა დაცვა.

ეკონომიკურად განვითარებული და დემოკრატიაზე ორიენტირებული სახელმწიფოების ფორმირება განაპირობებს სახელმწიფოების პოლიტიკურ და კულტურულ დაახლოებას, რაც ერთმანეთთან ურთიერთობებში სამხედრო ძალის გამოყენების შესაძლებლობას ამცირებს არამარტო საერთო დემოკრატიული ნორმების არსებობისა და წინააღმდეგობათა გადანაცვების საერთო პრინციპების გამო, არამედ ასევე, სულ უფრო ღრმა ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულების გამო.

გაფართოება ევროკავშირის “რბილი ძალის” მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია, რომელიც გულისხმობს უახლოესი მეზობელი ქვეყნების ტრანსფორმაციას დემოკრატიულ, საბაზრო ეკონომიკის მქონე პარტნიორებად. გაფართოება ევროპის უშიშროებისა და თავდაცვის პოლიტიკის მთავარი ინსტრუმენტია, რომელიც გულისხმობს მშვიდობისა და კეთილდღეობის, თავისუფლებისა და დემოკრატიის გავრცელებას.

ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგია ევროკავშირის ჩამოყალიბებას სახელმწიფოებს შორის ურთიერთობის, საზოგადოებრივი ცხოვრების ტრანსფორმაციას უკავშირებს, ვინაიდან ევროპული ქვეყნები დავების გადასაწყვეტად მშვიდობიანი თანამშრომლობით საერთო ინსტიტუტებს მიმართავენ. ასევე ჩამოყალიბდა კანონის უზენაესობა და მოხდა ავტორიტარული რეჟიმების შეცვლა დემოკრატიულად. მნიშვნელოვნად მიიჩნევა ამერიკის შეერთებული შტატების, ნატოს როლი ევროინტეგ-

რაციის პროცესში, ევროპულ უსაფრთხოებაში, რომლისთვისაც პრობლემას წარმოადგენდა ბალკანეთის კონფლიქტი.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, 2003 წლის ივნისში გამოქვეყნდა დოკუმენტი - „უსაფრთხო ევროპა უკეთეს მსოფლიოში“, რომელიც მომზადდა ევროკავშირის საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის უმაღლესი წარმომადგენლის, ჰავიერ სოლანას ეგიდით. დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ ევროპას ემუქრება საერთაშორისო ტერორიზმი, მასობრივი განადგურების იარაღის გავრცელება და ორგანიზებული დანაშაული. 21-ე საუკუნეში ეს საფრთხეები იღებს ახალ მასშტაბებს და სახეს. არსებობს იმის საფრთხე, რომ ტერორისტების ხელში აღმოჩნდება მასობრივი განადგურების იარაღი. ზოგიერთ ქვეყანაში სახელმწიფო ინსტრუქტუტების უმოქმედობა ინვესს სტრემისტული მოძრაობების გაღვივებასაც.

დოკუმენტში ასევე ხაზგასმულია, რომ უსაფრთხოების შენარჩუნებისთვის საჭიროა არა მარტო საფრთხეების გამოვლენა, არამედ ძალისმიერი და პოლიტიკური პოტენციალის გამოყენება მათი ნეიტრალიზაციისათვის.

ბ. სოლანას მოხსენებაში აღნიშნულია, რომ ევროკავშირი არის გლობალური აქტორი მოსახლეობით, ეკონომიკით, აქედან გამომდინარე ევროკავშირი მზად არის გაინანილოს პასუხისმგებლობა გლობალური უსაფრთხოებისათვის და უკეთესი მსოფლიოს შექმნისათვის.

საგარეო და საშინაო უსაფრთხოების ერთმანეთთან დაკავშირება, ასევე არასახელმწიფოებრივი ჯგუფების როლის ზრდა საერთაშორისო ურთიერთობებში, ეკონომიკური ჩავარდნები, ძალადობრივი კონფლიქტები, რომელთა მიზეზი ხდება პოლიტიკური პრობლემები არის ევროკავშირის წინაშე მდგარი გამოწვევები. ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიის თანახმად

უსაფრთხოება ევროკავშირისთვის არის განვითარების წინაპირობა.

ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიის მიხედვით მნიშვნელოვანია მშვიდობა მეზობელ ქვეყნებში. გაფართოებამ არ უნდა შექმნას ზღვარი ევროპას და სხვა ქვეყნებს შორის. მეზობელ ქვეყნებში პრობლემები საფრთხეს უქმნის ევროკავშირს. ევროპისათვის სტრატეგიულ პრიორიტეტად მიჩნეულია არაბეთის და ისრაელის კონფლიქტის გადაწყვეტა. ასევე ევროკავშირის ამოცანაა აღმოსავლეთ ევროპაში, ხმელთაშუა ზღვის ქვეყნებში კარგი მმართველობის განვითარება, ბალკანეთის რეგიონში სტაბილურობის მიღწევა აშშ-ს, რუსეთის, ნატო-ს და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების დახმარებით. საგარეო პოლიტიკის შესაძლებლობები დამოკიდებულია მიღწევებზე. ევროკავშირის მიზანია საერთაშორისო საზოგადოების, საერთაშორისო ინსტიტუტების, საერთაშორისო წესრიგის განვითარება. გაერო-ს როლის გაძლიერება ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიაში მიჩნეულია ევროკავშირის ერთ-ერთ პრიორიტეტად.

ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიის მიხედვით საერთაშორისო ურთიერთობებში მთავარ პრიორიტეტად მიჩნეულია ტრანსატლანტიკური ურთიერთობები. გამოყოფილია რეგიონალური ორგანიზაციების როლი გლობალური მმართველობის გასაძლიერებლად, ასევე მსოფლიო წესრიგისათვის. უსაფრთხო მსოფლიოს წინაპირობად მიჩნეულია კარგად მართვადი დემოკრატიული სახელმწიფოები. რეფორმებისათვის მნიშვნელოვანია ვაჭრობა და განვითარების პოლიტიკა. საერთაშორისო საზოგადოებისაგან იზოლირებული ქვეყნები სასურველია დაუბრუნდნენ საერთაშორისო საზოგადოებას, რაშიც დახმარება უნდა გაუწიოს ევროკავშირმა.

ევროკავშირის აქტიური პოლიტიკური, დიპლომატიური, სამხედრო, სამოქალაქო, სავაჭრო საქმიანობა მიჩნეულია მნიშვნელოვან ელემენტად კონფლიქტების პრევენციისათვის, რაც წარმოადგენს სტრატეგიულ მიზანს.

ევროკავშირის უსაფრთხოების სტრატეგია ითვალისწინებს კონფლიქტების გადანყვევისათვის საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის გაფართოებას. ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიის თანახმად საერთო ღირებულებების პატივისცემა განაპირობებს სტრატეგიულ პარტნიორობას.

გასულ პერიოდში თავდაცვისა და უსაფრთხოების სფეროში მიღწეულ შედეგებს წარმატებულად აფასებს საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის ყოფილი უმაღლესი წარმომადგენელი, ჰავიერ სოლანა. მისი განცხადებით, ევროკავშირმა ხელი შეუწყო საერთაშორისო უსაფრთხოების განმტკიცებას და რეალური გავლენა იქონია ადამიანების ცხოვრებაზე მთელ მსოფლიოში. ძალადობის თავიდან აცილების, მშვიდობის აღდგენისა და შეიარაღებული კონფლიქტების შემდეგ მოსახლეობის ნორმალურ ცხოვრებასთან დაბრუნების მიზნით ევროკავშირის წარმომადგენლები იცავენ საზღვრებს, თვალყურს ადევნებენ სამშვიდობო შეთანხმებების შესრულებას, წვრთნიან სამართალდამცველებს, ქმნიან სისხლის სამართლის სამართალწარმოების სისტემებს. ევროკავშირს უფრო ხშირად მიმართავენ კრიზისულ სიტუაციებში ან საომარი კონფლიქტების შემდგომ პერიოდში დახმარების თხოვნით. ევროკავშირი ერთადერთი ორგანიზაციაა, რომელსაც შეუძლია არსებული ძალებისა და რესურსების მთელი სპექტრის გამოყენება, ჰუმანიტარული დახმარების აღმოჩენა, სახელმწიფო მშენებლობის მხარდაჭერა და ქვეყნის მართვის პროცესის მონესრიგებაში ხელშეწყობა, კრიზისების მოგვარება, ტექნიკური და ეკონომიკური დახმარება, პოლიტიკური დიალოგი და შუამავლური მოღვაწეობა, რომელიც ავსებს მასში შემავალი სახელმწიფოების ტრა-

დიციულ საგარეო პოლიტიკურ ინსტრუმენტებს, რათა ისინი როგორც კრიზისების არდაშვების და პრევენციის, ასევე მშვიდობის აღდგენისა და კონფლიქტების შემდეგ ცხოვრების ნორმალურ რიტმში დაბრუნებისთვის გამოიყენოს. დღევანდელი კონფლიქტები აჩვენებენ, რომ სამხედრო გადაწყვეტა არ არის არც ერთადერთი და არც საუკეთესო. 2003 წელს დიპლომატიური ძალისხმევით თავიდან იყო აცილებული საომარი მოქმედებები იუგოსლავიის ყოფილ რესპუბლიკა მაკედონიაში. ასევე 2004 წელს ბოსნია ჰერცეგოვინაში მოხდა ნატო-ს სამშვიდობო კონტიგენტის შეცვლა.

ევროკავშირის უსაფრთხოების სტრატეგიაში აღნიშნულია, რომ საჭიროა სამოქალაქო და სამხედრო კონტიგენტების მზადყოფნის გაძლიერება და მათი დაფინანსების გაზრდა პოლიტიკური გადაწყვეტილებების განხორციელების უზრუნველსაყოფად.

ევროკავშირის ამოცანაა არა ომების მართვა, არამედ მშვიდობის მხარდაჭერა. ევროკავშირი სამხედრო კავშირი არ არის. ნებისმიერი კრიზისის, განსაკუთრებული სიტუაციის ან კონფლიქტის დარეგულირება ყოველთვის პოლიტიკური ზომებით უნდა ხორციელდებოდეს და ამ მიმართულებით კავშირის საქმიანობა ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ფარგლებში მჭიდროდაა დაკავშირებული პოლიტიკურ სტრატეგიასთან.

ამრიგად, სტრატეგია ბაზირებულია ორ კონცეფციაზე - კრიზისულ სიტუაციებში „პრევენციულ მონაწილობაზე“ და „ეფექტურ მულტილატერალიზმზე“. პირველი გულისხმობს სტაბილურობის შენარჩუნებას და ინსტრუმენტების (ჰუმანიტარული, ეკონომიკური და დმინისტრაციული) ფართო ნაკრების, ასევე პოლიციის და სწრაფი რეაგირების ძალების განოყენების შესაძლებლობას. მეორე კი გამომდინარეობს კავშირის

უსაფრთხოების კულტურიდან, რომელიც ბაზირებულია სამართალსა და გაეროს წესდებაზე, რომელიც განსაზღვრავს საერთაშორისო ურთიერთობების წესებს.

შესაბამისად, 1999 წლის დეკემბერში ჰელსინკის სამიტზე მიიღეს გარკვეული გადაწყვეტილებები ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის სფეროში. თავდაპირველად განიხილებოდა სწრაფი რეაგირების ძალების შექმნა ევროპაში, რომლებსაც შეეძლებოდათ კონფლიქტების დარეგულირება და აცილება და სტიქიური უბედურებების შემთხვევაში ღონისძიებების გატარება, თუმცა 2001 წლის 11 სექტემბრის შემდეგ ევროპის თავდაცვისა და უსაფრთხოების პოლიტიკის სფერო კიდევ უფრო გაიზარდა.

ევროკავშირის ახალი საერთო უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკა ხელმისაწვდომი და ღია უნდა იყოს ევროპის იმ ქვეყნებისთვის, რომლებიც ჯერ არ არიან ევროკავშირის წევრები. ხ. სოლანას მიერ მომზადებული ევროკავშირის უსაფრთხოების დოქტრინის მიღება წარმოადგენს მნიშვნელოვან ნაბიჯს ტრანსატლანტიკური ერთიანობის აღდგენისათვის უსაფრთხოების სფეროში. ეს კიდევ ერთი დადასტურებაა იმისა, რომ ევროკავშირი ცდილობს შეასრულოს მნიშვნელოვანი როლი საერთაშორისო უსაფრთხოებაში. ამასთან ერთად „სოლანას დოკუმენტში“ შეიმჩნევა ევროპული სტრატეგიული მიდგომის ურთიერთსაპირისპირო ხასიათი. უსაფრთხოების სფეროში საფრთხეების ადეკვატური გააზრების მიუხედავად ამ საფრთხეების ნეიტრალიზაციის გზები არ არის ნათლად ჩამოყალიბებული, განსაკუთრებით როცა საუბარია ახალი საერთაშორისო წესრიგის დამყარებაზე და ბოლოს ღიად რჩება კითხვა: ევროკავშირის ეფექტური დოქტრინის ფორმირებას უსაფრთხოების სფეროში მოჰყვება თუ არა ადეკვატური ინსტრუმენტების შექმნა ამ დოქტრინის რეალიზაციისათვის?

აღსანიშნავია, რომ 2003 წლის ევროკავშირის უსაფრთხოების სტრატეგია⁹⁹ არ არის ის დოკუმენტი, რომელიც ნათლად აყალიბებს ევროკავშირის ხედვებს ცივი ომის შემდგომ მსოფლიოში მოხდარ ცვლილებებზე, კერძოდ გეოპოლიტიკური ცვლილებები, ახალი გამოწვევები და საფრთხეები, საკუთრივ ევროკავშირის ტრანსფორმაცია და ა.შ.¹⁰⁰ აქედან გამომდინარე ბევრი ბევრი თვლის საჭიროდ მის გადხედვას¹⁰¹.

5. ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის სამოქალაქო ასპექტები

ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკაში მნიშვნელოვანია არა მარტო სამხედრო, არამედ სამოქალაქო ასპექტებიც. 1999 წლის დეკემბერში ჰელსინკის ევროპულ საბჭოზე მიღებული იქნა გადაწყვეტილება, რომ მომხდარიყო სამოქალაქო ასპექტების განვითარება. მოგვიანებით სანტა მარია დე ფეირას ევროპულ საბჭოზე წევრი ქვეყნები შეთანხმდნენ ევროკავშირის თავდაცვის და უსაფრთხოების პოლიტიკის მნიშვნელოვან სამოქალაქო ამოცანაზე, რომელიც უკავშირდებოდა 5000 კაცისგან შემდგარი საპოლიციო რაზმის შექმნას, რომელსაც დაეკისრებოდა ადმინისტრაციული და სამოქალაქო ფუნქციები.

---

⁹⁹ A secure Europe in a better world European Security Strategy, Brussels, 12 September, 2003; იხ. ბმულზე - <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/european-security-strategy?lang=en>

¹⁰⁰ The European Security Strategy: Reinvigorate, Revise or Reinvent?, UI Occasional Papers, 2011, 7.

¹⁰¹ Final Report of the Future of Europe Group of the Foreign Ministers of Austria, Belgium, Denmark, France, Italy, Germany, Luxembourg, the Netherlands, Poland, Portugal and Spain, 17 September 2012.– P. 7.

ამრიგად, უთსპ-ის რეალიზაციის განუყოფელ ნაწილად გამოცხადდა მისი სამოქალაქო კომპონენტი, რომელიც გულისხმობს ევროკავშირის მოქმედებების კოორდინაციას ოთხ პრიორიტეტულ სფეროში: პოლიცია, კანონის უზენაესობა, სამოქალაქო ადმინისტრირება და სამოქალაქო დაცვა. ამის გარდა, სამოქალაქო კომპონენტს ასევე ეხება გადაუდებელი ჰუმანიტარული მისიების შესრულება კრიზისულ სიტუაციებში, რომელიც ასევე მოიცავს სამაშველო დახმარების განწვევასაც.

როგორც წინა პარაგრაფში აღვნიშნეთ, ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგია კრიზისების მართვის სამოქალაქო და სამხედრო ინსტრუმენტების გარდა ითვალისწინებს პოლიტიკური, დიპლომატიური, სავაჭრო და სხვა მეთოდების გამოყენებას. ასევე სტრატეგიის თანახმად, საზოგადოების დაცვის საუკეთესო საშუალებაა დემოკრატიის, სოციალური და პოლიტიკური რეფორმების მხარდაჭერა გლობალურად, კანონის უზენაესობის და ადამიანის უფლებათა დაცვა.

ევროკავშირი მნიშვნელოვან როლს თამაშობს კონფლიქტების თავიდან აცილებასა და კრიზისული სიტუაციების მართვაში. ეს გულისხმობს ისეთ აქტივობებს, როგორცაა ჰუმანიტარული დახმარება, რეაბილიტაცია, დახმარება მართლწესრიგის დამყარებაში და ინსტიტუციურ შესაძლებლობათა განვითარება.

ტერორისა და ექსტრემიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა არ არის მხოლოდ სამხედრო მოქმედებებისა და სამართლის საკითხი. კულტურა, იდეები, არასამხედრო პოლიტიკაც ასევე მნიშვნელოვანია. მულტილეთარული თანამშრომლობა უფრო ეფექტურს ხდის საერთო ძალისხმევას.

ევროკავშირი ერთადერთი ორგანიზაციაა, რომელსაც შეუძლია არსებული ძალებისა და რესურსების მთელი სპექტრის გამოყენება, ჰუმანიტარული დახმარების აღმოჩენა, სახელმწიფო მშენებლობის მხარდაჭერა და ქვეყნის მართვის პროცესის

მონესრიგებაში ხელშეწყობა, კრიზისების მოგვარება, ტექნიკური და ეკონომიკური დახმარება, პოლიტიკური დიალოგი და შუამავლური მოღვაწეობა, რომელიც ავსებს მასში შემავალი სახელმწიფოების ტრადიციულ საგარეო პოლიტიკურ ინსტრუმენტებს, რათა ისინი, როგორც კრიზისების არდაშვების და პრევენციის, ასევე მშვიდობის აღდგენისა და კონფლიქტების შემდეგ ცხოვრების ნორმალურ რიტმში დაბრუნებისთვის გამოიყენოს.

შესაბამისად, ევროკავშირში შეიქმნა რესურსების გარკვეული ჯგუფი, რომელითაც დასახული ამოცანების განხორციელება ხდება. კერძოდ, ევროკავშირის განკარგულებაშია 5000 კაცისაგან შემდგარი საპოლიციო ჯგუფი. მათ შორის 1400 კაცი სწრაფი რეაგირების ძალების ფარგლებში (13 საპოლიციო დანაყოფი სწრაფი განლაგენისათვის, თითოული შედგება 60-110 წევრისაგან). მის მართვას ახორციელებს ევროკავშირის საბჭოს გენერალური სამდივნო რვა კაციანი ჯგუფის ხელმძღვანელობით.

კანონის უზენაესობის მიმართულებით ევროკავშირის ქმედება ითვალისწინებს 282 კაციანი ექსპერტთა ჯგუფის შექმნას, რომელშიც შედიან მოსამართლეები, პროკურორები, ადმინისტრაციული პერსონალი და აღმასრულებელი დანესებულების თანამშრომლები. მათი ნაწილის ჩართვა სამუშაოების განხორციელებისათვის შესაძლებელია 30 დღის განმავლობაში. ეს სია ითვლის დაახლოებით სამას კაცს, მათგან 60 სწრაფი განლაგების ძალების ფარგლებში.

ევროკავშირის სამოქალაქო ადმინისტრირების ამოცანა ითვალისწინებს ექსპერტთა და, ასევე სწრაფი განლაგების ძალების ფარგლებში მონინავე ჯგუფების შექმნას. არსებობს მსგავსი სპეციალისტების მონაცემთა ბაზაც.

რაც შეეხება სამოქალაქო დაცვის და გადაუდებელი ჰუმანიტარული მისიების შესრულებას კრიზისულ სიტუაციაში,

დეკ-ის ლისაბონის დეკლარაციის თანახმად, რომელიც მიიღეს 1995 წლის 15 მაისს, ესპანეთმა, იტალიამ და საფრანგეთმა გადაწყვიტეს ქვეითი (F , EUROFOR)¹⁰² და საზღვაო ანტიკრიზისული ჯარების¹⁰³ შექმნა, რომლებიც შეძლებდნენ მონაწილეობის მიღებას სამშვიდობო ოპერაციებში. ევროკავშირის ნევრმა-ქვეყნები შექმნეს სამი ჯგუფი (თითოეულში 10 ექსპერტის შეამდგენლობით), რომელიც ყალიბდება 24 საათის განმავლობაში და სამი-შვიდი დღის განმავლობაში შეუძლია განახორციელოს მუშაობა მოქმედებების შეფასებისა და კოორდინაციისათვის. ასევე შექმნეს „ჩარევის“ ჯგუფი 2000 კაცის შემადგენლობით და სპეციალური რესურსებით, რომელთა განლაგება შესაძლებელია ორი-შვიდი დღის განმავლობაში. ჯგუფის მუშაობის კოორდინაციას ახორციელებს კრიზისული მონესრიგების სამოქალაქო ასპექტების კომიტეტი.

თანამედროვე კონფლიქტების ბუნების და ტენდენციების ანალიზი მეტყველებს, რომ სამხედრო გადაწყვეტა არ არის არც ერთადერთი და არც საუკეთესო საშუალება.

2003 წელს დიპლომატიური ძალისხმევით თავიდან იყო აცილებული საომარი მოქმედებები იუგოსლავიის ყოფილ რესპუბლიკა მაკედონიაში, 2004 წელს ოპერაცია “ალტეა”-ს ფარგლებში ბოსნია ჰერცეგოვინაში მოხდა ნატო-ს სამშვიდობო კონტიგენტის შეცვლა, EULEX (მართლწესრიგის აღდგენის ევროკავშირის სამოქალაქო მისია კოსოვოში) ევროკავშირის დღემდე ყველაზე მრავალრიცხოვანი მისიაა. მის შემადგენლობაში დაახლოებით 2 000 თანამშრომელია, რომლებიც ეხმარე-

---

¹⁰² F , იხ. ზმულზე - www.eurofor.it. EUROFOR www.euromarfor.org .

¹⁰³ DIRECTIVE 2009/43/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 6 May 2009 simplifying terms and conditions of transfers of defence-related products within the Community, იხ. ზმულზე - <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:146:0001:0036:en:PDF>.

ბიან პოლიციას, სასამართლო სისტემას, მოძრავ საბაჟო პუნქტებზე მუშაობენ.

ევროკავშირის საქმიანობა კრიზისების მართვის მხრივ, მხოლოდ მეზობელი ქვეყნებით არ შემოიფარგლება. ევროკავშირმა არჩევნების ჩატარებისთვის აუცილებელი პირობები შექმნა კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, დარფურში კრიზისისგან დაზარალებულთა და დევნილთა დაცვისთვის.

ევროკავშირმა თავდაცვის და უსაფრთხოების პოლიტიკის ფარგლებში განახორციელა საპოლიციო მისია ავღანეთში. მისიის მიზანია უწყვეტი და ეფექტური სამოქალაქო საპოლიციო სისტემის დამკვიდრება ავღანეთში საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად. მისია ხელმძღვანელობს და მონიტორინგს უწევს, ასევე საკონსულტაციო და სასწავლო საქმიანობას ახორციელებს ავღანეთის შინაგან საქმეთა სამინისტროში, რეგიონებში, პროვინციებში. მისია ემყარება საერთაშორისო საპოლიციო და კანონის უზენაესობის სფეროში არსებულ მიღწევებს. ევროკავშირის მიზანია მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანოს ავღანეთის პოლიციის სისტემის რეფორმირებაში. პოლიციის გაძლიერება და კანონის უზენაესობა მნიშვნელოვანია ავღანეთში სტაბილურობისა და უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად. მისიას საპოლიციო საქმიანობის უწყვეტობის უზრუნველსაყოფად მნიშვნელოვნად მიაჩნია სამოქალაქო პოლიციის ჩამოყალიბება, ასევე თანამშრომლობა საერთაშორისო საპოლიციო ინსტიტუტებთან. მისიის სტრატეგიული პრიორიტეტები გაერთიანებულია ექვსი მიზნის ირგვლივ: ქმედითი პოლიცია, პოლიციის მოთხოვნის ვალდებულობა, კონტროლი და კომუნიკაცია, დანაშაულის გამოძიება, ანტიკორუფციული საქმიანობა, პოლიციისა და ბრალდების სისტემის ურთიერთკავშირი, ადამიანის უფლებები და გენდერული თანასწორობა ავღანეთის საპოლიციო სისტემაში.

ევროკავშირის კანონის უზენაესობის მისია კოსოვოში ყველაზე დიდი სამოქალაქო მისიაა ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ფარგლებში. მისიაში სამი ათასამდე თანამშრომელია როგორც საერთაშორისო, ასევე ადგილობრივი. ევროკავშირის გარდა მისიაში მონაწილეობენ ნორვეგია, შვეიცარია, თურქეთი, ხორვატია, აშშ. მისი ძირითადი მიზანი იყო დახმარებოდა კოსოვოს ხელისუფლებას კანონის უზენაესობის სფეროში, საპოლიციო რეფორმაში, სასამართლო და საბაჟო კუთხით. მისიის საბაჟო კომპონენტი გულისხმობს ევროკავშირის სტანდარტებისადმი დაახლოებას, ვაჭრობის ლეგიტიმაციას და ეკონომიკის დაცვას. მისიას გააჩნია შეზღუდული აღმასრულებელი უფლებამოსილება. იგი წარმოადგენს ტექნიკურ მისიას ზედამხედველობის, საკონსულტაციო უფებამოსილებით და მოქმედებს გაერო-ს რეზოლუციის ფარგლებში. ევროკავშირის მიზანია ხელი შეუწყოს მრავალეთნიკური სასამართლო, საპოლიციო, საბაჟო სისტემის ჩამოყალიბებას, მართლმსაჯულების სისტემის პოლიტიკური ჩარევისაგან გათავისუფლებას, ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამისობას. მისიის მუშაობის შედეგებიდან გამომდინარე ხდება სტრატეგიული მიზნების განსაზღვრა.

მსოფლიოში კრიზისების მენეჯმენტისა და სტაბილურობის უზრუნველყოფაში ევროკავშირის აქტიური მონაწილეობის დადასტურებაა განვითარების საერთაშორისო პოლიტიკა ანუ ევროკავშირი არის მსხვილი საერთაშორისო დონორი. რაც შეიძლება განხილული იქნეს როგორც უმნიშვნელოვანესი ინვესტიცია მშვიდობისა და უსაფრთხოებისათვის მსოფლიოში. ევროკავშირის სავაჭრო და საფინასო პოლიტიკა ასევე მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მსოფლიოში სტაბილიზაციის, დემოკრატიზაციის და „good governance“ ხელშეწყობაში, რაც კარგადაა ჩამოყალიბებული კოტონის ხელშეკრულებებში.

ევროკავშირი მიიჩნევს, რომ უსაფრთხოების უზრუნველყოფისთვის საჭიროა დემოკრატიულ პრინციპებზე დაყრდნობილი სახელმწიფოების ჩამოყალიბება. ამისათვის იგი მნიშვნელოვან ღონისძიებებს ატარებს მეზობელ ქვეყნებში. ეს პოლიტიკა მიზნად ისახავს მეზობელ ქვეყნებში მმართველობის ხელშეწყობას პროგრამების დახმარებით და სავაჭრო-ეკონომიკურ კავშირებს. ვინაიდან ევროკავშირის საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის ერთ-ერთი მიზანი სწორედაც არის „დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის განვითარება, ადამიანის უფლებებისა და ძირითადი თავისუფლებების დაცვა“.

ევროპის თავდაცვისა და უსაფრთხოების პოლიტიკის არასამხედრო ასპექტების კუთხით მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის კოლეჯი. ის ევროკავშირის წევრი ქვეყნების და ინსტიტუტების პერსონალისთვის აწყობს ტრენინგებს. იგი 2005 წელს დაფუძნდა. ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის კოლეჯის ტრენინგებს ესწრებიან დიპლომატები, პოლიციელები, კანონის უზენაესობისა და სამოქალაქო ადმინისტრაციის კუთხით მომუშავე ადამიანები.

ევროკავშირის ჩარევა რეგიონალური კონფლიქტების გადაწყვეტაში გულისხმობს კარგი მმართველობის ჩამოყალიბებას, დემოკრატიის აღდგენას, ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლას, ასევე გლობალურ კომუნიკაციას, რაც ამცირებს კონფლიქტებს.

ამრიგად, თანამედროვე საფრთხეების გადაწყვეტა და კრიზისული სიტუაციების მენეჯმენტი საჭიროებს სამხედრო და სამოქალაქო, ან ორივე შერეული ინსტრუმენტების გამოყენებას.

5.1. ევროკავშირის დახმარება უსაფრთხოებისა და მშვიდობის დაცვის სფეროში

ევროკავშირი საერთაშორისო დახმარების პროგრამების უმსხვილესი დონორია მსოფლიოში. ამ სფეროში ევროკავშირის მოქმედებების სამართლებრივ-ნორმატიულ დოკუმენტად ითვლება ევროპული კონსენსუსი განვითარების შესახებ. მას საფუძვლად დაედო 2000 წელს გაეროს მიერ მიღებული მსგავსი შინაარსის დეკლარაცია. შესაბამისად, ევროკავშირის ქვეყნებმა აიღეს ვალდებულება ყურადღება მიექციათ „საუკუნის განვითარების მიზნებისათვის“*. აღნიშნული მისიის განხორციელებისათვის ევროკავშირმა სათანადო ინსტიტუციონალური ბაზაც შექმნა. კერძოდ, საერთაშორისო განვითარებისთვის დახმარების განვითარების მთავარ ინსტიტუტს წარმოადგენს როგორც ევროკომისიის დაქვემდებარებაში მყოფი, 2001 წელს ჩამოყალიბებული დირექტორატი¹⁰⁴ – „ევროპეიდი“ (Development and Cooperation Directorate - EuropeAid, DG DEVCO¹⁰⁵, რომელმაც თავის თავში გააერთიანა ადრე არსებული აფრიკის, კარიბის ზღვის აუზის და წყნარი ოკეანის რეგიონის ქვეყნებთან თანამშრომლობის და განვითარების დირექტორატი (Directorate General of development and relations with

---

* 2005–2010 წლებში ევროკავშირის საერთაშორისო დახმარების პროგრამები მოიცავდა: 24 მილიონი ადამიანის დახმარებას საკვების უსაფრთხოების უზრუნველყოფის სფეროში; 9 მილიონი ბავშვის დახმარება სასკოლო განათლების მიღებაში; 31 მილიონი ოჯახის დახმარება სასმელი წყლით უზრუნველყოფაში; 36 მილიონი კილომეტრი გზის მშენებლობა/რეკონსტრუქცია;

¹⁰⁴ Development and Cooperation – EuropeAid - ოფიციალური ვებ-გვერდი - http://ec.europa.eu/europeaid/who/index_en.htm

¹⁰⁵ Directorate General for Development and Cooperation - EuropeAid Main missions of DEVCO Directorates & Units, იხ. ბმულზე - http://ec.europa.eu/europeaid/who/about/documents/devco-mission_statement_en.pdf

African, Caribbean and Pacific states), ასევე საგარეო ურთიერთობების ევროპული სამსახური. დირექტორატი შედგება 45 დანაყოფისაგან, რომლებიც ერთიანდებიან 9 დეპარტამენტში.

დირექტორატის მთავარ ამოცანას წარმოადგენს შეიმუშავოს ევროკავშირის საერთაშორისო პოლიტიკა და მოახდინოს მისი რეალიზაციის კოორდინაციას. მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონებში ხელი შეუწყოს დემოკრატიის, სტაბილურობისა და უსაფრთხოების განვითარებას¹⁰⁶. თავისი პოლიტიკის განხორციელების თვალსაზრისით დირექტორატი აქტიურად თანამშრომლობს: ევროკავშირის საგარეო ურთიერთობათა სამსახურთან; ევროკავშირის ჰუმანიტარული დახმარებების განხორციელების სფეროში მოქმედოფისთან; გაფართოებისა და განვითარების დირექტორატთან; ვაჭრობის სფეროში არსებულ დირექტორატთან.

განვითარებისათვის განეული დახმარების დაფინანსება ხდება ევროკავშირის საერთო ბიუჯეტიდან (რომლიც მოიცავს სამი ძირითად წყაროს: ტრადიციული საკუთარი რესურსები, სანევრო შენატანები და ევროკავშირის საერთო შემოსავლები) და ევროკავშირის განვითარების ფონდიდან. ამჟამად ევროკავშირი ჰუმანიტარული დახმარების მსოფლიოში უდიდესი მიმწოდებელია, ხოლო გრანტების დაფინანსებაში მეხუთე ადგილზეა ამერიკის შეერთებული შტატების, იაპონიის, გერმანიისა და საფრანგეთის შემდეგ¹⁰⁷.

2005 წლის დეკემბრიდან ევროკავშირის საბჭოს გადაწყვეტილებით ყველა რეგიონალური პროგრამა, რომლებიც მოქმედებს აფრიკის, (გარდა სამხრეთ აფრიკის), კარიბის ზღვის აუზის და წყნარი ოკენის რეგიონის ქვეყნებში, ფინანსდება ევროპის განვითარების ფონდიდან. ევროკავშირის განვითარების ფონდის ზრდა

---

¹⁰⁶ იქვე. გვ. 4

¹⁰⁷ ევროკავშირი და მსოფლიო. თბ., 2002.

2008–2013 წლებში შეადგენს 22.9 მილიარდ ევროს. ეს რესურსები მთლიანად მიმართულია ნაციონალური და რეგიონალური პროგრამების დაფინანსებისთვის (17.86 მილიარდი ევრო), თანამეგობრობის რეგიონთაშორისი პროგრამებისათვის (2.7 მილიარდი ევრო) და ასევე საინვესტიციო პროგრამებისათვის (1.5 მილიარდი ევრო). ამის გარდა ფინანსირების ინსტრუმენტებს წარმოადგენენ გრანტები, რომელთა გადანაწილება შედის ევროკომისიის პრეროგატივაში, ასევე კონცესიური სესხები, რომლებიც გამოიყოფა ევროკავშირის საინვესტიციო ბანკის მიერ¹⁰⁸.

ევროკავშირის მიერ სხვადასხვა რეგიონებში განუღებელი დახმარების პროგრამების დაფინანსების დინამიკის ანალიზი მეტყველებს, რომ მათ შორის აფრიკის, კარიბის ზღვის აუზისა და წყნარი ოკეანის რეგიონს უდიდეს მნიშვნელობა აქვს გაერთიანებისათვის. თავდაპირველად ევროკავშირის საგარეო დახმარება კონცენტრირებული იყო წვერი სახელმწიფოების ყოფილ კოლონიებზე აფრიკაში და კარიბის ზღვისა და წყნარი ოკეანის აუზში. დღეს ეს დახმარება მთელს მსოფლიოზე ვრცელდება. დახმარების ორი მესამედი მიდის ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპაში, ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებში, ბალკანეთის ქვეყნებში, ახლო აღმოსავლეთში, ხმელთაშუა ზღვის აუზის ქვეყნებში, აზიასა და ლათინურ ამერიკაში. დახმარება ეწევა არა მხოლოდ განვითარებაზე მიმართული მიზნების განხორციელებას, არამედ რეკონსტრუქციას, ინსტიტუციურ მშენებლობას, მაკროეკონომიკურ პროგრამებს და ადამიანის უფლებათა დაცვას და დამკვიდრებას¹⁰⁹.

მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონისათვის 2005 წელს განვითარების დახმარების ფარგლებში ევროკავშირის მიერ გამოყოფი-

---

¹⁰⁸ Development and Cooperation – EuropeAid, იხ. ბმულზე - http://ec.europa.eu/europeaid/who/index_en.htm

¹⁰⁹ ევროკავშირი და მსოფლიო. თბ., 2002.

ლი იყო 4.137 მილიარდი ევრო, რომლებიც გადანაწილდა 6 რეგიონზე, მათ შორის: 1.098 მილიარდი ევრო–აფრიკის, კარიბის ზღვის აუზისა და წყნარი ოკეანის რეგიონის ქვეყნებისათვის; 1.053 მილიარდი ევრო–აღმოსავლეთ ევროპის, კავკასიისა და შუა აზიის ქვეყნებისათვის, ასევე დასავლეთ ბალკანეთის რეგიონის ქვეყნებისათვის; 921.298 მილიონი ევრო–ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებისა და სამხრეთ ხმელთაშუაზღვის პირეთის ქვეყნებისათვის; 623.150 მილიონი ევრო–აზიის ქვეყნებისათვის; 442.050 მილიონი ევრო–ლათინური ამერიკის ქვეყნებისათვის;

2007 წლიდან კი საერთაშორისო დახმარების რეგიონალური და თემატიკური პროგრამები ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკისა და პარტნიორობის ფარგლებში მიმართული იქნა მხოლოდ სამი ქვეყნის მიმართ. ხოლო 2010 წელს ევროკავშირის დახმარების რეგიონალური გადანაწილების სტრუქტურა, რომელიც მოიცავდა 7.4 მილიარდ ევროს, შემდეგნაირად გამოიყურებოდა: 3.916 მილიარდი ევრო გამოყოფილი იყო აფრიკის, კარიბის ზღვის აუზისა და წყნარი ოკეანის რეგიონის ქვეყნებისათვის (ტროპიკული აფრიკა, ოკეანია, ანტილია, ანტიგუა, ბარბუდა, ბარბადოსი, ბელიზი, დომინიკის რესპუბლიკა, გრენადა, ჰაიტი, იამაიკა, მონსერატი, სენტ-კიტსი და ნევესი, სანტა-ლუსია, სანტა-ვინსენტი და გრენადი, ტრინიდადი და ტობაგო, ვესტ-ინდოეთი, გაიანა და სურინამი); 1.026 მილიარდი ევრო– გადანაწილდა ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკისა და თანამშრომლობის ფარგლებში „დასავლეთი“ და „აღმოსავლეთი“ (ალჟირი, ეგვიპტე, იორდანია, ლიბანი, ლიბია, მაროკო, პალესტინის ოკუპირებული ტერიტორიები, სირია და ტუნისი); 853 მილიონი ევრო გამოიყო აზიის ქვეყნებისათვის (ირანი, ერაყი, ომანი, იემენი, ავღანეთი, ბანგლადეში, ბუტანი, ინდოეთი, ყაზახეთი, ყირგიზეთი, მალდივი, მაინმა(ბირმა), ნეპალი, პაკისტანი, შრი-ლანკა, ტაჯიკეთი, თურქმენეთი, უზბეკეთი, კამ-

ბოჯა, ჩინეთი, ინდონეზია, ლაოსი, მალაიზია, მონღოლეთი); 650 მილიონი ევრო გამოიყო არაღიარებული ტერიტორიების განვითარებისთვის; 470 მილიონი ევრო გამოიყო ლათინური ამერიკის ქვეყნების განვითარებისთვის (კოსტა-რიკა, კუბა, სალვადორი, გვატემალა, ჰონდურასი, მექსიკა, ნიკარაგუა, პანამა, არგენტინა, ბოლივია, ბრაზილია, ჩილე, კოლუმბია, ეკვადორი, პარაგვაი, პერუ, ურუგვაი, ვენესუელა).

ევროკავშირი მხარს უჭერს სხვა ქვეყნების ეკონომიკურ და დემოკრატიულ განვითარებას დახმარების პროგრამების მეშვეობით. რომლებშიც ყურადღება გამახვილებულია სხვადასხვა სფეროზე, მაგალითად, სახელმწიფო მართვის სისტემის რეფორმირებაზე, კერძო სექტორის განვითარებაზე და საბაზრო ეკონომიკისკენ მოძრაობის პროცესის სოციალურ შედეგებზე. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ატომურ უსაფრთხოებას, რაც საკითხთა ფართო სპექტრს გულისხმობს, დაწყებული ნარჩენების სათანადო განკარგვის სტრატეგიებით და დამთავრებული ჩერნობილის სადგურის დახურვით.

ევროპული კონსენსუსის შესაბამისად, ევროკავშირის დახმარება გათვლილია 10 მიმართულებით, რომლისთვისაც 2010 წელს თანხები პროცენტულად გადანაწილებული იყო შემდეგნაირად: ენერგეტიკის განვითარება–7.8%; ბუნებრივი რესურსების მართვა–4.4%; ვაჭრობის განვითარება–4.2%; ინფრასტრუქტურის განვითარება–3.5%, კომუნიკაციისა და ტრანსპორტის განვითარებისთვის–7%; სოფლის მეურნეობის განვითარება–11.7%; საკვების უსაფრთხოების უზრუნველყოფა–11.7%; სახელმწიფოს მართვის ეფექტურობის ამაღლება–14.5%; მშვიდობისა და უსაფრთხოების ხელშეწყობა–17.1%; გარემოს დაცვა–3.5%.

ევროკავშირი მსოფლიოს განვითარებადი ქვეყნების საუკეთესო პარტნიორია, რომელიც უზრუნველყოფს მთელი საერთაშორისო ოფიციალური დახმარების 55%-ს, და, გარდა ამისა, ამ ქვეყნების უდიდესი სავაჭრო პარტნიორი და უცხოელი ინვესტო-

რია. ორმხრივი ურთიერთობისას კავშირი განვითარებად ქვეყნებს ცალმხრივ სავაჭრო შეღავათებს ანიჭებს, ყველაზე ნაკლებად განვითარებულებს კი კიდევ უფრო ხელსაყრელ პირობებს სთავაზობს. ევროკავშირმა ხმელთაშუა ზღვის აუზის, ლათინური ამერიკის, აფრიკის, კარიბის ზღვის აუზისა და წყნარი ოკეანის აუზის რიგ ქვეყნებთან თუ რეგიონულ დაჯგუფებებთან დადო ეკონომიკური და სავაჭრო თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმებები, რომლებიც დროთა განმავლობაში თავისუფალი ვაჭრობის ზონის შექმნამდე მიგვიყვანს¹¹⁰.

აღსანიშნავია, რომ იმდენად, რამდენადაც ევროკავშირს ადამიანის უფლებებისადმი განსაკუთრებული დამოკიდებულება და ვალდებულება გააჩნია, მასთან დაკავშირებული სამართლებრივი სისტემა ასევე ასახულია ევროკავშირის საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის დებულებებში და განვითარების მიზნით თანამშრომლობის პროგრამებშიც. ყოველ ახალ შეთანხმებაში ევროკავშირსა და მესამე მსოფლიოს ქვეყანას შორის შედის მუხლი ადამიანის უფლებების შესახებ, რომლის საფუძველზეც შესაძლებელია ვაჭრობაში შეღავათებისა და განვითარების მიზნით თანამშრომლობის შეჩერება, თუკი აღმოჩენილი იქნება ადამიანის უფლებების დარღვევის შემთხვევები¹¹¹.

2007–2013 წლებში მშვიდობისა და უსაფრთხოების ხელშეწყობა, როგორც ერთ–ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულება ევროკავშირის განვითარების დახმარების პროგრამებიდან, ფინანსდება ორი ძირითადი წყაროს მეშვეობით: პირველი, გეოგრაფიული პრინციპის ფინანსირებადი ინსტრუმენტებით, მათ შორის: ევროპის განვითარების ფონდი (აფრიკის ქვეყნებში, კარიბისა და წყნარი ოკეანის რეგიონის ქვეყნებში). განვითარების სფეროში არსებული თანამშრომლობის ინსტრუმენტი (ლათინური ამერიკის, აზიისა და სამხრეთ აფრიკის ქვეყნებისათვის) და ევროკავშირის

---

¹¹⁰ ევროკავშირი და მსოფლიო. თბ., 2002.

¹¹¹ იქვე.

სამეზობლო პოლიტიკისა და პარტნიორობის ინსტრუმენტები, რომლებიც მიმართულია „აღმოსავლეთისა“ და „დასავლეთის“ პროგრამების დაფინანსებისათვის; მეორე, სტაბილურობის ინსტრუმენტებით, რომელიც შედგება ორი კომპონენტისაგან: მოკლევადიანი ზომები, რომლებიც ითვალისწინებენ კრიზისულ სიტუაციებზე სწრაფ რეაგირებას და გრძელვადიანი ზომები, რომლებიც განიხილებიან სტაბილურ პირობებში.

გარდა ამისა, მშვიდობისა და უსაფრთხოების მხარდაჭერა ხშირად ხორციელდება 2004 წელს ამოქმედებული ათენას (Athena) მექანიზმის ფარგლებში, რომელიც სამხედრო და თავდაცვითი-პოლიტიკური ოპერაციების უზრუნველყოფისათვის შესაძლებლობას იძლევა ერთობლივად იმართოს ევროკავშირის წევრი ქვეყნების ფინანსები. 2011 წლის მდგომარეობით „ათენას“ მექანიზმის მეშვეობით დაფინანსდა სამი ოპერაცია, რომელსაც ახორციელებდა ევროკავშირი: „ალტია“, ბოსნია და ჰერცეგოვინაში განხორციელებული ევროკავშირის სამხედრო ძალების მიერ განხორციელებული მისია; „ატლანტა“, სომალიში ევროკავშირის სამხედრო ძალების მიერ განხორციელებული საზღვაო-სამხედრო მისია; ოპერაცია „ევროპოლი“, რომელიც ხორციელდება ლიბიაში ევროკავშირის სამხედრო ძალების მეშვეობით¹¹².

ევროკავშირში შეიქმნა „ინიციატივა დემოკრატიისა და „ადამიანის უფლებათა განსამტკიცებლად“, რომლის ბიუჯეტი დაახლოებით 100 მილიონი ევროა, გარდა ამისა, გამოიყოფა რამდენიმე მილიონი ევრო საგარეო დახმარების მიზნით გამოსაყენებლად. ეს თანხები შეიძლება დაიხარჯოს პროექტებზე, რომელთა უშუალო მიზანია მართლწესრიგისა და დემოკრატიზაციის განმტკიცება, მაგალითად, საარჩევნო რეფორმისა და იურისტების პროფესიული მომზადების მხარდაჭერა. გარდა ამისა, დახმარება

---

¹¹² EU operations, იხ. ბმულზე - <http://consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations?lang=en>

ენევა უფრო არაპირდაპირ საშუალებებსაც, მაგალითად, წყლით მომარაგებისა და სატრანსპორტო კავშირების ძირითადი ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებას, რაც ხელს უწყობს პოტენციური დაძაბულობისა და ადამიანის უფლებებისთვის საფრთხის შემცირებას. ევროკავშირის არსენალიდან სხვა იარაღებია საერთაშორისო დამკვირვებელთა გაგზავნა არჩევნებისთვის თვალყურის სადევნებლად და ჰუმანიტარული დახმარება¹¹³.

ამრიგად, მშვიდობისა და უსაფრთხოების მხარდაჭერისა და ხელსენწყობის პოლიტიკის რეალიზაციისთვის მოქმედებს განვითარებისა და თანამშრომლობის დირექტორატი „ევროპეიდი“. მას საკმაოდ დიდ დახმარებას უწევს ევროკავშირის სამსახური საგარეო კავშირების კუთხით. შესაბამისად, მშვიდობისა და უსაფრთხოების მხარდაჭერაც ხორციელდება ევროკავშირის საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკისა და საერთო უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ფარგლებში. მთავარ კურატორს ამ მიმართულებით წარმოადგენს საგარეო საქმეთა და უსაფრთხოების პოლიტიკის საკითხებში უმაღლესი წარმომადგენლი, იმავდროულად ევროკომისიის თავმჯდომარის მოადგილე (ამჟამად კეტრინ ეშტონი). ევროკავშირის საგარეო და უსაფრთხოების მართვის ინსტიტუციონალური სტრუქტურა წარმოადგენს მრავალფუნქციურ მექანიზმს, რომელსაც გააჩნია ისეთი ჩართული ელემენტები, როგორცაა: ევროპის უშიშროების სააგენტო; უსაფრთხოებისა და პოლიტიკის კომიტეტი; სამხედრო კომიტეტი; ევროკავშირის სამხედრო შტაბი; სამოქალაქო სამხედრო დანაყოფი; ევროკავშირის ოპერაციული ცენტრი.

ევროკავშირის სამხედრო მართვის სტრუქტურა ასევე მოიცავს სხვადასხვა, მათ შორის უშიშროების ასპექტებთან დაკავშირებულ დირექტორიატებს; სამოქალაქო კრიზისების მართვის დირექტორატი, სიტუაციური ცენტრი, სტრატეგიული დაგეგმარები-

---

¹¹³ იქვე.

სა და ხელმძღვანელობის დამოუკიდებელი ცენტრი, კრიზისების მართვისა და დაგეგმარების დეპარტამენტი და სხვა.

ლისაბონის ხელშეკრულების თანახმად ევროკავშირს შეუძლია განახორციელოს ოპერაციები უშიშროებისა და თავდაცვის კუთხით, მათ შორის; განიარაღების სფეროში; ჰუმანიტარული მისიები; სამხედრო კონსულტაციების კუთხით წარმართული მისიები სხვადასხვა რეგიონებში. ხელშეკრულების თანახმად ყველა ზემოაღნიშნული მისია შეიძლება გამოყენებულ იქნას ტერორიზმთან ბრძოლის წინააღმდეგაც.

თავი IV

ევროკავშირის სტრატეგიული პარტნიორობა

1. საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ევროკავშირის სტრატეგიული პარტნიორობის საფუძვლები

საერთაშორისო უსაფრთხოების განმტკიცებისთვის ევროკავშირი აქტიურად თანამშრომლობს მსოფლიოში სხვადასხვა ორგანიზაციებთან.

1999 წლიდან ევროკავშირის თავდაცვის და უსაფრთხოების პოლიტიკის ქრილში მჭიდრო კავშირშია ისეთ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, როგორცაა გაერო, ჩრდილოეთ ატლანტიკური ორგანიზაცია, ეუთო და აფრიკის კავშირი.

აღსანიშნავია, რომ მარტო 2003-2009 წლებში ევროკავშირის თავდაცვის და უსაფრთხოების პოლიტიკის 23 მისიიდან 15 მიმდინარეობდა იმ ქვეყნებში, სადაც გაეროს ახორციელბდა სამშვიდობო მისია. მათ შორის ევროკავშირი აქტიურად თანამშრომლობდა გაეროს აფრიკულ მისიებთან. ის მოიცავდა სამხედრო მხარდაჭერას კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, ასევე აფრიკის კავშირის მისიის შენარჩუნების საკითხს დარფურში. ევროკავშირისა და გაეროს ურთიერთთანამშრომლობა ასევე მოიცავდა ერთობლივ ოპერაციებს კოსოვოში, კონგოში, ჩადში და სხვა რეგიონებში. ეს თანამშრომლობა განპირობებული იყო იმით, რომ გაეროს ოპერაციებმა სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში, ახლო აღმოსავლეთსა და აფრიკაში ხელი შეუწყო სიტუაციის სტაბილიზაციას ევროპის პერიფერიულ ზონაში.

გაეროსა და ევროკავშირის შორის თანამშრომლობა უსაფრთხოების სფეროში 4 ძირითად ფაზას მოიცავს.

პირველი-1999-2002 წლები, როდესაც ბრიტანეთმა გააგზავნა სამხედრო ნაწილები გაეროს დასახმარებლად სიერა ლეონში.

მეორე ფაზა მოიცავს 2002-2003 წლებს. ამ პერიოდში გაერომ და ევროკავშირმა პირველად სცადეს ერთობლივი ოპერაციების ჩატარება ბოსნიასა და კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში. ოპერაციამ „არტემისი“ სტიმული მისცა ევროკავშირსა და გაეროს შორის თანამშრომლობას.

მესამე ფაზა მოიცავს 2003-2006 წწ. ის ეხებოდა ინსტიტუციური მოლაპარაკებებს და ფორმალური მექანიზმების შექმნას, რაც შიდაინსტიტუციური დიალოგის საწინდარი იქნებოდა.

მეოთხე ფაზა დაიწყო 2006 წელს და ეს იყო ევროკავშირსა და გაეროს შორის აქტიური თანამშრომლობის ფაზა, რომელიც მოიცავდა ჰიბრიდულ ოპერაციებს.

გაეროსთან ერთად ევროკავშირი წარმოადგენს გლობალური უსაფრთხოების მნიშვნელოვან მოთამაშეს. ჯერ კიდევ 2003 წელს ბოსნიასა და კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში თანამშრომლობის დროს გამოქვეყნდა გაერო-ევროკავშირის ერთობლივი დეკლარაცია კრიზისული სიტუაციების მართვის შესახებ, რომელსაც შემდეგ მათ შორის მოჰყვა უფრო დეტალური შეთანხმება.

2003 წლის დეკლარაციის საფუძველზე შეიქმნა ამ ორი ორგანიზაციის ერთობლივი კომიტეტი, რომელშიც შედიან წარმომადგენლები ევროკავშირიდან და გაეროდან. ის განიხილავს დაგეგმარება-სწავლებასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

ევროკავშირი და გაერო თანამშრომლობდნენ კონგოს, კოსოვოს თუ სხვა ოპერაციების დროს. ერთობლივად ისინი ას-

რულებენ მნიშვნელოვან როლს საერთაშორისო უსაფრთხოების საკითხებში.

თანამედროვე ეტაპზე ევროკავშირის თავდაცვის და უსაფრთხოების პოლიტიკის განვითარება მჭიდრო კავშირშია ნატოსთან.

1996 წელს ბერლინში დაიწყო მოლაპარაკებები დასავლეთ-ევროპულ კავშირსა და ნატოს შორის. 2001 წლის მაისში ჩატარდა ევროკავშირისა და ნატოს საგარეო მინისტრების შეხვედრა. ხოლო 2002 წელს მიღებული დეკლარაციის შემდეგ ევროკავშირმა დაიწყო პირველი სამშვიდობო ოპერაცია მაკედონიაში, რითაც ჩაანაცვლა ნატოს ოპერაცია.

ნატოს მიერ ერაყში ომის დაწყებით გარკვეული უთანხმოებები წარმოიშვა ევროკავშირსა და ჩრდილო-ატლანტიკურ კავშირს შორის. შედეგად, 2003 წლის აპრილის ბოლოს ევროკავშირის ოთხმა წევრმა, ბელგიამ, საფრანგეთმა, გერმანიამ და ლუქსემბურგმა, რომლებიც ეწინააღმდეგებოდნენ შეერთებულ შტატებს, წინადადება წამოაყენეს ბრიუსელის მახლობლად, ტერვურენში samxedro დანაყოფის შექმნის შესახებ, რომელიც გაუძღვებოდა მსგავს ოპერაციებს. აშშ-მ და ევროკავშირის იმ წევრებმა, რომლებიც მხარს უჭერდნენ ერაყის ომს ეს წინადადება ჩათვალეს ნატოს სანინააღმდეგოდ.

აშშ-ს პრეზიდენტის ჯ. ბუშის ადმინისტრაცია კიდევ უფრო უარყოფითად განეწყო ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის მიმართ, როდესაც ევროკავშირმა დამოუკიდებელი სამშვიდობო მისია გააგზავნა კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში 2003 წლის ივნისში. ბუშის ადმინისტრაცია თვლიდა, რომ ნატოს ჰქონდა უფლება დაებლოკა ევროკავშირის ნებისმიერი სამშვიდობო მისია და გაკვირვებული დარჩა, როდესაც ევროკავშირმა გააგზავნა სამხედრო კონტიგენტი კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში ამ საკითხის ნატოში წინასწარი განხილვის გარეშე.

2003 წელს გერმანია, საფრანგეთი და დიდი ბრიტანეთი შეხვდნენ რომ მოლაპარაკებები გაემართათ ნატოსა და ევროკავშირის ურთიერთობების შესახებ. მოლაპარაკებები დასრულდა 2003 წლის ნოემბერში და მოიცავდა რამდენიმე მნიშვნელოვან შეთანხმებას. მოლაპარაკებების შედეგად დადგინდა, რომ ევროკავშირს ეყოლებოდა მცირე დანაყოფი, რომელიც გაუძღვებოდა ევროკავშირის დამოუკიდებელ სამხედრო ოპერაციებს. ასევე შეიქმნებოდა დანაყოფი, რომელიც უზრუნველყოფდა კავშირს ნატოსა და ევროკავშირს შორის. შეთანხმებაში ხაზგასმით იყო აღნიშნული, რომ ევროკავშირი არ გახდებოდა სამხედრო ალიანსი და რომ ნატო დარჩებოდა ევროკავშირის მთავარი დასაყრდენი ძალა თავდაცვის საკითხებში.

2003-2007 წლებში ევროკავშირის ზოგიერთ ლიდერს გარკვეული შიში ჰქონდა, რომ ამ შეთანხმებით ამერიკას ექნებოდა დიდი გავლენა ევროკავშირის საგარეო და თავდაცვის პოლიტიკაზე. 2004 წელს ევროკავშირის გაფართოების შემდეგ სიტუაცია კიდევ უფრო დაიძაბა, ვინაიდან ახალ მიღებულ ნევრებზე ვაშიშგტონის გავლენა დიდი იყო.

ნატოსა და ევროკავშირს შორის დამოკიდებულება მკვეთრად შეიცვალა 2007 წლის შემდეგ, როცა საფრანგეთის, ბრიტანეთისა და გერმანიის პოლიტიკურ სცენაზე ახალი ლიდერები გამოჩნდნენ.

2007 წელს ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ საფრანგეთის მაშინდელი პრეზიდენტის სარკოზის ადმინისტრაციამ განაცხადა, რომ ევროკავშირს ჭირდებოდა ნატოსთან თანამშრომლობა და საფრანგეთი შეუერთდებოდა ნატოს სამხედრო ოპერაციებს თუ ამერიკა თავის მხრივ მხარს დაუჭერდა ევროკავშირის დამოუკიდებელ თავდაცვის პოლიტიკას. ამის დასადასტურებლად პრეზიდენტმა ნ. სარკოზიმ 700-ზე მეტი ფრანგი ჯარისკაცი გაგზავნა ნატოს მისიის მხარდასაჭერად ავღანეთში 2008 წელს. შესაბამისად, აშშ-ს ახალი პრეზიდენტის ბ.

ობამას ადმინისტრაციამ მხარი დაუჭირა ევროკავშირის ძლიერ თავდაცვის პოლიტიკას.

ევროკავშირი ასევე მჭიდროდ თანამშრომლობს ეუთოსთან უსაფრთხოების საკითხებში. 1999 წლის ეუთოს სამიტზე მონაწილე ქვეყნებმა მიიღეს ევროპული უსაფრთხოების ჩარტერი და შეთანხმდნენ უსაფრთხოების სფეროში თანამშრომლობის ფორმატზე.

1999 წელს ეუთომ აქტიურად დაიწყო მოქმედება სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში, სამხრეთ კავკასიასა და ცენტრალურ აზიაში. ეუთო აქტიურად მონაწილეობდა კონფლიქტების გადაწყვეტის საქმეში მოლდოვასა და საქართველოში (სამხრეთ ოსეთში) და აწარმოებდა სავსე მოქმედებებს კონფლიქტურ ზონებში. ასევე მონაწილეობდა მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტის საკითხებში.

90-იანი წლების ბოლოს ევროკავშირი და ეუთო თანამშრომლობენ სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპისა და ყოფილი საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე არსებული პრობლემების მოგვარებაში.

1999-2000 წლებში ევროკომისია ე.წ. სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტში ეუთოს სარეაბილიტაციო პროგრამების მთავარი დონორი იყო. 2000 წელს ევროკომისია ასევე აფინანსებდა ეუთოს პროგრამებს, რომელთა მიზანი იყო ბელარუსში ინსტიტუტების გაძლიერება.

2003 წლის ნოემბერში პოლიტიკური და უსაფრთხოების კომიტეტის მიერ მიღებული იქნა გადაწყვეტილება ევროკავშირსა და ეუთოს შორის თანამშრომლობასთან დაკავშირებით კონფლიქტების პრევენციის, კრიზისების მართვის და კონფლიქტების შემდგომი რეაბილიტაციის საკითხებში.

2003 წელს ევროკავშირის საბჭოს მიერ მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება ევროკავშირსა და ეუთოს შორის ყოველწლიური შეხვედრების ჩატარების შესახებ. რეგულარული შეხვედ-

რები ტარდება ეუთოს მაღალი რანგის მოხელეებსა და პოლიტიკური და უსაფრთხოების კომიტეტის წარმომადგენლებს შორის.

ევროკავშირი და ეუთო გაეროსთან ერთად ხელმძღვანელობენ ჟენევის მოლაპარაკებებს, რომლის მიზანია უსაფრთხოებისა და სტაბილურობის შენარჩუნება საქართველოში.

ეუთოს 56 წევრი ქვეყნიდან 27 ევროკავშირის წევრია და ეს ქვეყნები ეუთოს ბიუჯეტის 70%-ზე მეტს აფინანსებენ.

2. ევროკავშირ-გაეროს პარტნიორობა

ევროკავშირსა და გაეროს შორის თანამშრომლობის პირველი ნაბიჯები საკმაოდ წარმატებულია. ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკამ შექმნა საფუძველი იმისათვის, რომ გაეროსა და რეგიონალურ ორგანიზაციებს ჰქონდეთ ახალი შესაძლებლობები თანამშრომლობისთვის. ევროკავშირი მნიშვნელოვან როლს თამაშობს საერთაშორისო უსაფრთხოების სფეროში. ამისათვის ის იყენებს სამხედრო და სამოქალაქო რესურსებს და მიმართავს როგორც „რბილი ძალის“ პოლიტიკას, ისე ტრადიციულ სამხედრო ხერხებს.

2003 წლამდე ურთიერთობები ევროკავშირსა და გაეროს შორის ძირითადად სიმბოლური იყო და მოიცავდა ინფორმაციის გაცვლასა და მაღალი რანგის შეხვედრებს. 2003 წელს ევროკავშირმა ჩაანაცვლა გაეროს მისია ბოსნია-ჰერცეგოვინაში. ასევე კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში ჩატარებული ოპერაცია „არტემისი“ წარმოადგენდა გაეროს მანდატით ჩატარებულ ევროკავშირის პირველ სამხედრო ოპერაციას. ამის შემდეგ ორგანიზაციებს შორის კონტაქტები უფრო ოპერაციული და ტექნიკური გახდა.

ევროკავშირსა და გაეროს შორის ურთიერთგაგებას ხელი შეუწყო სხვადასხვა დონზე განხორციელებულმა ურთიერთობებმა. კონტაქტების გაღრმავების კუთხით მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა ევროკავშირში შვედეთის პრეზიდენტობის დროს (2001 წლის იანვარ-ივნისი). ამ პერიოდში ორი მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება მიიღეს: ერთი მხრივ ორივე ორგანიზაციამ შეიმუშავა კონფლიქტის პრევენციის საერთო გზები და მეორე მხრივ გადაწყდა, რომ ევროკავშირს უნდა შეემუშავებინა ისეთი სამხედრო და სამოქალაქო მექანიზმები, რომლებიც გაეროს რეალურ დახმარებას გაუწევდა კონფლიქტების მენეჯმენტის კუთხით.

2001 წლის ივნისში გიოტებერგის ევროპული სამიტის გადაწყვეტილებების შესაბამისად დაიწყო ინსტიტუციური კონტაქტები და სამუშაო შეხვედრები ამ ორი ორგანიზაციის სამდივნოებს შორის. 2000 წელს ბრიუსელში მაღალი რანგის შეხვედრები გაიმართა გაეროს გენერალურ მდივანსა და ევროკავშირის უმაღლეს წარმომადგენელს შორის, რის შემდეგაც ასეთი შეხვედრები რეგულარულად ტარდება. ორგანიზაციების წარმომადგენლებს შორის კონტაქტები გრძელდება და ტარდება არაფორმალური სამუშაო შეხვედრებიც.

2001 წლის ივნისში ევროკავშირის ზოგად საკითხთა საბჭომ მიიღო გადაწყვეტილება, რათა შექმნილიყო ევროკავშირსა და გაეროს შორის ინტენსიური თანამშრომლობის პლატფორმა და მას უნდა მოეცვა ოთხი მნიშვნელოვანი საკითხი:

- ევროკავშირის მინისტრიალური შეხვედრები, როცა საჭირო იქნებოდა ე.წ. ტროიკას ფორმატში გაეროს გენერალური მდივნის მონაწილეობით.
- შეხვედრები ევროკავშირის უმაღლეს წარმომადგენელს, ევროკომისიის საგარეო საქმეთა კომისარს, გაეროს გენერალურ მდივანსა და მის მოადგილეს შორის.

- პოლიტიკურ და უსაფრთხოების საკითხთა კომიტეტის შეხვედრები საჭიროების შემთხვევაში ტროიკას ფორმატში გაეროს გენერალური მდივნის მოადგილის და სხვა სამდივნოების მონაწილეობით.

- შეხვედრები საბჭოს სამდივნოს, კომისიას და გაეროს სამდივნოს შორის შესაბამისი წარმომადგენლობებით.

ამ გადაწყვეტილებების შედეგად რეგულარული კონტაქტები დაიწყო გაეროს და ევროკავშირის სამდივნოებს შორის ოფიციალურ დონეზე და შეიქმნა სამუშაო ჯგუფები. ევროკავშირის გენერალური სამდივნოს მისია პირველად შეხვდა გაეროს სამშვიდობო ოპერაციების დეპარტამენტის ოფიციალურ პირებს 2001 წლის მაისში. 2002 წლის აპრილიდან გაეროს გენერალური მდივნის მოადგილე ყოველი წლის გაზაფხულზე შეხვედრებს მართავდა ბრიუსელში. ასევე კონტაქტები დამყარდა ევროკავშირისა და გაეროს საპოლიციო დანაყოფებს შორის, განსაკუთრებით ბოსნია-ჰერცეგოვინის მისიის დროს.

ევროკომისიამ საინფორმაციო ცენტრი შექმნა ნიუ-იორკში 1994 წელს, რომელიც შემდეგ გახდა ევროკავშირის დელეგაცია გაეროში. ევროკავშირის საბჭოს გენერალურმა სამდივნომ თანამშრომლობის ოფისი შექმნა 1992 წელს მასტრიხტის დადგენილების მიღების შემდეგ. ამ ცენტრების როლი გაიზარდა ამსტერდამის დადგენილების შემდეგ. ასევე ბრიუსელში მდებარეობს „გაეროს სახლი“, რომელიც ხელმძღვანელობს სხვადასხვა ფონდებს და პროგრამებს. მას უძღვება გაეროს გენერალური მდივნის წარმომადგენელი.

1999 წლის ჰელსინკის ევროპულ საბჭოზე ითქვა, რომ გაეროს უსაფრთხოების საბჭოს აკისრია მთავარი პასუხისმგებლობა საერთაშორისო მშვიდობისა და უსაფრთხოების შენარჩუნების კუთხით. ევროკავშირის წევრმა ქვეყნებმა გადადგეს მნიშვნელოვანი ნაბიჯები, რათა გაზრდილიყო მათი გავლენა გაეროში. ევროკავშირი უსაფრთხოების საბჭოს შეხვედრებ-

ში განსაკუთრებით აქტიურად ერთვება ისეთი საკითხების განხილვისას, როგორცაა კოსოვოს, ბოსნიას, ავღანეთისა და აფრიკის მოვლენები. უსაფრთხოების საბჭოს წევრები ხსნიან თავიანთ პოზიციებს და წინადადებებს წარადგენენ. ერაყის კრიზისის დროს ზოგჯერ საინფორმაციო შეხვედრები ყოველდღიურად მიმდინარეობდა.

2003 წელს ევროკავშირის გენერალურმა საბჭომ განაცხადა, რომ კრიზისების მენეჯმენტი წარმოადგენს პრიორიტეტულ მიმართულებას გაეროს და ევროკავშირს შორის ურთიერთობების კუთხით. ამის მაგალითი იყო ოპერაციები ბალკანეთსა და კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში.

2003 წლის 10 სექტემბერს ევროკომისიამ შეიმუშავა ევროკავშირ-გაეროს ურთიერთობების ახალი სტრატეგია, რომელიც ხელს შეუწყობდა ბრიუსელს, ნიუ-იორკსა და ვენას შორის კოორდინაციის გაუმჯობესებას და ევროკომისიის პირდაპირი წარმომადგენლობის შექმნას. ეს უკნასკნელი კი შეიმუშავებდა ადრეული თანამშრომლობის მექანიზმებს ევროკავშირისა და გაეროს სააგენტოებს შორის.

2003 წლის 24 სექტემბერს ნიუ-იორკში ხელი მოეწერა ევროკავშირ-გაეროს ერთობლივ დეკლარაციას, რომელიც მოიცავდა კრიზისების მენეჯმენტის როგორც სამოქალაქო, ისე სამხედრო ასპექტებს. საფრანგეთმა და ბრიტანეთმა წამოაყენეს წინადადება თუ როგორ შეიძლებოდა დახმარებოდა ევროკავშირი გაეროს მოკლევადიანი კრიზისული სიტუაციების მენეჯმენტის დროს. ამ წინადადებაზე დაყრდნობით 2003 წლის დეკემბერში ევროკავშირის საბჭომ მიიღო გადაწყვეტილება, რომ შექმნილიყო 1500 კაციანი საბრძოლო ჯგუფები მოკლევადიანი კრიზისული სიტუაციების დარეგულირებისთვის.

ევროკავშირი გაეროს დახმარებისათვის და საერთაშორისო კრიზისებში ჩართვის დროს იყენებს საკუთარ პრინციპებს. ევროკავშირის დახმარების მიუხედავად გაეროს ოფიცია-

ლური პირები გამოხატავენ მწუხარებას, რომ ევროკავშირი ერთეუბა მხოლოდ მოკლევადიან ოპერაციებში. მაგალითად 2004 წლის აპრილის მონაცემების თანახმად ევროკავშირის პერსონალის წილი გაეროს ოპერაციებში შეადგენდა მხოლოდ 10.7%-ს. თუმცა გაეროს ამ უკმაყოფილო შენიშვნას ევროკავშირმა იმით უპასუხა, რომ მათ წვლილი შეაქვთ სხვა კუთხით, კერძოდ, ბალკანეთში ნატოს კონტიგენტში მათ გააგზავნეს 25 900 ჯარისკაცი და ასევე 6 500 ჯარისკაცი ავღანეთში. უფრო მეტიც, ევროკავშირის განცხადებით გაეროს სამშვიდობო ბიუჯეტის 39% სწორედ ევროკავშირის წევრი-სახელმწიფოების შენატანს წარმოადგენს. ევროკავშირმა თანამშრომლობისა და სამშვიდობო ოპერაციებში ჩართვის ძირითადი პრინციპები შეიმუშავა სამიტების დროს, რაც მოიცავს შემდეგს:

- პოლიტიკურ და უსაფრთხოების საკითხთა კომიტეტის საშუალებით ევროკავშირი ინარჩუნებს ოპერაციებზე პოლიტიკურ კონტროლსა და სტრატეგიულ მიმართულებებს

- თანამშრომლობა ეტაპობრივად განვითარდება

- ევროკავშირი ჩაერთვება სამშვიდობო პროცესში მისიებისა და ოპერაციების მეშვეობით

ევროკავშირი ერთვება სამშვიდობო ოპერაციებში გაეროს მანდატით. საერთაშორისო კანონმდებლობის თანახმად მხოლოდ გაეროს უსაფრთხოების საბჭოს აქვს უფლებამოსილება მოახდინოს ძალის გამოყენება მშვიდობის აღდგენისთვის. როგორც გიორგბერგის ევროპულ სამიტზე აღინიშნა, ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის განვითარება ზრდის ევროკავშირის როლს საერთაშორისო მშვიდობისა და უსაფრთხოების აღდგენის კუთხით, როგორც ამას გაეროს წესდება ითვალისწინებს.

გაერო და ევროკავშირი ერთობლივ დეკლარაციაში კრიზისის მენეჯმენტის კუთხით საუბარია საერთო საკონსულ-

ტაციო მექანიზმის შექმნის შესახებ, რომელიც ხელს შეუწყობდა თანამშრომლობის გაღრმავებას მატ შორის.

2011 წლის 3 მაისს გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ მიიღო რეზოლუცია გაეროს მუშაობაში ევროკავშირის მონაწილეობის შესახებ. იმის გათვალისწინებით, რომ ზოგიერთი ქვეყნა შეშფოთდა ევროკავშირისათვის განსაკუთრებული სტატუსის მიცემაზე, რომელიც მათი აზრით ძირის უთხრიდა გაეროს პრინციპებს, რეზოლუციაში ხაზგასმულია, რომ გენერალური ასამბლეა არის სამთავრობოთშორის ორგანო, რომელის შემადგენლობაშია გაეროს წევრი სახელმწიფოები.

რეზოლუციის მიხედვით ევროკავშირის წარმომადგენლებს შეეძლოთ გამოსულიყვნენ ასამბლეის სხდომებზე, მიიღოთ მონაწილეობა დებატებში, გაეგრძელებინათ საკუთრი ინფორმაცია ასამბლეის დოკუმენტის სახით, შეეტანათ წინადადებები და ჰქონდათ პასუხის გაცემის უფლება ევროკავშირის პოზიციებთან დაკავშირებით.

ლისაბონის ხელშეკრულების ძალში შესვლის შემდეგ ევროკავშირის საგარეო წარმომადგენლის ფუნქცია, რომელიც ადრე სრულდებოდა წევრი სახელმწიფოების წარმომადგენლის მიერ და რომელიც როტაციის საფუძველზე თავმჯდომარეობდა ევროკავშირის საბჭოს, დაეკისრა ზენაციონალურ ინსტიტიტუტებს (ევროკავშირის საბჭოს თავმჯდომარე, უსაფრთხოების და საგარეო პოლიტიკის საკითხებში უმაღლესი წარმომადგენელი, ევროკომის და ევროკავშირის დელეგაცია).

მიუხედავად ამ ოპერაციებისა და პროგრამებისა, ევროკავშირმა კიდევ უფრო უნდა განავითაროს მექანიზმები, რათა გაეროს მსგავსად წარმატებული იყოს ფართომასშტაბიანი ოპერაციების შემთხვევაშიც. ეს არის ახალი გამოწვევა ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკისათვის. აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირის უსაფრთხოების სტრატეგიის თანახმად მშვიდობისა და უსაფრთხოების კუთხით მნიშვნელოვა-

ნი პასუხისმგებლობა აკისრია გაეროს უსაფრთხოების საბჭოს. შესაბამისად ევროპის პრიორიტეტული მიზანია გაეროს როლის გაძლიერება, უზრუნველყოს ყველა იმ აუცილებელი ქმედების განხორციელება, რომელიც ხელს შეუწყობს გაეროზე დაკისრებული პასუხისმგებლობის განხორციელებას და მის ეფექტურ მოქმედებას.

3. ევროკავშირისა და ეუთოს პარტნიორობა

ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია (ეუთო) ევროკავშირისთვის მნიშვნელოვანი პარტნიორია. მათ აქვთ არა მარტო საერთო მიზნები, არამედ კონსულტაციის, თანამშრომლობისა და კოორდინაციის მრავალმხრივი ფორმები და ჩარჩოები.

მას შემდეგ, რაც ევროკავშირმა გადაწყვიტა მეტი დრო დაუთმოს სამოქალაქო კრიზისების მენეჯმენტს და 2000 წელს ფეირას ევროპულ საბჭოზე მიღებული იქნა გადაწყვეტილებები სამოქალაქო კრიზისების მენეჯმენტის პრიორიტეტებთან დაკავშირებით, უფრო და უფრო მეტი ექსპერტები ალაპარაკდნენ იმის შესახებ, თუ რა უნდა იყოს ამ შემთხვევაში ეუთოს როლი.

ევროკავშირის საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის ფარგლებში არსებული მისიები ან დამოუკიდებელი ხასიათისა ან ხორციელდება გაეროს ან ეუთოს ეგიდით. თავდაპირველად ევროკავშირის საველე ოპერაციების მიზანი სწორედ ის იყო, რომ სხვა ორგანიზაციებისთვის, განსაკუთრებით ეუთოსთვის გაენია პოლიტიკური და ფინანსური დახმარება.

1999 წლის სტამბულის სამიტზე მიღებული იქნა გადაწყვეტილება უსაფრთხოების სფეროში თანამშრომლობის პლატ-

ფორმის მიღებასთან დაკავშირებით, რაც შედის ეუთოს ევროპული უსაფრთხოების ჩარტერში.

ამ პლატფორმის მიზანია ეუთოსა და სხვა ორგანიზაციებს შორის უსაფრთხოების კუთხით თანამშრომლობის გაღრმავება. ამისთვის მნიშვნელოვანია ისეთი მექანიზმების გამოყენება, როგორცაა ინფორმაციის რეგულარული გაცვლა, საერთო პროექტების და საველე ოპერაციების დასახვა, ტრენინგები და ა.შ.

ევროკომისიის დელეგაციები და სპეციალური წარმომადგენლები მონაწილეობენ ამ ორ ორგანიზაციას შორის კონსულტაციებსა და სამუშაო შეხვედრებში. ძალიან ხშირად ევროკავშირსა და ეუთოს შორის სხვადასხვა პროექტების ფარგლებში მიმდინარეობს ახლო თანამშრომლობა. ამის მაგალითს წარმოადგენს თანამშრომლობა ქართულ-ოსური კონფლიქტის დროს, სადაც ევროკავშირი და ეუთო ღონისძიებებს ერთად გეგმავენ და ევროკავშირი მხარს უჭერს ეუთოს ისეთ ინიციატივებს, როგორცაა მრავალმილიონიანი ეკონომიკური რეაბილიტაციის პროგრამა. თავის მხრივ ეუთოს მისიაც მხარს უჭერს ევროკავშირის სარეაბილიტაციო პროგრამებს.

ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკამ შეიძლება კიდევ უფრო დააახლოვოს ევროკავშირი და ეუთო. მოლდოვაში ეუთომ მხარი დაუჭირა ევროკავშირისა და აშშ-ს ჩართვას დნესტრისპირეთის კონფლიქტის მოლაპარაკებებში.

ევროკავშირს მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ეუთოს საველე ოპერაციებში. ევროკავშირის წევრი-სახელმწიფოები ამ ოპერაციებში აგზავნიან პერსონალს და მნიშვნელოვანი ფინანსური შენატანიც აქვთ. მაკედონიაში ევროკავშირის სპეციალური წარმომადგენლისა და ეუთოს მისიის თავმჯდომარის მონაწილეობით 2001 წლის შემდგომ ორგანიზაციებს შორის კონფლიქტის მოგვარების საქმეში მნიშვნელოვანი თანამშრომლობა დამყარდა.

მიუხედავად ახლო კონტაქტებისა ეუთოსა და ევროკავშირის შორის თანამშრომლობის კუთხით არსებობს გარკვეული გაუგებრობა, რაც ძირითადად პოლიტიკური ხასიათისაა და განპირობებულია იმით, რომ ეუთოს ზოგიერთი წევრი არ არის ევროკავშირის წევრი. ეუთოს შემადგენლობაში 56 ქვეყანა შედის, რაც განპირობებს ინტერესებისა და პოლიტიკური მიმართულებების უფრო ფართო სპექტრის არსებობას. ეუთოს საერთო პრინციპებისა და ზოგადად როლის შესახებ ამ წევრ სახელმწიფოებს შორის არსებობს განსხვავებული ხედვა, განსაკუთრებით ევროპულ და არაევროპულ სახელმწიფოებს შორის. ასევე ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიის თანახმად ევროკავშირის სურვილია გლობალურად ითამაშოს როლი საერთაშორისო უსაფრთხოებაში. ეუთო კი გამონაკლისი შემთხვევების გარდა ძირითადად მისიებს ახორციელებს აღმოსავლეთ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში, კავკასიასა და ცენტრალურ აზიაში.

უსაფრთხოების სფეროში დინამიური ცვლილებები მოითხოვს უფრო ახლო თანამშრომლობას ეუთოსა და ევროკავშირის შორის. ეუთო და ევროკავშირი ჩართული არიან ყარაბაღის კონფლიქტის საკითხებში, რაც სამომავლოდ მოითხოვს უფრო ინტენსიურ თანამშრომლობასა და ინფორმაციის გაცვლას.

ასევე კოსოვოს საკითხებში ეუთოსა და ევროკავშირს შორის თანამშრომლობამ შეიძლება განსაზღვროს ამ ორ ორგანიზაციას შორის ურთიერთობის სამომავლო ხასიათი. ორივე პარტნიორი ცდილობს ჩაერთოს დიალოგში, ისე რომ ქმედებები იყოს ურთიერთხელისშემწყობი და გამოყენებული იქნას პრაქტიკული გამოცდილება.

ევროკავშირი ეუთოს მისიების ერთ-ერთი ყველაზე დიდი დონორია. ეუთოს თავის მხრივ აქვს საველე ოპერაციების დიდი გამოცდილება, რაც შეიძლება გაიზიაროს ევროკავშირმა.

სამოქალაქო კრიზისების მენეჯმენტის კუთხით ეუთო-სა და ევროკავშირს შორის თანამშრომლობა ბოლო წლების განმავლობაში მნიშვნელოვნად გაიზარდა.

4. ევროკავშირი-დეკი-ნატო: თანამშრომლობა თუ მეტოქეობა

უსაფრთხოებისა და თავდაცვის სფეროში ევროპული პოლიტიკის პროცესის ფორმირების განვითარება ეჭვგარეშეა, რომ იქცა რეგიონის უსაფრთხოების მთავარ ფაქტორად. ევროკავშირის მიზანია კონტინენტზე უსაფრთხოებისა და თავდაცვის სფეროში მიმდინარე საკითხების გადაწყვეტა მოხდეს ნატოს უშუალო მანანაილეობის გარეშე. არსებული რესურსები ევროკავშირს აძლევს საშუალებას დამოუკიდებლად და ეფექტურად გადანყვიტოს ბევრი პრობლემა და იმოქმედოს მშვიდობის მოყვარე პოლიტიკის გატარებით, ასევე ჰუმანიტარული დახმარება აღმოუჩინოს ცალკეულ ქვეყნებს და მართოს კრიზისები.

გარდა ამისა, მწვავედ დაგდა ევროკავშირის სამხედრო კომპონენტის დასავლეთ ევროპულ კავშირთან ურთიერთმიმართების შესახებ საკითხიც. იმის გამო, რომ მასტრიხტის ხელშეკრულებამ დასავლეთ ევროპული კავშირი აქცია ევროკავშირის განვითარების განუყოფელ ნაწილად, ერთ-ერთი მთავარი საკითხი იყო დასავლეთ ევროპული კავშირის ადგილის დაზუსტება, რომელიც იყო ნატოს ევროპული განზომილება და იმავე დროს ევროკავშირის დამოუკიდებელი თავდაცვითი კომპონენტი. იმთავითვე გაურკვეველი იყო მისი სამხედრო მექანიზმი. ასევე გართულდა ევროკავშირის წევრ-სახელმწიფოებს შორის კონსესუსის მიღწევა უსაფრთხოების და თავდაცვის სფეროში საერთო პოლიტიკის ინსტიტუციური ჩარჩოს

შექმნაზე, რომელის შესახებაც საუბარია მასტრისის ხელშეკრულებაში.

ამ კუთხით ნამდვილი პროგრესი შეინიშნება XX ს-ის ბოლოს, როდესაც საფრანგეთმა და დიდმა ბრიტანეთმა უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის სფეროში ახალი გეგმებისა და ამოცანების შესახებ გარკვეული წინადადებები გააჟღერეს. შედეგად 1999 წელს ევროკავშირმა კიოლნში განსაზღვრა სსუპ-ის ძირითადი მიმართულებანი და გადაწყვეტილებების მიღების პროცედურები.¹¹⁴

თუმცა, ვიდრე დაიწყებოდა საუბარი ევროკავშირის პოლიტიკური ზემოქმედების ახალი ცენტრის ჩამოყალიბების შესახებ, მანამდე უნდა განესაზღვრათ, როგორ შეეწყობოდა მისი საქმიანობა უკვე არსებულ სხვადასხვა სტრუქტურების - დეკ¹¹⁵-ის და ნატო-ს არსებობას.

როგორც ცნობილია დეკ-ი შეიქმნა 1948 წელს, თუმცა ხანგრძლივი დროის განვალობაში მას არ გააჩნდა რეალური უფლებამოსილება და საშუალებები უზრუნველყო მისი წევრების უსაფრთხოება. მხოლოდ 1984 წლის თებერვალში, საფრანგეთის ინიციატივით განიხილეს დეკ-ის განახლების შესახებ მემორანდუმი. ამ წინადადებას მხარი დაუჭირა დეკ-ის ყველა წევრმა სახელმწიფომ. 1984 წლის ოქტომბერში რომში შედგა დეკ-ის წევრი სახელმწიფოების საგარეო საქმეთა და თავდაცვის მინისტრების შეხვედრა. მიღებულ დეკლარაციაში სახელმწიფოებმა გამოთქვეს მზადყოფნა დეკ-ის რეფორმირების შესახებ¹¹⁶.

რომის შეხვედრამ ხელი შეუწყო დეკ-ის სამხედრო საქმიანობის გააქტიურებას 1987-1988 წწ. ირან-ერაყის კონფლიქტის მონესრიგების და 1990-1991 წწ. სპარსეთის ყურეში ომის დროს. თუმცა, დასავლეთ ევროპული სამხედრო-პოლიტიკური

---

¹¹⁴ . . . , . . . , 2001, c.189.

¹¹⁵ დასავლეთ ევროპის კავშირის ოფიციალური ვებ გვერდი - <http://www.weu.int/index.html>

¹¹⁶ WEU at fifty, Paris, 1998. p. 53.

ინტეგრაცია XX ს-ის 80-იანი წლების ბოლომდე მაინც მიმდინარეობდა ნატოს ევროჯგუფის განმტკიცების მიმართულებით. ევროპული თანამეგობრობის ზოგიერთ ქვეყნას, რომელსაც არ სურდა დაესუსტებინა საკუთარი ნაციონალური სუვერენიტეტი, ხელოვნურად ზღუდავდა დეკ-ის კომპეტენციებს უსაფრთხოების სფეროში¹¹⁷.

XX ს-ის 90-იანი წლების მეორე ნახევარში, როცა შედარებით აშკარა გახდა დეკ-ის საქმიანობა რეგიონის თავდაცვისა და უსაფრთხოების მიმართულებით, შეიცვალა დეკის, ნატოს და ევროკავშირის ურთიერთდამოკიდებულების საკითხიც. ეს გამოიხატება დეკ-ის ოფიციალურ დოკუმენტებშიც, სადაც ხაზგასმულია, რომ დეკ-ი მონოდებულია იყოს ერთდროულად ევროკავშირის თავდაცვითი განზომილება და ნატოს ევროპული საყრდენი. პირველად ეს მიზანი გაცხადებული იქნა 1992 წლის ევროკავშირის მასტრიხტის და დეკ-ის პეტერსბერგის სამიტებზე. მასტრიხტის სამიტზე დეკ-ის წევრმა სახელმწიფოებმა მიიღეს გადაწყვეტილება მისი როლის, ასევე ევროკავშირთან და ნატოსთან მისი ურთიერთობის შესახებ. საუბარი იყო დეკ-ის, როგორც ევროკავშირის თავდაცვით კომიტეტად ეტაპობრივ გარდაქმნაზე და ატლანტიკური ალიანსის ევროპული სტრუქტურების განმტკიცების შესახებ.

დეკ-ის, როგორც ევროკავშირის თავდაცვით კომპონენტად გარდაქმნისათვის განისაზღვრა ოპერაციების ის სამი ტიპი, რომელიც შეეძლო დეკს განეხორციელებინა: ჰუმანიტარული ოპერაციები, მშვიდობის მხარდამჭერი ოპერაციები და სამაშველო-საევაკუაციო აქციები.

აღსანიშნავია, რომ თავდაცვის მიმართულებით, ჯერ კიდევ 1992 წელს გადამწყდა დეკ-ისთვის კონკრეტული ფუნქცი-

---

117

, 1999, 1, c. 49-56

ების მიცემა და ამოცანების დასახვა, რაც ცნობილია პეტერ-სბერგის ამოცანების სახელით. მაში შედის ჰუმანიტარული და სამაშველო სამუშაოები, სამშვიდობო ოპერაციები, საბრძოლო ამოცანა კრიზისების მენეჯმენტის დროს, მშვიდობის უზრუნველყოფის ჩათვლით. ასეთი ოპერაციების შესასრულებლად აუცილებელი იყო გაეროს უშიშროების საბჭოს და ნატოს ნებართვა. მაშინ, კონცეპტუალურად, დეკ-ი ნატოზე წინ იდგა, რადგან ნატო იმ დროისათვის მხოლოდ თავდაცვის ორგანიზაცია იყო და მის ფუნქციებში არ შედიოდა სამშვიდობო და ჰუმანიტარული ოპერაციების ჩატარება.

XX –ის 90-იანი წლების დასაწყისამდე ოფიციალური კონტაქტები ნატოს და დეკ-ს შორის არ შეიმჩნეოდა. პირველი ოფიციალური შეხვედრა შედგა 1992 წლის 21 მაისს ბრიუსელში. მასზე განიხილეს ამ ორი ორგანიზაციის შემდეგომი პრაქტიკული თანშრომლობის განვითარების და ბევრად უფრო მჭიდრო ურთიერთობების საკითხები.

დეკ-სა და ნატოს შორის თანამშრომლობის განტკიცების საქმეში ასევე მნიშვნელოვანი ნაჯი გადაიდგა 1994 წლის იანვარში ბრიუსელის ნატოს სამიტზე. სადაც ნევრ-სახელმწიფოებმა მხარი დაუჭირეს ევროპის უსაფრთხოების და თავდაცვის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას და ევროატლანტიური კავშირის ევროპული მიმართულების განმტკიცებას დეკ-ის მეშვეობით. ასევე გამოითქვა მოსაზრება ოპერატიულ-ტაქტიკური საშუალებების გაერთიანების შესახებ, რომელიც ევროპელებს საშლებას აძლევდა გამოეყენებინათ ალიანსის რესურსები განეხორციელებინათ ჰუმანიტარული და სამშვიდობო ოპერაციები იმ ზონებში, სადაც ნატოს პასუხისმგებლობა არ ვრცელდებოდა.

იმისათვის, რომ ევროპის თავდაცვა განვითარებულიყო ნატოს შიგნით და არ მომხდარიყო ინსტრუმენტების და შტაბების დუბლიკაცია, 1994 წელს ბრუსელის სამიტზე ასევე მიღწეული იქნა შეთანხმება, რომ ნატო მზად იყო საკუთარი კოლექტიური ინსტრუმენტები მიეცა გამოსაყენებლად დეკ-ისთვის

სუფთა ევროპული ოპერაციების განსახორციელებლად ჩრდილო ატლანტიკური საბჭოს თანხმობის საფუძველზე. ამავე სამიტზე ფარდა აეხადა საერთო გაერთიანებული სამუშაო ძალების კონცეფციას, რომლის პრინციპი იყო - „გაყოფადი, მაგრამ განუყოფელი.“ ეს პრინციპი ნიშნავს, რომ აშშ-ს ექნებოდა საშუალება არ მიეღო მონაწილეობა სამხედრო ოპერაციებში, თუ იგი საჭიროდ არ მიიჩნეოდა, ხოლო ევროპას ექნებოდა საშუალება გამოეყენებინა ნატოს სამხედრო ინსტრუმენტები. ამით ამერიკა ორ კურდღელს იჭერდა: თავიდან იცილებდა არასასურველ ოპერაციებს და, ამავდროულად, აძლევდა ევროპას საშუალებას განეფიქსირებინა საკუთარი თავდაცვის იდენტობა ინსტრუმენტების დუბლიკაციის თავიდან აცილების გზით.

ამრიგად, აღნიშნული გადაწყვეტილებით დეკ-ი გახდა ევროპული უსაფრთხოების ერთ-ერთი ძირითადი ელემენტი. შეიძლება ითქვას, რომ ნატომ ფაქტობრივად აღიარა ევროკავშირის უსაფრთხოების პოლიტიკის პრიორიტეტულობა, იმის გათვალისწინებით, რომ დეკ-ი მოიაზრებოდა ევროკავშირის უსაფრთხოების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სტრუქტურად, რომ არაფერი ვთქვათ მის ეტაპობრივ შერწყმაზე ევროკავშირის შესაბამის ინსტიტუტებთან.

1995 წლის დეკემბერში ბრიუსელის ნატოს ქვეყნების საგარეო საქმეთა მინისტრების შეხვედრაზე კიდევ ერთხელ აღინიშნა ამ ორ ორგანიზაციას შორის დამყარებული დიალოგის აუცილებლობა და მნიშვნელობა, მათ შორის, რომლებიც მიმდინარეობს საბჭოების ერთობლივი სხდომების ფორმატში და ეხებოდა საერთო ინტერესების მქონე საკითხებს.

ამასთან დაკავშირებით საგარეო საქმეთა მინისტრებს საბჭოს მუდმივმოქმედი სესიის მიერ დაევალა დეკ-თან შეთანხმებით განესაზღვრათ მათი მოქმედების ის დამატებითი სფეროები, სადაც ინფორმაციების ურთიერთგაცვლა, კონსულტაციები და თანამშრომლობა შეიძლება ყოფილიყო სასარგებლო. ასევე განაცხადეს ნატო-სა და დეკ-ს შორის ურთიერთსასარგებლო თანამშრომლობის გაღრმავების სურვილის შესახებ

დაზვერვის, სტრატეგიული მობილობის და მატერიალურ ტექნიკური უზრუნველყოფის სფეროში, რაც თავის მხრივ ხელს შეუწყობდა დეკ-ის ოპერატიული პოტენციალის განვითარებას.

უფრო ადრე, 1995 წლის 14 ნოემბერს კი დეკ-ის ქვეყნების საგარეო და თავდაცვის მინისტრების შეხვედრაზე მიიღეს დოკუმენტი, რომელიც იყო ევროპის სახელმწიფოების თავისებური სამოქმედო პროგრამა ახალი ევროპული არქიტექტურის შექმნის შესახებ – „ევროპული უსაფრთხოება: დეკ-ის 27 ქვეყნის საერთო კონცეფცია“. მასში წარმოდგენილი წინადადები, რომელიც ასევე გაჟღერდა 1996 წლის სამთავრობოთმორის კონფერენციაზე, ადასტურებს ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის კონცეფციის შემდგომი განვითარების აუცილებლობას ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მიხედვით, რომელიც თავის მხრივ ითვალისწინებს ნატოს ფართო გამოყენებას წმინდა ევროპული სამხედრო პრობლემების გადაწყვეტისათვის კონსესუსის პრინციპის დაცვით. დეკ-ს და ნატო-ს შორის თანამშრომლობას გაღრმავებაზე მეტყველებდა ის ფაქტი, რომ 1996 წელს დამყარდა პირდაპირი კავშირი SHAPE-Si (Supreme Headquarters Allied Powers Europe) ამერიკის მთავარსარდალს და ევროპის ჯარების ხელმძღვანელს შორის.

ევროკავშირის თავდაცვისა და უსაფრთხოების პოლიტიკის განხორციელება რთულ პერიოდს დაემთხვა, რაც რეალურად მისი რეალიზაციის სირთულესაც განაპირობებს. კერძოდ, სოციალისტური სისტემის ნგრევამ, ვარშავის ხელშეკრულების ლიკვიდაციამ, ნატოს სტრუქტურულმა ცვლილებებმა გამოიწვია ადრე ჩამოყალიბებული სამხედრო-პოლიტიკური და იდეოლოგიური კონფრონტაციის შეცვალა პარტნიორული ურთიერთობებით. შეიქმნა ჩრდილოეთ ატლანტიკური თანამშრომლობის საბჭო და „პარტნიორობა მშვიდობისათვის“ პროგრამა. რამაც გააძლიერა „ატლანტიკური“ მიდგომის და ნატოს გაძლიერება ევროპულ საქმეებში. ეს უკნასკნელი სამხედრო ბლოკიდან ტრანსფორმირდა სამხედრო-პოლიტიკურ

ორგანიზაციად, რომელსაც გაუჩნდა პრეტენზია საერთო ევროპული უსაფრთხოების სისტემის უზრუნველყოფაზე. თუმცა, ისიც აღსანიშნავია, რომ ცივი ომის დასრულებით საკუთრივ ნატოს არსებობასაც საფრთხე შეექმნა, რაც თავიდან იქნა აცილებული ორგანიზაციული ცვლილებებით. ეს არის პროცესი, რომელიც ცნობილია როგორც ნატოს ტრანსფორმაცია, და რომელიც დღემდე გრძელდება.

ნატოს ტრანსფორმაციის ნაწილს წარმოადგენს ევროპისთვის „თვალის დევნება“ და მისი საგარეო პოლიტიკის და, განსაკუთრებით, თავდაცვის პოლიტიკის ნატოს ფარგლებში განვითარება. ჯერ კიდევ 1990 წლის ნატოს ლონდონის სამიტზე აღნიშნულ იქნა, რომ უნდა დაბალანსდეს პასუხისმგებლობები მოკავშირეებს შორის. ამავე სამიტზე აშშ-მა მოუწოდა წევრ ქვეყნებს გაეზარდათ ევროპის ქვეყნების როლი და პასუხისმგებლობა ალიანსში. ალიანსის უძლიერესი პარტნიორის მონოდების იდეა იყო ის, რომ ევროპას უნდა ეკისრა უფრო დიდი მოვალეობა ტრანსატლანტიკური უსაფრთხოების სფეროში, მაგრამ ეს უნდა გაეკეთებინა ალიანსის ფარგლებს შიგნით და არა დამოუკიდებლად.

მიუხედავად ამისა, რეგიონის მასშტაბით, უსაფრთხოების საკითხებზე ევროკავშირის პასუხისმგებლობის შესახებ აზრთა სხვადასხვაობა შეიქმნა. ინგლისი და საფრანგეთი ძველებურად ინარჩუნებენ განცდას წარსული დიდების შესახებ. ინგლისი ცდილობს შეავსოს ეს განცდა თავისი განსაკუთრებული დამოკიდებულებით აშშ-თან. საფრანგეთი კი ცდილობს აჯობოს აშშ-ს, აქციოს ევროკავშირი უდიდეს ზესახელმწიფოდ. დანარჩენ ქვეყნებს ამ საკითხებისადმი უფრო ზერელე დამოკიდებულება გააჩნიათ.

ამგვარმა ვითარებამ კი ხელი შეუშლა ერთიანი უსაფრთხოების სისტემის შექმნის შესახებ საერთო ევროპული წარმოდგენის ჩამოყალიბებას. უფრო მეტიც, საფრანგეთი, რომე-

ლიც თანახმაა მრავალპოლუსიანი მშვიდობის, დიდი ხანია ილტვის მიაღწიოს ერთიანი ევროპული საგარეო პოლიტიკის განმტკიცებას, პირველი რიგში იმისათვის, რომ შემდეგში ეს ყველაფერი გამოიყენოს საკუთარი ქვეყნის ინტერესებისათვის. ამავე დროს, ევროკავშირში უსიტყვოდ დომინირებს საფრანგეთის ადმინისტრაციისაგან განსხვავებული მსოფლმხედველობაც. ყველაზე უფრო აქტიური პოზიცია უჭირავს ბრიტანულ ხელმძღვანელობას, რომელმაც 1998 წელს მართალია მხარი დაუჭირა ევროპული თავდაცვითი ძალების შექმნის იდეას, მაგრამ ნატოს საპირისპიროდ ახალი ევროპული სტრუქტურების შექმნისა და ევროპაში ალიანსის პოზიციების დაქვეითების კატეგორიულად წინააღმდეგია.

ამ საკითხთან მიმართებით, ასევე შეიძლება აღინიშნოს ფინურ-შვედური ვარიანტი, რომელის მიხედვით ევროკავშირს ნათლად უნდა განესაზღვრა თავდაცვითი მიზნები, სადაც ასევე იქნებოდა მოცემული ჰუმანიტარულ ოპერაციები (მოსახლეობის ევაკუაცია, სამშვიდობო ოპერაციები და ა.შ.) და კრიზისების მართვა საერთაშორისო სტანდარტების მიხედვით. ევროკავშირის ყველა წევრ სახელმწიფოებს, მათ შორის ნეიტრალურ პოზიციაზე მყოფ სახელმწიფოებს, შეუძლიათ ჰქონდეთ თანაბარი უფლებები გადანყვეტილების მიღების პროცესსა და ოპერაციებში მონაწილეობის მიმართულებით. ნატო კი არის გარანტი ამ ქვეყნებისათვის რეალური მუქარის შემთხვევაში. ამ პირობებში მთავარი დანიშნულება დასავლეთ ევროპულ სახელმწიფოებისათვის არის ევროკავშირის გადანყვეტილებების შესრულება.

რაც შეეხება ფრანგულ-გერმანულ ვარიანტს, ის ატარებს კომპრომისულ ხასიათს, რომელიც თავისთავში ასევე მოიცავს ფინურ-შვედურ მიდგომას. ის ითვალისწინებს, რომ ნატოს ბლოკი შეიძლება და ვალდებულია გამოყენებულ იქნეს ჰუმანიტარული ამოცანების შესასრულებლად. ეს ვარიანტი ითვა-

ლისწინებს დასავლეთ ევროპული კავშირისა და ევროკავშირის გაერთიანებას, იმისათვის რომ ევროკავშირს შეეძლოს მთლიანად შეასრულოს ევროპაში თავდაცვის ფუნქცია. ეს კი უფლებას აძლევს ევროსაბჭოს გამოსცეს დირექტივები ევროპის სამხედრო ოპერაციების შესახებ. ასევე ვარაუდობდნენ ევროპული სამხედრო მრეწველობის გაძლიერებას, რომელის ბირთვი შეიძლება გამხდარიყო ფრანგულ-გერმანული შეიარაღების სააგენტო.

დიდმა ბრიტანეთმა კი შეიმუშავა მესამე სცენარი ევროპის თავდაცვისათვის. ბრიტანული გეგმა ითვალისწინებს არსებული ინსტიტუტების შენარჩუნებას. ეს ნიშნავს, რომ ევროკავშირს შეეძლო მოეთხოვა დასავლეთ ევროპულ კავშირისაგან ემოქმედა ევროკავშირის პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მხარდაჭერისათვის. საბოლოო გადაწყვეტილება ამ მოთხოვნების რეალიზაციისათვის შეეძლო მიეღო მხოლოდ დეკ-ის წევრებს. ნატოს ევროპულ წევრებს, რომლებიც არ არიან ევროკავშირის წევრები, უნდა მიიღოთ მსგავსი მონაწილეობა გადაწყვეტილებათა მიღების პროცესში. ამავე დროს დეკ-ს შეეძლო გამოიყენებინა ნატოს მრავალეროვნული ტაქტიკური ძალა, რისთვისაც შესაძლებელი იყო საკუთარი შეიარაღებული ძალების შექმნის აუცილებლობაც. დიდი ბრიტანეთი, რომელსაც მხარს უჭერდა ნიდერლანდები და პორტუგალია, მიუთითებდა, რომ შეიძლება სწრაფად მოხდარიყო დეკ-ის გაძლიერება, რომელიც გახდებოდა ევროკავშირის თავდაცვის ნაწილი. ეს კი მისი აზრით შეარყევდა „ატლანტიკურ სოლიდარობას“ და დაასუსტებდა ნატოს.

აღსანიშნავია, რომ არსებობდა აზრი სამხედრო თავდაცვის საკითხების ნატოს სტრუქტურებისათვის სრულად გადაცემის შესახებაც. ის ითვალისწინებდა გადაწყვეტილების მიღებას და ევროკავშირის დამოუკიდებელი მისიების ხელ-

მძღვანელობას ალიანისი სტრუქტურების ფარგლებში. თუმცა, ოფიციალურად ამ წინადადებისათვის მხარი არავის დაუჭერია.

ამრიგად, ევროპას მართლაც განსხვავებული გეგმები ჰქონდა აღნიშნული კუთხით, რამაც გაიჟღერა ჯერ კიდევ მას-ტრიხტის ხელშეკრულების მომზადებისას, როცა ევროკავშირ-მა გამოთქვა სურვილი, რომ დასავლეთ ევროპის კავშირს შეეს-რულებინა ევროკავშირის სამხედრო საყრდენის ფუნქცია.

აღნიშნული საკითხისადმი საკუთარი პოზიცია არა ერ-თხელ დააფიქსირა აშშ-მა. ჯერ კიდევ 1991 წლის დეკ-ის მინის-ტერიალზე აშშ-მა გააზავნა ე.წ. ბართლომეს ტელეგრამა, რო-მელშიც ნათლად იყო დაფიქსირებული, რომ ევროპული თავ-დაცვა ნატოს გარეშე შეუძლებელი იყო, და რომ ევროპის თავ-დაცვის სვეტი შესაძლებელია განვითარებულიყო ნატოს ფარ-გლებს შიგნით. ეს ნიშნავდა, რომ ნატოს სტრუქტურებს გადა-ეცეს სამხედრო თავდაცვის ძირითადი საკითხების შესრულე-ბის შესაძლებლობა.¹¹⁸

არანაკლებ პრობლემური იყო, საკუთრივ დეკ-ის და ევ-როკავშირის ურთიერთობის საკითხის გარკვევაც, ვინაიდან და-სავლეთ ევროპულ კავშირსა და ევროკავშირს შორის შემდგო-მი ურთიერთკავშირების შესახებ მადრიდის შეხვედრაზე წამო-იჭრა ორი სხვადასხვა მიდგომა. პირველი – საფრანგეთმა, გერ-მანიამ და რიგმა კონტინენტური ევროპის სხვა სახელმწიფოებ-მა მხარი დაუჭირეს წინადადებას, რომლის მიხედვითაც უნდა მომხდარიყო დასავლეთ ევროპული კავშირისა და ევროკავში-რის თანდათანობითი შერწყმა შემდეგი ვარიანტებით: დეკ-ი თანდათანობით შეერწყმოდა ევროკავშირს, რომელიც თავდა-პირველად მიიღებდა უფლებას განესაზღვრა დეკ-ის განვითა-რების გენერალური კურსი, ხოლო შემდეგ მიემართა მისი საქ-მიანობა ოპერატიული საკითხების გადანყვევებისკენ და ბოლოს ხელი მოწერე დეკ-თან, რომელიც უფლებას მისცემდა ევრო-

---

118

, 1998, 8, c. 58.

კავშირს დაესვა დეკ-ისთვის საკუთარი ამოცანების რეალიზაცია თავდაცვის საკითხებში.

თავის მხრივ ევროკავშირი შესაძლებლობის მიხედვით დაავალებდა დასავლეთ ევროპულ კავშირს ამა თუ იმ საკითხების გადაწყვეტას სამხედრო დარგში, ანუ გაახორციელებდა საერთო ხელმძღვანელობას სამხედრო პოლიტიკის დარგში.

ამკარა ტენდენცია, რომ ამ გზით ევროკავშირი პირდაპირ გააკონტროლებდა დასავლეთ ევროპულ კავშირს, რომელიც ბრიუსელის 1998 წლის ხელშეკრულების შედეგად აღიარებულ იქნა ევროკავშირის განუყოფელ ნაწილად.

მეორეს მხრივ, ინგლისი მკაცრად იდგა იმ პოზიციაზე, რომ დასავლეთ ევროპული კავშირი დარჩებოდა ავტონომიურ ორგანიზაციად. ევროკავშირთან ურთიერთობებში ის არ იქნებოდა ვალდებული ეხელმძღვანელა ევროკავშირის საბჭოს დირექტივებით, რომელსაც არ გააჩნდა არც პრაქტიკული გამოცდილება, არც კვალიფიცირებული პესონალი სამხედრო დარგში. კონკრეტული გადაწყვეტილებები სამხედრო უსაფრთხოებისა და თავდაცვის საქმეში უნდა მიიღოს თვით დეკ-ის წევრმა სახელმწიფოებმა სამთავრობათშორისო დონეზე. ამასთანავე დეკ-მა უნდა განაგრძოს ახალი ფორმების აქტიური ძებნა ევროკავშირთან და ნატოსთან ერთად თავდაცვისა და უსაფრთხოების საკითხებში. მაგრამ ასეთ პოზიციას შეეძლო ეჭვის ქვეშ დაეყენებინა ერთიანი სამხედრო თავდაცვითი პოლიტიკის ფორმირება ევროპაში¹¹⁹.

ინგლისის მიდგომამ თითქმის სინთეზი გაუკეთა ორ ძირითად საკითხს. პირველი, მსოფლიოში ევროკავშირის დადებით და მშვიდობისმოყვარე იმიჯს შეიძლება „დენთის დარტყმა“ მიეღო, ვინაიდან მოხდებოდა მისი მაკომპრიმენტირება

119

, 1994. . 33; . ,
, 1997, 7. c. 6.

სამხედრო ასპექტში ნატოსთან დეკ-ის დაკავშირების გამო. მას შეეძლო ასევე გამოეწვია ნეგატიური რეაქცია აღმოსავლეთიდან (რუსეთის ფაქტორი), ისეთივე როგორიც ჰქონდა და აქვს ნატოს გაფართოების საკითხს ამ მიმართულებით. მეორე, დასავლეთის სამხედრო-პოლიტიკური სტრუქტურა (ნატო და ევროკავშირი+დეკ-ი), განსაკუთრებით კი ნეიტრალური ქვეყნების (შვეცია, ავსტრია, ფინეთი) ხარჯზე, ევროკავშირის გაფართოებიდან გამომდინარე, შეიძლება გამხდარიყო ექვსეულის სისტემა, რომელიც ბევრ ადგილას უბრალოდ ერთანეთს არ უკავშირდება. ევროკავშირის სამი ზემოთ ხსენებული ქვეყანა არა არსი ნატოს და დეკ-ის წევრი. ნატოს წევრი ქვეყნები ისლანდია, ნორვეგია და თურქეთი არ არის ევროკავშირის წევრი და იყვნენ მხოლოდ დეკ-ის ასოცირებული წევრები (ე.ი. შეეძლოთ მიეღოთ მონაწილეობა მის მუშაობაში, მაგრამ არ შეუძლიათ დაებლოკათ სრულფასოვანი წევრების კონსესუსური გადწყვეტილებები). დანია არის ნატოს და ევროკავშირის წევრი, ხოლო ირლანდია არის ნატოს წევრი, მაგრამ არ არის ევროკავშირის, იყო მხოლოდ დამკვირვებელი დეკ-ში (მხოლოდ შეუძლია მიიღოს მის მუშაობაში მონაწილეობა).

ასეთ პირობებში დასავლეთ ევროპული კავშირის სრულ ინტეგრაცია ევროკავშირში შეიძლება გამხდარიყო 1998 წლეს ბრიუსელის ხელშეკრულების დენონსაციის და მისი ფუნქციების ევროკავშირის ახალი თავდაცვითი სტრუქტურისათვის გადაცემის საფუძველი. რაც ასევე დაკავშირებული იქნებოდა იმის აუცილებლობასთან, რომ დღის წესრიგში დამდგარიყო საკითხი ევროკავშირის ისეთი წევრების, როგორიცაა ავსტრის, შვეციის, ფინეთის და ირლანდიის ჩართულობის ხარისხის შესახებ ევროკავშირის წინაშე მდგარი სამხედრო პრობლემების გადაჭრაში, რისთვისაც ისინი ან არ იყვნენ, ან იყვნენ მზად სხვადასხვა კუთხით. თავის მხრივ, დიდი ბრიტანეთი არ თვლიდა საჭიროდ განეხილა ევროპული თავდაცვის ბირთვული ას-

პექტები ევროკავშირის ფარგლებში. მისი ასეთი პოზიცია მოტივირებული იყო ამ სათუო საკითხში ევროკავშირის ყველა წევრის ჩართვის მიზანშეუწონლობით და იმის აშკარ სურვილით, რომ არ გადაეცა საკუთარი სპეციფიკური სამხედრო საიდუმლოებები იმ ქვეყნებისთვის, რომლებიც არ შედიოდნენ არც დეკ-ში და არ შედიან არც ნატო-ში.¹²⁰

მიუხედავად გარკვეული სირთულეებისა, ჯერ კიდევ 1996 წლის 21 მარტს, ბრიუსელში დეკ-ის გენერალურმა მდივანმა ჟოზე კუტილიერიომ წამოაყენა წინადადება დეკ-ის ევროკავშირთან შერწყმის პროცესის აქტივიზაციის შესახებ. ორი ორგანიზაციის ინტეგრაციის პირველი ეტაპი გულისხმობდა დეკ-ის ფაქტობრივ დამორჩილებას ევროკავშირისადმი ოფიციალური პროცედურების შემუშავების გზით, რომელიც საშუალებას მისცემდა ევროკავშირს მიეცა დეკ-სთვის თავდაცვის და უსაფრთხოების სფეროში შეესრულებინა გარკვეული ამოცანები.¹²¹

1997 წელს ბრიუსელში განიხილეს ევროპის უსაფრთხოების საკითხები ნატოს და ევროკავშირის გაფართოების ქრილში. აშშ–ს ელჩმა ნატოში რ. ჰანტერიმ თავის გამოსვლაში განაცხადა, რომ თუ კი ეს პროცესი ურთიერთშეთანხმებით არ იქნება გაძლიერებული, მაშინ არავითარი შედეგი არ იქნება მიღებული. მან დაადასტურა, რომ აშშ-ი საკუთარ თავს განიხილავს „ევროპულ ზესახელმწიფოდ“.

1996–1997 წ. ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულებაში ან უნდა ჩადებულიყო დამატებითი პროტოკოლი თავდაცვის საკითხებზე დაინტერესებული სახელმწიფოების მიერ მისი ხელმონერისათვის, ან ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების გადახედილ ტექსტში ჩაერთოთ დებულება საერთო თავდაცვის შესახებ, რომელიც არადაინტერესებულ ქვეყნების ჩართვის

---

¹²⁰ . , დასახ. ნაშრომი, გვ. 49-56.

¹²¹ . , , 1997, 52, c. 13.

შესაძლებლობას მისცემდა. საბოლოო ჯამში ეს ხელს შეუწყობდა საერთო თავდაცვითი პოლიტიკის შემუშავებას.

იმავე პერიოდში ინგლისი შეეცადა გამოიყენებინა თავისი მდგომარეობა (როგორც თავმჯდომარე ქვეყნამ) და დაერწმუნებინა ევროპარტნიორები და, პირველ რიგში საფრანგეთი, რომ მოხდარიყო რეგიონის უსაფრთხოების სისტემაში დეკ-თვის ავტონომიური სტრუქტურის სტატუსის განმტკიცება საკუთრივ დეკ-ის და არა ევროკავშირის ფარგლებში. ლონდონის ეს მცდელობა უტოპიად ვე აღიქმებოდა, ვინაიდან გასათვალისწინებელი იყო თუ გავითვალისწინებთ იმას, ის რომ 1996 წლის დასაწყისში საფრანგეთმა მიიღო გადაწყვეტილება 30 წლიანი შესვენების შემდეგ დაბრუნებულიყო ნატოს სამხედრო სტრუქტურის ბევრ კომიტეტში და მისი წინადადებით ნატოში მოკავშირეებთან ერთად დაენყო პოლიტიკური დიალოგი ევროპული უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში ბირთვული იარაღის როლის შესახებ. არადა მას შემდეგ, რაც გენერალმა შარლ დე გოლმა 1966 წელს გასცა განკარგულება ნატოს სამხედრო ორგანიზაციიდან საფრანგეთის გამოსვლის შესახებ, და მას შემდეგ არც ერთ ფრანგ ხელისუფალს ბრიუსელში აღარ განუხილავს საკითხი ბირთვული ძალების შესახებ.

პარიზი არ აპირებდა უარი ეთქვა საკუთარი წამყვანი როლის შესახებ დასავლეთ ევროპულ კავშირში. თუმცა გარკვეული პერიოდის განმავლობაში, ის თვლიდა, რომ ატლანტიკური და ევროპული თავდაცვა ერთ სისტემაში უნდა ყოფილიყო, ვინაიდან ამ მკუთხით ევროპის მხარეს მკვეთრი გადახრა გამოიწვევს აშშ-სა და კანადას შორის გახლეჩას, რაც გამოიწვევს ნატოს დასუსტებას და მთლიანად დასავლეთ ევროპული სისტემისასაც. ასევე ის, რომ დამოუკიდებელი ევროპული თავდაცვითი პოლიტიკის შექმნა უნდა მოხდეს ნატოს თვითგანახლების პროცესის პარალელურად.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ საფრანგეთმა, გერმანიამ, იტალიამ, ბელგიამ და ლუქსამბურგმა წარმოადგინეს პროექტი ევროკავშირში დასავლეთ ევროპული კავშირის თანმიმდევრული ინტეგრაციის შესახებ. ის მიზნად ისახავდა ამ ორგანიზაციების ეტაპობრივ (10 წლის განმავლობაში) სრულმაშტაბიან შერწყმას. პროექტს უარი ეთქვა დიდი ბრიტანეთის მხრიდან უკუქმედების გამო. ინგლისის პრემიერის, ტონი ბლერის აზრით, ასეთი იდეა დაასუსტებს ევროპის თავდაცვით სისტემას, ხელს შეუშლის ნატოს ფარგლებში თავდაცვით კავშირს აშშ-სა და ევროპას შორის. აქედან გამომდინარე, ამსტერდამის სამიტზე მიიღეს გადაწყვეტილება დასავლეთ ევროპული კავშირის ავტონომიის შენარჩუნების შესახებ დასავლეთ ევროპული კავშირის ევროკავშირში ინტეგრაციის პერსპექტივის შენარჩუნებით¹²². თანაც სპეციალურ პროტოკოლში იქნა შეტანილი საკითხი იმის შესახებ, რომ ხელშეკრულების ძალაში შესვლიდან (1997 წლის 2 ოქტომბერი) 1 წლის განმავლობაში ევროკავშირსა და დასავლეთ ევროპულ კავშირში მიიღებენ ზომებს ურთიერთთანამშრომლობის განმტკიცებისათვის.

მსგავსი გადაწყვეტილება იმ დროისთვის უკვე მიიღო საკუთრივ დასავლეთ ევროპულ კავშირმა. დასავლეთ ევროპული კავშირის ბრიუსელის დეკლარაციაში, რომელიც მიიღეს 1997 წლის ივლისში, შეიტანეს ევროკავშირის უფლება დაევალებინა დასავლეთ ევროპული კავშირისათვის შეემუშავებინა და განეხორციელებინა ევროკავშირის წინაშე არსებული თავდაცვითი საკითხები. გერმანიისა და საფრანგეთის მხრიდან მოთხოვნის გამო ამსტერდამის ხელშეკრულებაში შეტანილ იქნა გადაწყვეტილება იმის შესახებ რომ ევროკავშირს შეუძლია ახალი სახელისუფლებო კონფერენციის მოწვევის გარეშე შეიმუშავოს ახალი პოლიტიკა თავდაცვის დარგში.

---

¹²²

27, c. 21.

, 1997,

1999 წლის ივნისში კიოლნის სამიტზე ევროკავშირის ქვეყნებმა მიიღეს გადაწყვეტილება სამხედრო პოლიტიკის კოორდინაციის და თავდაცვისა და უსაფრთხოების სფეროში საერთო პოლიტიკის გატარებზე გადასვლის შესახებ. შემოღებულ იქნა თანამდებობა სამხედრო პოლიტიკის და უშიშროების საკითხებში ევროკავშირის უმაღლესი წარმომადგენლის შესახებ. მის ხელში მოიყარა უფლებამ, რომელიც ითვალისწინებდა ევროკავშირის სამხედრო-პოლიტიკური ინტერესების წარდგენას მის საგარეო პარტნიორებთან.

ევროკავშირის 1999 წლის ჰელსინკის სამიტზე გადამწყდა, რომ 2003 წლისათვის უნდა შექმნილიყო პოტენციალი, რომელიც საშუალებას მისცემდა 2 თვის ვადაში შექმნილიყო სამხედრო კონტიგენტი 60 ათასი კაცის შემადგენლობით ე.წ. სწარფი რეაგირების კორპუსი. თუმცა ეს ვერ მოხერხდა. მიუხედავად ამისა, 2000 წლიდან ფუნქციონირებს ევროკავშირის ახალი სტრუქტურები – უსაფრთხოებისა და პოლიტიკის კომიტეტი და სამხედრო კომიტეტი. უფრო მეტიც, 2003 წელს ევროკავშირმა მოახდინა საკუთარი შეხედულებების კოდიფიცირება უსაფრთხოების შესახებ დოკუმენტებში - „ევროპული უსაფრთხოების სტრატეგია“.

1997 წლის ამსტერდამის ხელშეკრულებით, ევროკავშირმა საკუთარ თავზე აიღო პეტერსბერგის ამოცანების შესრულება და მოახდინა დეკ-ის საკუთარ სტრუქტურებში ინტეგრაცია. ამის საპასუხოდ, 1999 წლის ვაშინგტონის საიუბილეო-სამიტზე¹²³ აღიარებულ იქნა, რომ ევროპის თავდაცვის იდენტობა უნდა განვითარებულიყო ნატოს შიგნით. დაისახა გეგმა, რომ განვითარებულიყო ეფექტური კონსულტაციის, თანამშრომლობის და გამჭვირვაალობის უზრუნველმყოფი მექანიზმი ევროკავშირსა და ნატოს შორის. ამ გადაწყვეტილების მი-

---

¹²³ <http://www.nato.int/docu/comm/1999/9904-wsh/9904-wsh.htm>

ხედვით ასევე უზრუნველყოფილი იქნა ევროკავშირის მიერ ნატოს სამხედრო ინსტრუმენტების გამოყენების შესაძლებლობა.

შესაბამისად ევროკავშირის ახალი პოლიტიკა უსაფრთხოებისა და თავდაცვის სფეროში ვითარდება ნატოს რესურსების მხარდაჭერით. 1999 წლის დეკემბერში ჰელსინკში აღიარეს ნატოს კონსულტაციების აუცილებლობა. 1999 წლის აპრილში ჩრდილო ატლანტიკური ალიანსის მიერ მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება ნატოს მიერ ევროკავშირის მხარდაჭერის შესახებ.

ეს ჩანაფიქრი პრაქტიკულად განხორციელდა 2002 წლის დეკემბერში და ამ შეთანხმებას ეწოდა **ბერლინი + (Berlin Plus Agreement)**¹²⁴, რადგან იგი ეყრდნობოდა იგივე პრინციპებს, რაც 1992 წელს ნატოსა და დეკს შორის იქნა გაფორმებული. ბერლინი + დაეყრდნო 4 ძირითად პრინციპს:

1. ევროკავშირს აქვს გარანტირებული შეღწევის უფლება ნატოს ოპერაციული დაგეგმვის საშუალებებში;
2. ევროკავშირისთვის ხელმისაწვდომია ნატოს შესაძლებლობები (იარაღი, ძალები) და საერთო ქონება;
3. ევროკავშირისთვის ხელმისაწვდომია ნატოს სარდლობა;
4. ნატოს სამხედრო ძალების ადაპტაცია ხორციელდება ისე, რომ ევროპული ოპერაციებისთვის ძალების გამოყოფა გახდეს შესაძლებელი. იმისათვის, რომ მოხდეს ოპერაციების შეუფერხებელი მომზადება ევროკავშირმა წარგზავნა სტრატეგიული მგეგმავების პატარა ჯგუფი SHAPE-ში, რათა მათ უხელმძღვანელონ ოპერაციებს, რომელიც ჩატარდება ბერლინი + ფარგლებში (ასეთი ოპერაციის მაგალითია SFOR-ის ჩანაცვლება EUFOR-ით 2004 წლის დეკემბერში).

---

¹²⁴ Background on EU-NATO permanent arrangements (Berlin +), იხ. ბმულზე - <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/03-11-11%20Berlin%20Plus%20press%20note%20BL.pdf>

2002 წლის 16 დეკემბერს გამოიცა ევროკავშირის და ნატოს ერთობლივი დეკლარაცია ეუთპ-ს შესახებ, რომელშიც გაჟღერებული იქნა რამდენიმე პერმანენტული პრინციპი - პარტნიორობა, გამჭვირვალობა და შესაძლებლობების ურთიერთშეთანხმებულად განვითარება. ამავე დეკლარაციით ნატომ დაადასტურა ევროკავშირისთვის მისი დაგეგმარების შესაძლებლობების ხელმისაწვდომობა, ხოლო ევროკავშირმა პირობა დადო, რომ უზრუნველყოფდა მისი არანევრი ნატოს წევრი სახელმწიფოების მონაწილეობას ეუთპ-ს ოპერაციებში.

ნატოს და ევროკავშირის ურთიერთობას ზურგს ასევე უმაგრებს 2001 წლიდან დაწყებული კონსულტაციები ევროკავშირის პოლიტიკურ და უსაფრთხოების კომიტეტს და ჩრდილოატლანტიკურ საბჭოს შორის. უფრო მეტიც, 2003 წლის მაისში შეიქმნა ე.წ. ევროკავშირი-ნატოს შესაძლებლობების ჯგუფი რომელმაც უნდა უზრუნველყოს ურთიერთმხარდაჭერა მათ სტრუქტურებს შორის.

ყველაფერი ეს ადასტურებს, რომ ტრანსატლანტიკური არეალის მთავარ მოთამაშეებს - ალიანსსა და ევროკავშირს შორის ურთიერთობები თავისთავად წარმოადგენს როგორც კონკურენციულ, ისე ურთიერთდამატებით პარტნიორობას. იმისათვის, რომ ევროკავშირმა სამომავლოდ შეძლოს ნატოს რესურსების გარეშე ოპერაციების განხორციელება, ცდილობს გაატაროს ისეთი პოლიტიკა, რომელიც ხელს შეუწყობს ნატოზე დამოკიდებულების შესუსტებას. ბოსნია-ჰერცეგოვინაში ნატოს მიისის დასრულება და შემდგომი „მშვიდობისმყოფელობის“ გაძლიერება ევროკავშირის მიერ, ამ უკნასკნელს მისცა შესაძლებლობა გაეთავისუფლებინა ნატოს სამხედრო-ტექნიკური რესურსები და სანქცია მისცა ავღანეთში ალიანსის მიისის შესრულებას.

ევროკავშირს მართალია სურს ნაკლებად იყოს დამოკიდებული ნატოზე, თუმცა ჯერჯერობით ამისათვის არ არსე-

ბოხს საკმარისი სამხედრო ძალა და სავარაუდოდ მომავალში ევროკავშირი კიდევ დიდხანს იქნება დამოკიდებული ნატოზე და ამერიკის შეერთებულ შტატებზე, ისეთ სფეროებში, როგორცაა დაზვერვა და მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებები.

უნდა აღინიშნოს, რომ გლობალურმა ფინანსურმა კრიზისმა გაამწვავა ეკონომიკური დაპირისპირება ევროკავშირსა და ნატოს შორის. მაგ., 2012 წელს აშშ-მა უარი განაცხადა გაეგრძელებინა ევროკავშირთან ერთად პროგრამის - Medium Extended Air Defense System (MEADS) დაფინანსება. ბოლო წლის მუშაობაზე დაფინანსების მოცულობა 400.9 მილ. დოლარით იყო განსაზღვრული. ეს პროგრამა ითვალისწინებდა საჰაერო სივრცის დაცვის სისტემის შემუშავებას. მას შეეძლო შეეცვალა მანამდე არსებული ე.წ. პეტრიოტის სისტემა. აშშ-ს მხრიდან მსგავსი გადაწყვეტილება განპირობებული იყო საბიუჯეტო სახსრების დეფიციტით. მარტო 2005 წელს პროგრამაში აშშ-ის მონაწილეობა დაფინანსების კუთხით განსაზღვრული იყო 58%, გერმანიის 5%, იტალია 17 %. პროგრამაზე სულ დაიხარჯა დაახლოებით ოთხი მილიარდი დოლარი¹²⁵.

1997 წელს პარიზის სტრატეგიული კვლევების ინსტიტუტმა გამოქვეყნა მოხსენება „ევროპული უსაფრთხოების რეგიონი“. მასში ავტორები ამტკიცებენ, რომ ერთობლივი თავდაცვის დებულებები პერსპექტივაში აუცილებლად მოითხოვდა ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების გადახედვას. ხოლო ევროპული უსაფრთხოების სცენა შეიძენდა კონცენტრირებული წრის ფორმას, სადაც ევროკავშირი და დეკ-ი ცენტრში დადგებოდნენ, რომლებიც შეეცდებოდნენ უსაფრთხოების სფეროში დაეკავებინათ დამოუკიდებელი მოთამაშის ადგილი. შემდეგ

125

წრეზე განლაგდებოდნენ ის ქვეყნები, რომლებიც აღმოსავლეთი მდებარეობდნენ¹³.

დეკ-ის როგორც დამოუკიდებელი ევროპული სტრუქტურის არსებობას ფაქტობრივად წერტილი დაუსვა ამსტერდამის ხელშეკრულებამ, სადაც ის გამოცხადა ევროკავშირის განვითარების განუყოფელ ნაწილად. თავდაცვის სფეროში ის უზრუნველყოფილი იქნა ოპერატიული უფლებასმოღებით პეტერსბერგის ამოცანების შესასრულებლად. დროთა განმავლობაში ის თანდათანობით თმობდა თავის ფუნქციების ევროკავშირის ანალოგიური სტრუქტურების სასარგებლოდ. 2000 წლის 13 ნოემბერს მარსელში დეკ-ის მინისტრების საბჭომ მიიღო გადაწყვეტილება ორგანიზაციის ეტაპობრივი რეფორმირების შესახებ და მისი უფლებამოსილების გადაცემის შესახებ ევროკავშირის შესაბამისი სტრუქტურებისა და სააგენტოებისათვის სსუპ-ის და უთსპ-ის ფარგლებში¹²⁶. მაგ., 2002 წლის 1 იანვარს დეკ-ის უსაფრთხოების კვლევის ინსტიტუტი და სატელიტური ცენტრი შევიდა ევროკავშირის დაქვემდებარებაში და გახდა ევროკავშირის უსაფრთხოების კვლევების ინსტიტუტი და ევროკავშირის სატელიტური ცენტრი¹²⁷. აღსანიშნავია, რომ ზემოხსენებული როლი, რომელიც ამსტერდამის ხელშეკრულებამ დააკისრა დეკ-ს, ასევე დაფიქსირდა ნიცის ხელშეკრულებაში. ხოლო ლისაბონის ხელშეკრულებაში საუბარია ევროკავშირის, ნატო-ს და დეკ-ს შორის თანამშრომლობის შესახებ¹²⁸. მართალია თავდაცვის ვალდებულება ბრიუსელის ხელშეკრულებაში

---

¹²⁶ Marseille Declaration, WEU Council of Ministers, Marseille, 13 November 2000, იხ. ბმული - <http://www.weu.int/documents/001113en.pdf>

¹²⁷ ოფიციალური ვებ-გვერდი - <http://www.satcen.europa.eu/>

¹²⁸ CONSOLIDATED VERSIONS OF THE TREATY ON EUROPEAN UNION AND THE TREATY ON THE FUNCTIONING OF THE EUROPEAN UNION, იხ. ბმულზე - <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st06/st06655.en08.pdf>;
<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st06/st06655.en08.pdf> ასევე

მიკუთვნებული არ იყო¹²⁹, თუმცა ლისაბონის ხელშეკრულების პირობებით თავდაცვის ვალდებულება უკვე ევროკავშირის ფარგლებში განიხილება¹³⁰. ფაქტობრივად ეს უკვე ნიშნავდა, რომ დეკ-ი, როგორც დამოუკიდებელი თავდაცვითი სისტემა არ იარსებებდა. შესაბამისად 2010 წლის მარტში უკვე გამოცხადდა დეკ-ის გაუქმების გეგმის შესახებ. მან არსებობა შეწყვიტა იმავე წლის 2011 წლის 30 ივნისს¹³¹.

დეკ-ის გაუქმება ლოგიკური შედეგი იყო იმ პროცესის, რომელიც 1992 წლიდან ვითარდებოდა ევროკავშირის-დეკის და ნატოს ურთიერთობების ქრილში. უსაფრთხოების და თავდაცვის სფეროში დეკ-ი თავდაპირველად განიხილებოდა როგორც შუალედური რგოლი ევროკავშირსა და ნატოს შორის. ერთის მხრივ, ეს გამოწვეული იყო იმით, რომ ევროკავშირს ჩამოყალიბების სტადიაზე არ ჰქონდა შესაბამისი სტრუქტურები და რესურსები დამოუკიდებლად უზრუნველყო საკუთარი უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის განხორციელება, საკუთრივ არც დეკ-ს ჰქონდა იმის რესურსები, რომ მას სრულად აელო პასუხისმგებლობა ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის რეალიზაციაზე. მას ამისთვის ნატოს რესურსები სჭირდებოდა. მეორეს მხრივ, ევროკავშირის მიერ დამოუკიდებელი უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის ფორმირებამ კიდევ უფრო მეტად შეაშფოთა ტრანსატლანტიკური ურთიერთობების მომხრეები, რომლებიც მიიჩნევდნენ,

---

¹²⁹ EU Security Policy & the Role of the European Commission, იხ. ბმულზე - ec.europa.eu

¹³⁰ EU FOREIGN, DEFENCE AND DEVELOPMENT POLICIES, იხ. ბმულზე - <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200708/ldselect/ldecom/62/6212.htm#a234>

¹³¹ Statement of the Presidency of the Permanent Council of the WEU on behalf of the High Contracting Parties to the Modified Brussels Treaty – Belgium, France, Germany, Greece, Italy, Luxembourg, The Netherlands, Portugal, Spain and the United Kingdom, Brussels, 31 March 2010, იხ. ბმულზე - http://www.weu.int/-Declaration_E.pdf

რომ ევროკავშირის აღნიშნული პოლიტიკა ამ ურთიერთობებს დიდი დარტყმას მიაყენებდა. აღნიშნული უკმაყოფილებების შესუსტებას ისახავდა რეალურად მიზნად ის, რომ დეკ-ი გამოცხადდა როგორც ნატოს ძალისმიერი ევროპული განზომილება. სავარაუდოა, რომ სწორედ ამ კოლიზიების შედეგი იყო 1992 წლიდან 2011 წლამდე ევროკავშირს-დეკს და ნატოს შორის პარტნიორობის განვითარების, თუმცა მეტოქეობის ნიშნები ამ ხნის განვალობაშიც შეინიშნებოდა. დეკ-ის გაუქმება უკვე საკუთრივ ევროკავშირ-ნატოს პარტნიორობას აყენებს დღის წესრიგში და მასში აუცილებლად გამოჩნდება მეტოქეობის ასპექტებიც, რაც დამოკიდებული იქნება გლობალური პოლიტიკის განვითარების ტენდენციებსა და ევროკავშირის ქვეყნებში ეკონომიკური კრიზისის დაძლევის პერსპექტივაზე.

გრძელვადიან პერსპექტივაში ევროკავშირის წიაღში უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის კიდევ უფრო განვითარება და გაღრმავება დამოუკიდებლობის მეტ ხარისხს შესძენს ევროკავშირის მოქმედებებს საერთაშორისო არენაზე გლობალური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიმართულებით. ამჟამად ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის და ნატოს ერთობლივი თანაარსებობა ერთმანეთს უფრო აძლიერებენ ვიდრე კონკურენციას უწევენ. ნატოს რესურსები და გამოცდილება მნიშვნელოვანია ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის ცალკეული ასპექტების რეალიზაციისათვის.

3.5. ევროკავშირის და აფრიკის კავშირის პარტნიორობა

აფრიკის ბუნებრივი რესურსების მრავალფეროვნება და სიმდიდრე მსოფლიო მეურნეობის მნიშვნელოვანი წყაროა. აფ-

რიკის ქვეყნები უკანასკნელ ხანს მსოფლიო ბაზარზე მოგვევლინენ როგორც ენერგომატარებლების და სხვა სანარმოო ნედლეულის მსხვილი მიმწოდებლები. სწორედ იზრდება კონტინენტის მოსახლეობაც, განსაკუთრებით ქალაქის, ხოლო ეროვნული მრეწველობის განვითარება აფრიკას აქცევს დიდი გასაღების ბაზრად განვითარებული ქვეყნების მრეწველობისათვის.

ევროპის საერთო პოლიტიკა აფრიკის ქვეყნებთან მიმართები დაიწყო ჯერ კიდევ რომის ხელშეკრულების ხელმოწერიდან, რომლის ფარგლებშიც შეიქმნა ევროპის ეკონომიკური გაერთიანება¹³². უკანასკნელ ხანს რეგიონთან მიმართებით ევროპის პოლიტიკამ მნიშვნელოვანი ცვლილებები განიცადა. თუკი წარსულში ძირითადად ყურადღება ექცეოდა ეკონომიკურ და სოციალურ საკითხებს, თანამედროვე ეტაპზე ევროპის აფრიკული პოლიტიკა გახდა ბევრად რთული და მრავალმხრივი, რომელშიც განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიენიჭა პოლიტიკურ განზომილებას. ეს გარკვეულწილად განპირობებული იყო იმით, რომ წარსულში რეგიონისადმი ფინანსური დახმარების განევა ნაკლებეფექტური აღმოჩნდა.

მთლიანობაში ევროკავშირს სურს აფრიკის კონტინენტი საკუთარი ინტერესების ზონაში მოქციოს. ეს განპირობებულია იმით, რომ აფრიკა წარმოადგენს ბუნებრივი რესურსების დიდი საცავს და გასაღების ბაზარს. 2005 წელს ევროკავშირმა მიიღო სპეციალური დოკუმენტი „ევროპული სტრატეგია აფრიკისათვის: ევრო-აფრიკული შეთანხმება აფრიკის სწრაფი განვითარებისათვის“.

ევროკავშირში თვლიან, რომ ამ კონტინენტზე საკუთარი გავლენის გაფართოების ერთ-ერთი მექანიზმი არის მისი განვითარება. ამ მიზნით, მარტო 2005 წელს ევროკავშირმა გამოყა აფრიკის მიმართულებით 85 მილიარდი ევრო¹³³. ხოლო 2000 წელს მსგავსი დახმარება შეადგენდა მხოლოდ 5 მილიარდ ევ-

---

¹³² Treaty establishing the European Community, Official journal of the European Communities, 2002, 24 december, p.33-162.

¹³³ . იხ. ბმულზე - http://n.europe.eu/article/2008/09/08/geoene_rgetiche_skaya_politika_es_ii

როს. ნათელია, რომ აფრიკა მალე გახდება ევროპული გეოპოლიტიკის ერთ-ერთი სტრატეგიული მიმართულება. მით უფრო, რომ ევროკავშირის ინტერესების სფეროშია მოქცეული აფრიკულ ენერგორესურსებთან დაკავშირებული საკითხები. აფრიკული ქვეყნები უკანასკნელ ხანს მსოფლიო ბაზარზე გავიდნენ როგორც ერთ-ერთი დიდი მიმწოდებლები ენერგომატარებლების. რაც ბუნებრივია წარმოადგენს ევროპის დიდი ინტერესს, რომელიც იძულებულნი არიან მოახდინოს მისი იმპორტირება. თანამედროვე ეტაპზე ევროპის გაზით მომარაგება ხდება მსოფლიოს სამი რეგიონიდან: რუსეთი, აფრიკა, ჩრდილოეთის ზღვა. აფრიკის ქვეყნებთან თანამშროლობით ევროკავშირმა მიიღო რეალური სარგებელი ენერგეტიკულ რესურსებზე დაშვების სახით ისეთ ქვეყნებში როგორიცაა ნიგერია და ანგოლა, ასევე იმ ქვეყნებშიც, რომლებიც შედიან დასავლეთ აფრიკის ეკონომიკური თანამშრომლობაში.

ენერგომატარებლების მიწოდების კუთხით ევროკავშირსათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ალჟირი. ევროკომისია თვლის, რომ ალჟირის გაზის რესურსებზე დაშვების უფლების მოპოვება ევროკავშირი გათავისუფლდება რუსულ გაზზე დამოკიდებულებისაგან. 2007 წელს ხელი მოწერა რიგ ხელშეკრულებებს, რომლებიც ევროკავშირის უფლებას აძლევდა ალჟირული გაზის მოპოვების. ასევე მოწონებულ იქნა პროექტი გაზასადენის მშენებლობის შესახებ ალჟირსა და ევროპას შორის.

თუმცა, აფრიკის ასეთი მიმზიდველობა ფერმკრთალდება კონტინენტზე კოფლიქტური სიტუაციების ზრდის ფონზე, რომელიც შეიძლება გახდეს არა მარტო კონტინენტური მნიშვნელობის, არამედ მან შეიძლება მეზობელი კონტინენტების რეგიონებზეც მოახდინოს გვალენა, მათ შორის ევროპაზე. რეგიონში კონფლიქტური სიტუაციების ზრდის ერთ ერთი მიზეზი კოლონიური მემკვიდრეობაც შეიძლება იყოს კონტინენტის ქვეყნების დემოკრატიული განვითარების კვალდაკვალ.

აქედან გამომდინარე ევროკავშირის თანამშრომლობის და მოქმედების ახალი პოლიტიკა გულისხმობდა აუცილებელ

ურთიერთკავშირს მშვიდობას, სტაბილურობას, ადამინის უფლებების დაცვას, სტაბილურ განვითარებას, კანონის უზენაესობას, დემოკრატიის პრინციპებსა და ეფექტურ მართველობას შორის. შესაბამისად მსგავსი მიდგომები ასახული იყო ევროკავშირის მიერ რეგიონის ქვეყნებთან ორმხრივ თუ მრავალმხრივ შეთანხმებებში.

თანამედროვე ეტაპზე ევროკავშირსა და საჰარის სამხრეთით აფრიკის ქვეყნებს შორის ურთიერთობები ბაზირებულია კოტონის შეთანხმებაზე¹³⁴ და ითვალისწინებს ძირითადად თანამშრომლობას სამი მიმართულებით: პოლიტიკური დიალოგი, ვაჭრობა და ეკონომიკური თანამშრომლობა, განვითარების დახმარება¹³⁵.

კოტონის შეთანხმების ფარგლებში ევროკავშირი ცდილობს დაძლიოს წინა შეთანხმებების სუსტი მხარეები აფრიკის ქვეყნებთან, ევროკავშირსა და აფრიკას შორის პოლიტიკური თანამშრომლობის გაძლიერების მეშვეობით. რაც ნიშნავს ადამიანის უფლებების, დემოკრატიული პრინციპების, კანონის უზენაესობის პატივისცემის და ეფექტური მმართველობის, ასევე აფრიკის სახელმწიფოების პოლიტიკურ ცხოვრებაში სამოქალაქო საზოგადოების მონაწილეობისადმი განსაკუთრებული ყურადღების მიქცევას. იმავედროულად ევროკავშირი აძლიერებს შესაძლებლობებს აფრიკის კონტინენტზე კონფლიქტების აღმოფხვრისათვის.

მე-20 ს. 90-იანი წლების დასაწყისში აფრიკაში მიმდინარე კონფლიქტებმა განსაკუთრებული ადგილი დაიკავა ევროკავშირის პოლიტიკაში. ის აქტიურად განიხილებოდა როგორც სა-

134

რულების ტექსტი იხ. ბმულზე - <http://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/>

135

იხ. ბმულზე - http://www.gendermatters.eu/resources_documents/UserFiles/File/Resource/EEPA%20policy%20paper_RU.pdf

კუთრივ კავშირის შიგნით, ისე მის საერთაშორისო პარტნიორებთან (ეუთო, გაერო, აფრიკის ერთობის ორგანიზაცია და ა.შ.). 1994 წელს საფრანგეთმა და დიდმა ბრიტანეთმა ევროკავშირს შესთავაზა „პრევენციული დიპლომატია და სამშვიდობო მისი აფრიკაში“, რომელშიც ისინი გულისხმობდნენ აფრიკული ქვეყნების მხარდასაჭერად ევროკავშირის (ხოლო შემდეგ დეკის) ფარგლებში რიგი ღონისძიებების გატარებას კონფლიქტების გადაჭრის და აღკვეთის საქმეში¹³⁶.

ევროკავშირის პოლიტიკაში აფრიკის რეგიონთან მიმართებით ასეთი რადიკალური ცვლილება მოხდა, მაშინ როცა ევროკავშირი ცდილობდა მიეღო დიდი პოლიტიკური როლი საერთაშორისო არენაზე. სწორედ, ამ დროს დაიწყო განვითარება ევროკავშირის ერთიანმა საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკამ, რომელმაც 1992 წელს მასტრიხტის ხელშეკრულების თანახმად ჩაანაცვლა ევროპის პოლიტიკური თანამშრომლობა.

ევროკავშირის ოფიციალური დოკუმენტები, რომლების ეხება აფრიკის რეგიონს ყურადღება გამახვილებულია შემდეგ მნიშვნელოვან ელემენტებზე:

- რეგიონში კონფლიქტების გადანყვეტის, მართვის და აღკვეთის სფეროში აფრიკული ფაქტორის უპირატესობა;
- ევროკავშირის მოქმედების მხარდაჭერა აფრიკაში კონფლიქტების აღკვეთისა და გადანყვეტისათვის, რომელიც წარმოადგენს პრიორიტეტულ მიზანს სსუპ-ის. რა თქმა უნდა გაეროსთან, აფრიკის ერთობის ორგანიზაციასთან და სხვა აფრიკულ რეგიონალურ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით.
- აფრიკაში საკუთარი შესაძლებლობების შექმნის ხელშეწყობა კონფლიქტების გადანყვეტის და აღკვეთის კუთხით აფრიკის კავშირის და რეგიონალურ ორგანიზაციების მოქმედების ფარგლებში.

136

ბმულზე - <http://www.un.org/ru/peace/>

, იხ.

- მრავალმხრივი და ინტეგრირებული მიდგომის შემუშავება, რომელიც გააძლიერებს ევროკავშირისა და მისი წევრების მოქმედებასა და პოლიტიკას შორის კოორდინაციას.

- ძირითადი ყურადღება უნდა მიექცეს კონფლიქტების აღკვეთას;

ევროკავშირი მართალია აქცენტს აკეთებს არასამხედრო მეთოდებზე, თუმცა არ გამოორიცხავს სამხედრო საშუალებებს კონფლიქტების გადანყვეტისათვის¹³⁷.

1995 წლის შემდეგ დეკ-იც განიხილავდა სამშვიდობო მხარდაჭერის შესაძლებლობას აფრიკის ქვეყნებისთვის. თითქოს განისაზღვრა მოქმედების სფეროებიც: ტექნიკის, კავშირის საშუალებების მიწოდება, პერსონალის მომზადება. თუმცა, დღემდე მსგავს მცდელობები ვერ იქნა განხორციელებული, ვინიდან ამ საკითხზე არ არსებობდა დეკ-ის შიგნით თანხმობა და ასევე გაურკვეველი იყო მისი ურთიერთობა აფრიკასთან. დეკ-ი ასევე ხშირად ადასტურებდა აფრიკის კონტინენტზე სამშვიდობო ოპერაციებში მონაწილეობის შესაძლებლობას პეტერსბერგის დეკლარაციის ფარგლებში, თუმცა მისი რეალიზაცია დღემდე არ მომხდარა.

მე-20 ს. 90-იან წლების ბოლოს აქტიურად მიმდინარეობდა მუშაობა ევროკავშირის სსუპ-ის რეალიზაციის პრინციპების ჩამოყალიბებაზე ევროპის ფარგლებს გარეთ და პირველ რიგში აფრიკაში, სადაც მიმდინარე კრიზისული სიტუაციები უშუალოდ ამფოთებდა ევროპის ქვეყნებს. ევროპული სახელმწიფოები აგზავნიდნენ საკუთარ სამხედრო ნაწილებს არა მარტო გაეროს სამშვიდობო ძალების მანდატის ქვეშ, არამედ ისინი, ასევე მზად იყვნენ დამოუკიდებლად განეხორციელებინათ იძულებითი მშვიდობის ოპერაციები. 21-ე ს-ის დასაწყისში, ავღანეთში და განსაკუთრებით კი ერაყში ამერიკის მიერ ომის დაწყების შემდეგ, ევროკავშირმა კიდევ უფრო მეტი ინტერესი

---

¹³⁷ European Union - Africa Meeting Final Communiqué, 1 April, 2004. იხ. ბმული - http://www.iss.org.za/Af/RegOrg/unity_to_union/pdfs/au/euafapr04.htm

გამოავლინა შეექმნა ნატოსა და აშშ-გან დამოუკიდებელი სამხედრო ძალები.

აფრიკაში პირველი დამოუკიდებელი ოპერაცია ევრიკვაშირმა განახორციელა ბუნიამი (კონგო) 2003 წლის ნოემბერში. შეიძლება ითქვას, რომ ევროკავშირის სსუპ-ა აფრიკის მიმართულებით პირველი ნათლობა მიიღო, რომელიც სერიოზული გარღვევა იყო საერთაშორისო უსაფრთხოებაში ევროკავშირის როლის წარმოჩენისათვის.

ევროკავშირი აფრიკის კონტინენტზე პარტნიორულ ურთიერთობებს ავითარებს რეგიონალურ ორგანიზაციებთან. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ურთიერთობები აფრიკის კავშირთან. თავდაპირველად აფრიკის კავშირი აფრიკის ერთობის ორგანიზაციის სახელით შეიქმნა 1963 წლის 23 მაისს ეთიოპიის ქ. ადის-აბებში 32 აფრიკული სახელმწიფოს შემადგენლობით. ორგანიზაციის მიზანი იყო აფრიკის კონტინენტის გაერთიანება და განვითარება, ეს კი იყო გზა იმისა, რომ აფრიკელებს შეძლებოდათ დამოუკიდებლად გადაეჭრათ კოფლიქტები კონტინენტზე. თუმცა ორგანიზაციის კომისია, რომელიც ასრულებდა მარეგულირებელ, საკონსულტაციო და საარბიტრაჟო ფუნქციებს ეხებოდა მხოლოდ სახელმწიფოთაშორის არსებული კრიზისულ და კონფლიქტური სიტუაციების მოწესრიგებას, არადა აფრიკის კონტინენტზე კონფლიქტების დიდი უმარველესობა შიდასახელმწიფოებრივ ხასიათს ატარებს. 1999 წლის 9 სექტემბერს ლიბიის ქ. სირტში მიღებულ იქნა დეკლარაცია, სადაც საუბარია აფრიკის კავშირის შექმნის შესახებ. ხოლო 2000 წელს ქ. ლომამში უკვე მიღებულ იქნა აფრიკის კავშირის დამუფძნებელი აქტი¹³⁸.

აფრიკის კავშირის ერთ-ერთი მთავრი მიზანია მშვიდობის, სტაბილურობის და უსაფრთხოების მხარდაჭერა კონტინენტზე. ევროკავშირის მსაგავსად აფრიკის კავშირი არის რეგიონში მშვიდობის და სტაბილურობის გარანტი. ის უშვებს წევრი სახელმწიფოების შიდა საქმეებში სამხედრო ჩარევას იმ შემ-

---

¹³⁸ აფრიკის კავშირის ოფიციალური ვებ-გვერდი - <http://au.int/en/>

თხვევაში, თუ კი სახეზე იქნება სამხედრო დანაშაული, გენოციდი და კაცობრიობის წინააღმდეგ ჩადენილი დანაშაული.

2001 წლის 6-7 ივლისს ქ. ლუსაკში (ზამბია) აფრიკის სახელმწიფო და მთავრობის მეთაურების ასამბლეაზე მიიღეს განვითარების პროგრამა ე.წ. ნერადი (ენ არტნერ-სჰიპ ფორ ფრიცან ეველოპმენტ). აფრიკის ალორძინების აღნიშნული გეგმა, ასევე მოიცავს მშვიდობისა და სატბილურობის მხარდაჭერას და კონფლიქტების აღმოფხვრის ძლისხმევას¹³⁹.

აფრიკის კავშირის მთავრი ინსტიტუტი, რომელიც პასუხს აგებს მშვიდობის და უსაფრთხოების მხარდაჭერის პოლიტიკაზე არის აფრიკის კავშირის მშვიდობის და უსაფრთხოების საბჭო. მისი შექმნის პროტოკოლს ხელი მოეწერა 2002 წლის ივლისში, ხოლო ძალაში შევიდა 2003 წლის დეკემბერში. ეს არის გადანყვეტილების მიმღები მუდმივმოქმედი ორგანო, რომელის შედეგება 15 არჩეული წევრისაგან, როგორც გაეროს უშიშროების საბჭო. ის წარმოდგენს განსაკუთრებულ მექანიზმს, რომელიც მყისიერად მოქმედებს კონტინენტზე კრიზისული სიტუაციების წარმოქმნისას.

აფრიკის კავშირსა და ევროკავშირს შორის იმთავითვე ჩამოყალიბდა პარტნიორული ურთიერთობები. მათ შორის დაინყო სპეციალური დიალოგი. პირველი სამიტი გაიმართა 2000 წლის 3-4 აპრილს ეგვიპტის ქ. კაიროში. სამიტის მიზანი იყო ჩამოყალიბებული იყო კონსტრუქციული თანამშრომლობა ორივე გაერთიანების ინსტიტუტებს შორის. სამიტზე შემუშავებული ერთობლივი მოქმედების 5 გეგმა, ეხება კონფლიქტების გადანყვეტას, რეგულირებას, აღკვეთას და მშვიდობის ხელშეწყობას. 2003 წელს გაიზარდა ორივე გაერთიანების წარმომადგენლების შეხვედრები. მაგ., 2003 წელს გაიმართა შეხვედრა მშვიდობისა და უსაფრთხოების საკითხებში აფრიკის კავშირის კომისარს საიდ ჯინიტონს და ევროკავშირის უმაღლეს წარმომადგენელს საგარეო და უსაფრთხოების საკითხებში ჰავიერ სოლანას შო-

---

¹³⁹ European Union - Africa Meeting Final Communiqué, 1 April 2004, ასევე http://ru.wikipedia.org/wiki/აფრიკის_კავშირი

რის. ევროკავშირ-აფრიკის კავშირს შორის შეხვედრა მინისტრების დონეზე გაგრძელდა 2003 წლის 10 ნოემბერს იტალიის ქ. რომში.

ევროკავშირი აღიარებს, რომ „აფრიკის კონტინენტზე კონფლიქტების გადაწყვეტის, რეგულირების და აღმოფხვრის უფლება აქვთ აფრიკელებს“. უფრო მეტიც ევროკავშირი თვლის, რომ აფრიკის კავშირი და აფრიკის რეგიონალური ორგანიზაციები წარმოადგენენ კონფლიქტების აღმოფხვრის, რეგულირების და გადაწყვეტის მთავარ აქტორებს რეგიონში. ევროკავშირი მიესალმება იმ პროგრესს, რომელიც განიცადა აფრიკის კავშირმა და განსაკუთრებით მისმა მშვიდობისა და უსაფრთხოების საბჭომ აღნიშნულ სფეროში. 2004 წელს ადიდს-აბების სამიტზე ევროკავშირმა მიულოცა აფრიკის კავშირს „მნიშვნელოვანი პროგრესი, რომელიც გაკეთდა ორგანიზაციის მიზნების მიღწევაში“.

ყველაფერ ამასთან ერთად ევროკავშირმა აფრიკის კავშირი ჩართო აფრიკულ პოლიტიკაში. 2004 წლის 26 იანვარს აფრიკაში კონფლიქტების მონესრიგების, აღმოფხვრის და გადაჭრის საკუთარ საერთო პოზიციაში, ევროკავშირის ნევრ-სახელმწიფოებმა დაადასტურეს მხარდაჭერა აფრიკის კავშირის მოქმედებებისადმი აღნიშნულ სფეროში. ამის დასტურია დარფინური, სადაც 2004 წელს ევროპელი ექსპერტები შეუერთდნენ რეგიონში მყოფ აფრიკის კავშირის სადამკვირვებლო მისიას.

აფრიკის კავშირის ხედვით კონტინენტზე კონფლიქტების მონესრიგების მექანიზმების შექმნა უნდა დაეფუძნოს იმ რეგიონალური ორგანიზაციების შესაძლებლობებს და მოქმედებებს, რომლებიც კონტინენტზე არსებობენ. ევროკავშირმაც უნდა მიაქციოს ყურადღება ამ ორგანიზაციებს და მათ შესაძლებლობებს და უზრუნველყოს ისინი შესაბამისი დახმარებით. აღნიშნულ ორგანიზაციებს შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია დასავლეთ აფრიკის ქვეყნების ეკონომიკური გაერთიანება (დაქეგ/ECOWAS), რომელმაც ჯერ კიდევ 1970-იანი წლებიდან გაიხადა მიზნად რეგიონში მშვიდობისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფა.

დასავლეთ აფრიკის ქვეყნების ეკონომიკური გაერთიანების მონიტორინგის ჯგუფის (დაქეგმჯ/**ECOMOG**) შექმნისთანავე 1990 წელს დაქეგ-ი გარდაიქმნა მთავარ მოთამაშედ აფრიკის კონტინენტზე მშვიდობისმყოფელობის სფეროში. მე-20 ს. 90-იან წლებში დაქეგ-იმ დაქეგმჯ-ის ძალები განალაგა ძალადობის შეწყვეტის შესახებ მიღწეული შეთანხმების აღსრულების უზრუნველყოფისათვის ლიბერიაში, სიერა ლიონში, გვინეა ბისაში, კოტ დივარში და ა.შ. ასევე აღსანიშნავია სხვა აფრიკული რეგიონალური ორგანიზაციებიც, რომლებიც ფლობენ გარკვეულ მექანიზმებს კონფლიქტების პრევენციის და მშვიდობისმყოფელობისთვის. მათ შორისაა ცენტრალური აფრიკის სახელმწიფოების ეკონომიკური გაერთიანება.

მიუხედავად ზემოთქმულისა, ყველა აფრიკული რეგიონალური ორგანიზაციის შესაძლებლობა მშვიდობისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფის, ასევე კონფლიქტების პრევენციის საქმეში ძალზედ შეზღუდულია. ევროკავშირი მიიჩნევს რომ აუცილებელია ევროპული და აფრიკული ძალების გაერთიანება მოცემულ სფეროში.

აფრიკის ქვეყნებს, პირველ რიგში, უნდა ჰქონდეთ უფლებამოსილება კონფლიქტების პრევენციის და მშვიდობის მხარდაჭერის საქმეში ევროკავშირსა და აფრიკას შორის სტრატეგიული პარტნიორობის კონტექსტში. ევროკავშირმა და ევროკომისიამ უნდა გაუწიოს მნიშვნელოვანი მხარდაჭერა, განსაკუთრებით კი ფინანსებით, კრიზისების გადაჭრის აფრიკის პოლიტიკურ და სამხედრო მექანიზმებს.

თავი V

რეგიონალური კონფლიქტები და კრიზისული სიტუაციების მენეჯმენტი

1. ევროკავშირის მიერ კრიზისული სიტუაციების მართვა

ევროპული ინტეგრაციის ისტორია ეს არის კრიზისების ფონზე განვითარებული ისტორია. ცნობილი ამერიკელი ავტორი ვ. დიურანტი წერდა „დიდი ცივილიზაცია შეუძლებელია განადგურდეს გარედან, თუკი მან შიგნიდან არ გაანადგურა საკუთარი თავი“¹⁴⁰. ევროკავშირის შიგნით ისეთი კონფლიქტები როგორცაა ჩრდილოეთ აფრიკიდან დევნილები, ძირძველ ევროპელებს და მოსულ მუსლიმ მიგრანტებს შორის მზარდი დაპირისპირება, მემარჯვენე რადიკალური პარტიების პოპულარულობის ზრდა და ა.შ. თავისი არსით დაკავშირებულია ნაციონალიზმის, პოპულიზმის და ქსენოფობიის გამოვლინებასთან. სწორედ ეს მოვლენებია, რომლებიც ერთ-ერთ ყველაზე დიდ საფრთხეს წარმოადგენენ ევროპული ინტეგრაციის და ევროკავშირის, როგორც საერთაშორისო ურთიერთობებში ახალი „მსუბუქი ძალის“ ცენტრის განვითარებისათვის, მით უფრო ევროკავშირს უსაფრთხოების და სატბილურობის უზრუნველყოფის კუთხით საგარეო გამოწვევებზეც სჭირდება სწრაფი რეაგირების უნარი.

---

¹⁴⁰W. Durant, The Story of Civilization, Vol 3 Caesar And Christ, Epilogue - Why Rome fell, N.Y., 1944, p.667-668.

მსოფლიოში კრიზისული რეგიონების და არსებული კონფლიქტების ესკალაციის მატების კვალობაზე დღითი დღე იზრდება ევროკავშირის დაინტერესება, რომ პრევენციული ღონისძიებებით თუ კრიზისული სიტუაციების სწორი მართვით ითამაშოს მნიშვნელოვანი როლი რეგიონალური და საერთაშორისო სტაბილურობის განმტკიცების საქმეში. ეჭვი არა არის, რომ ევროკავშირს სამშვიდობო მოღვაწეობით მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ამ საქმეში. რა თქმა უნდა, ეს წვლილი დამოკიდებულია საკუთრივ სიტუაციის სიმწვავის ხარისხზე. ამ კუთხით ევროკავშირმა უკვე გასწია მნიშვნელოვანი სამუშაოები და შექმნა კრიზისულ სიტუაციებზე რეაგირების გარკვეული მექანიზმები. ასევე ჩამოყალიბდა უსაფრთხოების სფეროში ევროკავშირის წინაშე მდგომი პრობლემების კონცეპტუალური გაგება. განისაზღვრა კონფლიქტების მონესრიგებაში ევროკავშირის მონაწილეობის გეოგრაფიული პრიორიტეტები და შეიქმნა ის სტრუქტურები, რომლებიც აუცილებელია ევროკავშირის ძალების უშუალო მონაწილეობისათვის კონფლიქტურ რეგიონებში. აქედან გაგომოდინარე, ევროკავშირი მნიშვნელოვანი მოთამაშეა მსოფლიო არენაზე, რომელსაც რეგიონალური და გლობალური უსაფრთხოების ინტერესები და ვალდებულებები გააჩნია.

ევროპაში, ცივი ომის პერიოდში თავდაცვა ხდებოდა საკუთრივ რეგიონში არსებული საფრთხეებისგან, ხოლო თანამედროვე საფრთხეები კი არის საზღვრებს გარეთ, რომლებიც გამოირჩევიან დინამიური. მათი გადაწყვეტა საჭიროებს არამარტო სამხედრო, არამედ ისეთი შერეული ინსტრუმენტების გამოყენებასაც, როგორცაა ექსპორტის კონტროლი, პოლიტიკური, ეკონომიკური პასუხისმგებლობა.

ევროკავშირში მიაჩნიათ, რომ რეგიონული კონფლიქტები საჭიროებენ მშვიდობიან გადაწყვეტას, თუმცა კონფლიქტის შემდგომ პერიოდში მშვიდობის აღსადგენად შესაძლებლად

არის მიჩნეული სამხედრო ძალების და ჰუმანიტარული დახმარების განწვევა კრიზისის დასაძლევად.

ევროკავშირს უკვე გააჩნია მნიშვნელოვანი გამოცდილება დამოუკიდებლად მოამზადოს და განახორციელოს ოპერაციები, რომლებიც უზრუნველყოფს კონფლიქტების მონესრიგებას. მართალია, ასეთი ოპერაციების მასშტაბები ხშირად დიდი არ არის, და ბევრ შემთხვევაში ისინი არ არის გადამწყვეტი ფაქტორი წარმატებული კრიზისული მონესრიგებისა, თუმცა ისინი მნიშვნელოვანია ევროკავშირისთვის, როგორც ორგანიზაციისათვის, როემლსაც შეუძლია ოპერატიულად და ეფექტურად მართოს სამშვიდობო კონტიგენტები.

ევროკავშირში მიღებული მოდელი „ყოვლისმომცველი უსაფრთხოება“ განპირობებულია არა მარტო კონფლიქტების მონესრიგებით, არამედ მისი აღმოფხვრითაც. ის მოიცავს სამშვიდობო მოქმედების ფართო სპექტრს - კლასიკური სამშვიდობო ოპერაციები, საპოლიციო ოპერაციები, კანონიერების განტკიცება, რეფორმები უსაფრთხოების და პოსტკონფლიქტური მეურნეობის აღდგენის სფეროებში, დემოკრატიული ინსტიტუტების მშენებლობას და ა.შ.¹⁴¹.

როგორც ზემოთ ავლნიშნეთ, ევროკავშირის უკვე გააჩნია შესაბამისი გამოცდილება მიიღოს მონაწილეობა კონფლიქტების დარეგულირებაში როგორც დიპლომატიური მოლაპარაკებებში მონაწილეობის სახით (იუგოსლავიის საკითხებში საკონტაქტო ჯგუფი, ახლო აღმოსავლეთის მონესრიგებაში საერთაშორისო ოთხეული, 5+2 ფორმატი დნესტრისპირეთის საკითხებში და ა.შ.), ასევე კონფლიქტის ზონაში უშუალო სამშვიდობო ძალების ორგანიზებაში. 2003 წლიდან დღემდე ევროკავ-

---

¹⁴¹ EU Crisis Management: Institutions and Capabilities in the Making, Ed. by E. Greco, N.Pirozzi, S.Silvestri, Quaderni IAI, 2010, 19. იხ. ბმულზე - http://www.iai.it/pdf/Quaderni/Quaderni_E_19.pdf

შირმა განახორციელა და ახორციელებს 27 ოპერაციას/მისიას, მათ შორის სამოქალაქო - 8, სამოქალაქო-სამხედრო - 1, სამხედრო - 19. რომელთაგან 12 დასრულდა, ხოლო 15 დღემდე მიმდინარეობს¹⁴².

ევროკავშირის მიერ მისიების და ოპერაციების განხორციელების საერთო პრინციპები, ასევე მონაწილე ქვეყნების ძალების და საშუალებების მოქმედების წესს რეგლამენტირებას უკეთებს 2003 წელს მიღებული ევროკავშირის უსაფრთხოების სტრატეგია, 1997 წელს ხელმოწერილი ამსტერდამის ხელშეკრულება, 1994 წელს მიღებული პეტერსბერგის და 1999 წელის მიღებული ჰელსინკის დეკლარაციები. გარდა ამისა, სამშვიდობო და ჰუმანიტარულ ოპერაციებში ევროკავშირის მოქმედებას სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან არეგულირებს 1996 წელს ნატოსთან მიღწეული შეთანხმებით „ბერლინი პლიუსი“, სახელწოდებით და 2003 წელს გაეროსთან ერთად მიღებული დეკლარაციით კრიზისების დარეგულირების და აღმოფხვრის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ.¹⁴³

უსაფრთხოების ევროპულ სტრატეგიაში განსაზღვრულია ძირითადი საფრთხეები, ასევე დადგენილია სტარტეგიული მიზანი, დაზუსტებული და გაფართოებული „პეტერსბერგის მისია“. რეგიონალური კონფლიქტები გამოყოფილია როგორც ევროპული უსაფრთხოების ერთ-ერთ საფრთხე: „პრობლემები, რომლებიც ანალოგიურია ქაშმირის, დიდი ტბების რაიონის და კორეის ნახევრაკუნძულის კონფლიქტების, პირდაპირი და ირიბად ეხება ევროპის ინტერესებს, ისე როგორც მასთან ტერიტორიულად ახლოს მყოფი კონფლიქტები, უპირვე-

---

¹⁴² იქვე; ასევე იხ. EU operations, იხ. ბმულზე - <http://www.consilium.europa.eu/eas/security-defence/eu-operations?lang=en>

¹⁴³

ლესად ახლოაღმოსავლეთის რეგიონის, რომლებსაც თან ახლავს ძალადობა და ჩიხში შესვლა. ეს კონფლიქტები მუდმივად არის შენარჩუნებული ევროკავშირის საზღვრებთან და წარმოადგენს რეგიონალური სტაბილურობის საფრთხეს¹⁴⁴.

ამსტერდამის ხელშეკრულების საფუძველზე დამკვიდრდა პოლიტიკის უფრო მიზანმიმართული ფორმულირება და მინისტრთა საბჭოსთან არსებული პოლიტიკური ჯგუფის დაარსებით შემოღებული იქნა ადრეულ ეტაპზე გაფრთხილების მექანიზმი. ამას დაემატა დროებითი პოლიტიკური და უსაფრთხოების კომიტეტისა და პარალელურად, სამხედრო კომიტეტის დაარსება, რაც მიზნად ისახავდა მთავრობებისთვის კონსულტაციის განწევას კრიზისული სიტუაციების მართვის საკითხებში.

აშკარაა, რომ ამსტერდამის ხელშეკრულებაში ხელახლა იქნა ფორმულირებული ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის მიზნები - დაისახა მძიმე მდგომარეობებში როგორც სამხედრო, ისე არასამხედრო შესაძლებლობათა გამოყენების პერსპექტივა. სახელდობრ, ეს არის ეგრეთ წოდებული პეტერსბერგის ამოცანები, რომლებიც მოიცავს საშუალებათა ფართო სპექტრს, დაწყებული კვლევითა და მაშველთა სამსახურებით, დამთავრებული სამშვიდობო ოპერაციებით.

1999 წლის დეკემბერში, ჰელსინკის სამიტზე ევროკავშირის სახელმწიფოთა მეთაურები შეთანხმდნენ დაეარსებინათ სწრაფი რეაგირების შენაერთი და შეემუშავებინათ გამჭვირვალე პროცედურები ნატო-სთან და არაევროპულ ქვეყნებთან კონსულტაციისა და თანამშრომლობისთვის. ხაზგასმით აღინიშნა, რომ ნატო კვლავაც წარმოადგენს მისი წევრების კოლექტიური თავდაცვის საყრდენს და რომ ევროკავშირს მოქმედება

144

, იხ. ბმულზე - www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIRU.pdf

შეუძლია მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როცა ნატო არ ღებულობს პროცესში მონაწილეობას.

გარდა ამისა, ევროკომისია და ევროკავშირი ცდილობენ თავისი როლი დამოუკიდებლადაც ითამაშონ კონფლიქტების თავიდან აცილებასა და კრიზისული სიტუაციების მართვაში. ეს გულისხმობს ისეთ სფეროებს, როგორც არის ჰუმანიტარული დახმარება, რეაბილიტაცია და რეკონსტრუქცია, აგრეთვე, უფრო არაპირდაპირ საშუალებებს, მაგალითად, მართლწესრიგის დამყარებაში დახმარებას, ინსტიტუციურ შესაძლებლობათა განვითარებას და სავაჭრო პოლიტიკას. ბოლო დროს წამოწყებული იქნა რამდენიმე ინიციატივა, რომლებიც მიმართული იყო ბოსნიაში ნალმების უვნებელყოფისკენ, ალბანეთში სათანადო პოლიციის დაარსებისკენ და კოსოვოში რეკონსტრუქციისა და შერიგების ხელშეწყობისკენ.

ჩრდილოატლანტიკური ალიანსისგან განსხვავებით ევროკავშირი თითქმის არასდროს იყენებს ხისტ ძალას კონფლიქტური სიტუაციების დასარეგულირებლად და მისი მისიები საპოლიციო, სადამკვირვებლო, სამშვიდობო, სარეაბილიტაციო ხასიათით შემოიფარგლება. რეალურად ევროკავშირის სწრაფი რეაგირების ძალების ფუნქციებში სწორედ პეტერსბერგის ამოცანების შესრულება შედის.

ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის არეალი მკაფიოდ შემოსაზღვრული არ არის და იგი მხოლოდ სამეზობლოს არ მოიცავს. იგი ვრცელდება ფართო ტერიტორიაზე, მრავალმხრივი პროფილით. “ქაბულიდან-პრიშტინამდე და რამალადან-კინშასამდე ევროკავშირის წარმომადგენლები იცავენ საზღვრებს, თვალყურს ადევნებენ სამშვიდობო შეთანხმებების შესრულებას, წვრთნიან სამართალდამცველებს, ქმნიან სისხლის სამართლის სამართალწარმოების სისტემებს, იცავენ გემებს მეკობრეებისგან.“ არსებობს გარკვეუ-

ლი განსხვავებული მიდგომები ევროკავშირის წევრ-ქვეყნებს შორის რეგიონალური კონფლიქტების მოწესრიგებისადმი. აქ, ისევე როგორ სხვა საგარეო პოლიტიკური გადაწყვეტილების მიღების პროცესში სახელმწიფოების ინტერესები დაფუძნებულია გეოგრაფიული მდებარეობის, საკუთრი ისტორიული განვითარების და სხვა ფაქტორებზე. თუმცა ისიც გასათვალისწინებელია, რომ გლობალიზაციის პირობებში გეოგრაფიული მდებარეობის მნიშვნელობა რამდენადმე კნინდება, ვინაიდან ტერიტორიულად შორს არსებული კონფლიქტური რეგიონიცი კი აშფოთებს ევროკავშირს, რადგან მისი ერთ ერთი წევრისადმი საფრთხის შემთხვევაშიც კი შეშფოთება მთელს ევროკავშირზე ვრცელდება. ამიტომაც უკანასკნელ ხანს საკმაოდ ბევრს საუბრობენ კონფლიქტურ რეგიონებში ევროკავშირის საერთო სტრატეგიული ინტერესების შესახებ.

1993 წლიდან ევროკავშირის მინისტრთა საბჭომ 70 საერთო პრინციპი მიიღო საგარეო პოლიტიკის საკითხებთან (დანყებული ბალკანეთისა და აღმოსავლეთ ტიმორის მოვლენებით და დამთავრებული ატომური იარაღის გავრცელების აღკვეთითა და ტერორიზმთან ბრძოლით) დაკავშირებით. წევრ სახელმწიფოებს მოეთხოვებათ მიღებული საერთო პრინციპების შესრულება, რასაც პრეზიდენტი ქვეყანა უზრუნველყოფს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციისა და სხვა საერთაშორისო ფორუმების მეშვეობით. იმავე პერიოდის განმავლობაში მინისტრთა საბჭომ შეიმუშავა და შეათანხმა 50 საერთო ღონისძიება, მათ შორის აფრიკაში და სხვა ტერიტორიებზე ნაღმების უვნებელყოფა და კრიზისულ ადგილებში, მაგალითად ბალკანეთსა და ახლო აღმოსავლეთში ევროკავშირის საგანგებო წარმომადგენლების გაგზავნის შესახებ.

ამსტერდამის ხელშეკრულებით ევროპული საბჭო (სახელმწიფოს და მთავრობის მეთაურები) უფლებამოსილია მიი-

ლონ უფრო ხანგრძლივ პერსპექტივაზე გამიზნული საერთო სტრატეგია გარკვეული ქვეყნების თუ რეგიონებითვის

საერთოდ ევროკავშირის ძირითად მიდგომებს კონფლიქტების გადანყვეტის სფეროში წარმოადგენს გაფართოება და სამეზობლო პოლიტიკა. კოსოვოსა და კვიპროსის შემთხვევაში ევროკავშირის კონფლიქტის გადანყვეტაში ჩარევა განპირობებულია ერთ შემთხვევაში კავშირის წევრობით და მეორე შემთხვევაში კავშირის წევრობის პერსპექტივით. ზემოაღნიშნული მიდგომები ემყარება ევროკავშირის შესაძლო წევრობის, მასთან პარტნიორობის გავლენას კონფლიქტზე. გაფართოების შემთხვევაში ევროკავშირმა უნდა გადანყვეტოს კონფლიქტი, ვინაიდან თვითონ არ გახდეს კონფლიქტის მონაწილე. ასევე, ვინაიდან გაფართოების შედეგად ევროკავშირი უახლოვდება ისეთ ქვეყნებს, სადაც არსებობს რეგიონული კონფლიქტები უნდა მოახდინოს მეზობელ ქვეყნებში კონფლიქტების გადანყვეტა საზღვრებთან უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში.

გაფართოება ევროკავშირის “რბილი ძალის” მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია, რომელიც გულისხმობს უახლოესი მეზობელი ქვეყნების ტრანსფორმაციას დემოკრატიულ, საბაზრო ეკონომიკის მქონე პარტნიორობად. გაფართოება ევროპის უშიშროებისა და თავდაცვის პოლიტიკის მთავარი ინსტრუმენტია, რომელიც გულისხმობს მშვიდობისა და კეთილდღეობის, თავისუფლებისა და დემოკრატიის გავრცელებას.

აღსანიშნავია, რომ ევროპის უშიშროებისა და თავდაცვის პოლიტიკა შეიძლება ასევე გულისხმობდეს ინტერგრაციას, რაც თავისთავად გულისხმობს მეზობელი ქვეყნების და რეგიონების სტაბილიზაციას. ევროკავშირს მეზობელ ქვეყნებთან ურთიერთობაში უკავია იერარქიულად ცენტრალური ადგილი, რაც მიმართულია სტაბილიზაციისაკენ, არის უფრო მეტად ეკონომიკური ხასიათის და ნაკლებად პოლიტიკური, არ

გულისხმობს ინტეგრაციას. ამასთანავე, ევროკავშირისათვის მნიშვნელოვანია მეზობელი ქვეყნების სტაბილურობა, ვინაიდან არასტაბილური გარემო თვითონ ევროკავშირს უქმნის საფრთხეს და ენერგეტიკულად არის დამოკიდებული საფრთხეების შემცველ რეგიონზე.

თანამედროვე ეტაპზე, საერთაშორისო ურთიერთობებში კონფლიქტების გადანყვეტაში ძალადობა შეცვალა მოლაპარაკებებმა, ვინაიდან ჩამოყალიბდა ყველასათვის მისაღები ღირებულებები, ცხოვრების სტანდარტები, ბიზნესის წესები და პოლიტიკური კულტურა, რომელიც სამხედრო ძალის გარდა ითვალისწინებს სხვა ინსტიტუტებს და ეკონომიკურ ძალაუფლებას. სწორედ ამ მიართებით ევროკავშირი მაგალითის მიმცემია საერთაშორისო საზოგადოებისათვის. თუმცა, ლოკალური და რეგიონული კონფლიქტების არსებობამ წარმოქმნა სამხედრო ძალის გამოყენების ახალი ფორმები. მათ რიცხვში შედის სამშვიდობო ოპერაციები. სამხედრო ძალები გამოიყენება მშვიდობის შენარჩუნებისა და ხელშეწყობისათვის, როგორც სახელმწიფოთა შიგნით, ისე სახელმწიფოთა შორის. ამგვარი ოპერაციების სპეციფიკას წარმოადგენს ის, რომ ისინი ხორციელდება საერთაშორისო ორგანიზაციების, პირველ რიგში გაერო-ს მანდატით. ამგვარ ოპერაციებს განეკუთვნება „მშვიდობის იძულება“, როდესაც სამშვიდობო ძალები ატარებენ სამხედრო ოპერაციებს, აგრესიის წინააღმდეგ და სტატუს ქვოს აღსადგენად.

იმისათვის, რომ ევროკავშირმა უკეთ მოახერხოს კრიზისული სიტუაციების მოგვარება მეზობელ თუ უფრო მოშორებულ რეგიონებში, ნატოსთან მჭიდრო თანამშრომლობით შეიმუშავა გეგმები სწრაფი რეაგირების სამხედრო შენაერთის შესაქმნელად სამშვიდობო და არასაბრძოლო მიზნების შესასრულებლად. მსგავსი შენაერთის არსებობა გააფართოებს და გა-

ნამტკიცებს ევროკავშირის დღევანდელ შესაძლებლობებს (პოლიციურ ღონისძიებებს, საზღვრების გაკონტროლებას და მოქალაქეთა ჰუმანიტარულ დახმარებას).

კრიზისული სიტუაციების მენეჯმენტისთვის ევროკავშირისათვის მნიშვნელოვანია მოახდინოს მოქმედებების კოორდინირება სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. პირველ რიგში კი გაეროსა და ნატოსთან. აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირის კრიზისული სიტუაციების მენეჯმენტს ლეგიტიმურობას აძლევს გაეროს უშიშროების საბჭოს გადაწყვეტილება. როგორც პრაქტიკა აჩვენებს, სწორეთ მსგავს ოპერაციებს აქვთ წარმატების მეტი შანსი. რაც შეეხება ამ კუთხით ნატოს და ევროკავშირის თანამშრომლობას, რაც რიგ შემთხვევაში არის ერთადერთი მოთხოვნილი ინსტრუმენტარიის წყარო, მთავარი პირობა მათი ურთიერთობებისათვის უპირველესად რჩება მსგავსი ძალისხმევის დუბლირების თავიდან აცილება, ტრანსპარენტულობის უზრუნველყოფა და ორთავე ორგანიზაციის დამოუკიდებლობის პრინციპების დაცვა.

ევროსაბჭომ აუცილებლად მიიჩნია ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ჩართვა ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში. ესპანეთში ევროსაბჭოს წევრები შეთანხმდნენ გაეტარებინათ შემდეგი ნესები: ნესების გამკაცრება საერთო უსაფრთხოებისათვის, იმ სამხედრო საშუალებების განსაზღვრა, რომლებიც საჭირო იყო ევროკავშირის წინამძღოლობით კრიზისის გადაჭრულ ოპერაციებში ჩართული საჯარისო შენაერთების დასაცავად. ასევე მომზადდა მთელი რიგი მექანიზმებისა სამოქალაქო მოსახლეობის დასაცავად. ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიაში აღნიშნულია რომ რეგიონალური კონფლიქტები ხშირად შეიძლება გახდეს „ექსტრემიზმის, ტერორიზმის განვითარების ხელშემწყობი და ასევე მივიდეს სახელმწიფოებრიობის რღვევამდე; ისინი ქმნიან პირობებს ორგანიზებული დანაშაულის ფორმირებისათვის და ხელი შეუწ-

ყოს მასობრივი განადგურების იარაღის ფლობისადმი მოთხოვნილების ზრდას¹⁴⁵“.

ტიერორისა და ექსტრემიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა არ არის მხოლოდ სამხედრო მოქმედებებისა და სამართლის საკითხი. კულტურა, იდეები, არასამხედრო პოლიტიკა ასევე მნიშვნელოვანია. მულტილატერალური თანამშრომლობის წარმატება ზრდის ევროპის “რბილ ძალას”.

“რბილი ძალის” გამოყენებამ განაპირობა ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების კომუნიზმისაგან გათავისუფლების შემდეგ მათი დემოკრატიებად ჩამოყალიბება, მაგრამ მათი ევროკავშირში განწევრიანება არ მომხდარა 90-იან წლებში.

ამრიგად, ევროკავშირის ჩარევა რეგიონალური კონფლიქტების გადანყვეტაში გულისხმობს სწორი მართვის ჩამოყალიბებას, დემოკრატიის აღდგენას, ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლას, ასევე გლობალურ კომუნიკაციას, რომელიც ამცირებს კონფლიქტებს.

როგორც აღვნიშნეთ, ევროკავშირი აქტიურად ცდილობს ამა თუ იმ რეგიონში არსებული კონფლიქტების გადაჭრას, რისთვისაც ის ძირითადად იყენებს ე.წ. „რბილი ძალის“ პოლიტიკას. ევროკავშირისთვის მნიშვნელოვანია კონფლიქტების მშვიდობიანად მოგვარება. ვინაიდან მიიჩნევენ, რომ ეკონომიკურად განვითარებული და დემოკრატიაზე ორიენტირებული სახელმწიფოების ფორმირება განაპირობებს დაპირისპირებული სახელმწიფოების, ხალხების პოლიტიკურ და კულტურულ დაახლოებას, რაც ამ სახელმწიფოთა ერთმანეთთან ურთიერთობებში სამხედრო ძალის გამოყენების შესაძლებლობას ამცირებს არამარტო საერთო დემოკრატიული ნორმების არსებობი-

---

145

, იხ. ბმულზე - www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIRU.pdf, p. 5.

სა და წინააღმდეგობათა გადაწყვეტის საერთო პრინციპების გამო, არამედ ასევე სულ უფრო ღრმა ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულების გამო.

ევროკავშირი არის ახალი მოთამაშე კონფლიქტების გადაწყვეტის პროცესში. ჰუმანიტარული დახმარებებით, ადგილზე სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების ხელშეწყობით ევროკავშირმა გააფართოვა გავლენის სფეროები მთელ მსოფლიოში. ევროკავშირი იგებს ცენტრალურ პოზიციებს კონფლიქტების გადაწყვეტის სფეროში. ევროკავშირი მოქმედებს კონფლიქტის შედეგების ასაცილებლად და არ ხდება კონფლიქტის მონაწილე.

რბილი ძალის უფრო სტრატეგიულად გამოყენება უზრუნველყოფს ევროკავშირის პრიორიტეტების უკეთესად გატარებას. ევროკავშირის, როგორც უსაფრთხოების უზრუნველყოფის როლი გულისხმობს კონფლიქტის გადაწყვეტისადმი ცენტრალიზებულ მიდგომას, დახმარებას პერიფერიებისათვის, პირდაპირი სამხედრო შესაძლებლობების გამოყენებას უშიშროებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ფარგლებში.

ლოკალური და რეგიონული კონფლიქტების არსებობამ წარმოქმნა სამხედრო ძალის გამოყენების ახალი ფორმები. მათ რიცხვში შედის სამშვიდობო ოპერაციები. სამხედრო ძალები გამოიყენება მშვიდობის შენარჩუნებისა და ხელშეწყობისათვის სახელმწიფოთა შორის. ამგვარი ოპერაციების სპეციფიკას წარმოადგენს ის, რომ ისინი ხორციელდება საერთაშორისო ორგანიზაციების, პირველ რიგში გაერო-ს მანდატით.

ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგიაში, განსაკუთრებული აქცენტი დათმობილი აქვს კონფლიქტების გადაჭრის პოლიტიკურ ღონისძიებებს. აღნიშნულია, რომ „ბევრად უფრო პრაქტიკულ მიდგომა არის ყურადღების მიპყრობა რეგიონა-

ლური კონფლიქტების გაჩაღების ფესვებისადმი¹⁴⁶“. აღიარებულია როგორც სამხედრო ღონისძიებების მოთხოვნილება, ასევე პოლიციის ეფექტური მუშაობაც. ეკონომიკური ინსტრუმენტები ემსახურება მეურნეობის აღდგენას, ხოლო სამოქალაქო დახმარება კრიზისის გადაჭრაში ემსახურება სამოქალაქო მმართველობის აღდგენას.

ევროკავშირის განსხვავებული დამოკიდებულება გააჩნია კრიზისების მართვის ისეთ მექანიზმზე, როგორციაა ჰუმანიტარული ჩარევა. ცნობილია, რომ რეგიონალური კონფლიქტების მოგვარებაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ჰუმანიტარული ჩარევა, ვინაიდან ადამიანების სიცოცხლის საფრთხე მოთხოვს დაუყოვნებლივ მოქმედებას, რომელსაც ექნება მკაფიო მიზანი შეაჩეროს შეიარაღებული დაპირისპირება. ჩარევა ხორციელდება მაშინ, როცა ნათელია მსოფლიოს ქვეყნების უმარველესობის დაინტერესება საერთაშორისო გარემოს სატბილურობაში, როგორც საკუთარი განვითარების პირობა. ჰუმანიტარული ინტერვენცია არის კრიზისული რეგულირების შედარებით ახალი მარავლმხრივი ფორმა, რომელიც გულისხმობს ეთიკურ, საერთაშორისო-სამართლებრივ და სამხედრო ასპექტებს.

მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირის ნევრი-ქვეყნები, პირველ რიგში ორიენტირებულნი არიან კონფლიქტების გადაწყვეტაზე, მზადყოფნას გამოხატავენ საერთაშორისო დავეების და კონფლიქტების მხოლოდ მშვიდობიან მოგვარებაზე, რომელიც ზღუდავს ძალის გამოყენებას საერთაშორისო ურთიერთობებში და ეყრდნობა მრავალმხრივი დიპლომატიის და საერთაშორისო სამართლის გამოყენებას, ვინაიდან ჰუმანიტარული ჩარევის ცნების და პარამეტრების მკაფოდ არსებული გან-

146

, იხ. ბმულზე - www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIRU.pdf, p. 5.

მარტების არარსებობის პირობებში იქმნება გარკვეული რისკი იმისა, რომ სახელმწიფოების მხრიდან ამგავრი სამხედრო ჩარევა გამოყენებულ იქნეს სრულიად სხვა ინტერესებისთვის.

ჩარევა საკუთრივ ვერ უზრუნველყოფს დაპირისპირების გადაჭრას. კონფლიქტური მხარეების დაახლოება კონფლიქტის მწვავე ფაზის დასრულების შემდეგ მომავლის საქმეა. სწორედ ამ საკითხზე, რომელსაც დარეგულირების საკამოდ დიდი დრო მიაქვს, ვლინდება ყველაზე მეტი პოლიტიკური აზრთა სხვაობა არა მარტო კონფლიქტურ ძალებს, არამედ შუამავლებს შორისაც კი. ეს კი კონფლიქტს ე.წ. „გაყინულ“ მდგომარეობაში აქცევს. ევროკავშირი რეგულარულად აწყდება მსგავს მოვლენებს ბალკანეთში, პოსტსაბჭოთა სივრცეში და ახლო აღმოსავლეთში. გაყინული კონფლიქტების გაღვივების წინასწარმეტყველება ზუსტად ჭირს. მათი მოწესრიგების მათელი პერსპექტივის არარსებობის გამო ისინი შეიძლება ყოველ წუთს გახდნენ უშუალო საფრთხის შემცველნი ევროკავშირის უსაფრთხოებისათვის. ამგვარი საფრთხე შეიძლება მოისპოს თუკი სამშვიდობო ოპერაციებში მონაწილე საერთაშორისო შუამავლები შეთანხმებით იმოქმედებენ.

კონფლიქტურ რეგიონებში მოქმედების სტრატეგიის საერთო გაგება აუცილებელია, თუმცა ის არ არის საკამარისი პირობა ევროკავშირის პოლიტიკის ეფექტურობისთვის. ობიექტური რეალობაა ისიც, რომ ევროკავშირის ყველა წევრი ქვეყანა როდის ახდენს რეგულარულად აუცილებელი პერსონალის, ტრანსპორტის, ტექნიკის გამოყოფას იმისათვის, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს პოლიტიკურ დონეზე მიღებული გადაწყვეტილებების რეალიზაცია. ევროკავშირში გამოიყოფა ბევრად უფრო დიდი და ეკონომიკურად განვითარებული ლიდერი ქვეყნების ჯგუფი, რომლებიც მზად არიან აიღონ საკუთარ თავზე ინიციატივა ამ მიმართულებით. თუკი ეს ქვეყნები პრაქტიკაში

დარწმუნდებიან, რომ ევროკავშირის სხვა წევრები არ არიან მზად მხარდაჭერისათვის, ხოლო ევროკავშირის ორგანოები უშედეგოდ მუშაობენ კრიზისის დროს, ევროკავშირის მონაწილეობა კონფლიქტების მონესრიგებაში უფრო მეტად გვაგონებს დიდი სახელმწიფოების დორებითი კოალიციის მოქმედებას, რაც არ განაპირობებს მის წარმატებას. ამიტომაც ძალიან მნიშვნელოვანია იმ პოტენციალის გაძლიერება, რომელიც ყალიბდება უსაფრთხოების და თავდაცვის საერთო პოლიტიკის ფარგლებში, და რომელიც გარკვეული კუთხით მოახდენს არასაკმარისი რესურსების კომპენსირებას, რომელიც თავის მხრივ საჭიროა სამშვიდობო ოპერაციებში და ამ უკანასკნელში ევროკავშირის წევრი-ქვეყნების მეტი ჩართვის საშუალება იქნება.

მიმდინარე სამხედრო და სამშვიდობო ოპერაციები აჩვენებს, რომ ევროკავსირს სურს შეასრულოს გლობალური აქტორის როლი კრიზისული სიტუაციების სტაბილიზაციის კუთხით. ევროკავშირი ჩართულია უსაფრთხოების ოპერაციებში მთელი მსოფლიოს მასშტაბით ევროკომისიის ბიუროს თუ ევროკომისიის ჰუმანიტარული ოფისის მეშვეობით და ყავს თავისი წარმომადგენლები ყველგან. ევროკავშირის საბჭოს გენერალურ სამდივნოს ყავს 6 სპეციალური წარმომადგენელი. ხოლო ევროკომისიას მსოფლიოს მასშტაბით ჰყავს 130 წარმომადგენლობა. ევროკავშირის ეგიდით მიმდინარეობს რიგი პროგრამებისა, რომლებიც ითვალისწინებს განვითარებისა და მშვიდობის კუთხით დახმარებას.

2. ევროკავშირის სამხედრო ოპერაციები და სამოქალაქო მისიები

ღისაბონის ხელშეკრულების მიღებით, ევროკავშირმა ფაქტობრივად გააკეთა განაცხადი მისი როგორც ძალთა ახალი

ცენტრის შესახებ საერთაშორისო ურთიერთობებში, რომელსაც შეუძლია შესაბამისად უპასუხოს საერთაშორისო და ევროპული უსაფრთხოების ისეთ გამონწვევას, როგორცაა რეგიონალური კონფლიქტები¹⁴⁷.

ევროკავშირის ისტორიული განვითარების გზაზე სამხედრო პოტენციალის განვითარება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია. ცხადია, რომ მხოლოდ დიპლომატიური საქმიანობა და soft power-ის გამოყენება არ იყო საკმარისი მსოფლიოში არსებული ახალი გამონწვევების წინააღმდეგ. ევროკავშირის სურვილი იყო საკუთარი სამხედრო პოტენციალით დაეცვა სტაბილურობა და უსაფრთხოება რეგიონში და არა მარტო იქ.

ევროპის უშიშროებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ფარგლებში განხორციელებული მისიები ორიენტირებულია სახელმწიფო ინსტიტუტებისათვის დახმარების განწვევაზე, დემოკრატიის და კონფლიქტის შემდგომ პერიოდში რეაბილიტაციის ხელშეწყობაზე. მსგავსი ოპერაციები ხელს უწყობს კონფლიქტის მხარეებისათვის ისეთი გარემოს შექმნას, სადაც მხარეებს მოლაპარაკებების წარმოების უკეთესი შესაძლებლობა ექნებათ.

ევროკავშირის სურს წარმოაჩნდეს, როგორც გავლენიანი ძალა საერთაშორისო სისტემაში და კონკურენცია გაუწიოს აშშ-ს მსოფლიო ლიდერობაში. შესაბამისად უთსპ-ის განვითარებას მომავალში აუცილებლად ექნება გავლენა აშშ-თან ურთიერთობებზე. ვინაიდან ევროკავშირის საშუალება ექნება განახორციელოს ის პოლიტიკური მიზნები, რომლებსაც არ ან ვერ მიჰყვება აშშ. მაგ., აშშ-იც და ევროკავშირიც ორივე ასახელებს ტერორიზმს საფრთხედ, მაგრამ გამოყოფენ მასთან ბრძოლის განსხვავებულ საშუალებებს.

147

„...“, 2011, c. 5.

მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირს აქვს ამბიცია დაიკავოს მნიშვნელოვანი ადგილი მსოფლიოში, უნდა გავითვალისწინოთ თანაფარდობა მის კონკრეტულ მიზნებსა და შესაძლებლობებს შორის. მიუხედავად ვინაიდან ინსტიტუციური და პროცედურული პროგრესის მიუხედავად, ახალი შესაძლებლობები დიდად იქნება დამოკიდებული ნეერი სახელმწიფოების პოლიტიკურ ნებაზე – უარი თქვან ნაციონალური ინტერესების ნაწილზე საერთო ინტერესების სასარგებლოდ.

2003 წლიდან ევროკავშირმა კონფლიქტების მონერიგების კუთხით პრაქტიკული ნაბიჯების გადადგმაც დაიწყო. ბოსნიაში, კონგოში, მაკედონიაში. მოგვიანებით ავღანეთში, ერაყში, ჩადში. მსგავს სიტუაციებთან მიმართებით ევროკავშირის როლზე საუბრისას უპირველეს ყოვლისა გასათვალისწინებელია მისი სამხედრო პოტენციალი და თავდაცვითი ხარჯები. აღსანიშნავია, რომ ძირითადი ხარჯები მოდის სამ დიდი ქვეყნაზე: საფრანგეთი, გერმანია და დიდი ბრიტანეთი - ეს არის მთელი ხარჯების 60%, თუ იტალისაც დავუმატებთ 75%. რაც შეეხება უშუალოდ სამხედრო ოპერაციების დაფინანსებას, 2004 წელს ამისთვის შეიქმნა სპეციალური მექანიზმი AთNEMA, რომლის მეშვეობითაც ფინანსდებოდა ოპერაციების საერთო ხარჯები. მაგ. ტრანსპორტის, კომუნიკაციების, ინფრასტრუქტურის, საცხოვრებელი ადგილის, პერსონალის და სხვა ხარჯები. ნათელია, რომ ევროკავშირი საკამოდ სოლიდურ ჯხარჯებს ხარჯავს სხვადასხვა ოპერაციების და მისიების განხორციელებაზე. შესაბამისად ის მიისწრაფვის ეფექტურად ჩაერთოს მსგავს ოპერაციებში.

2003 წლიდან კრიზისების მართვის ოცდასამ ოპერაციაში სამოცდაათი ათასი ადამიანი მონაწილეობდა. მათგან იყვნენ ევროკავშირის წევრი და არა წევრი სახელმწიფოების მოქალაქეები. მარტო 2009 წელს ევროკავშირი ერთდროულად თორმეტ ოპერაციას ხელმძღვანელობდა.

ზემოთხსენებული ოცდასამი მისიიდან ექვსი წარმოადგენს სამხედრო ოპერაციას (მაკედონია, ბოსნია ჰერცეგოვინაში, კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკა, ჩადი, სომალა), ცამეტი სამოქალაქო მისიას (ბოსნია ჰერცეგოვინა, მაკედონია, კოსოვო, საქართველო, რამალა-პალესტინა, ერაყი, ავღანეთი, კონგო, აცეხი-ინდონეზია) ხოლო სამ მისიას გააჩნდა სამხედრო-სამოქალაქო მოქმედებების ხასიათი (საკონსულტაციო და დახმარების მისია კონგოში, სუდანში და გვინეა-ბისაუსაში) ამასთანავე, ევროკავშირი ახორციელებს სასაზღვრო დახმარების მისიას მოლდოვა-უკრაინის საზღვრაზე .

ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ფარგლებში ბოსნია ჰერცეგოვინაში, საქართველოში, პალესტინაში განხორციელდა ორი მისია, მაკედონიაში-სამი, კონგოში-ხუთი.

ევროკავშირის სამოქალაქო მისიები შინაარსით არის კანონის უზენაესობის, საპოლიციო, სასაზღვრო დახმარების, სამოქალაქო კრიზისების მართვისა და მონიტორინგის.

ამასთანავე, მისიების კლასიფიკაცია შესაძლებელია ევროკავშირთან სამომავლო თანამშრომლობის შესაძლებლობის გათვალისწინებით. მისია შეიძლება ითვალისწინებდეს ქვეყნის ევროკავშირის სამომავლო წევრობას ან პარტნიორობას. სამომავლო წევრობასთან დაკავშირებულია მისიები მაკედონიაში, ბოსნია ჰერცეგოვინაში, კოსოვოში, ვინაიდან მისიები გულისხმობს “ევროპული სტანდარტის” ინსტიტუტების ჩამოყალიბების ხელშეწყობას. სხვა მისიები მიზნად ისახავს პარტნიორობას და მშვიდობიანი სამეზობლოს შექმნას.

2.1. ახლო აღმოსავლეთი და ევროკავშირი

ახლო აღმოსავლეთი ევროკავშირის საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის დაინტერესების ერთ-ერთი სფეროა. იქ არსებული სიტუაცია ემუქრება სტაბილურობას ხმელთაშუა ზღვის რეგიონში. შესაბამისად, ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანია ახლო აღმოსავლეთში საყოველთაო მშვიდობის თაობაზე შეთანხმების მიღწევის საქმეში თავისი მნიშვნელოვანი წვლილის შეტანა. სხვათაშორის, ამ ამოცანის შესრულებაში დასახმარებლად ევროკავშირმა რეგიონში საგანგებო წარმომადგენელი დანიშნა და დასახული მიზნის მიღწევას ამერიკის შეერთებულ შტატებთან და რუსეთთან მჭიდრო თანამშრომლობით ცდილობს.

2005 წლის 15 ნოემბერს ისრაელსა და პალესტინას შორის ხელმოწერილი შეთანხმებით განისაზღვრა ღაზას სექტორში გადაადგილების პრინციპები¹⁴⁸. ევროკავშირი მიესალმა ამ გადაწყვეტილებას და დათანხმდა რომ იქნებოდა მესამე მხარე ამ შეთანხმებაში ევროკავშირის სასაზღვრო დახმარების მისიით (რაფა) საზღვრის გადაკვეთის მონიტორინგის გასაწევად რაფაში. მისიის საქმიანობა არა ერთხელ დადგა კითხვის ნიშნში ქვეშ რეგიონში სიტუაციის გამწვავების გამო. მისიის არსი მდგომარეობდა გაეწია ტექნიკური დახმარება საზღვრის მართვაზე და საბაჟო საკითხებზე, მხარეებს შორის ნდობის აღდგენის ხელშეწყობა, ინსტიტუციური განვითარება საზღვრის ეფექტური კონტროლისა და პროფესიონალური საბაჟო საქმიანობისათვის, საზღვრის მართვისათვის ტრანსნაციონალური თანამშრომლობის განვითარება, პალესტინის მთავრობის ტექნიკური დახმარება, ასევე შესაძლებლობების განვითარება საზ-

---

¹⁴⁸ EU BAM Rafah, იხ. ბმულზე - <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/eubam-rafah.aspx?lang=en>

ღვრის მართვისათვის, შეფასების სისტემის გაუმჯობესებისათვის, კოორდინაციისათვის. ასევე სწავლების უზრუნველყოფა საბაჟო პროცედურების განვითარებისათვის მგზავრების, ტვირთის კონტროლის გაუმჯობესებისათვის, ისრაელის, პალესტინის, ეგვიპტის მთავრობებს შორის თანამშრომლობის განვითარება ინფორმაციის გაცვლისა და საერთო ოპერაციებისათვის, მესაზღვრეებისა და საბაჟო მოხელეების სწავლება საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად. ხოლო 2005 წლის 14 ნოემბრიდან პალესტინის ტერიტორიაზე რამალაში ასევე განთავსდა ევროკავშირის საპოლიციო მისია¹⁴⁹. მისიის რეფორმატორული საქმიანობა მიმართულია პალესტინის მთავრობის მხარდაჭერაზე უწყვეტი და ეფექტური საპოლიციო სისტემის ჩამოყალიბებისათვის. მისიის მუშაობა პოლიციისა და კრიმინალური მართლმსაჯულების სფეროში დადებითად შეფასდა. მას გააჩნია ძლიერი საკონსულტაციო მიმართულება კანონის უზენაესობის უზრუნველსაყოფად, რომელიც პალესტინის სამოქალაქო საპოლიციო მოდელის ნაწილი გახდა.

ევროკავშირში თვლიან, რომ ახლო აღმოსავლეთის პრობლემის სამართლიანი და ხანგრძლივი პოლიტიკური გადაწყვეტა გაერო-ს შესაბამისი რეზოლუციების საფუძველზე, უნდა გამყარდეს თანამშრომლობისა და რეგიონის ყველა ქვეყნის ეკონომიკური წინსვლის მეშვეობით, რომ საყოველთაო შეთანხმებისთვის საჭირო იქნება მნიშვნელოვანი ფინანსური დახმარება და რომ ფართოდ გავრცელებული დაუკმაყოფილებლობის და არასტაბილურობის თავიდან ასაცილებლად აუცილებელია სტაბილური ეკონომიკური აღმავლობა.

ევროკავშირი ასევე თვლიან, რომ სამხედრო გზით აღნიშნული კონფლიქტის გადაწყვეტა შეუძლებელია და მიუღებ-

---

¹⁴⁹ EU Police Mission in the Palestinian Territories (EUPOL COPPS), იხ. ბმულზე - <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/eupol-copps.aspx?lang=en>

ლიც. ევროკავშირი ოთხი ძირითადი მიმართულებით მუშაობს. პირველი გულისხმობს საფუძვლის მომზადებას ნებისმიერ საკითხზე დისკუსიისათვის. ევროკავშირმა გააორმაგა ძალისხმევა, რათა გააკონტროლოს ძალადობის ესკალაცია. მოქმედებათა მესამე ხაზი მონოდებულია კვარტეტის შესაქმნელად, რომელშიც შევლენ ევროკავშირი, აშშ, რუსეთი და გაერო. ეს ახლა ყველაზე ეფექტური, აქტიური დიპლომატიური ინსტრუმენტია, რომელიც რეალურად იღვწის რეგიონში მშვიდობის დასამყარებლად. ასევე ჩამოყალიბდა პრაქტიკული და პოლიტიკური გზამკვლევი მოლაპარაკებებში მიზნების მისაღწევად.

ევროკავშირმა თავის თავზე აიღო გარკვეული პასუხისმგებლობაც. ის, რომ არის რეგიონის ეკონომიკური განვითარების სამუშაო ჯგუფის თავმჯდომარე მრავალმხრივი სამშვიდობო მოლაპარაკებების კონტექსტში. რეგიონის ეკონომიკური განვითარების სამუშაო ჯგუფის სამდივნოს (ახლო აღმოსავლეთში მუდმივი რეგიონული ეკონომიკური ინსტიტუტის სახით) დაარსებას ამანში (იორდანია) დიდი როლის შესრულება შეუძლია ეკონომიკური აღმავლობის საქმეში რეგიონული თანამშრომლობის ხელშეწყობის, ვაჭრობასთან და ინვესტირებასთან დაკავშირებული საკითხების კოორდინირებისა და რეგიონში სატრანსპორტო, ენერგეტიკული და საკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურის განვითარების საშუალებით. დროთა განმავლობაში მას შეუძლია საფუძველიც კი ჩაუყაროს ახლო აღმოსავლეთის ეკონომიკურ ზონას, რომელშიც თავისუფლად იმოძრავეს საქონელი, მომსახურება, კაპიტალი და მუშახელი.

აღსანიშნავია რომ ევროკავშირი ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნებს მნიშვნელოვან დახმარებას უწევს. ის პალესტინელების უდიდესი დონორია - 1994-1999 წლებში ევროკავშირმა და მისმა წევრმა სახელმწიფოებმა გრანტებისა და სესხების სახით 1,6 მილიარდ ევროზე მეტი თანხა გაიღეს, რაც მთელი საერთაშორისო დახმარების 60%-ზე მეტს შეადგენდა. ევროკავშირი მნიშვნელოვნად დაეხმარა პალესტინის ხელისუფლებას და დი-

დი წვლილი შეიტანა ომის შედეგად გაჩანაგებული მატერიალური ინფრასტრუქტურის აღდგენაში. გარდა ამისა, ევროკავშირი და მისი წევრი სახელმწიფოები ყოველწლიურად 100 მილიონ ევროს ურიცხავენ UNRWA-ს - გაერო-ს სააგენტოს, რომელიც ზრუნავს პალესტინელ ლტოლვილებზე - ლტოლვილთა უდიდეს ჯგუფზე მსოფლიოში (3 მილიონზე მეტი ადამიანი).

ევროკავშირი დიდ დახმარებას უწევს იორდანias, ლიბანს, სირიასა და ეგვიპტეს. რეგიონულ თანამშრომლობას ახლო აღმოსავლეთში ემატება 20 მილიონი ევროს ოდენობის ყოველწლიური დახმარება საგანგებო პროექტებისთვის, რომლებიც გამიზნულია როგორც ისრაელის, ისე არაბული ქვეყნებისთვის და ხორციელდება საზოგადოებრივი ღონისძიებების (სემინარების, ფესტივალებისა და ა.შ.) საშუალებით და მუნიციპალიტეტებს, ექსპერტებსა და არასამთავრობო ორგანიზაციებს შორის საერთაშორისო თანამშრომლობით.

ურთიერთობა ისრაელთან უმთავრესად განპირობებულია ორ მხარეს შორის რიგი სავაჭრო შეთანხმებებით და ორმხრივი ასოცირების ხელშეკრულებით, რომელიც 2000 წლის ივნისში შევიდა ძალაში, რამაც საფუძველი ჩაუყარა ორ პარტნიორს შორის პოლიტიკური დიალოგის წამოწყებას და დასახა სამომავლო თანამშრომლობის მრავალი სფერო.

რაც შეეხება სპარსეთის ყურის რეგიონს, აქ ევროკავშირს დადებული აქვს თანამშრომლობის შესახებ ხელშეკრულება სპარსეთის ყურის თანამშრომლობის საბჭოსთან (საბჭოში შედიან საუდის არაბეთი, ქუვეითი, ბაჰრეინი, კატარი, არაბთა გაერთიანებული საემიროები და ომანი). ევროკავშირი დიალოგს აწარმოებს ირანთან პოლიტიკურ და თანამშრომლობის საკითხებზე, ასევე ურთიერთობი აქვს ერაყთან და იემენტთან.

ევროკავშირი ახლო აღმოსავლეთში სიტუაციის დარეგულირების მხრივ საერთაშორისო შუამავლების ოთხეულის სრულფასოვანი წევრია და ყველაზე აქტიურ მონაწილეობას იღებს ამ რეგიონში მშვიდობის მიღწევისკენ მიმართულ დიპ-

ლომატიურ ძალისხმევებში. ისრაელის და პალესტინის ავტონომიის შეთანხმების შემდეგ, ევროკავშირი გამოთქვავს მზადყოფნას ადგილზე შეუნყოს ხელი მის პრაქტიკულ რეალიზაციას.

2.2. სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპა და ევროკავშირი

ევროკავშირს მტკიცედ აქვს განზრახული ბალკანეთში მშვიდობისა და სტაბილურობის დამყარება. მისი მთავარი მიზანია ამ რეგიონის ქვეყნების ინტეგრირება ევროპის პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სივრცეში. მისი პოლიტიკის მთავარი ინსტრუმენტია „სტაბილიზებისა და გაერთიანების პროცესი“, რომელიც მოიცავს ალბანეთს და ყოფილ იუგოსლავიის სუბიექტებს. ეს პროცესი ინდივიდუალურად არის მისადაგებული თითოეული მონაწილის საჭიროებებთან და მოიცავს ეკონომიკურ და ფინანსურ დახმარებას, სხვადასახვა კუთხით თანამშრომლობას, პოლიტიკურ დიალოგს, მიზანს შეიქმნას თავისუფალი სავაჭრო ზონა, ევროკავშირის კანონმდებლობასთან და პრაქტიკასთან მისადაგებას და ისეთ სფეროებში თანამშრომლობას, როგორც არის მართლმსაჯულება და საშინაო საქმეები.

აღნიშნული პროცესი ბალკანეთის ამ ქვეყნებს ევროკავშირში ინტეგრირების ხანგრძლივ პერსპექტივას სთავაზობს, ეს კი ისტორიული, და გადამწყვეტი მომენტია ევროკავშირთან მათ ურთიერთობისთვის. თუმცა, რეგიონის ქვეყნებმა პირველ რიგში თავად უნდა დააკმაყოფილონ აუცილებელი პოლიტიკური და ეკონომიკური პირობები და მოახდინონ იმის დემონსტრირება, რომ შეუძლიათ ევროკავშირის მაგალითის მიბაძვა - ერთმანეთს შორის ვაჭრობისა და თანამშრომლობის გაფართოება. ევროკავშირი მნიშვნელოვან ფინანსურ და ტექნი-

კურ დახმარებას უწევს ხუთ ქვეყანას. 1991-99 წლებში რეგიონს ევროკავშირმა 4,5 მილიარდ ევროზე მეტი თანხა გამოუყო, ხოლო შემდგომ წლებში დახმარების მიზნებისთვის გაცილებით მეტი სახსრები გამოიყოფა.

1999 წლის ივნისში კოლონის სამიტზე ევროკავშირის ქვეყნების ლიდერებმა მიიღეს სტაბილურობის პაქტი სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპისათვის. ის აერთიანებს ყველა მხარეს, რითაც პაქტი აფართოებს სტაბილიზაციის და გაერთიანების პროცესს, ხელს უწყობს თანამშრომლობის ახალი ფორმების დამკვიდრებას და საერთაშორისო საზოგადოებრიობისგან პრაქტიკული და ფინანსური დახმარების სტიმულირებას. პაქტში ყურადღება გამახვილებულია ბიზნესისა და გარემოს დაცვის სფეროებში რეგიონული თანამშრომლობის ინიციატივებზე, კორუფციისა და ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლაზე, ეთნიკური დისკრიმინაციის აღმოფხვრაზე, უსაფრთხოების ევროკავშირის და მსოფლიო სექტორის რეფორმირებაზე და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა დამოუკიდებლობაზე.

ამრიგად, უსაფრთხოების სფეროში ევროპის ახალი გეგმები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებზე.

2.2.1. ევროკავშირი და ბოსნია ჰერცეგოვინა

პირველი მისია, რომელიც ევროკავშირმა დაიწყო ბოსნია ჰერცეგოვინაში იყო საპოლიციო მისია¹⁵⁰, რომელმაც ფაქტობრივად ჩაანაცვლა გაერო-ს საერთაშორისო საპოლიციო მისია 2003 წელს. სხვათაშორის, ადრე ევროკავშირმა ამ კუთხით

---

¹⁵⁰ The European Union Police Mission (EUPM) in Bosnia and Herzegovina (BiH), იხ. ბმულზე - <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/completed-eu-operations/eupm.aspx?lang=en>

მარცხი განიცადა ამ ქვეყანაში. მისიის ფარგლებში ევროკავშირმა ბოსნია ჰერცეგოვინაში განათავსა შვიდი ათას კაცის სამხედრო კონტიგენტი იმისათვის რომ უზრუნველყო უსაფრთხო გარემო.

ბოსნია ჰერცეგოვინაში ევროკავშირის მისიის მიზანებიდან გამომდინარე უნდა მომხდარიყო ხელმძღვანელობა, ზედამხედველობა და შემონემა უწყვეტი, პროფესიონალური, მულტიეთნიკური საპოლიციო სისტემის ჩამოყალიბებისათვის ევროპული და საერთაშორისო პრაქტიკის გათვალისწინებით, ასევე ბოსნია ჰერცეგოვინაში მშვიდობისათვის 1995 წლის დეიტონ-პარიზის შეთანხმებით გათვალისწინებული მიზნების გატარება და უშიშროების სამინისტროს და სახელმწიფო სასაზღვრო სამსახურის განვითარებისათვის ხელშეწყობა.

ოპერაციის ძირითადი მიზანი იყო უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფა, მოსალოდნელი ძალადობის პრევენცია, საერთაშორისო სისხლის სამართლის ტრიბუნალის და მსგავსი ორგანოების დაცვა, სამხედრო დანაშაულისათვის მსჯავრდებული პირების დაკავება, პოლიციისთვის ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლაში დახმარება.

2006-2007 წწ., მისია, მოდიფიცირების შედეგად, ახორციელებდა მონიტორინგს და იძლეოდა რეკომენდაციებს ევროკავშირის სამი სვეტის შესაბამისად: მხარს უჭერდა პოლიციის რეფორმის პროცესს, პოლიციის პასუხისმგებლობის გაძლიერებას, ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლას. ხოლო 2008-2009 წწ. მისია განაგრძობდა მუშაობას ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ.

2004 წელს ევროკავშირის საბჭოს გადაწყვეტილებით ბოსნია-ჰერცეგოვინაში დაიწყო ევროკავშირის სამხედრო ოპე-

რაცია¹⁵¹. ოპერაციის მიზანია ბოსნია-ჰერცეგოვინის შეიარაღებული ძალებისათვის დახმარების განწვევა სამხედრო ცოდნის ამალღების და სწავლების ჩატარების მიმართულებით, რომელიც უზრუნველყოფს მათ მზაობას ქვეყნის უსაფრთხოების უზრუნველყოფაში.

ევროკავშირის მრავალმხრივი დახმარება ბოსნია ჰერცეგოვინასადმი, ამ უკნასკნელს ეხმარება შემდგომი ევროინტეგრაციის, სტაბილიზაციის და ასოციაციის პროცესში. ვინაიდან მისიები მიიჩნევა პოლიტიკური პროცესების განვითარების, რეფორმების გატარების, ქვეყნის სტაბილიზაციის, უსაფრთხოების გამონწვევებისათვის პასუხის გასაცემის ხელშეწყობად.

რაც შეეხება ევროკავშირის ჩარევას **კოსოვოსა და კვიპროსის** შემთხვევაში კონფლიქტის გადაწყვეტისათვის განპირობებული იყო ერთ შემთხვევაში კავშირის წევრობით და მეორე შემთხვევაში კავშირის წევრობის პერსპექტივით.

ზემოაღნიშნული მიდგომები ემყარება ევროკავშირის შესაძლო წევრობის, მასთან პარტნიორობის გავლენას კონფლიქტზე. გაფართოების შემთხვევაში ევროკავშირმა უნდა გადაწყვიტოს აღნიშნული კონფლიქტი, ვინაიდან თვითონ არ გახდეს კონფლიქტის მონაწილე.

2008 წლის დეკემბრიდან ევროკავშირის კანონის უზენაესობის მისია კოსოვოში¹⁵² არის ყველაზე დიდი სამოქალაქო მისია, რომელიც გულისხმობს კოსოვოს დახმარებას ისეთი სფეროების რეფორმირებაში, როგორცაა პოლიცია, სამართალდაცვა და ა.შ. მისიაში მონაწილეობას ლებულობს დაახლოებით 2000-მდე საერთაშორისო პოლიციის ოფიცერი, მოსა-

---

¹⁵¹ The EUFOR ALTHEA operation, იხ. ბმულზე -<http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/althea.aspx?lang=en>

¹⁵² The European Union Rule of Law Mission in Kosovo (EULEX), იხ. ბმულზე -<http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/eulex-kosovo.aspx?lang=en>

მართლე, პროკურორი და ა.შ. მისიის ბიუჯეტი არის ორას მილიონ ევრომდე, ევროკავშირის გარდა მისიაში მონაწილეობენ ნორვეგია, შვეიცარია, თურქეთი, ხორვატია, აშშ.

მისიის ძირითადი მიზანია კოსოვოს ხელისუფლების დახმარება კანონის უზენაესობის სფეროში, საპოლიციო რეფორმაში, სასამართლო და საბაჟო სფეროში. მისიის საბაჟო კომპონენტი გულისხმობს ევროკავშირის სტანდარტებისადმი დაახლოებას, ვაჭრობის ლეგიტიმაციას და ეკონომიკის დაცვას. მისიას გააჩნია შეზღუდული აღმასრულებელი უფლებამოსილება. ის არის ტექნიკური მისია ზედამხედველობის, საკონსულტაციო უფლებამოსილებით. კოსოვოს მისიის მიზანია ხელი შეუწყოს მრავალეთნიკური სასამართლო, საპოლიციო, საბაჟო სისტემის ჩამოყალიბებას, მართლმსაჯულების სისტემის პოლიტიკური ჩარევისაგან გათავისუფლებას, ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამისობას. მისიის მუშაობის შედეგებიდან გამომდინარე ხდება სტრატეგიული მიზნების განსაზღვრა. მისიას გააჩნია საპოლიციო კომპონენტი, მართლმსაჯულების კომპონენტი, საბაჟო კომპონენტი. მოქმედებს გაერო-ს რეზოლუციის ფარგლებში.

2003 წლის 31 მარტს ევროკავშირმა დაიწყო სამხედრო ოპერაცია მაკედონიაში¹⁵³. ევროკავშირი-ნატო-ს შეთანხმებით ოპერაციისათვის ხელმისაწვდომი იყო ნატო-ს რესურსები. ოპერაციის შედეგად თავიდან იქნა აცილებული საომარი მოქმედებები მაკედონიაში. მისიამ მუშაობა დაასრულა იმავე წლის 15 დეკემბერს.

---

¹⁵³ FYROM/CONCORDIA, იხ. ბმულზე - <http://www.consilium.europa.eu/ee-as/security-defence/eu-operations/completed-eu-operations/concordia.aspx?lang=en>

2004-2005 წწ. ევროკავშირი მაკედონიაში ასევე ახორციელებდა საპოლიციო მისიას¹⁵⁴. ის მიზნად ისახავდა 2001 წლის ოპრიდის სამშვიდობო შეთანხმების* შესრულებას.

რაც შეეხება საპოლიციო საკონსულტაციო ჯგუფის მიხიას, ის დაიწყო 2005 წლის დეკემბერში¹⁵⁵. მოიცავდა ოცდაათამდე საპოლიციო მრჩეველს და ხელი შეუწყო ევროპული საპოლიციო სტანდარტების შესაბამისი ეფექტური საპოლიციო სტრუქტურის მხარდაჭერასა და განვითარებას. ევროკავშირის საპოლიციო ექსპერტები მონიტორინგს და ხელმძღვანელობას უწევდნენ ქვეყნის პოლიციას პრიორიტეტულ მიმართულებებზე, როგორცაა სასაზღვრო პოლიცია, საზოგადოებრივი მშვიდობა, წესრიგი და პასუხისმგებლობა, ბრძოლა კორუფციისა და ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ.

ევროკავშირის საპოლიციო მისიის ექსპერტები უწევდნენ მონიტორინგს, ხელმძღვანელობას, აძლევდნენ რჩევებს ქვეყნის პოლიციას ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ საბრძოლველად, ასევე ევროპული პოლიციის სტანდარტებთან დასაახლოებლად.

აღსანიშნავია, რომ ეს მისია მაკედონიის მიმართ იყო ევროკავშირის ერთ-ერთი ვალდებულება ინტეგრაციის ხელშეწყობისათვის

---

¹⁵⁴ EU Police Mission in the former Yugoslav Republic of Macedonia (FYROM), EUPOL PROXIMA, იხ. ბმულზე - <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/completed-eu-operations/proxima.aspx?lang=en>

* ოპრიდის სამშვიდობო შეთანხმების ხელი მოეწერა მაკედონიასა და ეთნიკური ალბანელებს შორის.

¹⁵⁵ EU police advisory team (EUPAT) in the former Yugoslav Republic of Macedonia, იხ. ბმულზე - <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/completed-eu-operations/eupat.aspx?lang=en>

2.3. ევროკავშირი და აფრიკის კონტინენტი

ევროკავშირის საქმიანობა კრიზისების მართვის მხრივ, მხოლოდ მეზობელი ქვეყნებით არ შემოიფარგლება. ევროკავშირმა არჩევნების ჩატარებისთვის აუცილებელი პირობები შექმნა კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, დარფურში კრიზისისგან დაზარალებულთა და დევნილთა დაცვისთვის, სომალის სანაპირო წყლებში მეკობრეებთან ბრძოლის თვალსაზრისით პირველი სამხედრო-საზღვაო ოპერაციის ორგანიზება მოხდა.

2.3.1. კონგო და ევროკავშირი

2003 წელს კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში შეიარაღებული შეტაკებების და ბუნიაში ჰუმანიტარული კრიზისის შედეგების ნეიტრალიზაციის მიზნით ევროკავშირმა განახორციელა სამხედრო ოპერაცია¹⁵⁶. მას წინ უძღოდა გაეროს შესაბამისი რეზოლუციის მიღება. მისი მიზანი იყო უსაფრთხოების უზრუნველყოფა და ბუნიაში ჰუმანიტარული სიტუაციის გაუმჯობესება. ოპერაცია დამთავრდა 2003 წლის პირველ სექტემბერს და მან უზრუნველყო 1996 წლიდან არსებული კონფლიქტის მშვიდობიანი მოგვარება¹⁵⁷.

კონგოში გაერო-ს მისიის მხარდასაჭერად, 2006 წლიდან დაიწყო ევროკავშირის მეორე სამხედრო ოპერაცია¹⁵⁸. მისი მიზანი იყო არჩევნების პროცესის სტაბილურად ჩატარება. ვინაიდან გაერო-ს უშიშროების საბჭოს რეზოლუცია ითვალისწინებდა ევროკავშირის ძალების დროებით განთვასებას არჩევნე-

---

¹⁵⁶ ARTEMIS, იხ. ბმულზე - <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:147:0042:0042:EN:PDF>

¹⁵⁷ იქვე.

¹⁵⁸ Operation EUFOR RD Congo, იხ. ბმულზე - <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:116:0098:0101:EN:PDF>

ბის პერიოდში გაერო-ს ძალების მხარდასაჭერად. აღნიშნული ოპერაცია დაიწყო კონგოს მთავრობასთან შეთანხმებით, ევროკავშირის და გაერო-ს მისიებთან თანამშრომლობით. ოპერაცია იმართებოდა ევროპის თავდაცვისა და უსაფრთხოების პოლიტიკის ფარგლებში.

2005 წლის აპრილიდან 2007 წლის ივნისამდე ევროკავშირმა ასევე განათავსა საპოლიციო მისია კინშასაში¹⁵⁹. მისია დაეხმარა კონგოს პოლიციას წესრიგის დამყარებაში. მისია იყო პირველი სამოქალაქო მისია აფრიკაში ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ჩრდილში. მისი მიზანი იყო ევროკავშირის ეგიდით შექმნილი პოლიციის მხარდაჭერა. ევროკავშირის მისიის პერსონალი უზრუნველყოფდა მონიტორინგის, სხვადასხვა სახის რჩევების და რეკომენდაციების მიცემას. მისია ასევე ახორციელებდა სასწავლო პროგრამას. ევროკავშირის შეფასებით აღნიშნული მისია წარმატებით დასრულდა 2006 წლის 30 ნოემბერს.

2005 წლიდან ევროკავშირი კონგოში კიდევ ერთ სამოქალაქო მისიას ახორციელებს¹⁶⁰. მისი მიზანია დაეხმაროს კონგოს ხელისუფლებას უსაფრთხოების სისტემის რეფორმირებაში კონსულტაციების და დახმარების გაწევით. შექმნას უსაფრთხოების ის სისტემა, რომელიც იქნება კონგოს მოსახლეობის უსაფრთხოების, ადამიანის უფლებების დაცვისა და პატივისცემის გარანტი.

2007 წლიდან ევროკავშირი კონგოში ახორციელებს კიდევ ერთ საპოლიციო მისია¹⁶¹. ის მოიცავს კონგოს ხელისუფ-

---

¹⁵⁹ EUPOL KINSHASA, იხ. ბმულზე - http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2004/l_367/l_36720041214en00300034.pdf

¹⁶⁰ EU advisory and assistance mission for security reform in the Democratic Republic of Congo (DRC) ("EUSEC RD CONGO", იხ. ბმულზე - http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2005/l_112/l_11220050503en00200023.pdf

¹⁶¹ EUPOL RD CONGO, იხ. ბმულზე - <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:151:0046:0051:EN:PDF>

ლებისათვის პოლიციის სისტემის რეფორმირებისათვის და უსაფრთხოების გარემოს გაუმჯობესებისათვის დახმარების განწევას.

2.3.2 ევროკავშირი და სუდან

2005-2006 წწ. დარფურში აფრიკის კავშირის მისიის მხარდასაჭერად და აფრიკის კავშირის მოთხოვნით მიმდინარეობდა ევროკავშირის შერეული სამოქალაქო და სამხედრო მისია¹⁶². რომელიც შემდეგ შეიცვალა აფრიკის კავშირისა და გაერო-ს საერთო ოპერაციით. მისიის მიზანი იყო ეფექტური და დროული დახმარება აფრიკის კავშირისათვის დარფურში მისიის განხორციელებაში. ევროკავშირის მხარდამჭერი მისია მოიცავდა სამოქალაქო და სამხედრო კომპონენტს, ტექნიკური დახმარებისათვის გააჩნდა ეკიპირება, რესურსები და სამხედრო დამკვირვებლების გაგზავნის შესაძლებლობა. მისია ასევე ახორციელებდა აფრიკელი სამხედროების სწავლებას, ეხმარებოდა მათ ტაქტიკურ და სტრატეგიულ განლაგებაში, ახორციელებდა პოლიციის დახმარებას და სწავლებას.

2.3.3 ევროკავშირი და სომალა

ევროკავშირმა განახორციელა სამხედრო საზღვაო ოპერაცია სომალიში, რომელიც მიმართული იყო გაერო-ს უშიშროების საბჭოს რეზოლუციის განსახორციელებლად, სომალის სანაპიროსთან მსოფლიო სასურსათო პროგრამის ხომალდების დასაცავად მეკობრეების თავდასხმისაგან.

---

¹⁶² UNAMID, იხ. ბმულზე - <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:188:0043:0045:EN:PDF>

სომალის სანაპიროებთან „ატლანტის“ სახელწოდებით სამხედრო ოპერაცია დაიწყო 2008 წელს¹⁶³. მისი მიზანია მეკობრეობის შეჩერება და პრევენცია. ეს ოპერაცია არის ევროკავშირის პირველი სამხედრო საზღვაო ოპერაცია ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ფარგლებში. ოპერაციაში მონაწილეობდა ევროკავშირის თორმეტი ხომალდი და საზღვაო პატრული.

ამ გზით ევროკავშირი მონაწილეობს მეკობრეობის წინააღმდეგ საერთაშორისო ჯგუფის მუშაობაში და ხელს უწყობს თანამშრომლობის განვითარებას.

ოპერაციაში მონაწილე სამხედრო პირებს უფლება ჰქონდათ დაეკავებინათ ის პირები, რომლებიც ეჭვმიტანილი იქნებოდნენ მეკობრეობაში და ყაჩაღურ თავდასხმაში, ასევე შეეძლოთ დაეკავებინათ ხომალდი და მასზე მყოფი პროდუქცია. აღნიშნულმა ოპერაციამ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა სომალის უშიშროების ძალების და სომალის სამოქალაქო საპოლიციო ძალების ჩამოყალიბებაში. ეს ოპერაცია იყო იმ გლობალური საქმიანობისა ნაწილი, რომელსაც ევროკავშირი ახორციელებს აფრიკაში და ამ ოპერაციის მიზანი იყო სომალის კრიზისის დაძლევა, რომელსაც გააჩნია პოლიტიკური, უსაფრთხოების და ჰუმანიტარული ასპექტები. ამრიგად, ევროკავშირი თანამშრომლობს გაერო-სა და აფრიკის კავშირთან სომალიში მშვიდობისა და განვითარებისათვის, რითაც მხარს უჭერს ქვეყნის დემოკრატიულ გარდაქმნას.

პარალელურად ევროკავშირი ახორციელებს სამხედრო წვრთნები მისიას, რომელის მიზნია ხელი შეუწყოს სომალის ეროვნულ მთავრობის და სახელმწიფო ინსტიტუტების გაძლიერ-

---

163

ბმულზე - <http://newsru.com/world/08dec2008/start.html>

, იხ.

რებას, განახორციელოს შეიარაღებული ძალების წვრთნები. მთლიანობაში მისია პასუხობს ევროკავშირის მიდგომას აფრიკისადმი ხელი შეუწყოს პოლიტიკურ პროგრესს, გაუმჯობესოს და გააძლიეროს მმართველობა და კანონის უზენაესობა.¹⁶⁴

2.3.4. ევროკავშირი და სამხრეთ სუდანში

2010 წლიდან ევროკავშირი სამხრეთ სუდანში ახორციელებს სამოქალაქო მისიას, რომელიც მოიცავს საავიაციო უშიშროების მიმართულებას. ეს არის ევროკავშირის პირველი ჩართულობა სამხრეთ სუდანში ევროკავშირის საერთო უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის, და ფინანსდება ევროკავშირის ერთიანი საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის ფარგლებში. მისიის მიზანია ხელი შეუწყოს სამხრეთ სუდანის ჯუბას საერთაშორისო აეროპორტში უსაფრთხოების განმტკიცებას. ვინაიდან საერთაშორისო თანამეგობრობის დახმარება ქვეყანაში აქედან ხორციელდება. ის მნიშვნელოვანია სატრანსპორტო კვანძია კომერციული და სამგზავრო მიზნებისათვის. მისია არა მხოლოდ ხელს უწყობს საავიაციო უსაფრთხოების გაუმჯობესებას, არამედ ასევე დანაშაულის და საერთაშორისო ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლასაც. ყოველივე ეს კი ქვეყნას ეხმარება გაზარდოს სავაჭრო მოცულობა და ხელი შეუწყოს რეგიონულ ინტეგრაციას.¹⁶⁵

2.3.5. ევროკავშირი და ჩადი

2008 წელს გაერო-ს უშიშროების საბჭოს რეზოლუციის საფუძველზე დაიწყო ევროკავშირის სამხედრო ოპერაცია ჩად-

---

¹⁶⁴ EUTM Somalia, იხ. ბმულზე - <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:044:0016:0019:EN:PDF>

¹⁶⁵ EUAVSEC, იხ. ბმულზე - <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/euavsec-south-sudan?lang=en>

ში. ოპერაციის მიზანია სამოქალაქო, განსაკუთრებით კი დევნილების და იძულებით გადაადგილებული პირების დაცვა, ჰუმანიტარული დახმარება, გაერო-ს თანამშრომლების დაცვა, მათი გადაადგილების უსაფრთხოების და თავისუფლების უზრუნველყოფა.

ჩადის ოპერაცია არის ევროკავშირის ყველაზე დიდი მულტინაციონალური ოპერაცია აფრიკაში, რომელიც მოიცავს სამი ათას შვიდას სამხედროს ევროკავშირის ოცდასამი წევრი ქვეყნიდან. ევროკავშირი ინარჩუნებს აქტიურ პოლიტიკურ და დიპლომატიურ როლს ჩადში, ასევე აგრძელებს რეგიონში ჰუმანიტარული და განვითარების ხელშეწყობას საქმიანობას.

2.3.6 ევროკავშირი და გვინეა-ბისაუსი

2008 წელს ევროკავშირმა დაიწყო გვინეა-ბისაუს უშიშროების სექტორის რეფორმირების მხარდამჭერი ევროკავშირის საკონსულტაციო და დახმარების მისია. ის არის საკონსულტაციო და დახმარებას უწევს გვინეა-ბისაუს უშიშროების სექტორის რეფორმას ეროვნული უშიშროების სექტორის სტრატეგიის განსახორციელებლად. ევროკავშირი მისიის მიღწევად მიიჩნევს წარმატებულ საპრეზიდენტო არჩევნებს, დახმარებას უშიშროების სექტორის რეფორმირებაში.

ამრიგად, ევროკავშირი აქტიურად ცდილობს ამა თუ იმ რეგიონში არსებული კონფლიქტების გადაჭრას, რისთვისაც ის ძირითადად იყენებს ე.წ. „რბილი ძალის“ პოლიტიკას. ევროკავშირისთვის მნიშვნელოვანია კონფლიქტების მშვიდობიანად მოგვარება.

2.3.7 . ევროკავშირი და ლიბია

ლიბიაში არსებული კონფლიქტის დროს ევროკავშირმა განახორციელა ჰუმანიტარული დახმარების მისიის მხარდამჭერი სამხედრო ოპერაცია, რომლის მიზანი იყო ხელმისაწვდომი გაეხადა ჰუმანიტარული დახმარება და დაეცვა მშვიდობიან მოსახლეობა¹⁶⁶.

ევროკავშირის სასაზღვრო დახმარების მისია ლიბიაში დაიწყო 2013 წლის 22 მაისს უსაფრთხოების და თავდაცვის საერთო პოლიტიკის ფარგლებში. მისიის მიზანია ხელი შეუწყოს ლიბიის ხელისუფლებას განავითაროს და გააუმჯობესოს ქვეყნის სასაზღვრო უსაფრთხოება და მისი ინტეგრირებული მართვა. სამოქალაქო მისია ხორციელდება ლიბიის ხელისუფლების თხოვნის საფუძველზე და არის ევროკავშირის ყოვლისმომცველი მიდგომის ნაწილი, ხელი შეუწყოს ლიბიის პოსტკონფლიქტურ რეკონსტრუქციას. მისიის დახმარება ხელს შეუწყობს სახელმწიფო კონსოლიდაციას, ეკონომიკური განვითარებას, ორგანიზებულ დანაშაულსა და ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლას ქვეყანაში და მთლიანად რეგიონში¹⁶⁷.

2.3.8. ევროკავშირი და მალი

2013 წლის 17 იანვარს ევროკავშირის საბჭომ მიიღო გადაწყვეტილება მალიში სამხედრო მისიის განხორციელების შე-

---

¹⁶⁶ Council decides on EU military operation in support of humanitarian assistance operations in Libya, იხ. ბმულზე - http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/121237.pdf

¹⁶⁷ EU Border Assistance Mission (EUBAM) in Libya, იხ. ბმულზე - <http://www.consilium.europa.eu/eas/security-defence/eu-operations/eubam-libya?lang=en> <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:138:0015:0018:EN:PDF>

სახებ, რომელიც მოახდენდა მალის შეიარაღებული ძალების განვრთნას. ტრენინგის მიზანია მალის სამხედრო ძალების განვრთნა და სამხედრო და სასწავლო რჩევების მიცემა მალის შეიარაღებული ძალებისათვის, რომელიც ლეგიტიმური სამოქალაქო ხელისუფლების ქვეშ შეძლებდა განეხორციელებინა ოპერაციები. ასევე უზრუნვეყოფდა შეიარაღებული ძალების აღდგენის ხელშეწყობას, რაც ხელს შეუწყობდა ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენას და ტერორისტულ დაჯგუფებებთან ბრძოლას ქვეყნის სამხრეთში. ევროკავშირის სამხედრო მისიას ეკრძალება სამხედრო კონფლიქტში ჩართვა¹⁶⁸.

2.4. ევროკავშირი და პოსტსაბჭოთა ქვეყნები

2.4.1. ევროკავშირი და საქართველო

2004 წლის 16 ივლისიდან დაიწყო კანონის უზენაესობის მისია საქართველოში. ეს იყო პირველი კანონის უზენაესობის მისია ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ფარგლებში. მისიის მიზანი იყო მთავრობის მხარდაჭერა კრიმინალური მართლმსაჯულების სფეროში არსებული გამოწვევების გადასალახავად, რეფორმის პროცესის განვითარებისათვის დახმარება.

რუსეთ-საქართველოს ომის შედეგად, ევროპის საბჭომ საქართველოში დამოუკიდებელი სამოქალაქო სადამიკვირებ-

---

¹⁶⁸ AGREEMENT between the European Union and the Republic of Mali on the status in the Republic of Mali of the European Union military mission to contribute to the training of the Malian Armed Forces (EUTM Mali), იხ. ბმულზე - <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:106:0002:0006:EN:PDF>

ასევე იხ. - <http://www.consilium.europa.eu/eeas/securitydefence/euoperations/eutmmali?lang=en>

ლო მისიის¹⁶⁹ დაარსების გადანყვეტილება მიიღო. რომელიც იმა წლის 1 ოქტომბერს დაიწყო. 22 ნეერი სახელმწიფოდან, ევროკავშირმა 200-ზე მეტი დამკვირვებელი გამოავაზანა.

ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისიის მანდატია 12 აგვისტოსა და 8 სექტემბრის შეთანხმების შესრულების მონიტორინგი, რაც მოიცავს რუსული და ქართული შეიარაღებული ძალების კონფლიქტის დაწყებამდე დაკავებულ პოზიციებზე დაბრუნებას, რუსეთის შეიარაღებული ძალების სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის მიმდებარე ტერიტორიიდან გასვლას. მისიას ასევე ევალება კონფლიქტის ზონაში მდგომარეობის სტაბილიზაციისა და ნორმალიზაციის ხელშეწყობა, მხარეებს შორის ნდობის ჩამოყალიბება და თანამშრომლობის გაადვილება, ქართული საპოლიციო ძალების განთავსების და აღმასრულებელი ძალაუფლების გადაბარებასთან დაკავშირებული საქმიანობის და ყველა მხარის მიერ ადამიანის უფლებებისა და კანონის უზენაისობის დაცვის მონიტორინგი.

---

¹⁶⁹ EUUM - EUROPEAN UNION MONITORING MISSION ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისია არის პროგრამა, რომელიც შეიქმნა 1991 წლის ივლისში. თავდაპირველად იგი ითვალისწინებდა საზღვრებისა და ეთნოსებს შორის ურთიერთობების კონტროლს, დევნილთა უსაფრთხოებას, პოლიტიკური ვითარების სტაბილიზირებას - ყოფილი იუგოსლავიისა და ბალკანეთის ტერიტორიაზე. თუმცა, 2008 წელს მათ საქართველოც მიემატა. 2008 წლის 15 სექტემბერს ევროკავშირის საბჭოს გადანყვეტილებით ჩამოყალიბდა ავტონომიური სამოქალაქო სადამკვირვებლო მისია საქართველოში. ეს მისია დაიწყო 2008 წლის 1 ოქტომბერს და მისი მიზანია: დაკვირვება, რათა სრულიად იქნეს შესრულებული 12 აგვისტოს ნიკოლა სარკოზისა და დიმიტრი მედვედევის მიერ ხელმოწერილი 6-პუნქტიანი ხელშეკრულება (ცეცხლის შეწყვეტა და მანამდე საქართველოს ტერიტორიის რუსული შეიარაღებული ძალებისაგან სრულ გათავისუფლებას). სიტუაციის სტაბილიზირება და დევნილების დაბრუნება საკუთარ სახლებში.

ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისიის მანდატი ფარავს საქართველოს მთელს ტერიტორიას. ქვეყანაში ყოფნით მისია ხელს უწყობს ადგილზე სიტუაციის ნორმალიზაციასა და სტაბილიზაციას. ამასთან, ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისია ამზადებს ანგარიშს ადამიანის უფლებების საკითხებზე, კანონის უზენაესობის პატივისცემასა და უსაფრთხოების სიტუაციაზე. ანგარიში ასევე მოიცავს იძულებით გადაადგილებული პირების და ლტოლვილების დაბრუნების საკითხებს. ამგვარად, შესაძლებელი გახდება ევროკავშირის დედაქალაქებისათვის არსებული მდგომარეობის შესახებ ობიექტური და სრული ინფორმაციის მიწოდება. ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისიას ასევე შეუძლია ადგილზე, ადგილობრივ ხელისუფლებასთან პირდაპირი თანამშრომლობით იმოქმედოს მოცემულ საკითხებთან დაკავშირებულ ნაკლოვანებებზე.

ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისიის მანდატის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი გამოწვევა ნდობის აღდგენაა. იმისათვის, რომ მოხდეს ადგილზე მდგომარეობის სტაბილიზაცია და ნორმალიზაცია, განსაკუთრებით კი იმ ტერიტორიებზე, რომლებიც აგვისტოს ომის შედეგად ყველაზე მეტად დაზარალდა, ადმინისტრაციული საზღვრის ორივე მხარეს კვლავ უნდა აღდგეს ნდობა. საჭიროა დამყარდეს პირდაპირი კონტაქტები და წარმოიშვას თანამშრომლობის მცირე პროექტები.

ევროკავშირის მონიტორინგის მისიის კიდევ ერთი მიზანია ევროკავშირის წევრი ქვეყნებისათვის საქართველოში ადგილზე არსებული მდგომარეობის შესახებ ობიექტური ინფორმაციის მიწოდება. ეს დამოუკიდებელი ინფორმაცია ბრიუსელსა და ევროპულ დედაქალაქებში გადანყვეტილებების მიღების მნიშვნელოვან საფუძველს წარმოადგენს.

2.4.2. ევროკავშირი და მოლდავეთ-უკრაინა

2005 წელს დაიწყო ევროკავშირის სასაზღვრო დახმარების მისია მოლდოვის და უკრაინაში. ის ითვალისწინებდა საზღვრის მართვის ხელშეწყობას საბაჟო საკითხების ჩათვლით მოლდოვა-უკრაინის სრულ სასაზღვრო პერიმეტრზე. ფაქტობრივად მისიას გააჩნია საკონსულტაციო და ტექნიკური მიზნები. კონკრეტულად კი მისიის მიზანი იყო საბაჟო მომსახურების განვითარებაში, პროდუქციის კონტრაბანდის პრევენციაში, ადამიანების ტრეფიკინგის, საზღვრის მართვის ნორმების ევროკავშირის ნორმებთან შესაბამისობაში მოყვანასათვის, სასაზღვრო სამსახურების პროფესიონალიზმის ამაღლებაში, რისკების ანალიზის სისტემის გაუმჯობესებაში, სასაზღვრო და სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლობის ხელშეწყობაში, ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობის გაღრმავებაში დახმარების განცხადებას.

მისია არის საკონსულტაციო, არ გააჩნია აღმასრულებელი უფლებამოსილება. ის მიზნების რეალიზაციას ახდენს საზღვრაზე მომუშავე პირებისათვის სწავლების ორგანიზებით, საბაჟო მოქმედებების შესრულებაზე დასწრებით, დოკუმენტების შემოწმებით, რაც აუცილებელია საკონსულტაციო საქმიანობისთვის.

სასაზღვრო დახმარების მისია თანამშრომლობს მოლდოვაში ევროკავშირის სპეციალურ წარმომადგენელთან, გააჩნია პოლიტიკური მრჩეველები კიევში, კიშინოვში, ოდესაში საზღვართან დაკავშირებული პოლიტიკური საკითხების გადასაწყვეტად. მისიის შტაბი განთავსებულია ოდესაში.

მისიის სამართლებრივი საფუძველი არის 2005 წლის პირველი დეკემბრის ურთიერთგაგების მემორანდუმი, პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შესახებ შეთანხმება ევროკავ-

შირსა და მოლდოვას, ევროკავშირსა და უკრაინას შორის, ერთობლივი საბჭოს შეთანხმება მოლდოვაში ევროკავშირის სპეციალური წარმომადგენელის მანდატის შესახებ. მემორანდუმი განსაზღვრავს მისიის მანდატს, რომელიც გულისხმობს თანამშრომლობას ეუთო-სთან, ასევე კოორდინაციის შესახებ შეთანხმებას ევროკომისიას, ევროკავშირის სპეციალურ წარმომადგენელს, მოლდოვას და უკრაინის მთავრობებს შორის, მისიის დიპლომატიურ პრივილეგიებს ვენის კონვენციის შესაბამისად. ასევე განსაზღვრავს სამართლებრივ ვალდებულებებს, მისიის ხანგრძლივობას, სამართლებრივ პასუხისმგებლობას უკრაინის და მოლდოვის მიერ მისიის წარმატების ხელშეწყობისათვის, მთავრობების მიერ ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულებას. მემორანდუმის დანართი ითვალისწინებს საერთო მიზნებს, მისიის ინსტიტუციურ უზუნველყოფას, თანამშრომლობას უკრაინას და მოლდოვას შორის, ევროკავშირის მეზობელ ქვეყნებში ვაჭრობის ლეგიტიმაციას.

ასევე ევროკავშირის მიზანია დახმარება დნესტრსიპირეთის კონფლიქტის გადაწყვეტაში, მაგრამ სასაზღვრო დახმარების მისია, მისი მანდატი, ასევე მისიის სამართლებრივი სტატუსის განმსაზღვრელი ინსტრუმენტები არ ითვალისწინებს რაიმე კონკრეტულ შეთავაზებას აღნიშნული კონფლიქტის გადაწყვეტისათვის.

ევროკავშირის სასაზღვრო დახმარების მისია მიღწევად მიიჩნევს მოლდოვის კონფლიქტური რეგიონიდან იმპორტისა და ექსპორტის ბრუნვის ტრანსფარენტულობის გაზრდას, სასაზღვრო კონტროლის ზრდას, საზღვრის მართვის გაუმჯობესებას და საზღვრაზე დასაქმებული პირების კვალიფიკაციის ამაღლებას, სასაზღვრო სამსახურებს შორის თანამშრომლობის გაძლიერებას, ინფორმაციის გაცვლის გაუმჯობესებას, საბიუჯეტო დანაკარგების განსაზღვრის შესაძლებლობას. ასევე

მოლდოვისა და უკრაინის სასაზღვრო სამსახურებსა და სამართალდამცავ ორგანოებს შორის თანამშრომლობის გაღრმავება.

2.5. ევროკავშირი და აზია

2.5.1. ევროკავშირი და ინდონეზია

ევროკავშირმა სამხრეთ აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნების ასოციაციასთან, ნორვეგიასა და შვეიცარიასთან ერთად განახორციელა მონიტორინგის მისია აცეხში (ინდონეზიაში). მისიის მიზანი იყო ინდონეზიის მთავრობასა და თავისუფალი აცეხის მოძრაობას შორის 2005 წლის 15 აგვისტოს გაფორმებული სამშვიდობო შეთანხმების სხვადასხვა ასპექტების შესრულებაზე მონიტორინგის განხორციელება. ასევე მისიის მიზანი ხელი შეეწყო მხარეებს შორის დიალოგის განხორციელებისათვის. თუმცა ის არ ითვალისწინებდა ევროკავშირის მიერ მოლაპარაკებების წარმოებაში ჩართვას.

ევროკავშირის მისია აღიარებდა ინდონეზიის ტერიოტიულ მთლიანობას და აცეხის მომავალს მიიჩნევდა ინდონეზიის უნიტარული სახელმწიფოს შიგნით.

2.5.2. ევროკავშირი და ერაყი

ერაყის ომის შემდეგ ქვეყანაში სიტუაციის დარეგულირების მიზნით ევროკავშირმა 2005 წელს დაიწყო კანონის უზენაესობის ინტეგრირებული მისია, რომელიც წარმოადგენდა სამოქალაქო კრიზისების მართვის ოპერაციას ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ფარგლებში. მისიის მიზანი მდგომარეობდა კანონის უზენაესობის განმტკიცებისა და ადამიანის უფლებების პატივისცემის კულტურის ამაღლებისათვის ხელშეწყობა. მისია ასევე გულისხმობდა ერაყის

კრიმინალური მართლმსაჯულების სისტემაში დასაქმებული პირებისათვის კვალიფიკაციის ამაღლებას. ამ კუთხით სწავლება ითვალისწინებდა ნდობის ამაღლებას, ორმხრივ პატივისცემას და ოპერატიულ თანამშრომლობას კრიმინალური მართლმსაჯულების სისტემის სხვადასხვა წარმომადგენლებს შორის (საპოლიციო, სასამართლო, პენიტენციალური სისტემები). მისიის კოორდინაცია წარმოებდა ბრიუსელიდან, თუმცა გააჩნია ჯგუფი ბაღდადში.

2.5.3. ევროკავშირი და ავღანეთი

ავღანეთისადმი განსაკუთრებული დამოკიდებულების გამოხატულება იყო 2007 წელს ევროკავშირის საპოლიციო მისიის დაწყება ქვეყანაში. მისი მიზანია უწყვეტი და ეფექტური სამოქალაქო საპოლიციო სისტემის დამკვიდრება ავღანეთში. მისია საკონსულტაციო და სასწავლო საქმიანობას ახორციელებს ავღანეთის შინაგან საქმეთა სამინისტროში, რეგიონებსა და პროვინციებში.

ევროკავშირის მიზანია შეიტანოს მნიშვნელოვანი ნვლილი ავღანეთის პოლიციის სისტემის რეფორმირებაში. ვინაიდან პოლიციის გაძლიერება და კანონის უზენაესობა მნიშვნელოვანია ავღანეთში სტაბილურობისა და უსაფრთხეობის უზრუნველსაყოფად.

მისიის სტრატეგიული პრიორიტეტები გაერთიანებულია ექვსი მიზნის ირგვლივ: ქმედითი პოლიცია, პოლიციის მოთხოვნის ვალდებულობა, კონტროლი და კომუნიკაცია, დანაშაულის გამოძიება, ანტიკორუფციული საქმიანობა, პოლიციისა და ბრალდების სისტემის ურთიერთკავშირი, ადამიანის უფლებები და გენდერული თანასწორობა ავღანეთის საპოლი-

ციო სისტემაში, ასევე მისიის საქმიანობა სტრატეგიულ, ოპერატიულ და ტაქტიკურ დონეებზე.

ამრიგად, მასშტაბებიდან გამომდინარე ევროკავშირის მისიები და ოპერაციები კრიზისული სიტუაციების მონესრიგების საქმეში მაინც შეზღუდული რჩება. საერთო სამხედრო ბიუჯეტის, სამხედრო რესურსების მოზიდვის და შეიარაღებული ძალების გამოყენების ერთიანი პოლიტიკის არ არსებობა საშუალებას არ იძლევა, ისინი განვიხილოთ როგორც გადამწყვეტი ფაქტორი თანამედროვე პოსტკონფლიქტური დარეგულირებისათვის. პრობლემები, რომლებიც დაკავშირებულია არასრულყოფილ მართვასთან და კონტროლთან, საშუალებას არ იძლევა მოხდეს ერთი რომელიმე სერიოზული ოპერაციის განხორციელება ნატოს მხარდაჭერის გარეშე. მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირის ანტიკრიზისული პოტენციალი უთსპ-ის ჩამოყალიბების პერიოდიდან დღემდე მნიშვნელოვნად გაიზარდა, ეს არ იძლევა საშუალებას ევროკავშირის წევრი ქვეყნების ერთობლივი სამშვიდობო მოქმედებები შეფასდეს როგორც „გადამწყვეტი“ საერთაშორისო ფაქტორი კრიზისების მონესრიგებისა და საერთაშორისო კონფლიქტების პრევენციის საქმეში.

3. ევროკავშირის თავდაცვითი მართვა

ევროკავშირისთვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ამოცანა თავდაცვითი მართვის განვითარება. რაც უფრო ახალ ასპექტებს და მასშტაბებს იძენს ევროგაერთიანების საერთო საგარეო პოლიტიკა, მით უფრო აქტუალური ხდება უსაფრთხოებისა და თავდაცვის განზომილების მნიშვნელობა.

ევროკავშირის ევროპულ თავდაცვით იდენტობას საფუძველი ჩაეყარა ჯერ კიდევ 1948 წლის დასაწყისში, როცა

დიდმა ბრიტანეთმა, ბელგიამ, ნიდერლანდებმა, ლუქსემბურგმა და საფრანგეთმა ხელი მოაწერეს ე.წ. ბრიუსელის პაკტს, რომელიც შემდეგ დასავლეთ ევროპული კავშირის შექმნის საფუძველი გახდა.¹⁷⁰ თუმცა, ევროპული თავდაცვის უზრუნველყოფის ერთ-ერთი მთავარი მექანიზმი ცივი ომის განმავლობაში ნატო იყო და ევროპის სტაბილურობა და უსაფრთხოება ძირითადად დამოკიდებული იყო ორი დაპირისპირებული ბანაკის ურთიერთობებზე.

XX ს-ის 90-იან წლების დასაწყისში, ისევ გაჩნდა ევროპული თავდაცვითი იდენტობის“ გაძლიერების მცდელობები. ევროკავშირში საკუთარი თავდაცვითი რესურსების განვითარების აუცილებლობა განპირობებული იყო იმით, რომ მომხდარიყო გაერთიანების დამოკიდებულების შესუსტება აშშ-ზე.

1991 წელს საფრანგეთის პრეზიდენტმა ფ. მიტერანმა და გერმანიის კანცლერმა ჰ. კოლიმ წამოაყენეს იდეა საერთო ევროპული თავდაცვის შექმნის შესახებ და გამოთქვეს მზადყოფნა ხელი შეეწყოს მისი განხორციელებისათვის, როგორც დასტური ორ ქვეყანას შორის საბოლოო შერიგებისა და ნდობის აღდგენის. შესაბამისად, 1992 წელს შეიქმნა ფრანკო-გერმანული კორპუსი, რომლის სათაო ოფისი განთავსდა სტრასბურგში. მისი მართვა და მოვალეობები თანაბრად განაწილდა ორ ქვეყანას შორის. დანაყოფმა მიიღო ევროკორპუსის სახელწოდება და ის ღია იყო ყველა ევროპული ქვეყნისათვის.

1993 წელს ევროკორპუსს შეუერთდა ბელგია, 1994 წელს ესპანეთი, 1996 წელს ლუქსემბურგი. ყველა ახლად შესული ქვეყანა ისეთივე უფლებებს და მოვალეობებს ფლობდა, როგორსაც საფრანგეთი და გერმანია. 2010 წლისთვის ევროკორპუსში

---

¹⁷⁰ Theoretisations of European Identity, იხ. ბმულზე - http://youth-partnership.eu.coe.int/youth-partnership/documents/EKCYP/Youth_Policy/docs/Citizenship/Research/THEORETISATIONS_OF_EUROPE.pdf.

ხუთი ქვეყნა იყო გაერთიანებული. მოგვიანებით ასოცირებული წევრობის სტატუსით მას, ასევე შეუერთდა პოლონეთის, ავსტრიის, საბერძნეთის და თურქეთის სამხედრო დანაყოფები.¹⁷¹

აღსანიშნავია, რომ ევროპის თავდაცვითი სტრუქტურების შექმნა დამოკიდებულია არა მარტო ევროკავშირის წევრი ქვეყნების პოლიტიკურ სურვილებზე, არამედ ევროკავშირის სამხედრო პოლიტიკურ რეალურ პოტენციალზეც.¹⁷² შესაბამისად, „ევროპის თავდაცვა“ უკანასკნელ ხანს ევროპული პოლიტიკის ერთ-ერთ პრობლემურ საკითხად გადაიქცა. რა შეიძლება ვიგულისხმოთ ევროპულ თავდაცვაში? ეს არის ევროპული არმიის შექმნა, თუ ეს არის ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის საერთო პოლიტიკის განვითარების განსაზღვრული შედეგის მიღება?

საკითხის აქტუალობას განაპირობებს ისიც, რომ ევროკავშირი გაყოფილია თავდაცვითი ინტეგრაციის მომხრეებად და მოწინააღმდეგეებად, რაც ასევე გამოიხატება ევროპეისტიების და ატლანტისტიების დაპირისპირებაშიც. ერთის მხრივ, მაგ., დიდი ბრიტანეთისათვის ევროპის თავდაცვას პრაქტიკული გაგება აქვს. ხოლო სხვებისთვის - ე.წ. ვეიმირის ხუთეულისათვის კი ეს საკითხი სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია. აქვე გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ევროპის თავდაცვა გავლენას ახდენს და კიდევ უფრო მეტად მოახდენს არა მარტო ევროპის, არამედ საერთაშორისო პოლიტიკის შინაარსზეც.

აღსანიშნავია, რომ ჯერ კიდევ 1952 წელს ბელგიამ, იტალიამ, ლუქსემბურგმა, ნიდერლანდებმა, საფრანგეთმა და გერ-

171

-Observer, N 4, 2010, .65.

172

, 2001.

მანიამ ხელი მონერეს ხელშეკრულებას ევროპის თავდაცვითი გაერთიანების შექმნის შესახებ. ის ითვალისწინებდა ინტეგრირებული ევროპული არმიის შექმნას. თუმცა, 1954 წელს საფრანგეთის ნაციონალურმა ასამბლეამ უარი თქვა აღნიშნული ხელშეკრულების რატიფიცირებაზე, ხოლო იმავე წელს შექმნილმა დასავლეთ ევროპულმა კავშირმა კოლექტიური თავდაცვის ფუნქცია ნატოს გადასცა. ყოველივე ამან ევროპაში სამხედრო-ინტეგრაციული კუთხით ქმედებები კარგა ხნით გაყინა.

მართალია, ცივი ომის შემდეგომ ევროპას აღარ ემუქრება ჩვეულებრივი თუ ატომური იარაღით მასობრივი იერიშის საშიშროება. სამაგიეროდ, ბალკანეთის მოვლენებმა ცხადყო, რომ ევროკავშირის წინაშე მრავალი ისეთი საფრთხე დგას, რომლითაც შეიძლება დაემუქროს სტაბილურობას ევროპაში. ცხადია, ამერიკის შეერთებულ შტატებს არ უნდა ევროპის კონტინენტზე ყველა რეგიონულ კრიზისში ჩარევა. ზოგ შემთხვევაში თავად ევროპელებმა უნდა გამოიჩინონ ინიციატივა. ევროკავშირის წევრები მზადყოფნას გამოთქვამენ, შეიარაღდნენ იმ საშუალებებით, რომლებიც საჭიროა საერთო ფასეულობათა დასამკვიდრებლად და მათი ინტერესების დასაცავად.

იმ საკითხების ფართო სპექტრის რეგულირება, რომლებიც დაკავშირებულია ევროკავშირის თავდაცვითი პოლიტიკის რეალიზაციასთან და უსაფრთხოების უზრუნველყოფასთან, ასევე ევროკავშირის ერთიან თავდაცვითი სექტორის ფორმირებასთან ხორციელდება როგორც ევროკავშირის პირველადი, ისე მეორადი სამართლის ფარგლებში. გაერთიანების პირველადი სამართლის ფარგლებში მოცემული საკითხები რეგულირდება ევროკავშირის დამფუძნებელი ხელშეკრულებების დებულებებით (მაასტრიხტის, ამსტერდამის, ნიცის, ლისაბონის ხელშეკრულებები). ამის გარდა პირველადი სამართლის დებულებებმა განვითარება ჰპოვა მეორადი სამართლის წყაროებში,

როგორცაა ევროკავშირის ინსტიტუტების და ორგანოების (საბჭო, კომისია, ეთს) დირექტივები და რეგლემენტები.

1992 წლის მასტრიხტის ხელშეკრულებამ აუნთო მწვანე შუქი ევროპის ერთიან საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკას. შესაბამისად ევროკავშირის ქვეყნებმა შეძლეს მიეღწიათ შეთანხმებისთვის, რომელიც ერთიანი თავდაცვითი პოლიტიკის შემუშავების საშუალებას იძლეოდა ¹⁷³.

მასტრიხტის ხელშეკრულების მეოთხე მუხლი განმარტავს, რომ „საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა უნდა მოიცავდეს ყველა იმ საკითხს, რომელიც ეხება კავშირის უსაფრთხოებას, მათ შორის საერთო თავდაცვის პოლიტიკის ჩარჩოების შემუშავებას, რამაც შესაძლოა, დროთა განმავლობაში, მიგვიყვანოს საერთო თავდაცვამდე“. ეს ძალიან მნიშვნელოვანი ფორმულირება იყო, რადგან ამით ნევრმა სახელმწიფოებმა აჩვენეს, რომ არ გამორიცხავდნენ მომავალში საერთო თავდაცვის შექმნის შესაძლებლობას. მასტრიხტის ხელშეკრულებაში ასევე განმარტებულია საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის მიზნები და კომპეტენციის არეალი. ხელშეკრულება კავშირში შემავალ სახელმწიფოებს მოუწოდებს სისტემური თანამშრომლობის დამყარებისაკენ ნებისმიერ საკითხზე ერთმანეთს შორის, რომელიც საერთო ინტერესების სფეროშია. მასში ასევე განმარტებულია ის ინსტრუმენტები, რომლის საშუალებითაც ევროკავშირი შეძლებს საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის ამოქმედებას. ეს ინსტრუმენტებია: საერთო პოზიციები და ერთობლივი ქმედებები. თუმცა, იგივე მასტრიხტის ხელშეკრულებამ ევროპის თავდაცვის საკითხთან მიმართებით ბევრი გაურკვევლობა დატოვა. თუნდაც ის, რომ მაშინ მხოლოდ გადანყდა დასავლეთ ევროპული კავშირის-

---

¹⁷³ Treaty on European Union (1992). Article J.4 // Official Journal C 191 of 29 July 1992. C. 191/59.

თვის კონკრეტული ფუნქციების მიცემა და გარკვეული ამოცანების დასახვა.

მიუხედავად ხარვეზებისა, ევროთავდაცვის იდეის გარშემო საკამოდ სოლიდური პრაქტიკული ფუნდამენტი ჩამოყალიბდა ევროკავშირში. მან მიღწია არსებით პროგრესს უსაფრთხოების და თავდაცვის საერთო პოლიტიკის ინსტრუმენტების ჩამოყალიბების საქმეში. განსაკუთრებით ეს შესამჩნევია 1998 წლის სენტ-მალოს დეკლარაციაში, რომელიც დებულებებამაც ასხვა ჰოვა 1999 წლის კიოლის ევროკავშირის საბჭოს გადაწყვეტილებებში. აქედან მოყოლებული ევროკავშირი, მიუხედავად იმის რომ ნაკლები შანსია რეალური თავდაცვითი კავშირის ფორმირებისათვის, ეტაპობრივად ახერხებს განავითაროს მისი სამხედრო თავდაცვითი პოტენციალი, ანუ ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკას ეს ახალი დინამიკა შესძინა 1998 წლის სენტ-მალოს დეკლარაციამ.

სენტ მალოს შეხვედრა ისტორიაში შესულია როგორც გადამწყვეტი მომენტი ევროკავშირის საერთო თავდაცვის აღორძინების საქმეში. იუგოსლავიის დაშლის შემდეგ ნათელი გახდა, რომ ევროპა აბსოლუტურად ქმედუუნარო იყო სამხედრო საკითხებში. ეს ალბათ არც უნდა ყოფილიყო გასაკვირი, ვინაიდან ცივი ომის პერიოდში და შემდეგაც ის აშშ-ის და ნატოს იმედზე იყო. სწორედ, ამის გამო გადანყვიტა ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრმა ტონი ბლერმა, რომ დრო იყო ევროპას განევითარებინა საკუთარი სამხედრო შესაძლებლობები, რათა საკადრისი სიტყვა ეთქვა საერთაშორისო არენაზე.

სენტ მალოს დეკლარაციაში ნათქვამია, რომ დროა ევროპამ შესაფერისი როლი შეასრულოს საერთაშორისო არენაზე და „აამუშაოს ამსტერდამის ხელშეკრულებაში ჩადებული დებულებები სსუპ-ს სფეროში, თანდათანობით საერთო თავდაცვის პოლიტიკის ჩარჩოების განვითარების ჩათვლით“. ასევე „ევროკავშირს უნდა ჰქონდეს ავტონომიური მოქმედების უნა-

რი, რომელსაც ზურგს გაუმაგრებს საიმედო სამხედრო ძალა, უნდა ჰქონდეს ამ ძალის ამოქმედების და გადაწყვეტილების მიღების საშუალება და მზადყოფნა, რათა უპასუხოს საერთაშორისო კრიზისებს”.

თუმცა, დეკლარაცია ასევე ხაზს უსვამს ნატოს შეუცვლელ როლს ევროპის თავდაცვის სფეროში და აღნიშნავს, რომ ევროპამ უნდა საკუთარი წვლილი შეიტანოს ნატოს მოდერნიზაციის საქმეში. ამასთან, ევროპას უნდა ჰქონდეს „მოქმედების საშუალება ისეთ სიტუაციებში, სადაც ალიანსი არ არის ჩაბმული”. ევროპას სჭირდება ძლიერი არმია, კონკურენტუნარიანი ევროპული თავდაცვის ინდუსტრია და ტექნოლოგია რათა უპასუხოს ახალ საფრთხეებს.

სენტ-მალოს შემდეგ საერთო თავდაცვის საკითხებზე ევროკავშირის ხედვები დაფიქსრდა 1999 წლის ივნისის კიოლნის ევროპული საბჭოს დეკლარაციაშიც. მასში ფორმალურად დადასტურდა ევროკავშირის წევრი ყველა ქვეყნის სურვილი, რომ განეხილათ საერთო თავდაცვა. კიოლნის დეკლარაციაში ჩაიდო ის სამომავლო გეგმები, რაც საჭირო იყო ამ იდეის განსახორციელებლად, კერძოდ, გადაწყდა გადაწყვეტილების მიღების ინფრატრუქტურის შექმნა (სამხედრო პოლიტიკური კომიტეტები და ა.შ.) და სამხედრო საშუალებების, ანუ სამხედრო შტაბ-ბინის და სამხედრო ძალების შექმნა. ამრიგად, ევროკავშირის საერთო თავდაცვის აღორძინების საქმეში უმნიშვნელოვანესი იყო სენტ მალოს და კიოლნიის შეხვედრებმა საფუძველი ჩაეყარა და შექმნა უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის სტრუქტურა, რომელშიც შედის პოლიტიკური და უსაფრთხოების კომიტეტი, ევროკავშირის სამხედრო კომიტეტი, ევროკავშირის სამხედრო შტაბი, კრიზისების მენეჯმენტის სამოქალაქო ასპექტების კომიტეტი, რომელიც წარმოდგენილია წევრი ქვეყნებით და მოიცავს სამოქალაქო საკითხებს და

თავდაცვის სააგენტო. ეს არის ის რაციონალური შედეგი, რომელმაც გზა გაუხსნა ეუთპ-ს.

ევროპული საბჭოს აღნიშნული ხედვები აისახა 1999 წლის ამსტერდამის ხელშეკრულებაში, სადაც ხელახლა იქნა ფორმულირებული ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის მიზნები - დაისახა კრიზისულ სიტუაციებში როგორც სამხედრო, ისე არასამხედრო შესაძლებლობათა გამოყენების პერსპექტივა. სახელდობრ, ეს არის ეგრეთ წოდებული პეტერსბერგის ამოცანები, რომლებიც მოიცავს საშუალებათა ფართო სპექტრს, დაწყებული კვლევითა და მაშველთა სამსახურებით, დამთავრებული სამშვიდობო ოპერაციებით.

მოცემული კუთხით ასევე საინტერესოა ჰელსინკის ევროპული საბჭო 1999 წლის დეკემბერის შეხვედრა, სადაც დასახული იქნა ე.წ. “მთავარი ამოცანა”, ანუ 2003 წლისათვის ჩამოეყალიბებინათ სწრაფი რეაგირების ძალები. ასევე შეემუშავებინათ გამჭვირვალე პროცედურები ნატო-სთან და არაევროპულ ქვეყნებთან კონსულტაციისა და თანამშრომლობისთვის. ხაზგასმით აღინიშნა, რომ ნატო კვლავაც წარმოადგენს მისი წევრების კოლექტიური თავდაცვის საყრდენს და, რომ ევროკავშირს მოქმედება შეუძლია მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როცა ნატო არ ღებულობს პროცესში მონაწილეობას.

1999 წლის ნატოს ვაშინგტონის საიუბილეო გაცხადდა, რომ ევროპის თავდაცვის იდენტობა გაღრმავებულიყო ნატოს შიგნით. დაისახა გეგმა, რომ განვითარებულიყო ეფექტური კონსულტაციის, თანამშრომლობის და გამჭვირვალეობის უზრუნველყოფის მექანიზმი ევროკავშირსა და ნატოს შორის. ამ გადანწყვეტილების მიხედვით ასევე უზრუნველყოფილი იქნა ევროკავშირის მიერ ნატოს სამხედრო ინსტრუმენტების გამოყენების შესაძლებლობა.

2000 წლის ივნისის სანტა მარია დე ფეირას ევროპული საბჭოს შეხვედრაზე წევრი ქვეყნები შეთანხმდნენ „მთავარ ამოცანაზე,“ ანუ ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის სამოქალაქო კომპონენტის განვითარებაზე. ისე, რომ 2003 წლისთვის კავშირის განკარგულებაში იქნებოდა 5000-მდე პოლიციელი კრიზისული სიტუაციების დასაძლევად. ხოლო ლისაბონის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის შემდეგ (ევროკავშირის ინსტიტუტების და ევროპის კავშირის სამართალსუბიექტად გამოცხადების შესახებ), ევროკავშირის წევრებს სულ მცირე იურიდიულად უზრუნველყოფილი ვალდებულება დაეკისრათ ერთობლივი თავდაცვის და დახმარების შესახებ (ხელშეკრულების თანახმად უთსპ-ა „მივა საერთო თავდაცვამდე“, როცა ევროპული საბჭო ამის შესახებ მიიღებს ერთიან გადამწყვეტილებას), ხოლო დეკ-ის ფუნქციები გადაეცა ევროკავშირს და მისი არსებობა გამართლებული გახდა¹⁷⁴.

მაშასადამე, სენტ მალომ და შემდგომმა ევროპულმა საბჭოებმა საფუძველი ჩაუყარა საერთო თავდაცვას, ანუ ევროპის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკას, რომელიც ფორმალურად შეეყვანილ იქნა ევროპის ინსტიტუტებში ნიცის ხელშეკრულების საფუძველზე. ნიცის ხელშეკრულებამ ასევე შექმნა ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის სტრუქტურა, რადგან შეიქმნა სამი ახალი კომპონენტი: პოლიტიკური და უსაფრთხოების კომიტეტი, ევროკავშირის სამხედრო კომიტეტი და ევროკავშირის სამხედრო შტაბი.

174

, იხ. ბმულზე - <http://russiancouncil.ru/>. როგორც ცნობილია 2011 წლის მარტის ბოლოს დეკ-ის წევრებმა გააკეთეს ერთობლივი განცხადება დეკ-ის ლიკვიდაციის შესახებ. დეკ-ის ოფიციალურ ვებ-გვერდზე განთავსებული განცხადების მიხედვით, მან ოფიციალურად არსებობა შეწყვიტა 2011 წლის 30 ივნისს.

ევროპულმა თავდაცვითმა იდენტობამ, ბევრად უფრო პრაქტიკული გამოხატულება ჰპოვა, როცა კავშირის წიაღში შეიქმნა გარკვეული სამხედრო მექანიზმები. მათ შორის აღსანიშნავია სწრაფი რეაგირების ძალები. 1999 წლის ჰელსიკის ევროკავშირის სამიტიზე გამოცხადდა უთსპ-ის „მთავარი მიზანი“ – 2003 წელს შექმნილყო ევროპის სწრაფი რეაგირების ძალები. იმავდროულად მიზნად იქნა დასახული მომხდარიყო ევროკავშირის ქვეყნების სამხედრო-სამრეწველო პოტენციალის ყველა სპექტრის სრულყოფილება და შექმნილიყო ინტეგრირებული ევროპული თავდაცვითი მრეწველობა.

2000 წლის ნოემბერში ბრიუსელის კონფერენციაზე ევროკავშირის წევრმა ქვეყნებმა განაცხადეს ევროპის სწრაფი რეაგირების ძალების დაკომპლექტებაში საკუთარი რესურსების და მასში კანდიდატი ქვეყნების ჩართვის შესახებაც. ამისთვის ისინი გამოყოფდნენ 100 000 ჯარისკაცს, 400 საბრძოლო თვითმფრინავს, 100 სამხედრო ხომალდს, მათ შორის ავიამზიდის ჯგუფს. 2003 წლის ევროკავშირის ბრიუსელის სხდომაზე თავდაცვის მინისტრების მონაწილეობით გაკეთდა განცხადება ევროპის სწრაფი რეაგირების ძალების შექმნის შესახებ მუშაობის დასრულების შესახებ. 2004 წელს ევროკავშირმა მიიღო დოკუმენტი „მთავარი ამოცანა“ („Headline Goal)¹⁷⁵“ შესახებ, სადაც შექმნილი საკუთარი სამხედრო ანტიკრიზისული პოტენციალი გამოყოფილ იქნა ევროკავშირის თავდაცვითი პოტენციალის სახით. საკუთარი საბრძოლო ჯგუფები ჩამოაყალიბებს გერმანიამ, საფრანგეთმა, იტალიამ, ესპანეთმა და დიდმა ბრიტანეთმა. ამის გარდა შეიქმნა შერეული დანაყოფები შემდეგი ქვეყნების შემადგენლობით: 1. გერმანია, ჰოლანდია, ფინეთი; 2.

---

¹⁷⁵ Headline Goal 2010 approved by General Affairs and External Relations Council on 17 May 2004 endorsed by the European Council of 17 and 18 June 2004, იხ. ზმულზე - <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>.

პოლონეთი, სლოვაკეთი, ლიტვა, ლატვია და გერმანია; 3. ესპანეთი, სლოვენია, უნგრეთი; 4. იტალია, ესპანეთი, საბერძნეთი, პორტუგალია; 5. შვეცია, ფინეთი, ნორვეგია, ესტონეთი; 9. დიდი ბრიტანეთი, ჰოლანდია¹⁷⁶.

მიუხედავად ამისა, უნდა აღინიშნოს, რომ მკვლევარები კრიტიკულად აფასებენ ამგვარი ძალების ეფექტურობას. ვიანიდან მასში მოიაზრებენ ისეთ სამხედრო დანაყოფებს, რომლებსაც არ გააჩნიათ არც ერთმანეთთან ოპერატიული თავსებადობა და არც პოტენციალის მტკიცე სატრანსპორტო მიწოდების შესაძლებლობა ადგილზე ერთობლივი გამოყენებისათვის. უფრო მეტიც, კრიზისებზე ოპერატიული რეაგირების სფეროში ევროკავშირის „ხარვეზებს“ შორის, ასევე უნდა აღინიშნოს შორეული ავიაციის ტრანსპორტის, სტრატეგიული და ტაქტიკური დაზვერვის ძალების და საშუალებების, კავშირის და რეგულირების ოპერატიული სისტემის და ზესიზუსტის თანამედროვე, მათ შორის ფრთოსანი რაკეტების არ ქონა¹⁷⁷. 2012 წლის მდგომარეობით ნატოს ევროპულ ქვეყნების რეგულარული ჯარები ერთად აღებული შეადგენს დაახლოებით ორ მილმდე ჯარისკაცს. ამავე დროს მათგან მხოლოდ 3-4% შეიძლება გამოყენებული იქნეს ევროკავშირის მიერ სტაბილიზაციის და მშვიდობის დაცვის ოპერაციებში¹⁷⁸.

---

¹⁷⁶ M. Hatzigeorgopoulos, The Role of EU Battlegroups In European Defence, European security review, June 2012, *იხ. ბმულზე* - http://www.isis-europe.eu/sites/default/files/publications-downloads/esr56_EUBattlegroups-June2012%20MH_2.pdf

¹⁷⁷ . . . , ? , 2012, N 10, c. 21-29.

¹⁷⁸ . . . , *იხ. ბმულზე* - http://www.imemo.ru/ru/sc/2013/300113-_tez.pdf.

აქვე უნდა აღინიშნოს, ის რომ 2009 წლიდან 2012 წლამდე ევროკავშირის თავდაცვის სააგენტოს წევრი სახელმწიფოების სამხედრო ბიუჯეტი შემცირდა 30 მილიარდი ევროთი. თუკი აშშ-ის ხარჯები თავდაცვაზე (როგორც ნატოს მთავარო დონორი) შეადგენს მშპ-4%, მაშინ ევროპის ოთხი მოკავშირისა (საფრანგეთი, დიდი ბრიტანეთი, საბერძნეთი და ალბანეთი) შეადგენს 2%-ზე მეტს, ხოლო დანარჩენების კი უფრო ნაკლებს. ევროკავშირის წევრი ქვეყნების მხრიდან ნატოს სამხედრო-სამრეწველო პოლტენციალში არასაკამრისი წვლილის გამო აშშ-ს უკამყოფილებამ, სტიმული მისცა ევროპული ინტეგრაციის თავდაცვითი ინიციატივების ახალ მცდელობებს.

2010 წლის დეკემბერში „ვეიმირის სამეულის“^{*} თავდაცვის მინისტრებმა (გერმანია, საფრანგეთი, პოლონეთი) ოფიცია-

---

* „ვეიმირის სამეული“ ეს არის სამხრეთი თანამშრომლობის ფორმატი საფრანგეთს, გერმანიას და პოლონეთს შორის. შეიქმნა 1991 წელს. მისი ერთ-ერთი მთავარი მიზანი იყო მოემზადებინა პოლონეთი ევროკავშირსა და ნატოში სწრაფი გაწევრიანებისთვის. ფორმატმა სახელწოდება მიიღო ვეიმირში აღნიშნული ქვეყნების საგარეო საქმეთა მინისტრების პირველი შეხვედრის შედეგად, სადაც განიხილეს უთიერთობები ევროპის ეკონომიკური გაერთიანებასა და ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებს შორის. აქედან მოუოლებული სამეულის ფარგლებში შეხვედრები ტარდებოდა სხვადასხვა დონეზე: სახელმწიფოს და მთავრობის მეთაურების, საგარეო საქმეთა, თავდაცვისა და სხვა მინისტრების, სამხედრო შტაბების უფროსების დონეებზე სამხრეთი ურთიერთობების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანია ასპექტია სამხედრო თანამშრომლობა, რომელიც მოიცავს საერთო სამხედრო მანევრებს, ექსპერტების შეკრებას და ყოველწლიური სამხედრო-პოლიტიკური სემინარების ორგანიზებას. პოლონეთის ნატოში გაწევრიანების შემდეგ ფორმატის მუშაობა მიმდინარეობს ევროპის უთსპ-ის მიმართულებით პოზიციების დაახლოებისკენ. ხშირად სამეულის პოზიცია საგარეო-პოლიტიკურ საკითხებზე ერთმანეთ არ ემთხვეოდა. მაგ., 2003 წელს ერაყის ომის დროს სამეულის არსებობას საფრთხე დაემუქრა, როცა პოლონეთმა საფრანგეთისა და გერმანიისაგან

ალურად მოუნოდეს ევროკავშირის უმაღლეს ნარმომადგენელს სსუპ-ის დარგში გაეძლიერებინათ ერთობლივი თავდაცვითი მოქმედებები სსუპ-ის ფარგლებში¹⁷⁹. 2011 წელს მათ შეუერთდა იტალია და ესპანეთი, რომლებმაც შესთავაზეს შეექმნათ ოპერატიული დაგეგმარების და მართვის ერთობლივი მუდმივმოქმედი სტრუქტურები. ხოლო 2011 წელს ძალაში შევიდა საფრანგეთსა და დიდი ბრიტანეთს შორის ხელმოწერილი ხელშეკრულება თანამშრომლობის შესახებ თავდაცვის და უსაფრთხოების სფეროში¹⁸⁰.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ევროკავშირი თანდათან ავითარებს უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკას.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ევროკავშირმა გარკვეული კუთხით შექმნა თავდაცვითი კავშირის ჩამოყალიბების პერსპექტივა, როცა ერთობლივი ოპერატიული პოტენციალის ფორმირების გზით (ე.წ. სენტ მალოს პროცესი) აღნიშნული საკითხის გარშემო საკამოდ დაჩქარებულად დაიწყო წინსვლა. ამისათვის არსებობს საკანონმდებლო ბაზა შეიქმნას სსუპ/უთსპ-ის შესაბამისი ინსტიტუტები და მექანიზმები, რომლებიც განსაზღვრავენ მოძრაობის (საერთო თავდაცვა) ვექ-

---

განსხვავებული პოზიცია დაიჭირა. (იხ. . . . . , «ВЕЙМАРСКИЙ ТРЕУГОЛЬНИК» В МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЯХ В ЕВРОПЕ: ИТОГИ И ПЕРСПЕКТИВЫ, იხ. ბმულზე - http://www.unn.ru/pages/issues/vesnik/99999999_West_2011_5/43.pdf).

¹⁷⁹ Letter of the Weimar Triangle to the High Representative, იხ. ბმულზე - http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/sede/dv/sede031011weimarletter_/sede031011weimarletter_en.pdf.

¹⁸⁰ Treaty between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the French Republic for Defence and Security Co-operation. Entered into force on 1 July 2011, იხ. ბმულზე - <http://www.officialdocuments.gov.uk/document/cm81/8174/8174.pdf>.

ტორს. შესაბამისად, ევროკავშირმა მოახდინა ინიცირება და განახორციელა ორი ათეული სამშვიდობო ოპერაცია მსოფლიოს სამ კონტინენტზე. მათ შორის იყო სამხედრო, რომელშიც მონაწილეობდა მრავალ ეროვნული ევროპული ოპერატიულ-ტაქტიკური სამხედრო ჯგუფები. გამოიკვეთა განხორციელებული ოპერაციების შემდეგი ტიპები: საპოლიციო მისია, კრიზისების მენეჯმენტი (სამხედრო), სამშვიდობო, სამოქალაქო და საზღვრის მონიტორინგი.

ევროკავშირის თავდაცვითი მართვის გაუმჯობესების და, ზოგადად სსუპ-ის სფეროში თანამშრომლობის გაფართოების მექანიზმების ამოქმედების აუცილებლობიდან გამომდინარე, რომელმაც სრული გამოხატულება ჰპოვა 2004 წლის ნიცის ხელშეკრულებაში, ევროკავშირის საბჭომ დააფუძნა ევროპის თავდაცვის სააგენტო (ეთს). მისი მთავარი მიზანია უთსპ-ის განვითარების ხელშეწყობა. ეთს-ო ფაქტობრივად დეკ-ის მუშაობის გაგრძელებაა. სააგენტო მონაწილეობას ღებულობდა დეკ-ის მიერ ევროკავშირისათვის ფუნქციების გაცემაში. მისი მთავარი მიმართულება არის თავდაცვითი პოტენციალის განვითარება შეიარაღების სფეროში თანამშრომლობის ხელშეწყობით; სამხედრო შეიარაღების კონკურენტუნარიანი ევროპული ბაზრის შექმნა და ევროპული თავდაცვითი კვლევებისა და ტექნოლოგიების ეფექტურობის გაზრდა¹⁸¹. ხოლო ეთს-ოს უმთავრესი ამოცანა დაკავშირებულია სტრატეგიული საშუალებების მიწოდების, მართვის და კავშირის სისტემების, ასევე სამცნიერო-კვლევითი მუშაობის სამხედრო ასპექტები კოსმოსისა და უპილოტო საფრენი აპარატების სფეროში.

---

¹⁸¹ Council Joint Action of 12 July 2004, On the establishment of the European Defence Agency, Official Journal of the European Union L 245/17, 2004/551/CFSP, -Article 1-5.

სააგენტოს მიზანია დაეხმაროს ნევრ სახელმწიფოებს და საბჭოს ევროპის თავდაცვითი უნარების გაუმჯობესებაში კრიზისების მართვის კუთხით და ზოგადად მომავალში უსაფრთხოებისა და თავდაცვის საკითხების განვითარების მხრივ. ევროპის თავდაცვის სააგენტოს მისიებს შორის შეიძლება გამოვყოთ ოთხი უმნიშვნელოვანესი ფუნქცია: კრიზისების მართვის კუთხით თავდაცვითი უნარების განვითარება; ევროპული შეიარაღების კუთხით თანამშრომლობის გაღრმავება; თავდაცვითი ტექნოლოგიების და ინდუსტრიული ბაზის განვითარების კუთხით სამუშაოების ჩატარება და კონკურენტუნარიანი საერთაშორისო ევროპული თავდაცვითი შეიარაღების ბაზრის შექმნა; ევროპული თავდაცვის კვლევებისა და ტექნოლოგიების ეფექტურობის გაზრდა.

სააგენტოს ინსტიტუციონალური სტრუქტურა შედგება სააგენტოს ხელმძღვანელის, მმართველო საბჭოს და აღმასრულებელი დირექტორისაგან. თავდაცვის სააგენტოს მონიტორინგი და მართვა შემდეგნაირად ხორციელდება: სააგენტოს თავმჯდომარე: პასუხისმგებელია საერთო ორგანიზაციულ და ფუნქციურ საკითხებზე; ის მეთვალყურეობას უწევს გადაწყვეტილებების შესრულებას, ხელმძღვანელობს მინისტრების შეხვედრებს;

მმართველთა საბჭო: სააგენტოს გადაწყვეტილებების მიმღები ორგანო, რომელიც შედგება ნევრი ქვეყნების თავდაცვის მინისტრებისგან და ევროკომისიის წარმომადგენლისგან და მას უძღვება სააგენტოს თავმჯდომარე;

უმალღესი აღმასრულებელი: პერსონალის ხელმძღვანელი, რომელიც მეთვალყურეობს და კოორდინირებას უწევს დანაყოფებს.

თავდაცვის სააგენტო შედგება შემდეგი დირექტორატისგან: შესაძლებლობები; შეიარაღება; ინდუსტრია და ბაზრები; კვლევა და ტექნოლოგიები; კორპორაციული სერვისები.

სააგენტოს სტრუქტურაში მოქმედებს საკონსულტაციო კომიტეტი. მისი მთავარი ამოცანაა მესამე ქვეყნებთან დიპლომატიის მხარდაჭერა და განვითარება ურთიერთსაინტერესო საკითხებზე. ევროკავშირის ყველა-წევრ ქვეყანას აქვს უფლება შეუერთდეს ან დატოვოს სააგენტო. მთავარო მოქმედი პრიციპი - „მოქნილი/მყარი ინტეგრაცია“, ევროკავშირის დაინტერესებულ წევრ-სახელმწიფოებს საშუალებას აძლევს ბევრად უფრო მჭიდროდ ითანაშრომლონ და სააგენტოს სხვა წევრებისგან შეფერხების გარეშე¹⁸².

ეთს-ოს ბიუჯეტი ყალიბდება სამწლიანი ციკლით. პირველი სრული ციკლი დაიწყო 2006 წლიდან. დაფინანსება ხდება მისი წევრების მიერ ერთიანი ეროვნული შემოსავლების მიხედვით. 2007 წლის მონაცემებით დაფინანსების ყველაზე დიდი წილი მოდიოდა გერმანიაზე € 4,202,027, შემდეგ მოდიოდა დიდი ბრიტანეთი € 3,542,487 და საფრანგეთი € 3,347,139. ამ ბიუჯეტით ხდება ოპერაციული ხარჯების დაფარვა. ცალკე ხდება ინდივიდუალური პროექტების დაფინანსება. ევროკავშირის ყველა წევრი ქვეყანა (გარდა დანიის) არის თავდაცვის სააგენტოს წევრი. 2012 წლისთვის მისმა საშუალებებმა საერთო ჯამში 100 მილ. ევროზე მეტი შეადგინა¹⁸³. ნატოს სტრუქტურებთან ურთიერთობების დროს ეთს-ო ხელმძღვანელობს პატივისცემის პრინციპით, რომელიც დადგენილია ევროკავშირისა და ნატოს შორის თანამშრომლობის და კონსულტაციების ჩარჩოებით, ასევე ურთიერთტრანსპარენტულობისა და ურთიერთშემავსებელი მოქმედებებით სამხედრო შესაძლებლობების განვითარებისათვის. 2012 წლისათვის საკუთრივ სააგენტოს ბიუჯეტმა

¹⁸²

, 9, N 2(26), - 2011.

¹⁸³ European Defence Agency (EDA) at a glance, ობ. ზმულზე - http://www.eda.europa.eu/docs/default-source/eda-factsheets/2013_eda-at-a-glance-factsheet_cs5_bleu.

შეადგინა 30.53 მილ. ევრო. თანამშრომლების საერთო რაოდენობა 118 პირი¹⁸⁴.

ამავე დროს ევროკავშირის თავდაცვითი სექტორის სამრეწველო კონსოლიდაციასათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ერთობლივი შეიარაღების სფეროში 1996 წელს საფრანგეთის და გერმანიის ინიციატივით შექმნილ ორგანიზაციას (OCCAR). მოგვიანებით მასში გაერთიანდა დიდი ბრიტანეთი, იტალია, ბელგია და ესპანეთი¹⁸⁵. 2001 წლის იანვარში ხელი მოაწერეს OCCAR-ის კონვენციას, რომელმაც ორგანიზაციას მიანიჭა ოფიციალური სტატუსი და იურიდიულად განამტკიცა მისი უფლებამოსილება მენეჯმენტის და საერთოევროპული პროგრამების და ინიციატივების კოორდინაციის საკიტხებში. OCCAR-ის პროექტებში ასოცირებულ წევრების სტატუსით მონაწილეობენ პოლონეთი, ფინეთი, ლუქსემბურგი, ნიდერლანდები, შვეიცია, თურქეთი, ორგანიზაციის შტაბ-ბინა მდებარეობს გერმანიის ქ. ბონში. OCCAR-ი ჩართულია ერთობლივი ევროპული პროექტების განხორციელებაში¹⁸⁶.

ამრიგად, ევროკავშირის ამოცანა იყო შეექმნა საკუთარი ინსტრუმენტები, რომ ჰქონოდა პრინციპული შესაძლებლობა განეხორციელებინა სამშვიდობო ოპერაციები. შესაბამისად, მიზნად დაისახეს სამხედრო ანტიკრიზისული პოტენციალის ფორმირება. სწორედ მაშინ, როცა მსგავსი პროგრამები მთლიანობაში შესრულდა, შეიქმნა გარკვეული ინსტრუმენტები და წინა პლანზე გამოვიდა სხვა საკითხებიც, კერძოდ უნდა განსაზღვრულიყო კოორდინირების როგორი სიისტიემით და რა

---

¹⁸⁴ EDA Annual Report 2012. - Mode of access, *იხ. ბმულზე* - <http://www.eda.europa.eu/info-hub/publications/publication-details/pub/eda-annual-report-2012>.

¹⁸⁵ OCCAR-ის ოფიციალური ვებ-გვერდი - <http://www.occar.int/news>

¹⁸⁶ OCCAR Programmes, *იხ. ბმულზე* - <http://www.occar.int/programmes>.

მიზნით შეიძლება მომხდარიყო ძალების გაერთიანება თავდაცვით სფეროში.

ევროკავშირის თავდაცვის პოლიტიკაში პროცესების ორგანიზება უფრო მთავრობათაშორის საფუძველზე ხდება. მიუხედავად იმისა, რომ ევროკომისია არ არის კომპეტენტური სამხედრო საკითხებში, მასაც აქვს საშუალებები და გამოცდილება, რომლებიც საჭიროა არასამხედრო საკითხებში მნიშვნელოვანი წვლილის შესატანად. ამგვარი წვლილის ერთ-ერთი მკაფიო მაგალითია სიცოცხლისუნარიანი ეკონომიკის ხელშეწყობა, ეკონომიკას კი დიდი დახმარების განევა შეუძლია ევროპული თავდაცვის კონკურენტუნარიანი და ღია სანარმოო და ტექნოლოგიური საფუძვლის განვითარებაში.

ევროსაბჭომ აუცილებლად მიიჩნია ევროპის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ჩართვა ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში. სევილიაში ევროსაბჭოს წევრები შეთანხმდნენ გაეტარებინათ შემდეგი ღონისძიებები: წესების გამკაცრება საერთო უსაფრთხოებისათვის და იმ სამხედრო საშუალებების განსაზღვრა, რომლებიც საჭირო იყო ევროკავშირის წინამძღოლობით კრიზისის გადამჭრელ ოპერაციებში ჩართული საჯარისო შენაერთების დასაცავად. ასევე მომზადდა მთელი რიგი მექანიზმები სამოქალაქო მოსახლეობის დასაცავად.

კონვენცია ევროპის მომავლისათვის, რომელიც ევროკავშირის თავდაცვით ასპექტებსაც ეხება, ასევე მიანიშნებს ეუთპ-ის განმტკიცების აუცილებლობაზე. კონვენციის ოქმებში და პარაგრაფებში ასახულია საზოგადოების მოთხოვნა ევროკავშირის მხრიდან აქტიური მოქმედების გატარებაზე საერთო საფრთხეების წინააღმდეგ.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ 2009 წლის ლისაბონის ხელშეკრულებამ კიდევ უფრო ნათელი გახადა ევროპული თავდაცვის პერსპექტივა. მასში განისაზღვრა, რომ უსაფრთხოების და

თავდაცვის საერთო პოლიტიკა შეძლებდა მისულიყო ერთიანი თავდაცვის შექმნამდე თუ ევროკავშირის საბჭო ერთხმად მიიღებდა გადაწყვეტილებას ამ კუთხით¹⁸⁷. მიუხედავად ამის ევროკავშირში ამ კუთხით ნაბიჯების გადადგმა ჯერ კიდევ არ არის აქტიური. თუმცა, საკითხის მნიშვნელობა დღის წესრიგიდან არ მოხსნილა, პირიქით, ინტენსიურად მიდის საუბარი ევროპული თავდაცვის აღორძინებაზე¹⁸⁸.

ევროკავშირის წევრი ქვეყნები ცდილობენ თავდაცვითი მართვის განვითარებას, რადგან მათთვის მნიშვნელოვანია თავდაცვის და უსაფრთხოების პოლიტიკა.

ამრიგად, თავდაცვითი კონსოლიდაცია უკვე ხდება ევროპული ინტეგრაციის ერთ-ერთი ცენტრალური განზომილება. სსუპ-ის სტრატეგიულ მიზანს შეადგენს საერთო თავდაცვითი სტრუქტურის შემუშავება. თანამედროვე ეპოქაში სსუპ-ის კონცენტრირდება სწრაფი რეაგირების ძალების დაფუძნებისათვის, რომლებიც შეასრულებენ მშვიდობისმყოფელ ოპერაციებს ევროპასა და სხვა რეგიონებშიც.¹⁸⁹ პარალელურად განიხილება ევროპის ოპერატიული პოტენციალის გაერთიანებული ფონდის შექმნის შესძლებლობა, რომელშიც მოხდება ეროვნული თავდაცვითი ბიუჯეტის 5% გადამისამართება¹⁹⁰.

---

¹⁸⁷ Consolidated Version of the Treaty on European Union. Article 42, Official Journal of the European Union C 83/13, 30.3.2010.

¹⁸⁸ O. Jehin, Rebirth of European defence is becoming possible, Europe Diplomacy and Defence, 555, 25 October, 2012, p. 1.

¹⁸⁹

1997.

¹⁹⁰

4. ევროკავშირის როლი ახალი მსოფლიო წესრიგის ფორმირებაში

საერთაშორისო წესრიგი სახელმწიფოთა შორის ისეთი წესრიგია, რომელიც საშუალებას ქმნის, მიღწეულ იქნეს საერთაშორისო სისტემაში შემავალი სახელმწიფოების მთავარი მიზნები. მათ შორის პირველი მიზანი თავად საერთაშორისო სისტემის შენარჩუნებაა. მეორე მიზანია მონაწილე სახელმწიფოების დამოუკიდებლობისა და სუვერენულობის შენარჩუნება. მესამე მიზანს წარმოადგენს მშვიდობის და უსაფრთხოების უზრუნველყოფას, ხოლო მეოთხე მიზანი ძალადობის შეკავება, შეზღუდვა და ამავე დროს დადგენილი წესების თუ შეთანხმებების პატივისცემაა.

„ცივი ომის“ დასრულების, საბჭოთა კავშირის რღვევის და ახალი სახელმწიფოების ჩამოყალიბების შედეგად საერთაშორისო სისტემაში შემოვიდნენ სხვადასხვა პატარ-პატარა აქტორები. საერთაშორისო ურთიერთობებში ბიპოლარული სისტემის ტრანსფორმაცია წავიდა მულტიპოლარული სისტემის ჩამოყალიბებისკენ, ვინაიდან თნამედროვე მსოფლიოში ინტეგრაციის უპრეცედენტო მასშტაბები, მათ შორის რეგიონალურ დონეზე გავლენას ახდენს ახლი სისტემის არქიტექტურაზე და შესაბამისად ახალი წესრიგის ფორმირებაზეც.

აღსანიშნავია, რომ საუკუნეების განმავლობაში და დღესაც, ევროპის რეგიონი საერთაშორისო სისტემის მნიშვნელოვან ძალის ცენტრს წამოადგენს იქ განლაგებული წამყვანი სახელმწიფოების გავლენით მსოფლიო პოლიტიკაში. საერთაშორისო ურთიერთობების სისტემას საფუძველი სწორედ ევროპული სახელმწიფოების მზაობამ ჩაუყარა. ინტეგრაციული პროცესების შედეგად ევროკავშირი უკვე განიხილება ახალი, გლობალური აქტორის ჭრილში. ევროკავშირი დღეს დაგას მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე.

წარსულში ევროპული დიდი სახელმწიფოები სხვა ხალხების ტერიტორიების ექსპანსიასა და დაპყრობას აწარმოებენ და ინკორპორირებას ახდენენ საკუთარ იმპერიაში. ყველა მათგანს ჰქონდა გავლენის სფეროები და აგრესიული ტერიტორიული პრეტენზიები. ეს კი, როგორც წესი, კონფლიქტის პროვოცირების წყარო იყო. ევროპულ პოლიტიკაში დიდი სახელმწიფოების აღზევება-დაღმასვლაში მკვეთრ ცვლილებებს და ასპარეზზე ახალი სუპერ სახელმწიფოების გამოჩენას ჩვეულებრივ, ომი მოსდევდა ხოლმე (გერმანიის გაერთიანება მე-19 ს-ში). ევროპა ორი მსოფლიო ომის გაჩაღების კერა იყო, რამაც ევროპისთვის სასიკეთი ვერაფერი მოიტანა. ბიპოლარული სისტემის ფორმირებამ ევროპას ამერიკის გავლენის გაძლიერება მოუტანა. თანამედროვე ეტაპზე ევროპული პოლიტიკა მიმართულია სწორედ მსგავსი გართულებების თავიდან ასაცილებლად.

თანამედროვე ეტაპზე ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკა მონოდებულება ხელი შეუწყოს სახელმწიფოების ლიბერალურ საერთაშორისო წესრიგის სტრუქტურებში შესვლას. მისთვის არანაკლებ პრობლემურია ის თუ როგორ დაბალანსდეს სახელმწიფოების საკუთარი ღირებულებების და უსაფრთხოების ინტერესები. ვინაიდან საგარეო პოლიტიკა განუწყვეტელი ბალანსია რეალიზმსა და იდეალიზმს, ინტერესებსა და ღირებულებებს შორის, რომლებიც ძალიან იშვიათად ემთხვევა ერთმანეთს.

აშშ-ს მიერ დომინირებული პოსტბიპოლარული საერთაშორისო სისტემის ძველი წესრიგი იცვლება იმ წესრიგით, სადაც ძალაუფლება მძლავრად არის გაზიარებული არადასავლური მზარდი სახელმწიფოების მიერ. მათ შორის მნიშვნელოვანია ევროკავშირის ფაქტორი. აღნიშნული ცვლილების ხელშემწყობი თავად ევროკავშირიცაა, რომელსაც სურს გლობალურ პოლიტიკაში დამოუკიდებელი მოთამაშის როლი დაიჭი-

როს. ამ საქმეში მას ხელს უწყობს პოლიტიკური, ეკონომიკური და ფინანსური ინსტრუმენტების ფართო სპექტრი რომელიც მის ხელშია. მით უფრო რომ იგი მნიშვნელოვან სამხედრო როლს თამაშობს მსოფლიოს მასშტაბით კრიზისების დარეგულირების და სიტუაციის გრძელვადიანი სტაბილიზაციის საქმეში.

ევროკავშირის გაფართოება, ახალი სახელმწიფოების მიღება, მისი სისტემის რეფორმირება და ევროკავშირის კონსტიტუციის მიღება, დღის წესრიგში აყენებს ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორცაა შეუძლია თუ არა ევროკავშირი გახდეს საერთაშორისო ურთიერთობების ახალი სუბიექტი, შეუძლია თუ არა ევროკავშირს დაძლიოს მთავარი წინააღმდეგობა - ნაციონალურ-სახელმწიფოებრივ სუვერენიტეტებს შორის და მოახერხოს სრულმასშტაბიანი ინტეგრაცია? შეუძლია თუ არა ევროკავშირს გახდეს 21-ე საუკუნის ზესახელმწიფო? აქედან გამომდინარე, რა როლი შეუძლია ითამაშოს ევროკავშირმა ახალი საერთაშორისო წესრიგის ფორმირებაში?

ევროკავშირის გაფართოება, ევროპული სახელმწიფოების საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის ჩამოყალიბება და განხორციელება მეტად მნიშვნელოვანი საკითხებია. ის პირდაპირ კავშირშია ახალი საერთაშორისო წესრიგის ჩამოყალიბებასთან, ვინაიდან ევროკავშირი საერთაშორისო კრიზისულ სიტუაციებში განსხვავებულ მენეჯმენტს და პრინციპებს ემყარება. ამ პროცესებზე დიდად არის დამოკიდებული მომავალი მსოფლიოს და შესაბამისად, ახალი საერთაშორისო არქიტექტურის ბედიც.

ევროკავშირმა ახალი საერთაშორისო წესრიგის ფორმირებაში მნიშვნელოვანი როლი რომ ითამაშოს მას მოუწევს არჩევანის გაკეთება ტრანსატლანტიზმსა და ევროპეიზმს შორის. ვინაიდან თანამედროვე ევროპა ორი ფუნდამენტური, უფრო სწორად ისტორიული გადაწყვეტილების დილემის წინაშე დგას.

პირველი გადაწყვეტილება, რომელიც თავის დროზე მიღებული იქნა აშშ-ს მიერ და, რომლის არსიც მდგომარეობს იმაში, რომ შენრაჩუნებულ იქნეს 1945 წლის შემდეგ ევროპაში მოპოვებული სამხედრო-პოლიტიკური უპირატესობა და დაიცვას ევროპის დასავლეთ ნაწილის თავისუფლება. ეს გადაწყვეტილება მივიდა ნატოს შექმნამდე. მეორე ფუნდამენტური გადაწყვეტილება გამომდინარეობს შუმანისა და მონის იდეიდან, რომელის არსიც მდგომარეობს იმაში, რომ შეიქმნას სახელმწიფოების ახალი სისტემა ევროპაში, რომელიც დაფუძნებული იქნება არა ძალთა ბალანსზე, არამედ სუვერენული სახელმწიფოებზე და მათ ინტერესებზე. ეს მიდგომა დასრულდა 1957 წლის რომის ხელშეკრულებით და შემდეგ, 1992 წელს ევროკავშირის შექმნით.

ცივი ომის შემდეგ მსოფლიო წესრიგი ძირფესვიანად შეიცვალა. გლობალურმა კონფრონტაციამ აშშ-ს და სსრკ-ს შორის თავის დროზე შექმნა უბრალო, ერთსახოვანი საერთაშორისო წესრიგი, რომელმაც ფაქტობრივად დაიმორჩილა ყველა კონფლიქტი. საბჭოთა კავშირის დაშლისთანავე დაპირისპირება ორ ბანაკს შორის ავტომატურად მოიხსნა დღის წესრიგიდან. მაგრამ დარჩა საკუთრივ დიფუზიური სტრუქტურა, რომლის საფუძველზე წარმოიქმნა სამდონიანი საერთაშორისო რეალობა.

მათ შორის ყველაზე მაღლა დონეს ქმნიან მსხვილი სახელმწიფოები და მათი ალიანსები. მეორე დონეს წარმოადგენენ რეგიონალური ზესახელმწიფოები, რომლებიც ხელს უწყობენ რეგიონული კონფლიქტების გადანყვეტას, ხოლო ბოლო დონეს აყალიბებენ არშემდგარი სახელმწიფოები, სამოქალაქო ომები და ძალადობა და ტერორიზმი.

ევროკავშირი, როგორც რეგიონალური გაერთიანება შეიძლება მივაკუთნოთ მეორე დონეს. თუმცა მას არ გაუჭირ-

დება პირველ დონეზე გადავიდეს, რაც დამოკიდებული იქნება ინტეგრაციის მასშტაბების გაღრმავებასთან, ზენაციონალური ინსტიტუტების გაძლიერებასა და არსებული ეკონომიკური კრიზისის დაძლევისათან.

ევროკავშირის, როგორც ახალი საერთაშორისო წესრიგის ჩამოყალიბების ერთ-ერთი ძალის როლი, კარგად ჩანს გლობალურ გამოწვევებთან მიმართებით, როგორცაა ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა და კრიზისული სიტუაციების მართვა, განხორციელებულ სტრატეგიულ და ტაქტიკურ ქმედებებში.

საერთაშორისო ტერორიზმი თანამედროვე მსოფლიოს ერთ-ერთი გლობალური პრობლემაა და ბუნებრივია ევროკავშირიც მას აღიქვამს მისი უსაფრთხოების პოლიტიკის უმნიშვნელოვანეს გამოწვევას. ტერორისტებიც კარგად სარგებლობენ იმ ახალი შესაძლებლობებით, რომლებსაც ინფორმაციული ტექნოლოგიები გვთავაზობენ და გლობალური მოძრაობის მზარდი თავისუფლებით. საერთაშორისო საზოგადოება უნდა გაერთიანდეს ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლისათვის. ეს გლობალური მუქარაა, რომელიც ყველა ქვეყნას უქმნის საფრთხეს. ურთიერთდამოკიდებულების გააზრება, კიდევ ერთხელ ადასტურებს მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ მშვიდობა, უსაფრთხოება, თავისუფლება და კეთილდღეობა არ არის მხოლოდ თვითკმარი ცნებები. ეს იდეები არ შეიძლება არსებობდნენ ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად.

საერთაშორისო ტერორიზმთან ბრძოლაში მონაწილეობს 5400 ევროპელი ჯარისკაცი. ავღანეთში ISAF-ის და ოპერაცია „Enduring Freedom“-ის ფარგლებში მონაწილეობს დაახლოებით 5000 სამხედრო მოსამსახურე ევროკავშირის ქვეყნებიდან. ბალკანეთში მშვიდობის უზრუნველყოფის საქმეში 21 000 ევროპელი ჯარისკაცი მონაწილეობს, ხოლო გაეროს სხვა-

დასხვა სამშვიდობო მისიებში 3500 ევროპელი სამხედრო მოსამსახურე მოქმედებს.

ევროკავშირის უსაფრთხოების სტრატეგიის თანახმად გლობალური წესრიგი შეიძლება დამყარდეს მხოლოდ სხვადასხვა აქტორებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან მჭიდრო თანამშრომლობით. სტრატეგიაში ასევე აღნიშნულია, რომ უნდა ჩამოყალიბდეს უფრო ძლიერი საერთაშორისო საზოგადოება, კარგად ფუნქციონირებადი საერთაშორისო ორგანიზაციები და კანონზე დამყარებული საერთაშორისო წესრიგი.

ევროკავშირი, ისეთი ფასეულობების როგორცაა თავისუფლების, დემოკრატიის გავრცელება და ადამიანთა უფლებების დაცვა ხელს უწყობს საერთაშორისო უსაფრთხოების და სტაბილურობის განმტკიცებას. შესაბამისად, ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოები ერთობლივად მოქმედებენ საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის ფარგლებში. ამ პოლიტიკის ფარგლებში თავდაცვა და უსაფრთხოება ცენტრალურ ადგილს იკავებს, რაც საშუალებას უქმნის ევროკავშირს ეფექტურად და საერთო ძალისხმევით უპასუხოს ახალ გამოწვევებს, საფრთხეებს და ასევე გადაწყვიტოს კრიზისული სიტუაციები. ასეთი მისიები უნდა განხორციელდეს ნატო-სთან კოორდინაციით. სტრატეგიული პარტნიორობა ნატო-სა და ევროკავშირს შორის ევროკავშირის ზიარი ფასეულობების მთავარი გარანტია.

ევროკავშირი, რომ გახდეს მნიშვნელოვანი აქტორი საერთაშორისო არენაზე, მან კიდევ უფრო უნდა განავითაროს უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკა, როგორც საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის ინტეგრალური ნაწილი. მართალია, 2002 წელს ევროკავშირმა მიზნად დაისახა პრაგმატული, თუმცა ნამდვილად ამბიციური გეგმის შესრულება: ევროკავშირის სამხედრო და სამოქალაქო შესაძლებლობების სრული განვითარება, რათა დემონსტრირება მოეხდინა ევ-

როკავშირის ოპერაციული შესაძლებლობებისათვის, მაგრამ ეს არასაკამრისია. ვინაიდან ევროკავშირის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ბაზისური სტრუქტურები და კონცეფციები ჯერ კიდევ არ არიან უზრუნველყოფილი შესაბამისი ინსტიტუციონალური და თვითკმარი მატერიალური რესურსებით. მნიშვნელოვანი რომ უფრო ადრე ჩამოყალიბდა სამხედრო საშუალებების კატალოგი, რომლითაც ევროკავშირი კრიზისის მოგვარების ოპერაციებს ახორციელებს.

თანამედროვე ეტაპზე იცვლება საერთაშორისო უსაფრთხოების გააზრება, ხდება ნატო-ს ტრანსფორმაცია, მიმდინარეობს მსოფლიოს ხელახალი გადანაწილების პროცესი, რეგიონალურ დონზე ჩნდება ახალი მოთამაშეები, ასეთ ფონზე, როგორც ჩანს, ევროკავშირის ყურადღება „პეტერსბერგის“ მსგავსი კრიზისული ოპერაციებიდან გადაინაცვლებს მსოფლიო მასშტაბით ახალი გლობალური მუქარების წინააღმდეგ ბრძოლაზე. ხოლო მართებული, შეთანხმებული, თანმიმდევრული და ეფექტური მოქმედებისათვის მნიშვნელოვანია უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ინსტრუმენტების გამოყენება. იმდენად რამდენადაც ევროკავშირი ავითარებს საერთო საგარეო პოლიტიკის, იზრდება უსაფრთხოებისა და თავდაცვის განზომილების მნიშვნელობა მის პოლიტიკაში.

ახალი მსოფილო წესრიგის ფორმირების კვალდაკვალ კიდევ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს ევროკავშირში სტრატეგიული ხედვები უსაფრთხოების მიმართულებით. მისი გაფართოება შეიძლება განხილულიყოს, როგორც ერც-ერთი სტრატეგიული სვლა უსაფრთხოების უზრუნველყოფის კუთხით. ვინაიდან კავშირის ტერიტორიული გაფართოება ნიშნავს სტაბილურობის, მშვიდობის და უსაფრთხოების ზონის გაფართოებას კონტინენტზე. ის ფაქტი, რომ გაფართოების პოლიტიკა შეუქცევად ხასიათს ატარებს, ევროკავშირის გაფართოების სტრატეგია შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც მსოფლიოს ახალი

ნესრიგის დამყარებაში ევროკავშირის სტრატეგიული მექანიზი.

თუმცა, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ევროკავშირის საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკას ახასიათებს არსებითი სტრუქტურული ხარვეზები, რომლებიც გარკვეულწილად შეაფერხებს ევროკავშირის როლის გამოკვეთას ახალი მსოფლიო ნესრიგის ფორმირებაში. ეს ხარვეზები აშკარაა ერთიანი პოლიტიკური ნების შემუშავებაში, გადაწყვეტილებების ინსტიტუტიციონალური რეალიზაციის საქმესა და არასაკმარის სამხედრო პოტენციალში.

მართალია, ევროკავშირის გაერთიანება კარგი პროცესია უსაფრთხოების და სტაბილურობის ზონის გაფართოების თვალსაზრისით, მაგრამ რაც უფრო ფართო მასშტაბებს მიიღებს გაერთიანება და მასში ბევრი ახალი წევრი შევა, ეს გაართულებს გაერთიანების შიგნით ერთიანი პოლიტიკური ნების შემუშავებას, ვინაიდან ყველა წევრ სახელმწიფოს თავისი ისტორიული განვითარების ნიშა და ინტერესები გააჩნიათ. ასევე სერიოზული პრობლემაა გადაწყვეტილებების ინსტიტუციონალური რეალიზაცია. აუცილებელია შემუშავებულ იქნას შესაბამისი ინსტრუმენტები ერთიანი საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის გატარებისათვის. არანაკლებ მნიშვნელოვანი საკითხია ევროკავშირის სამხედრო პოტენციალის გაძლიერება და მოდერნიზაცია. თუ ამ კუთხით ევროკავშირი ვერ მიაღწევს არსებით პროგრესს, მაშინ მას გაუჭირდება კონკურენცია გაუნოს აშშ-ს. მით უფრო, რომ მას აქვს საშუალებები და გამოცდილება, რომ მოახდინოს ევროპული თავდაცვის კონკურენტუნარიანი, ღია სანარმოო და ტექნოლოგიური ბაზის განვითარება.

ეს კი მნიშვნელოვანი, თუნდაც იმიტომ, რომ მოხდეს მისი დამოკიდებულების შესუსტება ტრანსატლანტიკური ურთიერთობების ფაქტორზე. ხოლო ევროკავშირის კოლექტიური უსაფრთხოების მექანიზმების განხილვა ნატოს ფარგლებში,

უფრო მეტად დაადასტურებს ევროკავშირის ტრანსატლანტიურ ალიანსზე დამოკიდებულებას, რაც ვერავითარ შემთხვევაში ვერ იქნება ევროკავშირის დამოუკიდებელი ინსტრუმენტი მსოფლიო პოლიტიკიურ პროცესებზე აქტიური გავლენის მოხდენისათვის, მით უფრო ახალი წესრიგის ფორმირებაში.

ევროკავშირის სურვილია იყოს მნიშვნელოვანი მოთამაშე საერთაშორისო ასპარეზზე ახალი მსოფლიო წესრიგის დამყარებაში, რისთვისაც ის ავითარებს საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკას. რეალურად ის ხელს უწყობს საერთაშორისო სამართალზე დაფუძნებული გლობალური წესრიგის დამყარებას და მიიჩნევს, რომ ახალი საერთაშორისო გამონვევების გადალახვა საჭიროებს ძალების გაერთიანებას.

5. გადაწყვეტილების მიღების მეთოდები, ინსტრუმენტები, პროცედურები და ინსტიტუტები ევროკავშირში

ევროკავშირის ინტეგრაციის წარმატებაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი როლი ეკუთვნის გადაწყვეტილების მიღების იმ მექანიზმებს, რომელიც შემუშავებულ იქნა გაერთიანებაში ხანგრძლივი მოლაპარაკებების და კომპრომისების გზით.

ევროკავშირი ფლობს გადაწყვეტილების მიღების გარკვეულ მექანიზმებს, რომელთა დახმარებითაც ლებულებს გადაწყვეტილებებს და ისინი მისაღებია, როგორც გაერთიანების დიდი, ასევე პატარა სახელმწიფოებისათვის. აღსანიშნავია, რომ ესენი არიან ის სახელმწიფოები, რომლებიც ისტორიულ წარსულში ხშირად იყვნენ მტრულად განწყობილი ქვეყნები. ამავე დროს, ევროკავშირში გადაწყვეტილების მიღების მექანიზმი, რომელიც ემყარება კომპრომისის, კონტროლისა და ბალანსის პრინციპს არის მართლაც მოქნილი. ეს მრავალი მაგა-

ლითით ჩანს, როგორცაა დიდი და პატარა, განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნების, მსხვილი და პატარა ფირმების ინტერესთა თანხვედრა. ასეთი მოქნილი მექანიზმის გარეშე შეუძლებელი იქნებოდა ერთ კავშირში გაერთიანებულიყო ამდენი ერთმანეთისგან განსხვავებული ქვეყანა.

ევროკავშირში გადანყვეტილების მიღების პროცესი არ არის მარტივი, რადგან მასში, გარდა წევრი სახელმწიფოებისა, საკუთრივ ზენაციონალური ინსტიტუტებიც არიან ჩართულნი. გადანყვეტილების მიღების ბიუროკრატიულობა კი საკმაოდ აჭიანურებს მისი მიღების პროცესს, რაც თავის მხრივ უარყოფითად მოქმედებს საკითხის გადაჭრის ეფექტურობაზე. ხშირად ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკის წარუმატებლობის ერთ-ერთი მიზეზი სწორედ, გადანყვეტილების მიღების პროცესის ხანგრძლივობა და მისი ბიუროკრატიული ხასიათია.

გადანყვეტილებების მიღების მექანიზმი სხვადასხვა სფეროებში მოიცავს განსხვავებულ პროცედურებს. რაც უფრო მჭიდროა თანამშრომლობა ამა თუ იმ სფეროში, მით უფრო საჭიროა ოპერატიულობა და ხშირად ასეთ შემთხვევაში გადანყვეტილებების მიღება ზენაციონალურ დონეზე ხდება. ამ შემთხვევაში შეთანხმების შედეგად მიღებული პროცედურის ფარგლებში ძნელია ამა თუ იმ ქვეყანამ დაბლოკოს გადანყვეტილება.

თუმცა, ევროკავშირის გადანყვეტილებების მიღების მოდელის მეტნაკლებ ეფექტურობაზე ისიც მეტყველებს, რომ 1957 წლის შემდეგ 2007 წლამდე მისი წევრი ქვეყნების რაოდენობა 6-დან 27-მდე გაიზარდა. ფაქტია, რომ სხვადასხვა ნაციონალური ინტერესების, ჩვეულებების და მიზნების მქონე ევროკავშირის წევრმა ქვეყნებმა მოახერხეს ინტეგრაციის განვითარება. ეს დაკავშირებულია სწორედ, გადანყვეტილების მიღების პროცესის ეფექტურობაზე, რომელიც გაერთიანებაში მოქმედებს. მაგ., სავალუტო სფეროში მიღებული გადანყვეტილებები

და სავალუტო კავშირის ჩამოყალიბება, რამაც შეცვალა მათი პოზიცია არა მარტო საერთაშორისო სავალუტო-ფინანსურ ურთიერთობებში, არამედ თვით მსოფლიო ფინანსური სისტემაშიც. სწორედ, სავალუტო კავშირის შექმნის შედეგად, მსოფლიო დოლარის მონოცენტრული საერთაშორისო ფინანსური მოდელიდან გადავიდა ბივალუტურ მოდელზე.

თუ რა გამოცდილება აქვს ევროკავშირის ინტეგრაციის მანძილზე შექმნილი გადაწყვეტილების მიღების პროცედურებისა და მექანიზმების კუთხით, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია. ამ მხრივ არსებობს აზრთა სხვადასხვაობა. ინტეგრაციის განმავლობაში იყო და არის პროექტები, რომლებზეც ევროკავშირის წევრები ვერ შეთანხმდნენ. თუმცა, არსებობს მიღწეული შეთანხმებები და ისინი უნიკალურია. გაერთიანებამ ინტეგრაციის მანძილზე გადაწყვეტილების მიღების პროცედურების შემუშავების კუთხით რთული გზა განვლო.

ევროკავშირის მთელი კანონშემოქმედებითი პროცესის მიმდინარეობა განსაზღვრულია გაერთიანების მთავარ დოკუმენტებსა და ხელშეკრულებებში. მათში მოცემულია შესაბამისი ინსტიტუციონალური წესები. თუმცა, ინტეგრაციის მანძილზე საბაზო შეთანხმებების სისტემამ განიცადა რიგი ცვლილებები, რომლებიც უშუალოდ შეეხო კანონპროექტების ნორმატიულ აქტებად გარდაქმნის პროცედურას. მაგ., თავდაპირველად, გაერთიანების დამფუძნებელმა დოკუმენტებმა პარლამენტს მხოლოდ საკონსულტაციო როლი მიანიჭა თანამეგობრობის კანონმდებლობის მიღებაში, ხოლო კანონშემოქმედებითი პროცესის მთავარი ინსტრუმენტი საბჭოს ხელში იყო. 1951 წლის ხელშეკრულების თანახმად პარლამენტი ფლობდა ევროპული თანამეგობრობის კომისიებზე კონტროლის უფლებას, მაგრამ არ ლეზულობდა მონაწილეობას კანონების მიღებაში.¹⁹¹

---

¹⁹¹ [The Treaty establishing the European Economic Community \(EEC\)#Chapter 1 .E2.80.94 Institutions](http://en.wikisource.org/wiki/The_Treaty_establishing_the_European_Economic_Community_(EEC)#Chapter_1_.E2.80.94_Institutions) იხ. ბმულზე - <http://en.wikisource.org/wiki/>

ევროპის ეკონომიკური თანამშრომლობის და ევროატომის შესახებ ხელშეკრულებებმა, რომლებიც ძალაში შევიდა 1958 წელს, პარლამენტს მინიჭა ბევრად ფართო უფლებები კანონშემოქმედებით პროცესში. საბჭო, მაშინ არსებული პროცედურის თანახმად, მოსამზადებელი კომისიის მიერ მომზადებულ პროექტზე გადაწყვეტილების მიღებამდე, ვალდებული იყო გაეგვლო კონსულტაციები ევროპის პარლამენტთან და მოესმინა მისი მოსაზრებები. ეს უკანასკნელი გამოიხატებოდა რეზოლუციის სახით, რომელიც მიენოებოდა საბჭოს თავმჯდომარეს და შემდეგ კომისიას¹⁹².

პარლამენტთან მოთათბირების ამ პრაქტიკიდან გამომდინარე, საბჭომ 1960 წლის მარტში საკონსულტაციო პროცედურა გაავრცელა ყველა მნიშვნელოვან პრობლემაზე. მიუხედავად იმისა, რომ ტერმინის „მნიშვნელოვანი პრობლემები“ არ იყო სპეციალურად ჩამოყალიბებული, მსაგავს პროცედურას მიმართავდნენ მაშინაც კი, როცა ხელშეკრულება არ ითხოვდა პარლამენტთან მოთათბირებას. მე-20 საუკუნის 70-იანი წლების შუა პერიოდისთვის კი, საბჭო კონსულტაციებს მართავდა პარლამენტთან, ფაქტობრივად ყველა იმ საკონონმდებლო წინადადებებზე, რომელიც წარედგინებოდა კომისიების მიერ¹⁹³.

პროცედურაში მორიგი ცვლილება შევიდა 1973 წელს პარიზის სახელმწიფოს და მთავრობის მეთაურთა სამიტზე. მიღებული დეკლარაციის შესაბამისად საბჭოს: - კომისიისაგან მიღებული წინადადების შემდეგ პარლამენტთან კონსულტაცია

---

¹⁹² Treaty establishing the European Economic Community , იხ. ბმულზე [http://en.wikisource.org/wiki/The_Treaty_establishing_the_European_Economic_Community_\(EEC\)#Section_2_.E2.80.94_The_Council](http://en.wikisource.org/wiki/The_Treaty_establishing_the_European_Economic_Community_(EEC)#Section_2_.E2.80.94_The_Council)
ევროპის პარლამენტის რეგლამენტი, მუხ. 22, [http://www.europarl.europa.eu/registre/reglement/2007/11-28/EP-PE_REGL\(2007\)11-28_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/registre/reglement/2007/11-28/EP-PE_REGL(2007)11-28_EN.pdf)

¹⁹³

უნდა გაეველო ერთი კვირის განმავლობაში; - არ უნდა განეხილა კომისიის მიერ წარმოდგენილი წინადადებები პარლამენტიდან შესაბამისი აზრის მიღებამდე; - სრულად უნდა მიენოდებინა პარლამენტისათვის ინფორმაცია იმ მოქმედებების შესახებ, რომლებიც მოცემული იყო პარლამენტის მიერ ამა თუ იმ საკითხზე მიწოდებულ წინადადებებში¹⁹⁴.

ამ გადაწყვეტილებებს ასევე დაემატა ახალი პუნქტი, რომელიც ითვალისწინებდა პარლამენტთან განემორებით კონსულტაციებს საკანონმდებლო აქტის პროექტის ტექტის ნებისმიერ ცვლილებასთან დაკავშირებით. ამრიგად, პარლამენტარებმა მიიღეს შესაძლებლობა მონაწილეობა მიეღოთ ნორმატიული აქტის განხილვის ნებისმიერ ეტაპზე.

მიუხედავად ამისა, დღესაც, ევროპარლამენტს არ შეუძლია დაბლოკოს მისაღებ პროექტზე გადაწყვეტილება ან აიძულოს რომელიმე ინსტიტუტი შეიტანოს მასში ცვლილება. ისეთი სიტუაციაა, რომლის დროსაც არჩეულ ორგანოს შეუძლია გამოხატოს მისი აზრი გადაწყვეტილების მიღების ნებისმიერ სტადიაზე, მაგრამ არ აქვს შესაძლებლობა გამოთქვას პროტესტი იმ შემთხვევაში, როცა სხვა ინსტიტუტი არ ითვალისწინებს მის აზრს.

მოგვიანებით პარლამენტის აზრის გაუთვალისწინებლობა აღიარეს წარმომადგენლობითი დემოკრატიის პრინციპებთან შეუსაბამოდ და საბჭო ვალდებული გახადეს ნებისმიერი მისი გადაწყვეტილების მიღება შეეთანხმებინა პარლამენტთან, ან მისი აზრი მოესმინა მაინც. პარლამენტის პოზიციის გათვალისწინება და შემონახვა გახდა საკანონმდებლო პროცედურის განუყოფელი ნაწილი, მით უფრო მაშინ, როცა მის შემადგენლობაში ჩაერთო სოციალ-ეკონომიკური და რეგიონალური კომიტეტები.

---

¹⁹⁴ იქვე, გვ. 99

რა თქმა უნდა, არსებობს იმის შესაძლებლობაც, რომ პროექტის მიღება მოხდეს პარლამენტთან კონსულტაციის გარეშეც. საბჭოს შეუძლია დაადგინოს ის დრო, რომელიც საჭიროა პარლამენტის „აზრის“ გასაგებად და ეს არ შეიძლება იყოს სამ თვეზე მეტი. აღნიშნული პრინციპი მიღებული იქნა იმისათვის, რომ თავიდან აიცილონ გადანყვეტილების მიღების პროცედურის გაჭიანურება და აღმოფხვრას პოტენციური დაბრკოლებების წარმოქმნა საწყის ეტაპზე.

საკანონდებლო ორგანოსთან ბევრად უფრო მჭიდრო თანამშრომლობის მექანიზმის დანერგვით და დამტკიცების სტადიის შემოღებით, გადანყვეტილების მიღების პირველმა ეტაპმა ფაქტობრივად დაკარგა თავისი მნიშვნელობა და მას ახლა აქვს ადგილი მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა უკანასკნელი ორი სტადიის ფარგლებში არ ექვემდებარება შესრულებას.

თანხმობის ანუ მიღების პროცედურა შემოღებულ იქნა ერთიანი ევროპული აქტის საფუძველზე. საკანონდებლო პროცესის ამ ფაზის მთავრი მიზანი, როგორც დასახელებიდან გამომდინარეობს, მდგომარეობს იმაში, რომ პარლამენტს შეუქმნას შესაძლებლობა გამოხატოს საკუთარი თანხმობა ან უთანხმოება საბჭოს მხრიდან განსაზღვრული ქმედებების შესახებ, თუმცა არ აქვს უფლება შეიტანოს მასში ცვლილებები¹⁹⁵. ფაქტობრივად საქმე ეხება ისეთი მექანიზმის შემუშავებას, რომელიც მოწოდებული იქნებოდა იმაზე, რომ მინიმუმამდე დაეყვანა კონფლიქტის წარმოქმნის რისკი ამ ორ საკანონდებლო ორგანოს შორის.

1987 წელს ერთიანი ევროპული აქტის ძალაში შესვლის შემდეგ, კიდევ ერთი ნაბიჯი იქნა გადადგმული გადანყვეტილების მიღების პროცედურის დემოკრატიზაციის კუთხით. კერ-

---

¹⁹⁵ История объединения Европы, Издатель электронной версии – Эстонская школа дипломатов, сб. ბმულზე http://www.edk.edu.ee/ul/EL_o-pik_v.pdf

ძოდ, პარლამენტს მიეცა პროცესში მონაწილეობის დამატებითი შესაძლებლობა. რა თქმა უნდა, ამან მეორეს მხრივ გაართულა კანონშემოქმედებითი პროცესი. მიუხედავად ამისა, აღნიშნული აქტი იყო ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ეტაპის დასაწყისი ევროკავშირში გადანყვეტილების მიღების მექანიზმების ფორმირებაში. ეს იყო ეტაპი, რომელმაც შექმნა **ერთობლად გადანყვეტილების მიღების პროცედურა**. მოცემული პროცედურის პირველი ვარიანტი, რომელსაც ერქვა თანამშრომლობა თუ კოოპერაცია, პირველად იძლეოდა შესაძლებლობას პარლამენტში კანონპროექტისათვის მომხდარიყო ორი განხილვის ჩატარება.

ამ პროცედურის თანახმად კომისიის მიერ მომზადებული გადანყვეტილების პროექტი იმავდროულად იგზავნება ორ სხვა მთავარ საკანონმდებლო ინსტიტუტში. საბჭო ებულობს გადანყვეტილებას პარლამენტის აზრის გამოთქმის შემდეგ, სადაც მხედველობაში მიღებულია კომისიის აზრი. შეხედულებების წარმოდგენის საფუძველზე საბჭო შეიმუშავებს „საერთო პოზიციას“ და აგზავნის დოკუმენტს ევროპარლამენტში მეორე განხილვისათვის, სადაც სამი თვის განმავლობაში პარლამენტარები მიიღებენ გადანყვეტილებას. ამ შემთხვევაში მოვლენების განვითარების შესაძლო სამი ვარიანტი იყოს: პირველი, მიიღონ აქტი პირდაპირ ან ფარულად; მეორე უარყონ ტექსტი, მაგრამ ამ შემთხვევაში მაინც რჩება შანსი, რომ საბჭომ ერთხმად მიიღოს გადანყვეტილება; მესამე, შესთავაზონ წინადადებები, რომლებიც, თუ მიიღო კომისიამ მოხვედბა გადანყვეტილების ძირითად ტექსტში. ტრადიციულად კი საკითხის ორჯერ განხილვის პროცედურის არსებობა მიღებულია, რომელიც ჩვეულებრივ, ასევე მიღებულია ნაციონალურ დონეზე. ამ კონტექსტში რალაც ხარისხამდე საბჭო შეიძლება შევადართო ეროვნული საკანონდებლო ორგანოს ზედა პალატას, ხოლო პარლამენტი საკუთრივ ქვედას.

ამსტერდამის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის შემდეგ, პრაქტიკულად ყველა სფეროში მიღებული **თანამშროლო-**

ბის პროცედურა შეიცვალა **გადაწყვეტილების ერთობლივად მიღების პროცედურით**. ამჟამად პირველი სქემა გამოიყენება მხოლოდ ეკონომიკური და სავალუტო კავშირის საქმიანობის ოთხ ასპექტთან მიმართებით.

ამრიგად, საკითხის მეორე განხილვა პარლამენტს საშუალებას აძლევს მოახდინოს უშუალო გავლენა საბჭოს პოზიციაზე. ამავე დროს, პარლამენტარებს ეს შესაძლებლობას აძლევს რეაგირება მოახდინონ იმ განხილვაზე, რომელსაც გამოთქვამენ პროექტის გარშემო ინსტიტუტების გარეთ, მაგ., მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები. თუმცა, ძირითადი უფლებამოსილების კომპეტენცია, მაინც ევროკავშირის საბჭოს პრეროგატივაა. უმეტეს შემთხვევაში, სწორედ მას აქვს უფლება მიიღოს საბოლოო გადაწყვეტილება.

მაასტრიხტის ხელშეკრულებამ გადაწყვეტილების შემუშავების პროცესში შემოიტანა **პროექტის შეთანხმების დამატებითი ეტაპი**. ეს ხდება შემთანხმებელი კომიტის შექმნის შედეგად, იმ შემთხვევაში, თუკი საბჭო და პარლამენტო ორი განხილვის შედეგად ვერ მივა საერთო პოზიციამდე.

აღნიშნული კომიტეტს, რომელშიც ასევე წარმოდგენილია ევროკავშირის კომისია, თავის განკარგულებაში აქვს მხოლოდ ორი თვე, რომ მიიღოს კომპრომისული, საერთო პოზიციაზე დაფუძნებული ტექსტი.

საბჭოს პოზიცია და ის შესწორებები, რომელსაც ხმა მისცა პარლამენტმა მეორე განხილვის დროს, ერთხმად მიიღება მათ მიერ. თუკი შეთანხმება მიიღწეულია, მომდევნო ორი თვის განმავლობაში ტექსტი აუცილებლად უნდა იქნეს გადაცემული კომიტეტის მიერ პარლამენტის პელენარულ სხდომაზე და საბჭოში დასამტკიცებლად. თუკი ორთავე ინსტიტუტი მხარს უჭერს ტექტს, ის მიღებულია ჩაითვლება, წინააღმდეგ შემთხვევაში გადაწყვეტილების პროექტი უარყოფილი იქნება. თუკი შემთანხმებელი კონიტეტი ვერ მიაღწევს წინააღმდეგობის მოსპობას განსაზღვრულ პერიოდში, მაშინ ტექსტი ავტო-

მატურად ჩაითვლება არ მიღებულად და ვერ გახდება კანონი. მან ხელახლა უნდა გაიროს მიღების პროცედურები.

როგორც აღვნიშნეთ, ამსტერდამის ხელშეკრულებას შეაქვს დამატებითი ნიუანსები პროცედურაში. პროექტზე თანხმობა შეიძლება მიღწეული იქნას როგორც საბჭოს, ასევე პარლამენტის მიერ პირველ ან მეორე მოსმენაზე. საბჭომ შეიძლება მიიღოს პარლამენტის მიერ შეთავაზებული შესწორებები პირველი მოსმენის შემდეგ, ან დაეთანხმოს პარლამენტის მიერ დამტკიცებულ შესწორებებს, რომელიც შეთავაზებულია კომისიის მიერ, ტექსტში ცვლილებების შეტანის გარეშე. ამის შემდეგ პარლამენტში დამტკიცებული ტექსტი წარმოადგენს საბოლოო ვერსიას. იმ შემთხვევაში, როცა პარლამენტი გამიხილავს საბჭოს საერთო პოზიციას მეორე მოსმენაზე, მან შეიძლება ხმა მისცეს იმას, რომ ტექსტი მიღებული იქნას წარმოდგენილი რედაქციით. მოცემული ცვლილებები აძლიერებს პარლამენტის საკანონმდებლო როლს, რომელიც უფლებამოსილია მიიღოს გადაწყვეტილების პროექტი, რაც საჭიროა ამ ორგანოს როლის საჯაროდ აღქმისთვის. ამავედროულად, მოცემული ნოვაცია საკანონმდებლო ინსტიტუტებს შორის უფრო მჭიდრო კონტაქტის სტიმულს წარმოადგენს, პროექტის შემუშავების საწყის ეტაპზე, რომ მიღწეული იქნას კომპრომისული შეთანხმება შემთანხმებელი კომისის ფორმირებისა და კანონშემოქმედებითი პროცედურების გაჭიანურების გარეშე.

გადაწყვეტილების მიღების ერთობლივი პროცედურების დანერგვამ მნიშვნელოვნად გაამყარა პარლამენტის პოზიციები. ასევე პროექტის მიღების მეორე მოსმენის ან პროცედურის მიმდინარეობის დროს ვეტოს დადების უფლებამ გამოკვეთა პარლამენტის როლი.

ასე რომ, გადაწყვეტილების მიღების მექანიზმის აღწერა სქემატური, კონცენტრირებული, გამარტივებული ფორმით,

შეიძლება წარმოდგენილი იქნას ოთხი სამიანის ფორმულით: „3*3*3*3“.

პირველი სამი ნიშნავს, რომ არსებობს სამი ძირითადი ინსტიტუტი, რომელიც მონაწილეობს გადაწყვეტილების შემუშავებასა და მიღებაში: მინისტრთა საბჭო, ევროპარლამენტი და ევროპული კომისია.

მეორე სამი ნიშნავს, რომ არსებობს სამი ძირითადი ვარიანტი გადაწყვეტილების მიღების პროცედურისა ამ ორგანოების ურთიერთდამოკიდებულებით: **კონსულტაციური პროცედურა, თანხმობის მიღების პროცედურა და გადაწყვეტილების ერთობლივი მიღების პროცედურა**. მართალია, ასევე არსებობს პარლამენტთან საბჭოს **თანამშრომლობის პროცედურა**, მაგრამ ის იშვიათად გამოყენება და ისიც მხოლოდ გარკვეული საკითხების გადაწყვეტისთვის, მაგ., როგორცაა ეკონომიკური და სავალუტო კავშირის ფუნქციონირების საკითხი.

მესამე სამი ნიშნავს, რომ გადაწყვეტილების მიღება ევროკავშირში გადის სამ ეტაპს: **წინადადების შტანა**, მისი **განხილვა** და შესაბამისად **გადაწყვეტილების მიღება**.

მეოთხე სამი ნიშნავს, რომ არსებობს ხმის მიცემის სამი ვარიანტი: **ერთობლივი, ჩვეულებრივი, კვალიფიციური უმრავლესობით**.

ევროკავშირის პოლიტიკის თითოეულ მიმართულებას შეესაბამება თავისი პროცედურა და ის გამოიყენება კომისიას, საბჭოსა და პარლამენტს შორის ურთიერთზემოქმედებისათვის.

საბჭოს მიერ მიღებულ აქტზე, პარლამენტის მიერ თანხმობის მიცემა ან ვეტოს დადება ხორციელდება ევროკავშირში ახალი წევრი-სახელმწიფოების მიღების, ამოცანების დაგეგმვის, ევროპული ცენტრალური ბანკის უფლებების და ამოცანების დასახვის, საერთაშორისო შეთანხმებების დადების და ა.შ დროს.

ევროკავშირის პოლიტიკის სხვა მიმართულებების დროს, მაგალითად სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებზე ფასების გადახედვა, რომელიც მიიღება გადაწყვეტილების მიმღები საბჭოს მიერ არ საჭიროებს პარლამენტის თანხმობას. ამ შემთხვევაში პროცედურაში ებმებიან კონსულტანტები.

საკითხების გარკვეულია ნაწილი წყდება საბჭოს და პარლამენტის საერთო გადაწყვეტილების პროცედურით (ევროკავშირის შეთანხმება 251 მუხლი). მსგავსი პროცედურა ვრცელდება იმ საკითხებზე, რომელიც ეხება სამუშაო ძალის და მომსახურების თავისუფლად გადაადგილებას, მომხმარებლის უფლებების დაცვას, ტრანსნაციონალურ ტრანსპორტს და ენერგეტიკულ ქსელებს, განათლებას, კულტურას, ჯანდაცვას და გარემოს დაცვას.

მოცემული პროცედურის არსი, რომელიც ითვალისწინებს პარლამენტის ორ მოსმენას კანონპროექტის შესახებ, მიუთითებს იმაზე, რომ პარლამენტს შეუძლია უარყოს ხმათა უმრავლესობით ის გადაწყვეტილება, რომელიც ფორმულირებული იქნა საბჭოში. პარლამენტის მიერ მიცემული შესწორებების მიღება შეუძლია საბჭოს კვალიფიციური უმრავლესობის ხმის მიცემით.

უმრავლესი ნორმატიული აქტის შესახებ საბოლოო გადაწყვეტილებას იღებს საბჭო. ევროკავშირის შეთანხმების თანახმად, საბჭოში გადაწყვეტილების მიღება ხდება ხმათა უმრავლესობით, თუმცა პრაქტიკაში უფრო გავრცელებულია კვალიფიციური უმრავლესობის მიერ ხმის მიცემა.

ხმათა უმრავლესობით გადაწყვეტილების მიღება შეესაბამება რომის და მასტრიხტის შეთანხმების მთხოვნებს. სპეციალურად მითითებული შემთხვევების გარდა, რომელიც ამ ბოლო პერიოდში სულ უფრო და უფრო ხშირდება, გადაწყვეტილების მიღებისთვის საკმარისია ხმათა უბრალო უმრავლესო-

ბაც. თითოეული სახელმწიფო ამ შემთხვევაში ფლობს თითო ხმას. იმ შემთხვევაში, როცა პროცედურა ითხოვს კვალიფიციური უმრავლესობის მიერ გადანყვეტილების მიღებას, ხმები ნევრ-სახელმწიფოებს შორის არათანაბრად ნაწილდება, რაც პოლიტიკის განსაზღვრაში უზრუნველყოფს დიდი სახელმწიფოების კავშირის არც თუ ისე მცირე როლს. გადანყვეტილების მიღების დროს ევროკავშირის საბჭოში კვალიფიციური უმრავლესობის მიერ, ტარდება ხმის მიცემა. სახელმწიფოები დაყოფილია ჯგუფებად და ქვეჯგუფებად დიდი, საშუალო და პატარა სახელმწიფოები. ჯგუფში სახელმწიფოები გათანაბრებულია ერთმანეთთან. თითოეულ მათგანს გააჩნია ფიქსირებული ხმათა რაოდენობა. პრინციპში ის შეესაბამება ქვეყნის დემოგრაფიულ მდგომარეობას, ეკონომიკურ გავლენას, მაგრამ ყველა პატარა ქვეყანა მაინც ხელოვნურად არის წამოწეული. ხმები განაწილებულია ისეთი სახით, რომ დაბლოკვის სხვადასხვა მექანიზმი შეიძლება გამოირიცხოს გადანყვეტილების მიღების პროცესში სახელმწიფოთა რომელიმე ჯგუფის დომინირებული მდგომარეობით. მორიგი გაფართოების შემდეგ ხმათა გაადამანება იცვლება. მაგრამ პრინციპები, რომლითაც ხელმძღვანელობს ევროკავშირი, იგივე რჩება. ძირითადი მიზანი-ინტერესთა ბალანსის დაცვის უზრუნველყოფა.

თავის დროზე მასტრიხტის შეთანხმების 148 მუხლში დამტკიცებული იქნა, რომ კვალიფიციური უმრავლესობით გადანყვეტილების მისაღებად თითოეულ ქვეყანას ჰქონდა შემდეგი ხმათა რაოდენობა: ბელგია-5, დანია-3, გფრ-10, საბერძნეთი-5, ესპანეთი-8, საფრანგეთი-10, ირლანდია-3, იტალია-10, ლუქსემბურგი-2, ნიდერლანდები-5, პორტუგალია-5, დიდი ბრიტანეთი-10.

მაასტრიხტის შეთანხმების თანახმად კვალიფიციური უმრავლესობა შეადგენდა 54-ს 76 ხმიდან, საერთო რაოდენობის 2/3.

თუმცა, მაასტრიხტის ხელშეკრულების ხელმოწერის შემდეგ, ძალიან მალე, ევროკავშირის წევრი ქვეყნების ხმათა განაწილების საკითხი კვლავ დადგა დღის წესრიგში და საკმაოდ მწვავე ფორმით. მაგრამ, გაცილებით მწვავე ფორმით წარმოიშვა საკითხი საბჭოში კვალიფიციური უმრავლესობის მიერ გადაწყვეტილების მიღების აუცილებელი ბარიერის შესახებ. მსგავსი განხილვები ყოველთვის დაკავშირებული იყო მორიგ გაფართოებასთან. თავდაპირველად გასათვალისწინებელია ახალი ძალთა განლაგება ევროკავშირში ავსტრიის, ფინეთის და შვედეთის განწევრიანების, ხოლო შემდეგ ქვეყანათა დიდ ჯგუფში (10+2) ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების შესვლით.

2004 წელს ევროკავშირში ახალი ქვეყნების შესვლამ კვლავ დააყენა ხმათა გადახედვის საკითხი. უნდა შეცვლილიყო საკუთრივ მოქმედი პრინციპები დიდი და პატარა ქვეყნების ინტერესების გათვალისწინებით. აღსანიშნავია, რომ 2004 წლის მაისის შემდეგ სიტუაცია შეიცვალა, რადგან გაიზრდა პატარა ქვეყნების წილი გაერთიანებაში. ვინაიდან ნიცის ხელშეკრულების და ევროკავშირის გაფართოების შესახებ #20 დეკლარაციის თანახმად, გადანაწილება დაეფუძნა ევროკავშირის ბოლო გაფართოების ხასიათს, რომლის დროსაც წევრები გახდნენ ძირითადად პატარა და საშუალო ქვეყნები.

ახალი რეალობის გათვალისწინებით დიდ ბრიტანეთს, გერმანიას, იტალიასა და საფრანგეთს შორის პარიტეტი შენარჩუნებული იქნა. მათ მიიღეს საბჭოში 29 ხმა ნაცვლად 10-სა. შედარებით მცირე ესპანეთმა-27, მას უთანაბრდება პოლონეთი. ნიდერლანდებმა - 13. მათ მოსდევს საბერძნეთი, ჩეხეთი, ბელგია, უნგრეთი და პორტუგალია 12 ხმით; შვედეთი და ავსტრია -

8 ხმით. სლოვაკეთი, დანია, ფინეთი, ირლანდია და ლიტვა - 7. პატარა ქვეყნების ჯგუფებში 4 ხმით შედის ესტონეთი, კვიპროსი და ლუქსემბურგი. 3 ხმა აქვს მალტას. ევროკავშირში რუმინეთისა და ბულგარეთის შემდეგ, რომელთათვისაც რეზერვში იყო 14 და 8 ხმა, საბოლოო ჯამში ხმათა რაოდენობამ შეადგინა 345.

ევროპულ საბჭოში აქტების დასამტკიცებლად საჭიროა სულ მცირე 258 ხმა, წარმოდგენილი ნევრ-სახელმწიფოთა უმრავლესობით. სხვა შემთხვევაში, აქტების მიღებისთვის საჭიროა იმავე 258 ხმა, მაგრამ იმ პირობით, რომ უკიდურეს შემთხვევაში წარმოდგენილია ნევრ სახელმწიფოთა 2/3 მაინც. არსებობს აგრეთვე დამატებითი „დაზღვევა“, იმ შემთხვევაში, როცა საბჭო მიიღებს გადაწყვეტილებას კვალიფიციური უმრავლესობით, საბჭოს ნებისმიერმა ნევრმა შეიძლება მოითხოვოს იმის შემონშება, რომ ნევრი სახელმწიფოები, რომლებიც შეადგენენ კვალიფიციურ უმრავლესობას, წარმოადგენენ უმცირეს შემთხვევაში, 62 პროცენტს ევროკავშირის მთლიანი მოსახლეობისა.

მეცნიერთა დიდი ნაწილი რომელიც შეისწავლის ევროკავშირს, თვლის, რომ ინსტიტუციონალურად ორგანოებს შორის კომპეტენციების გადანაწილებამ შექმნა გადაწყვეტილების მიღების ბიუროკრატიული და რთული პროცედურა, რაც მიუთითებს ევროკავშირში ძალის ტრანსნაციონალიზაციის პროცესის საპირისპირო და რთულ ხასიათზე.

ევროკავშირში გადაწყვეტილების მიღების ორდონიანი სისტემა არსებობს - ნაციონალური და ზეეროვნული. შეიძლება ითქვას, რომ ინტეგრაციის ადრეულ ეტაპზე უფრო ნაციონალური დონე იყო მნიშვნელოვანი, ხოლო შემდგომ ინტეგრაციის გაფართოების კვალობაზე, ევროკავშირის სამართალსუბიექტად გადაქცევის შედეგად ამოქმედდა ზეეროვნული ინსტიტუ-

ტები, რომლების უკვე გადაწყვეტილებებს ინტიტუციონალურ საფუძველზე ღებულობენ. ვინაიდან მათ წევრმა ქვეყნებმა ნებაყოფლობით გადასცეს სუვერენიტეტის ნაწილი.

ამრიგად, სსუპ სფეროში გადაწყვეტილებები მიიღება მთავრობათაშორის დონეზე და მოიცავს ხანგრძლივ მოლაპარაკებებსა და რთულ კომპრომისებს. გადაწყვეტილების მიღების მექანიზმს ნებისმიერი სტრუქტურის ფუნქციონირებისათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს. ეფექტური მექანიზმის არარსებობა აფერხებს ამა თუ იმ ორგანიზაციის მოქმედებას. განსაკუთრებით აქტუალური, რთული და აუცილებელია გადაწყვეტილებების მიღება კრიზისულ სიტუაციებში.

ევროკავშირის გადაწყვეტილების მიღების მექანიზმი უნიკალურია. სწორედ ეს მექანიზმი განაპირობებს მის წარმატებას. ამ მექანიზმის წყალობით ევროკავშირი ახერხებს, ისეთი გადაწყვეტილებების მიღებას, რომლებიც მისაღებია, როგორც დიდი ისე პატარა ქვეყნებისთვის, აკმაყოფილებს, როგორც დიდი ისე პატარა ბიზნესების ინტერესებს, სოციალურ ჯგუფებს და მოსახლეობას. ისინი სავალდებულო ხასიათისაა და მათი განხორციელებისათვის აუცილებელ ქმედებებს განსაზღვრავს მინისტრთა საბჭო კვალიფიციური უმრავლესობით. ერთი შეხედვით გადაწყვეტილებების მიღების მექანიზმი რთული ჩანს, თუმცა მისი უკეთ გაცნობისას ჩანს, რომ ის არის ძალიან ლოგიკურია და საფუძველიანი.

ნებისმიერი ორგანიზაციისთვის პრობლემატურ საკითხს წარმოადგენს ერთდროულად პატარა და დიდი ქვეყნების ინტერესების გათვალისწინება. ამ შემთხვევაში არც ევროკავშირია გამონაკლისი. მართალი, პატარა ქვეყნები თანხმდებიან, რომ დიდ ქვეყნებს შეიძლება პროპორციულად ჰქონდეთ მეტი ხმა, თუმცა დიდი ქვეყნები აცნობიერებენ პატარა ქვეყნების ნამდვილ პოტენციალს. ზოგიერთი ევროკავშირის წევრი

ქვეყანა ფრთხილობს მაქსიმალურად შეინარჩუნოს საკუთარი ინტერესები და სუვერენიტეტი

პირველ რიგში გადანყვეტილების მიღების მექანიზმი ისეა აწყობილი, რომ გათვალისწინებულია პატარა ქვეყნების ინტერესები. ასე მაგალითად, ამ მექანიზმის გარეშე ისეთ პატარა ქვეყანას, როგორც არის ლუქსემბურგი ევროკავშირის საბჭოში ექნებოდა არა 4 ხმა, არამედ 0,4, ხოლო პარლამენტში 0,6 და არა 6 ხმა.

მეორე მხრივ დიდ ქვეყნებს, რა თქმა უნდა, აქვთ მეტი ხმა. საერთო პოლიტიკის განსაზღვრაში მათ მეტი გავლენა აქვთ. ეკონომიკური რეალიების გათვალისწინებით, პატარა ქვეყნები ითვალისწინებენ, რომ ეს ასეც უნდა იყოს. სხვაგვარად დიდი ქვეყნებისთვის კავშირში მონაწილეობას აზრი არ ექნებოდა. ეკონომიკური კუთხით ეს მათთვის ნონსენსი იქნებოდა.

მესამე და არა ნაკლებ მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ნაციონალური ინტერესების დაცვას ემსახურება გადანყვეტილების მიღების პროცესში მარტივი უმრავლესობის, კვალიფიციური უმრავლესობის ან აბსოლუტური უმრავლესობის მეთოდის გამოყენება. ამა თუ იმ სახელმწიფოსთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი საკითხების გადანყვეტა ხდება აბსოლუტური უმრავლესობის წესით. შედარებით ნაკლებად მნიშვნელოვანი საკითხების გადანყვეტა - კვალიფიციური უმრავლესობით, ხოლო „რუტინული“ საკითხებისა - მარტივი უმრავლესობით.

მეოთხე მნიშვნელოვანი საკითხი არის ის, რომ თვით ნორმატიული აქტები შეიძლება იყოს 5 სახის. ესენია: რეგლამენტი, დირექტივა, გადანყვეტილება, რეკომენდაცია და დასკვნა. აქედან ყველაზე მნიშვნელოვანია რეგლამენტით მიღებული გადანყვეტილებების შესრულება. ნორმატიული აქტების სხვა სახეები სახელმწიფოს უტოვებს საშუალებას თვითონ

აირჩიოს მიზნის მიღწევის გზა ან საერთოდაც რეკომენდაციული ხასიათისაა. ეს საერთო მიზნების რეალიზაციის პროცესში მთავრობებს მანევრირების საშუალებას აძლევს.

მეხუთე მნიშვნელოვანი ფაქტორი არის ის, რომ ევროკავშირში გადანყვეტილების მიღების პროცესში ამა თუ იმ ორგანოს მნიშვნელობას განსაზღვრავს პატარა და დიდ ქვეყნებს შორის ხმების განაწილება.

მექექსე მნიშვნელოვანი გარემოება არის ის, რომ ევროკავშირის პოლიტიკის სხვადასხვა მიმართულებით არსებობს ხმის მიცემის სხვადასხვა პროცედურები, რომელიც ითვალისწინებს დიდი და პატარა ქვეყნების ინტერესთა თანხვედრას და კავშირის განვითარების საერთო ინტერესებს.

მეშვიდე მნიშვნელოვანი ფაქტორი არის ის, თუ როგორ შეუძლია ევროკავშირის ამა თუ იმ ორგანოს კავშირის პოლიტიკის მიმართულების მნიშვნელობიდან გამომდინარე გადანყვეტილების მიღების პროცესში სხვა ორგანოდან მომავალი წინააღმდეგობის დაძლევა, რომლის დროსაც ასევე გათვალისწინებულია კავშირის საერთო თუ ცალკეული ნევრების ინტერესების თანხვედრა.

მერვე მნიშვნელოვანი ფაქტორი არის ის, რომ კანონპროექტის წარდგენისა და განხილვის პროცესი დეტალურად არის შემუშავებული. ამ პროცესში ეროვნული საქმიანი წრეების, პროფესიული კავშირების, სხვადასხვა სოციალური ჯგუფების ინტერესების გათვალისწინება ხდება. გადანყვეტილების მიღების ეს მექანიზმი მაქსიმალურად იცავს როგორც დიდი, ისე პატარა ქვეყნების ინტერესებს ინტეგრაციის საერთო პროცესში.

თანამედროვე ეტაპზე, როცა ევროკავშირი გადაიქცა მსოფლიოს ერთ-ერთ წამყვან რეგიონალურ გაერთიანებად, რომელსაც აქვს უზარმაზარი ეკონომიკური პოტენციალი, დიდი ქვეყნები სულ უფრო მეტად ცდილობენ გაერთიანების შიგ-

ნით მოიპოვონ მეტი კონტროლი. ამით აიხსნება ის ფაქტი, თუ რატომ საუბრობენ ბოლო დროს იმაზე, რომ გადანყვეტილების მიღების პროცესში საჭიროა არა მარტო გარკვეული ხმების მოპოვება, არამედ ის, რომ ეს ხმები ევროკავშირის საერთო მოსახლეობის გარკვეულ მაჩვენებელს უნდა შეადგენდეს.

ასე მაგალითად, ნიცის ხელშეკრულების თანახმად, ევროკავშირის ხმის მიცემის პრაქტიკაში შემოვიდა ორმაგი უმრავლესობის პრინციპი, რომელიც უტოვებს ე.წ. „დიდ ოთხეულს“ (საფრანგეთი, გერმანია, დიდი ბრიტანეთი, იტალია) გადანყვეტილების მიღების პროცესზე გარკვეული კონტროლის საშუალებას. ეს პრინციპი მდგომარეობს იმაში, რომ კვალიფიციური უმრავლესობის შემთხვევაში გადანყვეტილება მიღებულად ჩაითვლება თუ საერთო ხმები შეადგენს ევროკავშირის მოსახლეობის 62%-ს¹⁹⁶.

დიდი ქვეყნები სხვა გზითაც ცდილობენ გავლენის მოპოვებას გადანყვეტილების მიღების პროცესზე. ასე მაგალითად, იმავე ნიცის ხელშეკრულების თანახმად ევროკომისიაში დამატებით ადგილებზე უარის თქმის შემთხვევაში, დიდი ქვეყნები უფრო მეტ ხმებს იღებენ ევროკავშირის საბჭოში და განსაზღვრავენ კვალიფიციური უმრავლესობის სქემას. ეს ამ ქვეყნებისთვის უფრო მომგებიანია, რადგანაც ევროკავშირის საბჭო კავშირის უმაღლესი ორგანოა.

ხმის მიცემის პროცედურასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანი გადანყვეტილებები იქნა მიღებული ლისაბონში¹⁹⁷, რომლის თანახმად გადანყვეტილების მიღებისთვის საჭიროა ხმების 55%-ს პლიუს ერთი რომელიმე ნევრი ქვეყნის მხარდაჭერა, რაც საერთო ჯამში უნდა შეადგენდეს ევროკავშირის მო-

---

¹⁹⁶ European Union Treaty of Nice. Luxembourg, 2001. p. 84–87.

¹⁹⁷ The Treaty of Lisbon amending the Treaty of European Union and the Treaty establishing the European Community signed in Lisbon on 13 December 2007. http://europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_en.htm

სახლეობის მინიმუმ 65%-ს. აქედან გამომდინარე, გადაწყვეტილების მიღებისთვის ევროკავშირის წევრი 27 ქვეყნიდან 16 ქვეყნის თანხმობაა საჭირო.

ეს პროცედურა პატარა ქვეყნების ინტერესებსაც იცავს, რომლებსაც ევროკომისიაში ისეთივე წარმომადგენლობა ჰყავთ, როგორც დიდ ქვეყნებს, თუმცა მათთან შედარებით ნაკლები წარმომადგენლები ჰყავთ საბჭოში.

საბოლოოდ კონსტიტუციური შეთანხმების თანახმად, 30-მდე მცირდება იმ პოლიტიკურ საკითხთა რაოდენობა, რომელთა გადაწყვეტა საჭიროებს აბსოლუტურ უმრავლესობას. აბსოლუტური უმრავლესობა აუცილებელია საგარეო, საშინაო, საგადასახადო და სოციალური საკითხების განხილვისას. სხვა შემთხვევებში კვალიფიციური უმრავლესობით გადაწყვეტილებების მიღებისას მოქმედებს „ორმაგი უმრავლესობის“ ზემოთ აღწერილი პრინციპი (ხმების და მოსახლეობის მიხედვით).

სიახლეა ასევე დავების გადაწყვეტის კუთხითაც. იმ შემთხვევაში თუ საბჭოს გადაწყვეტილების წინააღმდეგ ხმების 34%-ია, რაც ამასთანავე შეადგენს მოსახლეობის 26%-ს, მაშინ ამ საკითხის გადადება ხდება გარკვეული დროით. ეს მექანიზმი მოქმედებს 2014 წლამდე, რის შემდეგაც ხმების უმრავლესობის შემთხვევაში ევროკავშირის საბჭოს მისი გაუქმება შეუძლია.

პრაქტიკაში ეს ნიშნავს, რომ თუ მაგალითად ბრიტანეთი და პოლონეთი მოინდომებს საფრანგეთის ან გერმანიის წინადადების დაბლოკვას გადასახადების ზრდასთან დაკავშირებით, მათ კიდევ დასჭირდებათ 7 საშუალო ზომის სახელმწიფოს მხარდაჭერა. ნიცის ხელშეკრულების პირველ ვარიანტში კი ამისათვის საკმარისი იყო სამი ქვეყნის მხარდაჭერა. ნიცის ხელშეკრულება ისეთ საშუალო ქვეყნებს, როგორცაა პოლონეთი და ესპანეთი და, ასევე უფრო პატარა ქვეყნებს აძლევს მეტ საშუალებას, ვიდრე ეს განიხილება საკონსტიტუციო შე-

თანხმებაში¹⁹⁸. ნიცის ხელშეკრულებაში ჩამოყალიბებული სისტემა ძალაში დარჩა 2014 წლის 31 ოქტომბრამდე. თუმცა, 2017 წლის 31 მარტამდეც შეუძლიათ ევროკავშირის ქვეყნებს გამოიყენონ ნიცის ხელშეკრულებით განსაზღვრული გადაწყვეტილების მიღების სისტემა. ეს კი მეტყველებს თუ რა დიდი სიფრთხილით ეკიდებიან ქვეყნები ხმის მიცემის ახალ სისტემაზე გადასვლას, თუმცა 2017 წლის 1 აპრილიდან უნდა ამოქმედდეს მხოლოდ ორმაგი უმრავლესობის ახალი სისტემა¹⁹⁹.

პატარა ქვეყნების მნიშვნელობა მართლაც დიდია. წარმოვიდგინოთ კავშირი, რომელშიც შედის მხოლოდ საფრანგეთი, გერმანია, დიდი ბრიტანეთი და იტალია, რომლებსაც აქვთ დაახლოებით თანაბარი ხმები და მსგავსი ამბიციები. ცხადია, ამ შემთხვევაში მათ შორის იქნებოდა მეტი უთანხმოება. ევროკავშირში განსხვავებული ტიპის ქვეყნების არსებობა ზრდის მათ შორის კომპრომისების საშუალებას.

ევროკავშირის გადაწყვეტილების მიღების მექანიზმის კიდევ ერთი თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ გადაწყვეტილების მიღებამდე მის განხილვაში მონაწილეობას ლებულობენ სხვადასხვა ინტერესთა ჯგუფები. ეს როგორც წესი კომიტეტების მეშვეობით ხდება და პროცესში მონაწილეობენ საქმიანი წრეების, პროფესიული კავშირების, სოციალური ჯგუფების და რეგიონების წარმომადგენლები.

მართალია, ეს პროცესი მოითხოვს დროს და გადაწყვეტილების მიღება სწრაფად ვერ ხდება, მაგრამ მეორე მხრივ, უმრავლესობის ინტერესები მაქსიმალურადაა დაცული.

---

¹⁹⁸ Treaty of Nice. Official Journal, c. 80, 10 March, 2001.

¹⁹⁹ http://en.wikisource.org/wiki/Treaty_of_Lisbon_amending_the_Treaty_on_European_Union_and_the_Treaty_establishing_the_European_Community, მუხლი 9.

ევროკავშირისთვის მნიშვნელოვანი დოკუმენტების განხილვამდე მოქმედებს წინასწარი მომზადების სამსაფეხურიანი სქემა, რომელიც მოიცავს შემდეგს:

- „საერთო ეროვნული განხილვა“ (მაგ. საკონსტიტუციო პროექტთან დაკავშირებით ასეთი განხილვა მიმდინარეობდა 2001-2002 წლებში);
- ერთობლივი პროექტისთვის მზადება;
- მთავრობათაშორისი კონფერენცია ევროკავშირის წევრი-ქვეყნების მონაწილეობით;

მომზადების ამ საფეხურების გავლის შემდეგ ევროკავშირის თითოეულ წევრ ქვეყანაში ადგილობრივად უნდა დამტკიცდეს პროექტი ეროვნული რეფერენდუმის ან სხვა პროცედურის მეშვეობით.

ევროკავშირში ასევე მოქმედებს ე.წ. „კონტროლისა და ბალანსის“ პრინციპი, რომელიც მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს სისტემის წარმატებულ ფუნქციონირებას. ამ პრინციპის გარეშე ნებისმიერი სისტემა შეიძლება მონოპოლიზაციის მსხვერპლი აღმოჩნდეს.

„კონტროლისა და ბალანსის“ პრინციპის წყალობით ევროკავშირში არც ერთ მმართველ ინსტანციას არ შეუძლია გადაწყვეტილების ცალსახად მიღება.

ამრიგად, ევროკავშირის გადაწყვეტილების მიღების მექანიზმი მეტად მოქნილია. გარემოებების ცვალებადობასთან ერთად ეს მექანიზმიც იცვლება. გადაწყვეტილების მიღების მექანიზმი პასუხობს ევროკავშირის პოლიტიკის ამა თუ იმ მიმართულების მოთხოვნებს. გადაწყვეტილების მიღების მექანიზმის ფორმირებისას გათვალისწინებულია, როგორც დიდი, ისე პატარა ქვეყნების ინტერესები. ხმები განაწილებულია ისე, რომ პატარა ქვეყნებიც კმაყოფილი არიან და დიდი ქვეყნები დაინტერესებული არიან კავშირში მონაწილეობით. მათ მეტი გავლენა აქვთ საერთო პოლიტიკის შემუშავებაზე, მაგრამ არა

აქვთ ზენოლის საშუალება სხვა ქვეყნებზე. რაც უფრო მეტად არის გათვალისწინებული სხვადასხვა ჯგუფების ინტერესები, მით უფრო პრაქტიკულად ადვილად ხორციელდება გადანყვეტილებები.

ევროკავშირის ინსტიტუციონალური სისტემა იცავს ბიზნესისა და მოსახლეობის სხვადასხვა ჯგუფების ინტერესებს. პრაქტიკა აჩვენებს, რომ რაც უფრო ზენაციონალურ დონეზე ხდება გადანყვეტილების მიღება მით უფრო წარმატებულია ის რეალიზაციის დროს. (მაგალითად სავაჭრო და აგრარულ პოლიტიკაში, რომლებიც უფრო ზენაციონალურია, მნიშვნელოვანი წარმატებები შეინიშნება). გადანყვეტილების მიღების პროცესში რაც უფრო მეტად არიან ქვეყნები ურთიერთდამოკიდებული მით უფრო ცდილობენ, რომ ამ გადანყვეტილების განხილვა ზენაციონალურ დონეზე მოხდეს. გადანყვეტილების მიღების პროცესი თანდათან გადადის ზენაციონალურ დონეზე, რადგანაც ხშირად ნევრ ქვეყნებს ესაჭიროებათ გადანყვეტილების ოპერატიულად მიღება და სისტემა გადადის მარტივი და კვალიფიციური უმრავლესობის წესსზე.

ამრიგად, ევროკავშირში გადანყვეტილების მიღების მექანიზმი მეტ მნიშვნელობას იძენს და მას დიდი როლის შესრულება შეუძლია საერთო ინტეგრაციული სისტემის განვითარებაში.

ჯერ კიდევ 1996 წლის ამსტერდამის ხელშეკრულების თანახმად გადანყვეტილების მიღების მხრივ საერთო პრინციპი მაინც ერთხმად გადანყვეტილების მიღება დარჩა, მაგრამ შემოიღეს ე.წ. „კონსტრუქციული თავისშეკავება,“ ანუ, ნევრ ქვეყნებს შეუძლიათ თავი შეიკავონ, რათა საკითხი გადაურჩეს დაბლოკვას. თუკი ეს ქვეყნები თავშეკავებას დაადასტურებენ ფორმალური დეკლარაციით, მაშინ მათ არ ევალებათ მიღებული გადანყვეტილების გატარება, მაგრამ ისინი ვალდებული არიან შეეგუონ მიღებულ გადანყვეტილებას სოლიდარობის

მიზნით და არ ჩაიდინონ ისეთი ქმედებები, რაც კონფლიქტში იქნება ევროკავშირის ამ გადანყვეტილების საფუძველზე განხორციელებულ ქმედებებთან. გადანყვეტილება არ მიიღება თუკი თავი შეიკავა წევრი ქვეყნების 1/3; ეს **მექანიზმი** საშუალებას აძლევს ევროკავშირს განავითაროს თანამშრომლობა საგარეო პოლიტიკის ისეთ სფეროებში, რომლებიც არ სარგებლობს ყველა სახელმწიფოს მონონებით.

ამსტერდამის ხელშეკრულების მონაპოვარი იყო ის, რომ შეთანხმდნენ ზოგიერთი საკითხები ხმათა კვალიფიციური უმრავლესობით გადაწყვიტათ, თუმცა, ისიც უნდა ითქვას, რომ, სინამდვილეში, სსუპ-ს სფეროში ყველაფერი მაინც კონსენსუსით წყდება*.

ამრიგად თუ შევაჯამებთ ზემოთქმულს, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ევროკავშირში გადანყვეტილების მიღების ორი მეთოდია საინტერესო. პირველი ეს არის ევროგაერთიანების მეთოდი, ხოლო მეორე მთავრობათშორის თანამშრომლობის მეთოდი.

მოცემულ საკითხში ევროგაერთიანების მეთოდი გულისხმობს ევროგაერთიანების ორგანოების მიერ გადანყვეტილებათა მიღების პროცედურებს და ამ ორგანოთა ფუნქციონირების წესებს. ეს მეთოდი გამომდინარეობს ინტეგრაციული ლოგიკიდან, სათანადოდ ითვალისწინებს სუბსიდიარობის პრინციპს და ახასიათებს შემდეგი ნიშნები:

---

*2007 წლის 9 მარტს ამერიკულ ანალიტიკურ ცენტრში ჩეხეთის პრეზიდენტმა კლაუსმა გააკრიტიკა ზენაციონალური ინსტრუმენტების განვითარება ევროკავშირში. ეს ერთ-ერთი მაჩვენებელია იმისა თუ როგორ ცდილობენ ცალკეული ქვეყნები საკუთარი ინტერესების დაცვას. მართალია ისინი თანხმდებიან საერთო ინტერესების კონსენსუსის გზით მოგვარებას მაგრამ ზენაციონალურ დონეზე საკითხების მოგვარება ზოგიერთი ქვეყნის მიერ აღიქმება საკუთარი უფლებების და ინტერესების შეზღუდვად.

- საკანონმდებლო ინიციატივაზე ევროკომისიის განსაკუთრებული უფლება;

- მინისტრების საბჭოში კვალიფიციური უმრავლესობის ფართო გამოყენება;

- ევროპის პარლამენტის აქტიური მონაწილეობა გადაწყვეტილებათა მიღებაში.

ევროგაერთიანების მეთოდი განსხვავდება მთავრობათშორისი თანამშრომლობის მეთოდისაგან, რომელიც ევროპის კავშირის მეორე და მესამე საყრდენებში გამოიყენება (ერთიანი საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა/მართლმსაჯულება და შინაგანი საქმეები), ინტეგრაციის სამთავრობათშორისო ლოგიკას ასახავს და შემდეგი ნიშნებით ხასიათდება:

- საკანონმდებლო ინიციატივის უფლებას კომისია ინაწილებს მინისტრების საბჭოსთან და კონკრეტული სფეროები-თაა შეზღუდული;

- მინისტრების საბჭო, როგორც წესი, ერთხმად იღებს გადაწყვეტილებებს;

- ევროპის პარლამენტს მხოლოდ საკონსულტაციო ფუნქცია აქვს.

მთავრობათშორისი გადაწყვეტილებების* მიღება მოითხოვს დროს და ზოგჯერ არაშედეგობრივია თუ ერთი მონაწილე ქვეყანა მაინც არ ეთანხმება მას. ასეთ დროს არ არის ადვილი კონსენსუსის მიღწევა. ევროკავშირის ქვეყნებმა სხვებზე ადრე გააცნობიერეს, რომ უფრო ეფექტური იქნებოდა ახალ

---

* ევროპის კავშირის ხელშეკრულების 48-ე მუხლი ითვალისწინებს მთავრობათშორისი კონფერენციის მოწვევას წევრ სახელმწიფოთა მთავრობების მონაწილეობით ხელშეკრულებებში ცვლილებების შეტანის მიზნით. კონფერენცია გულისხმობს წევრ სახელმწიფოებს შორის გამართულ მოლაპარაკებებს მას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ევროპული ინტეგრაციის პროცესში, რადგან სწორედ მთავრობათშორისი კონფერენციის შედეგია ცვლილებები ინსტიტუციურ და სამართლებრივ სისტემაში ან დამფუძნებელი ხელშეკრულების შინაარსში.

ზენაციონალურ სისტემაზე გადასვლა, რაც ევროკავშირის წარმატების ერთ-ერთი მიზეზია*.

თუ როგორ ხდება ამ ორი მეთოდის თანარსებობა და ამას კარგა ხსნის „კომუნიტიზირების“ პროცესი, ეს უკნასკენელი გულისხმობს პროცესს, რომლის დროსაც კონკრეტული საკითხი, რომელიც მთავრობათშორისი თანამშრომლობის მეთოდით წყდება (ერთიანი საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა - მეორე საყრდენი, მართლმსაჯულება და შინაგანი საქმეები - მესამე საყრდენი), გადადის გაერთიანების კომპეტენციაში (პირველი საყრდენი) და მასზე გადაწყვეტილებები ევროგაერთიანების მეთოდით მიიღება. გაერთიანების მეთოდი ეფუძნება მოსაზრებას, რომ ევროპის კავშირის მოქალაქეთა საზოგადო ინტერესი უკეთაა დაცული, როდესაც გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ევროგაერთიანების ორგანოები სრულად მონაწილეობენ, სუბსიდიარობის პრინციპის გათვალისწინებით.

საგარეო პოლიტიკის საკითხებზე გადაწყვეტილებები დღეს ძირითადად ერთხმად მიიღება.

---

* გლობალური პრობლემების გადაწყვეტისთვის აუცილებელია გარკვეული უფლებამოსილებების გადაცემა ზენაციონალური ინსტიტუტებისათვის. ისმება კითხვა: საერთაშორისო ეკონომიკური რეგულირების რა ფორმებია უფრო ეფექტური: ტრადიციული, მთავრობათშორისი თუ ზენაციონალური? ზენაციონალურ დონეზე ევროკავშირი უფრო ეფექტურად ახერხებს პოლიტიკის გატარებას, რადგან ამ შემთხვევაში ერთი რომელიმე ქვეყნის მიერ ვერ მოხდება გადაწყვეტილების დაბლოკვა.

5.1. გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილე ინსტიტუტები

როგორც აღვნიშნეთ არსებობს გადაწყვეტილებების მიღების სხვადასხვა პროცედურები და ურთიერთდამოკიდებულება ევროკომისიას, საბჭოსა და პარლამენტს შორის.

გადაწყვეტილებების მიღება მოიცავს ხანგრძლივ მოლაპარაკებებსა და რთულ კომპრომისებს. გადაწყვეტილების მიღების მექანიზმს დიდი ფუნქციონალური მნიშვნელობა აქვს. ეფექტური მექანიზმის არსებობა აადვილებს გადაწყვეტილების მიღებას. განსაკუთრებით აქტუალური და რთულია გადაწყვეტილებების მიღება კრიზისულ სიტუაციებში. უნდა ითქვას, რომ ევროკავშირის ინსტიტუტებს შორის გადაწყვეტილების მიღების არსებული პროცედურების დახვეწა გამომდინარეობს ინსტიტუციური წონასწორობის და დემოკრატიული ლეგიტიმურობის განსამტკიცებლად.

გაერთიანების ინსტიტუციური ბალანსი დიდი ხნის განმავლობაში ეფუძნებოდა წევრ სახელმწიფოებს, რომლებიც წარმართავდნენ ევროპული ინტეგრაციის პროცესს. ინტეგრაციის გაღრმავებასთან ერთად წინ წამოიწია ლეგიტიმურობის საკითხმა. ამიტომ მასტრიხტის ხელშეკრულებამ გაითვალისწინა დემოკრატიული ლეგიტიმურობის პრობლემა და იგი ევროკავშირის ინსტიტუციური სისტემის ცენტრში მოათავსა. კერძოდ, მოხდა ევროპარლამენტის უფლებების გაზრდა, მისთვის კომისიის დანიშვნისა და მისი ზედამხედველობის საკითხებში მეტი უფლებამოსილების გადაცემით. მიუხედავად ევროკავშირის ხელშეკრულების მიერ წინგადადგმული ნაბიჯებისა, ჯერ კიდევ არსებობს დისბალანსი საბჭოსა და პარლამენტის საკანონმდებლო ძალაუფლებას შორის. წევრი სახელმწიფოების მიერ ევროკავშირის ხელშეკრულების რატიფიცირების პროცესში წარმოქმნილმა ზოგიერთმა სირთულემ კიდევ ერთხელ ნათლად აჩვენა სხვაობა ევროკავშირის რეალურ ლეგი-

ტიმურობასა და იმ დემოკრატიულ ლეგიტიმურობას შორის, რომელსაც საზოგადოება ელის მისგან. ამსტერდამის ხელშეკრულება, როგორც ინსტიტუციური რეფორმის ნაწილი, ითვალისწინებს ევროგაერთიანების ორგანოებს შორის ისეთი ნონასწორობის დამყარებას, რომელიც გაზრდიდა ლეგიტიმურობას და მოახდენდა ძალაუფლების უფრო დემოკრატიულ განაწილებას კავშირის ორგანოებს შორის. ეს, თავის მხრივ, გამოიწვევს ევროპის მოქლაქეების და ეროვნული პარლამენტების უფრო მჭიდროდ ჩაბმას გადანყვეტილებების მიღების პროცესში. ამ კუთხით ამსტერდამის ხელშეკრულების მიერ განხორციელებული ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ცვლილებაა თანაგადანყვეტილების პროცესის თანდათანობით დამკვიდრება ყველა სფეროში და იმავდროულად ევროპარლამენტის კანონშემოქმედებითი უფლებების გაფართოება.

5.1.1. ევროკავშირის საბჭო

ევროკავშირის საბჭო, რომელსაც ასევე მინისტრთა საბჭო ეწოდება, არის ევროკავშირის ძირითადი საკანონმდებლო ორგანო. მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოში წევრი სახელმწიფოების აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენლები შედიან. ამავე დროს ის არის ევროკავშირში გადანყვეტილებათა მიმღები მთავარი ორგანო. იგი შედგება წევრ სახელმწიფოთა მინისტრებისაგან, რომელთაგან თითოეული პასუხისმგებელია დღის წესრიგით გათვალისწინებულ ცალკეულ საკითხზე, როგორცაა, საგარეო პოლიტიკა, სოფლის მეურნეობა, მრეწველობა, ტრანსპორტი და სხვა. მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოს შემადგენლობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ რომელ კონკრეტულ საკითხს განიხილავს მოცემულ შეხვედრაზე, იგი მაინც ერთიანი ორგანოა.

ნიცის ხელშეკრულებით მინისტრების საბჭოში გადანყვეტილებათა მიღების პროცედურის ცვლილებები, პირველ

რიგში კვალიფიციური უმრავლესობის განსაზღვრებას ეხება. კერძოდ, 2005 წლის 1 იანვრიდან გადანყვეტილება მინისტრების საბჭოში მიღებულად ჩაითვლება, თუ იგი მიიღებს ხმათა განსაზღვრულ რაოდენობას და, ამასთანავე, თუ გადანყვეტილებას მხარს დაუჭერს ნევრ სახელმწიფოთა უმრავლესობა. ასევე შეიცვალა ხმათა რაოდენობა, რომელიც თითოეულ ნევრ სახელმწიფოს ჰქონდა მინისტრების საბჭოში. კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია ის, რომ ნიცის ხელშეკრულებით გათვალისწინებულია გადანყვეტილების კვალიფიციური უმრავლესობის პროცედურით მიღება ევროგაერთიანების ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ 27 საკითხზე, რაც გააადვილებს გადანყვეტილებების მიღებას და კიდევ უფრო გააღრმავებს ინტეგრაციულ პროცესს ევროკავშირში.

ერთიანი საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის მიზნები ევროკავშირის ხელშეკრულების მე-11 მუხლითაა განსაზღვრული. ამ მიზნების მისაღწევად კი სპეციალური სამართლებრივი საშუალებებია შექმნილი, კერძოდ, ერთობლივი ქმედება და ერთიანი პოზიცია, რომელთა შესახებ გადანყვეტილებას მინისტრთა საბჭო იღებს ერთხმად. ამსტერდამის ხელშეკრულებამ პოლიტიკის განხორციელების ამ საშუალებებს დაუმატა კიდევ ერთი, სახელდობრ, ერთიანი სტრატეგია*, რომელიც მე-12 მუხლითაა განსაზღვრული.

საბჭოში გადანყვეტილების მიღება ხდება მინისტრების მიერ ხმის მიცემის პროცედურის შედეგად. არის ხმის მიცემის

---

* ერთიანი სტრატეგია ახალი ინსტრუმენტია, რომელიც ერთიანი საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის სფეროში მოქმედებს. ის განსაზღვრავს პოლიტიკის მიზნებს, მისი განხორციელების ვადებს და იმ საშუალებებს, რომელიც სჭირდება ევროპის კავშირსა და მის ნევრ სახელმწიფოებს ერთიანი პოლიტიკის განხორციელებლად. ერთიანი სტრატეგიის აღსრულება ევალება საბჭოს ერთობლივი ქმედებებისა და ერთიანი პოზიციების შემუშავების გზით. მინისტრების საბჭოს შეუძლია რეკომენდაცია გაუწიოს ერთიანი სტრატეგიის შექმნას.

სამი პროცედურა, იმის მიხედვით, თუ რომელ საკითხზე მიმდინარეობს კენჭისყრა: **უბრალო უმრავლესობა/ჩვეულებრივი** (პროცედურული საკითხებისათვის), **კვალიფიცირებული უმრავლესობა** (ხმის მიცემის დაბალანსებული სისტემა, სადაც ყველა ქვეყანას აქვს შესაბამისი ხმების რაოდენობა მისი მოსახლეობის რაოდენობის გათვალისწინებით. ძირითადად გამოიყენება ისეთ სფეროებში, როგორიცაა შიდა ბაზარი, ეკონომიკური საკითხები, ვაჭრობა) და **ერთსულოვნება/ერთობლივი** (საგარეო პოლიტიკა, თავდაცვა, იურიდიული და პოლიციური თანამშრომლობა და საგადასახადო პოლიტიკა)*.

სსუპ-ის წარმოების საკითხებზე გადაწყვეტილებას იღებს ევროკავშირის საბჭო **ერთიან პოზიციით**. ეს ნიშნავს, რომ ევროკავშირის მინისტრების საბჭო გადაწყვეტილებას **ერთხმად** იღებს ერთიანი საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის სფეროში. ამ საგარეო პოლიტიკური ინსტრუმენტის მიზანია, უფრო სისტემატური გახადოს თანამშრომლობა ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებს შორის საგარეო პოლიტიკის სფეროში და გააუმჯობესოს მათ შორის კოორდინაცია საგარეო პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებისას. წევრ სახელმწიფოებს მოეთხოვებათ დაემორჩილონ და დაიცვან მიღებული პოზიცია.

კონსენსუსის წესით ხმის მიცემის შემთხვევაში ყველა წევრ სახელმწიფოს აქვს ერთი ხმა. გადაწყვეტილება არ ითვლება მიღებულად, თუ ერთი წევრი მაინც ეწინააღმდეგება გადაწყვეტილებას. ამ სისტემის მიხედვით თითოეულ სახელმწიფოს შეუძლია გამოიყენოს ვეტოს უფლება და დაბლოკოს საკითხი, თუ თვლის, რომ ეს საკითხი მის ეროვნულ ინტერესებს ეწინააღმდეგება. ხოლო კვალიფიცირებული უმრავლესო-

---

* ინტეგრაციის გაღრმავების კვალდაკვალ თანდათანობით გაფართოვდა იმ სფეროთა ნუსხა, რომელზეც გადაწყვეტილებები კვალიფიცირებული უმრავლესობით მიიღება.

ბით ხმის მიცემის შემთხვევაში მინისტრების საბჭო გადაწყვეტილებას იღებს ხმათა უმრავლესობით. სისტემის დროს თითოეულ ხმას გააჩნია თავისი წონა, რომელიც დამოკიდებულია ნევრი სახელმწიფოს მოსახლეობაზე. ერთ-ერთი ფაქტორი, რომელიც განსაზღვრავს ნევრი სახელმწიფოს ხმების რაოდენობას, არის მოსახლეობის სიდიდე. თუმცა, პატარა ქვეყნებს შედარებით გაზრდილი წარმომადგენლობა ჰყავთ. ხმების დღემდე არსებული განაწილებით დიდ ქვეყნებს არ შეუძლიათ, თავიანთი ხმების საერთო რაოდენობით უმცირესობაში მოაქციონ ევროკავშირის პატარა სახელმწიფოები და პირიქით. ამით უზრუნველყოფილია, რომ კვალიფიციური უმრავლესობით მიღებულ გადაწყვეტილებას მაქსიმალური მხარდაჭერა ჰქონდეს ევროპის კავშირის მასშტაბით²⁰⁰.

კვალიფიცირებული უმრავლესობის სისტემას მეორენაირად სამმაგი უმრავლესობის სისტემას ეძახიან, რაც იმას ნიშნავს, რომ ამ სისტემით გადაწყვეტილების მისაღებად აუცილებელია დაგროვდეს სამმაგი უმრავლესობა: 1) გადაწყვეტილების მომხრე უნდა იყოს 232 ხმა არსებული 321-დან (ხმების 72.27 %); 2) გადაწყვეტილებას მხარი უნდა დაუჭიროს ნევრი სახელმწიფოების ნახევარზე მეტმა; 3) ის ქვეყნებში, რომლებიც მხარს უჭერენ გადაწყვეტილებას, უნდა ცხოვრობდეს ევროკავშირის მოსახლეობის მინიმუმ 62 %.

გაფართოების შემდეგ საბჭოში ხმათა საერთო რაოდენობა 345-ს შეადგენს. რაც შეეხება კვალიფიციურ უმრავლესობას გაფართოების შემდეგ, ნიცის ხელშეკრულების თანახმად, კვალიფიციური უმრავლესობა მიღწეულად ჩაითვლება, თუ გადაწყვეტილებას მხარს დაუჭერს კვალიფიციური უმრავლესობისათვის აუცილებელი ხმათა რაოდენობა და, ამასთანავე, ნევრ სახელმწიფოთა უმრავლესობაც. რაც შეეხება გადაწყვე-

---

²⁰⁰ ს. კაპანაძე, ევროკავშირის პოლიტიკა, თბ., 2006

ტილების მიღების **ერთხმივობას/ერთსულოვნებას** ის გულისხმობს მოთხოვნას, რომლის მიხედვითაც მინისტრების საბჭოში გადაწყვეტილების მიღებამდე ყველა წევრმა სახელმწიფომ უნდა მიაღწიოს შეთანხმებას, თუმცა ეს **პროცედურა** აფერხებს გადაწყვეტილებების მიღებას საბჭოში და, შესაბამისად, ინტეგრაციულ პროცესებს ევროკავშირში. ერთიანი ევროპული აქტის შემდეგ ერთხმივობას სულ უფრო ნაკლებად მიმართავენ გადაწყვეტილებების მიღებისას. პირველი საყრდენის ანუ ევროპის გაერთიანების ფარგლებში კვალიფიციური უმრავლესობით ხმის მიცემა წესად იქცა. მეორე (ერთიანი საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკა) და მესამე (მართლმსაჯულება და საშინაო საქმეები) საყრდენების ფარგლებში კი, სადაც მხოლოდ მთავრობათშორისი თანამშრომლობის მეთოდით მუშაობენ, გადაწყვეტილებებს მხოლოდ ერთხმად იღებენ.

ნიცის ხელშეკრულება ასევე ითვალისწინებს საბჭოს წევრის უფლებას, მოითხოვოს გადამოწმება, შეადგენს თუ არა კვალიფიციური უმრავლესობა ევროკავშირის მთლიანი მოსახლეობის სულ მცირე 62%-ს. თუ ეს პირობა არ დაკმაყოფილდა, გადაწყვეტილება არ ჩაითვლება მიღებულად. თუმცა, ეს პირობა უნდა შესრულდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ამას რომელიმე წევრი სახელმწიფო მოითხოვს.

ევროკავშირის სახელმწიფოები შეთანხმდნენ დამატებით პრინციპზე, რომლის მიზანი იყო უმცირესობის უფლებების დაცვა იმ შემთხვევაში, თუ გადაწყვეტილების წინააღმდეგ 23-25 ხმა იქნებოდა. ამ შემთხვევაში საბჭო იღებდა ვალდებულებას მიეღწია ისეთი შეთანხმებისათვის, რომელსაც მინიმუმ 65 ხმა დაუჭერდა ხმას.

მნიშვნელოვანი გარემოება მოქმედებს ასევე, როდესაც კვალიფიციური უმრავლესობა არ არის საკმარისი. 1994 წლის აქტის თანახმად ევროკომისია ამ შემთხვევაში წევრი ქვეყნის

წინადადებას განიხილავს თუ წევრი ქვეყნის ხმები წარმოადგენს:

- კავშირის საერთო ხმების მეოთხედს, რომელიც საჭიროა „მბლოკავი უმცირესობის“ მისაღებად;
- თუ ეს ხმები შეადგენს საერთო მოსახლეობის $\frac{3}{4}$ -ს, რომელიც ასევე საჭიროა „მბლოკავი უმცირესობის“ მისაღებად.

2009 წლიდან ევროკავშირი გადავიდა ორმაგი უმრავლესობის ახალ წესზე, რომელიც ძალაშია 2014 წლამდე და მომავალშიც ალბათ იმოქმედებს თუ კვალიფიციური უმრავლესობის წესი არ შეიცვლება. ორმაგი უმრავლესობის ახალ წესი შემოღება განპირობებული იყო მოსალოდნელი გაფართოების პირობებში საბჭოში გადაწყვეტილებების მიღებისას დიდ და პატარა სახელმწიფოებს შორის დღეს არსებული ბალანსის შესანარჩუნებლად. პატარა სახელმწიფოთა ზედმეტი წარმომადგენლობითობის თავიდან აცილების მიზნით გადაწყდა, რომ ხმათა რაოდენობა წევრებს შორის გადანაწილდებოდა იმგვარად, რომ ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღებისას მისი მომხრე უნდა იყვნენ როგორც საბჭოს წევრები, ისე ევროკავშირის მოსახლეობის უმრავლესობა. ნიცის ხელშეკრულების თანახმად, კვალიფიციური უმრავლესობა მიღწეულად ჩაითვლება, თუ გადაწყვეტილებას მხარს დაუჭერს ხმათა აუცილებელი რაოდენობა და, ამასთანავე, წევრ სახელმწიფოთა უმრავლესობა.

ორმაგი უმრავლესობის წესის პარალელურად არსებობს გამონაკლისი შემთხვევები. კერძოდ ეს შემთხვევებია:

- შემთხვევები, როდესაც ევროპის საბჭო გადაწყვეტილებებს ლებულობს არა ევროკომისიაზე ან ევროკავშირის საგარეო საქმეთა მინისტრზე დაყრდნობით;
- ე.წ. „მბლოკავი უმცირესობის“ წესი
- გარდამავალი დებულებები

არსებობს კიდევ ერთი გზა საბჭოში გადანყვეტილებების მისაღებად. მაასტრიხტის ხელშეკრულების 205 (3) მუხლი ამბობს, რომ რომელიმე სახელმწიფოს მიერ თავის შეკავება არ უნდა იყოს მიზეზი, რაც ხელს შეუშლის საბჭოს მიიღოს გადანყვეტილება, თუ გადანყვეტილება მიიღება ერთხმად. ანუ, ეს ნიშნავს, რომ ისეთ საკითხებზე, სადაც აუცილებელია გადანყვეტილების ერთსულოვნად მიღება, საბჭოს რომელიმე წევრს აქვს უფლება თავი შეიკავოს. ანუ საკითხი ჩავარდება მხოლოდ მაშინ, თუ რომელიმე ქვეყანა წინააღმდეგ მისცემს ხმას. კვალიფიცირებული უმრავლესობით ხმის მიცემის დროს, თავის შეკავება იგივეა, რაც წინააღმდეგ ხმის მიცემა. შესაბამისდ ზოგჯერ იქმნება პარადოქსული სიტუაცია: ხშირად უფრო იოლია გადანყვეტილება მიღებულ იქნეს ერთხმად, ვიდრე კვალიფიცირებული უმრავლესობის სისტემით, რადგან ზოგიერთ წევრს ურჩევნია თავი შეიკავოს, მაგრამ ისე, რომ საბოლოო გადანყვეტილება მიღებულ იქნეს²⁰¹.

გაერთიანების წევრი სახელმწიფოები ხვდებიან, რომ ევროკავშირში მათი ძალაუფლება გამოიხატება თითოეულის ძალაში გაიტანოს მისთვის საინტერესო საკითხები საბჭოზე, სადაც პოზიციის სიმტკიცეს განსაზღვრავს მისი ხმების რაოდენობა კვალიფიცირებული უმრავლესობით ხმის მიცემის დროს.

ხშირად საბჭო გადანყვეტილებას იღებს ევროკომისიის მიერ გაკეთებული მოხსენების ან წინადადების საფუძველზე ევროპარლამენტთან ერთად. ეს ხდება ან კონსულტაციების პროცედურის სახით (მაგალითად, ისეთ საკითხებში, რომლებიც დაკავშირებულია სოფლის მეურნეობასთან, იურიდიულ და პოლიციურ თანამშროლობასთან და გადასახადებთან), ან გადანყვეტილებებში თანამონაწილეობის (codecision) სახით (შიდა ბაზართან დაკავშირებული საკითხები).

---

²⁰¹ ს. კაპანაძე, ევროკავშირის პოლიტიკა, თბ., 2006

საბჭოში გადაწყვეტილების მიღების პროცედურების განხორციელებისთვის ფუნქციონირებს შემდეგი ორგანოები:

გენერალური და საგარეო ურთიერთობების საბჭო:

საგარეო საქმეთა მინისტრები და კომისარი ხვდებიან ერთმანეთს დაახლოებით თვეში ერთხელ, მაგრამ ასევე იმართება დამატებითი შეხვედრებიც. გსუს არის სსუპ-ს მთავარი გადაწყვეტილების მიმღები ორგანო: განსაზღვრავს საერთო პოზიციებს და საერთო ქმედებებს. უმნიშვნელოვანესი როლი აკისრია პრეზიდენტობას, რომელიც წარადგენს კავშირს სსუპ-ის სფეროში და მონიტორინგს უწევს ამ სფეროში მიღებული გადაწყვეტილებების შესრულებას. ადრე პრეზიდენტ ქვეყანას ეხმარებოდა ტროიკა, მაგრამ ეს როლი ახლა აკისრია სსუპ-ის უმაღლეს წარმომადგენელს და საგარეო ურთიერთობების კომისარს.

მუდმივ წარმომადგენელთა კომიტე-

ტი (COREPER) განიხილავს საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის სფეროსთან დაკავშირებულ საკითხებს და წარმოადგენს ერთგვარ ფილტრს პოლიტიკურ და უსაფრთხოების კომიტეტსა (რომლის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების შეცვლა მას არ შეუძლია, თუმცა შეუძლია მხოლოდ განხილვა) და გენერალურ საბჭოს შორის. აქ ხდება საკითხების და პოზიციების შეჯგერება, ვიდრე საკითხი მიაღწევს საბჭომდე. კორეპერი განიხილავს საკითხების ბიუროკრატიულ, ინსტიტუციურ, ფინანსურ და სხვა ასპექტებს, თუმცა არ ეხება საკითხების შინაარსს.. იგი საბჭოზე მისაღებ გადაწყვეტილებებს ამზადებს, რომელთაც სამუშაო ჯგუფები ან მთავრობათა წარმომადგენლები ეხმარებიან.

პოლიტიკური და უსაფრთხოების კომიტეტი შედგება

მაღალი რანგის ელჩებისა და ეროვნული ადმინისტრაციების, ასევე საგარეო ურთიერთობების გენერალური დირექტორატის მაღალი რანგის წარმომადგენლებისგან. მის მოვალეობაში შედის თვალი ადევნოს საერთაშორისო სიტუაციას სსუპ-ის სა-

კითხვებში, განსაზღვროს სსუპ-ს პოლიტიკა, გაუწიოს პოლიტიკური მიმართულება სამხედრო შესაძლებლობების განვითარებას და კრიზისული სიტუაციების გამკლავებას. კომიტეტი კვირაში ერთხელ ან საჭიროებისამებრ იკრიბება და განიხილავს ყველა იმ საკითხს, რომელიც განსახილველად უნდა გავიდეს საგარეო საქმეთა მინისტრების საბჭოზე.

კორესპონდენტების ჯგუფი კოორდინაციას უწევს სსუპ-ს წვერი სახელმწიფოების საგარეო საქმეთა სამინისტროებს და ახორციელებს ყოველდღიურ კომუნიკაციას მათ შორის. ეს ჯგუფი ეწევა ყველაზე რუტინულ, მაგრამ მნიშვნელოვან საქმიანობას. მათ აქვთ სპეციალური ტელექსის სისტემა, რომელიც აადვილებს ურთიერთობას წვერ სახელმწიფოებს შორის.

სამუშაო ჯგუფები: საბჭოს სტრუქტურაში არსებობს დაახლოებით 30 სამუშაო ჯგუფი, ზოგი - მუდმივი, ზოგი კი - დროებითი. დაკომპლექტებულია დიპლომატებით და კომისიის წარმომადგენლით. ყველა ჯგუფი მუშაობს ცალკეულ საკითხზე: რეგიონზე, ან სხვადასხვა თემაზე.

გენერალური სამდივნო: საბჭოს მუშაობას დახმარებას უწევს გენერალური სამდივნო. ამსტერდამის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის შემდეგ, საბჭოს გენერალური მდივანი საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის სფეროში ევროპის კავშირის უმაღლესი წარმომადგენელიცაა. მასთან ერთად მუშაობს გენერალური მდივნის მოადგილე, რომელიც ინიშნება საბჭოს მიერ ერთხმად მიღებული გადაწყვეტილების საფუძველზე. ეს უკანასკნელი პასუხისმგებელია გენერალური სამდივნოს მუშაობაზე.

ეპტ-ს სსუპ-დ გარდაქმნამ გამოიწვია ის რომ ეპტ-ს ყოფილი გენერალური სამდივნო მიერთებულ იქნა საბჭოს სამდივნოსათვის. ამჯერად მის კომპეტენციაში შედის ადმინისტრაციული დახმარება გაუწიონ საბჭოს საქმიანობას სსუპ სფეროში. ეს კომპონტენტი გამყარდა მას შემდეგ, რაც შეიქმნა

უმალესი წარმომადგენლის პოზიცია. როგორც ცნობილია მას ევალეზა სსუპ-ს პოლიტიკის განსაზღვრის, ფორმულირების მომზადების და იმპლემენტაციის პროცესში მონაწილეობის მიღება და მესამე პირებთან დიალოგის წარმართვა.

ამრიგად, მინისტრთა საბჭო იღებს გადაწყვეტილებებს სსუპ ფარგლებში ევროსაბჭოს მიერ დანესებული ძირითადი მიმართულებების მიხედვით. საბჭო მუშაობს კონსენსუსის პირობებში, გარდა პროცედურული საკითხებისა და იმ საკითხებისა, რომლებიც ექვემდებარება მესამე მუხლს (ერთობლივი ქმედებები). ერთობლივი ქმედებების დადგენის და განხორციელებისას დეტალებს კენჭი ეყრება ხმათა კვალიფიციური უმრავლესობით.

მოქმედებს მინისტრების საბჭოსა და პარლამენტის მიერ ერთობლივი გადაწყვეტილების მიღების პროცედურა.

5.1.2. ევროპარლამენტი

მიუხედავად იმისა, რომ ევროპარლამენტი საკონსულტაციო ორგანოს წარმოაგენს, უკანასკნელ ხანებში, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ გაიზარდა მისი გავლენა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. გავლენა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესზე არის სამგვარი: 1) საკანონმდებლო პროცესი, 2) ბიუჯეტის მიღების პროცესი და 3) აღმასრულებელი ხელისუფლების ზედამხედველობა. მას გააჩნია **გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში მონაწილეობის უფლება**. ეს უფლება არის ოთხი სახის:

კონსულტაციის პროცედურა ითვალისწინებს იმის საჭიროებას, რომ პარლამენტს გადაეგზავნება კომისიის წინადადებები და მოეთხოვება მათზე რეზოლუციის გაკეთება. მინისტრთა საბჭოს შეუძლია იგნორირება გაუკეთოს პარლამენტის მიერ მიღებულ რეზოლუციას, რადგან ამ პროცედურის ქვეშ პარლამენტის აზრის გათვალისწინება არ არის სავალდებულო.

თუმცა მოგვიანებით, პარლამენტის კონსულტაციური უფლება აქტუალური გახდა, რადგან მას შეუძლია დააყოვნოს ამა თუ იმ საკითხზე გადაწყვეტილების მიღება. ამიტომ პარლამენტი ხშირად იყენებს შეყოვნების უფლებას და აჭიანურებს ამა თუ იმ გადაწყვეტილებაზე პოზიციის დაფიქსირებას, რაც გარკვეულწილად ავალდებულებს საბჭოს, რომ მეტი ყურადღებით მოეკიდოს პარლამენტის როლს. თუ პარლამენტი გადაწყვეტს გააჭიანუროს გადაწყვეტილების მიღება მოქმედება იწყება შემდეგი სცენარით: 250-ე მუხლის მიხედვით კომისიას შეუძლია შეცვალოს თავისი წინადადება მანამ, სანამ საბჭოს არ დაუწყია მოქმედება ამ წინადადებასთან დაკავშირებით. ამიტომ პარლამენტი აკეთებს შემდეგს: იგი არ უყრის კენჭს რეზოლუციას კანონპროექტის შესახებ, არამედ უყრის კენჭს ცვლილებებს, შემდეგ კი არწმუნებს კომისიას არაფორმალური კონსულტაციების დროს, რომ ეს ცვლილებები შეიტანოს პროექტში. თუ კომისიას შეაქვს ეს ცვლილებები და პარლამენტი კმაყოფილია, მხოლოდ შემდეგ უყრის კენჭს მთლიანად პროექტს. ასე რომ, პარლამენტს ირიბად შეუძლია გავლენის მოხდენა გადაწყვეტილებაზე კონსულტაციის პროცედურის დროს.

აქ ყოველთვის დგება დროის პრობლემა. პარლამენტს აქვს დაყოვნების უფლება, მაგრამ ეს უფლება განუსაზღვრელი არ არის. საბჭოს შეუძლია მოთხოვოს პარლამენტს ამა თუ იმ საკითხზე გადაწყვეტილების მიღების დაჩქარება, თუ ეს სასწრაფო არის. შესაბამისად, ხშირად დღის წესრიგში დგება განმარტება იმისა, თუ რომელი საკითხია „სასწრაფო“ და რომელი არა.

თანამშრომლობის პროცედურის შედეგად კი პარლამენტს გაეგზავნება პროექტი, რომელზეც იგი პირველი მოსმენით აკეთებს შესწორებებს და უგზავნის უკან საბჭოს. წინა პროცედურისგან განსხვავებით საბჭოს არ აქვს უფლება უბრალოდ უარყოს შენიშვნები. საბჭომ უნდა მიიღოს საერთო პოზიცია და გაუგზავნოს არგუმენტაცია პარლამენტს თუ რატომ არ

ითვალისწინებს მის პოზიციას. ამის შემდეგ პარლამენტს მეორე მოსმენით შეუძლია არ მიიღოს ან შეცვალოს საბჭოს საერთო პოზიცია (ამისათვის საჭიროა პარლამენტარების ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობა). როგორც წესი, მსგავს გადაწყვეტილებას დიდი პოლიტიკური დატვირთვა აქვს და არც საბჭოს და არც კომისიას არ სურთ საქმის გართულება, მით უმეტეს, რომ პარლამენტის უარყოფითი დადგენილება საბჭომ შეუძლია მხოლოდ ერთხმად უარყოს (კონსენსუსის წესი).

თანაგადანწყვეტა მეორე მოსმენამდე იგივე პროცესია, რაც თანამშრომლობის პროცედურის დროს იყო: მეორე მოსმენის შემდეგ პარლამენტმა უნდა უარყოს საბჭოს ერთობლივი პოზიცია ხმათა აბსოლუტური უმრავლესობით. ასეთი უარყოფის შემდეგ საკითხი გადაეცემა შემრიგებელ კომიტეტს, რომელშიც თანაბრად არიან წარმოდგენილი საბჭოს და ევროპარლამენტის წარმომადგენლები. თუ კომიტეტის სხდომაზე შეთანხმება ვერ მოხდა, საკითხი ჩავარდნილია, ხოლო თუ შეთანხმება მოხდა, მისი პროექტი საბოლოო გადაწყვეტილებისთვის გადაეგზავნება საბჭოსაც და პარლამენტსაც. მიღებული შეთანხმება პარლამენტმა ხმათა უმრავლესობით უნდა მიიღოს, საბჭომ კი კვალიფიცირებული უმრავლესობით. თუ ერთ-ერთმა მაინც ვერ მოახერხა შეთანხმების პროექტის მიღება, ის ვარდება. თანაგადანწყვეტის პროცედურის დროს მნიშვნელოვანი ისაა, რომ კანონპროექტი მიიღება ორივეს სახელით და არა მხოლოდ საბჭოს სახელით, როგორც ეს წინა ორი პროცედურის დროს ხდებოდა.

თანხმობის პროცედურის შემთხვევაში კი პარლამენტი ერთი მოსმენით იღებს ამა თუ იმ კანონს, თუმცა არ აქვს მასში ცვლილებების შეტანის უფლება. ზოგჯერ თანხმობა საჭიროებს აბსოლუტურ უმრავლესობას. პარლამენტს აქ აქვს ვეტოს უფლება, რომელსაც იგი ძალიან იშვიათად იყენებს, თუმცა ხშირად იმუქრება. პარლამენტის ეს ძალაუფლება აქტუალურია ევროკავშირის გაფართოების დროს, რადგან მოლაპარაკებების

ხელშეკრულებები და შესვლის ხელშეკრულებები აუცილებლად უნდა იქნეს რატიფიცირებული პარლამენტის მიერ თანხმობის პროცედურის ქვეშ.

ამსტერდამის და ნიცის ხელშეკრულებებმა გაზარდეს პარლამენტის როლი და იმ საკითხთა რაოდენობა, რომლებშიც პარლამენტის თანაგადანწყვეტის უფლება აქვს.

კონსულტაციის პროცედურა ძირითადად მოქმედებს აგრარულ საკითხებზე და მართლმსაჯულების და საშინაო საქმეებზე. თანამშრომლობა კი გამოიყენება ეკონომიკური და სავალუტო კავშირის საკითხებში. თანხმობა პრაქტიკულად არ გამოიყენება ნორმალური კანონმდებლობის მისაღებად. თანხმობის უფლება ძირითადად გამოიყენება მაშინ, როცა ნყდება გაფართოების, ახალი სტრუქტურული ფონდების განაწილების და სხვა ასეთივე რანგის საკითხები.

პარლამენტს არ ეკითხებიან ყველა საკანონმდებლო ინიციატივის დროს. განსაკუთრებით ნომინალურია მისი როლი საგარეო ურთიერთობების სფეროში. სავაჭრო ხელშეკრულებები არ საჭიროებს პარლამენტის თანხმობას;

- მხოლოდ ორ შემთხვევაში არის სავალდებულო პარლამენტის თანხმობა. 49-მუხლის ქვეშ (გაფართოება) და 300-ე მუხლის ქვეშ (ახალი ტიპის ხელშეკრულებების დადება, როგორცაა ასოცირების ხელშეკრულება და ა.შ.);

ამრიგად, საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკაში ევროპარლამენტის როლი მაქსიმალურად არის შეზღუდული. მიუხედავად იმისა, რომ პარლამენტს აქვს საგარეო ურთიერთობების და კიდევ რამდენიმე კომიტეტი, რომელთა საქმიანობა უკავშირდება საგარეო პოლიტიკას (განვითარების პოლიტიკა, გაფართოება, საგარეო დახმარება და სხვ.), საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკაში მისი როლი მინიმალურია. მასტრიხტის ხელშეკრულების მიხედვით პარლამენტს აქვს უფლება იყოს „რეგულარულად ინფორმირებული“ სსუპ-ში მიმდინარე

საკითხებზე. ასევე არაა გათვალისწინებული პარლამენტისადმი სხვა ინსტიტუტების ანგარიშვალდებულების საკითხი, როდესაც საქმე ეხება საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკას.

მინისტრების საბჭოსა და პარლამენტს შორის თანაგადანწყვეტილების პროცედურის შესაბამისად, შესაძლებელია შემთანხმებული კომიტეტის შექმნა, რომელიც შედგება საბჭოს წევრებისაგან ან მათი წარმომადგენლებისაგან და იგივე რაოდენობის ევროპარლამენტარებისაგან. ორ აღნიშნულ ორგანოს შორის ერთობლივი გადაწყვეტილების მიღებისას წარმოშობილი ნებისმიერი უთანხმოება განსახილველად გადაეცემა შემთანხმებულ კომიტეტს, რომელმაც უნდა შეიმუშაოს ორივე მხარისათვის მისაღები ტექსტი. შეიმუშავებული პროექტი ექვსი კვირის განმავლობაში კვალიფიციური უმრავლესობით უნდა მიიღოს საბჭომ და წევრთა აბსოლუტური უმრავლესობით პარლამენტმა. თუ რომელიმე ამ ორგანოთაგან არ მიიღებს ტექსტს, საკანონმდებლო ინიციატივა ჩავარდნილად ითვლება.

5.1.2. ევროკომისია

მნიშვნელოვანია ევროკომისიის როლი საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის გატარების დროს. კომისია მხარს უჭერს საბჭოს საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის გატარებაში და ძალიან ხშირად გვევლინება ამ პოლიტიკის უპირველეს დამცველად საერთაშორისო არენაზე. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია კომისიის საერთაშორისო როლი, რომელიც მან მოიპოვა დიპლომატიის შედეგად.

საერთოდ ამ ორგანოში ყველა საკითხი განიხილება კომისრების ყოველკვირიულ შეხვედრებზე. გადაწყვეტილება მიიღება უმრავლესობით, მაგრამ, როგორც წესი, ცდილობენ საკითხების ერთხმად გადაჭრას. გადაწყვეტილების მიღება ევროკომისიის აღმასრულებელ ფუნქციებში შედის. თუმცა გა-

დანყვეტილებებს ძირითადად იღებს საბჭო, მაგრამ კომისია იღებს მათ პირველ საყრდენში. ასეთი გადაწყვეტილება შეიძლება იყოს, მაგალითად ხელშეკრულების ჩამსწორებელი გადაწყვეტილებები, ე.წ. - decisions amending the treaty.

საკუთრივ ევროკომისაში გადაწყვეტილების მიღების გარკვეული მექანიზმები მოქმედებს. მექანიზმები. კერძოდ:

- მოხსენების მომზადება ხდება შესაბამის დირექტორატში. ინტენსიური კონსულტაციები იწარმოება კომპანიებთან, წევრ სახელმწიფოებთან, სამეცნიერო წრეებთან და სხვ. დაინტერესებულ უწყებებთან. როდესაც იწყება კანონპროექტზე მუშაობა აუცილებლად მიიღება მხედველობაში საბჭოს და კომისიის რეკომენდაციები და დირექტივები, რადგან კომისიას, როგორც წესი, არ სურს ნავიდეს წევრი სახელმწიფოების და ზოგადად საბჭოს წინააღმდეგ.

- მოხსენების დამუშავების შემდეგ ხდება მისი გადაცემა ვერტიკალურად ზემოთ; მოხსენება ჯერ მიდის შესაბამისი კომისრის კაბინეტში, შემდეგ განიხილება ყოველკვირეული chef de cabinet-ების შეხვედრაზე, რის შემდეგ უკვე გადაცემა კომისრების კოლეგიას.

- კომისიას აქვს უფლება ისე მოექცეს ამ მოხსენებას, როგორც მოესურვება. შესაძლებელია მიღებულ იქნეს გადაწყვეტილება, რომ დაიწყოს საქმის მსვლელობა; ასევე შესაძლებელია, რომ კანონპროექტი იმთავითვე ჩავარდეს, თუმცა, ხშირად მას უკან უბრუნებენ დეპარტამენტს, რომელიც თავიდან იწყებს მის დამუშავებას, ხვენს მას ან ელის უკეთეს დროს მის წარსადგენად.

ამ წესიდან გადახვევა მისაღებია, განსაკუთრებით, როცა რამდენიმე დირექტორატის საქმე ემთხვევა ერთმანეთს. მაგალითად, ახალი ენერჯის წყაროების გამოგონებაზე, რომ მიდგება საქმე, საქმეში ერევა ენერჯეტიკის დირექტორატი, მაგრამ მასთან ერთად, გამოკვლევების, ბიუჯეტის და მენარმეობის

დირექტორატებიც, ამიტომ ხდება ყველა დირექტორატის ინტერესების გათვალისწინება.

ჰორიზონტალური კოორდინაციის გასაუმჯობესებლად გამოიყენება სხვადასხვა მეთოდები:

- ხშირად იქმნება სამუშაო ჯგუფები, საპროექტო ჯგუფები, ინდივიდუალური კავშირები და ასე შემდეგ, რაც ხელს უწყობს მაქსიმალურად მეტი დაინტერესებული უწყების ჩართვას პროცესში;

- კომისიის გენერალური სამდივნო ასრულებს მნიშვნელოვან როლს ჰორიზონტალური კოორდინაციის საკითხებში;

- კომისიის პრეზიდენტს აქვს მართალია ცუდად განსაზღვრული, მაგრამ მაინც საკოორდინაციო პასუხისმგებლობა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია კომისარ ჟაკ დელორის როლი კოორდინაციის დროს, როდესაც კომისია იყო ერთიანი და შეკრული;

- კომისრების ყოველკვირეული შეხვედრის მთავარი მიზანი სწორედ კოორდინაციის გაუმჯობესებაა.

გარდა ამისა, აღსანიშნავია, რომ:

- ხშირად ტარდება არაფორმალური შეხვედრები შესაბამის კომისრებს შორის;

- chefs de cabinets ხვდებიან საკმაოდ ინტენსიურად. როგორც წესი, მათ სხდომას უძღვება გენერალური მდივანი და ეს ხდება კომისიის შეხვედრამდე ორი დღით ადრე;

- კაბინეტების შეფების შეხვედრისას ხდება პოზიციების შეჯამება და აზრების გაცვლა-გამოცვლა;

- კაბინეტი, როგორც წესი, არ ერევა საკითხის განხილვაში, სანამ ესა თუ ის საკითხი პროექტის სახით ოფიციალურად არ იქნება წამოყენებული შესაბამისი დირექტორატის მიერ.

მიუხედავად ამგვარი მექანიზმებისა, მაინც არსებობს გარკვეული პრობლემები კოორდინაციასთან დაკავშირებით. ჰორიზონტალური კოორდინაცია მაინც არ არის საკმარისი

მთელი რიგი ბიუროკრატიული მიზეზების გამო. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ის ფაქტორი, რომ გენერალური დეპარტამენტები იცავენ თავიანთ ფუნქციებს და დღის წესრიგს და ხშირად არ სურთ თავიანთ საკითხებში სხვა დირექტორატების ჩარევა. ასევე მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ყველა გენერალურ დირექტორატს თავისი საკუთარი დღის წესრიგი აქვს, რომელიც ხშირად უაღრესად გადატვირთულია, რაც ავტომატურად ანელებს მათ ინტერესს სხვა დირექტორატების საქმეებისადმი.

ხელშეკრულების თანახმად კომისია სრულად ასოცირდება სსუპ-სთან, მაგრამ სსუპ-ს წარმოების მთავრობათაშორისი ბუნება და კომისიის სუპრაეროვნულმა ბუნებამ განაპირობა ის, რომ კომისიის როლი სსუპ-ში ჯერ კიდევ სუსტია. რომანო პროდის პრეზიდენტობის პერიოდში გაიყო საგარეო ურთიერთობების პორტფელი საგარეო ურთიერთობების და გაფართოების პორტფელებად, რომელთა დაქვემდებარებაში აღმოჩნდა, შესაბამისად, საგარეო ურთიერთობების გენერალური დირექტორატი და გაფართოების გენერალური დირექტორატი. ფუნქციების ამგვარმა დანაწილებამ, შეიძლება ითქვას, გაზარდა ევროკომისიის როლი სსუპ-ში (ამის მიზეზი ასევე შეიძლება იყოს კრის პატენის და გუნტერ ვერჰოგენის პიროვნული თვისებები). მიუხედავად ამისა, კომისიის როლი განისაზღვრება იმით, თუ საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის რომელ ასპექტთან გვაქვს საქმე. თუ სსუპ-ის ფარგლებში გამოიყენება ევროგაერთიანების ინსტრუმენტები (მაგალითად, ეკონომიკური სანქციები), მაშინ კომისიის როლი საკმაოდ დიდია, ხოლო თუ საქმე ეხება სამთავრობათაშორისო ინსტრუმენტებს, მაშინ კომისიის როლი შეზღუდულია.

5.1.3. ევროპული საბჭო

ევროკავშირის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ინსტიტუტად, რომელიც მეტწილად ფორმალურია, თუმცა აქვს გამორჩეული მნიშვნელობა, არის ევროპული საბჭო, ანუ ევროკავშირის სახელმწიფოს მეთაურთა საბჭო.

განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე ევროპული საბჭოს განსხვავებული როლი და ფუნქციები ჰქონდა. თუ დასაწყისში იგი „ბუხრისპირა მოლაპარაკებების“ ფორუმს წარმოადგენდა, 80-იან წლებში მოგვევლინა მნიშვნელოვანი პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიმღებ ინსტიტუტად და ხელშეკრულებების მომზადებელ უპირველეს ორგანოდ, სადაც ფორმდებოდა მნიშვნელოვანი კომპრომისები და მიიღწეოდა ევროკავშირის მომდევნო განვითარების განმსაზღვრელი შეთანხმებები.

ევროპული საბჭოს ფუნქციებში შედის როგორც ზოგადი სახის მითითებების მიცემა ევროკავშირის განვითარებისათვის, ასევე კონკრეტულ მნიშვნელოვან საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღება. მართალია, ზოგჯერ ევროპული საბჭოს როლი ევროკავშირის განვითარების და ინტეგრაციის ახალი გეზების მოძებნაში დიდია, მისი საქმიანობა ხშირად ძირს უთხრის მინისტრთა საბჭოს საქმიანობას.

მაასტრიხტის ხელშეკრულების მე-13 მუხლის მიხედვით საბჭო განსაზღვრავს სსუპ-ის პრინციპებს და მთავარ მიმართულებებს და აყალიბებს საერთო სტრატეგიებს. ევროპული საბჭო მუშაობს გენერალურ საქმეთა საბჭოსთან ერთად და მისი მეშვეობით არის სსუპ-თვის მიმართულებების მიმცემი.

დასკვნები

ევროპაში ეკონომიკური თანამშრომლობა, რომელიც გახდა ქვაკუთხედი ინტეგრაციული პროცესებისა, თავის მხრივ განაპირობებდა მოქმედების კოორდინაციის აუცილებლობას საგარეო, უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის სფეროებში. აღნიშნული პროცესების განვითარებაზე ასევე გავლენა მოახდინა რიგმა საგარეო და საშინაო ფაქტორებმა. ერთის მხრივ, საკუთრივ ინტეგრაციული პროცესების განვითარების ლოგიკა მოითხოვდა თანამშრომლობის სფეროს გაფართოებას საგარეო პოლიტიკის (რომელსაც შემდგომ დაუკავშირდა უსაფრთხოების და თავდაცვის საკითხებიც) მიმართულებით, რომ უკეთ მომხდარიყო საკუთრი ეკონომიკური ინტეგრაციის დაცვა, ხოლო მეორეს მხრივ, საერთაშორისო წინააღმდეგობების გამწვავებამ, რომლის შედეგადაც გაჩნდა ახალი კონფლიქტები მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონებში (მათ შორის ევროპაშიც), დღის წესრიგში დასვა საკითხი უსაფრთხოების ეფექტური რეგიონალური სისტემის ფორმირების აუცილებლობის შესახებ. ვერ ვუარყოფთ იმასაც, რომ ევროპული ინტეგრაციის პროცესზე გარკვეული კუთხით გავლენა მოახდინა ტრანსატლანტიკურმა ურთიერთობებმაც.

ევროპული უსაფრთხოება ყოველთვის განიხილებოდა რეგიონალურ კონტექსტში. ასე იყო ცივი ომის პერიოდში, როცა საერთაშორისო ურთიერთობების ევროპული ქვესისტემა ორი ურთიერთდაპირისპირებული ზესახელმწიფოს გლობალურ სისტემაში ცენტრალური ნაწილი იყო. თუმცა, ევროპაში ორი ბლოკის დაპირისპირების არსებობას ჰქონდა არა მარტო რეგიონალური არამედ გლობალური განზომილებაც. ცივი ომის დასრულების შემდეგაც კი ევროპა და ევროატლანტიკური ურთიერთობები აგრძელებენ კონცენტრირებას უსაფ-

რთხოების სფეროში. ევროპის უსაფრთხოების თანამედროვე რეგიონალური სისტემის ფორმირების მნიშვნელოვანი თავისებურება ის არის, რომ მასში მონაწილეობას ღებულობს ევროპის ის სახელმწიფოები, რომლებიც უკვე არიან სხვადასხვა, უსაფრთხოების დაცვაზე ორიენტირებული საერთაშორისო სტრუქტურების სუბიექტები.

ევროპის კონტინენტზე ჩამოყალიბდა ბევრად უფრო განვითარებული და განშტოებად კოლექტიური უსაფრთხოების რეგიონალური ორგანიზაციების სისტემა. ევროპული უსაფრთხოების ამ სისტემას აქვს ხანგრძლივი ჩამოყალიბების ისტორია, რომელმაც განვითარების რამდენიმე ეტაპი განვლო. ამ პროცესში მონაწილეობდა სხვადასხვა სტრუქტურები, რომლებიც ერთმანეთისაგან განსხვავდებოდა სამართლებრივი, ორგანიზაციული და მატერიალური შემადგენლობით. მასში მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა „ცივილიზაციური“ ფაქტორი და ეკონომიკური ინტეგრაცია კონტინენტზე. საერთაშორისო ორგანიზაციის რთული სისტემა, ასევე მოიცავს რეგიონალური უსაფრთხოების მხარდაჭერასაც, რაც კარგად ჩანს ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის განვითარებით. ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის ქრილში ევროპული უსაფრთხოების თანამედროვე რეგიონალური სისტემის ფორმირებისათვის მიმდინარეობს ახალი მექანიზმების შემუშავება.

ევროკავშირის ერთიანი თავდაცვის და უსაფრთხოების პოლიტიკა წარმოადგენს პოლიტიკურ ფენომენს, ვინაიდან XX ს-ის. 70-80-იან წლებში ევროკავშირის ეკონომიკური თანამეგობრობის ფარგლებში საგარეო პოლიტიკის კოორდინაციას არასავალდებულო ხასიათი ჰქონდა, ხოლო ინტეგრაციის შემდგომი გაღრმავება, რომელმაც მოიცვა ასევე თავდაცვის და უსაფრთხოების სფეროები გახდა არა მარტო საერთაშორის აქ-

ტორების ახალი გამოწვევა, არამედ საკუთრივ ევროკავშირის ქვეყნებისაც.

ევროპაში ინტეგრაციული პროცესების ფორმირება და-
ინყო უსაფრთხოების ისეთი საერთო პრობლემების გააზრე-
ბით, როგორცაა საგარეო და სამინაო საფრთხეები. მათ შორის
მთავარი საფრთხეებია: მასობრივი განადგურების იარაღის გავ-
რცელება, ენერგეტიკული კრიზისი, ეკონომიკური კრიზისი, სა-
ერთაშორისო ტერორიზმი, რეგიონალური და ლოკალური კონ-
ფლიქტები, საერთაშორისო ორგანიზებული დანაშაული, სტრა-
ტეგიული სტაბილურობის დარღვევა, ნარკოვაჭრობა, ბუნების
დაცვა, საინფორმაციო ომი, რესურსების დეფიციტი, კლიმატუ-
რი ცვლილებები, რადიკალიზმი და ესტრემიზმი. აღნიშნული
საფრთხეების ანალიზი აჩვენებს, რომ მნიშვნელოვანი ფაქტო-
რი, რომელიც გავლენას ახდენს სამხედრო-პოლიტიკურ სიტუ-
აციაზე ევროპის კონტინენტზე არის ახალი საერთაშორისო
საფრთხეების წარმოქმნა. აღნიშნული გამოწვევების წინააღ-
მდეგ ეფექტური ბრძოლის აუცილებლობის გააზრება ცვლის
უსაფრთხოებაზე ტრადიციულ შეხედულებას ევროპაში.

უსაფრთხოების ევროპული სისტემის ძირითადი პრინ-
ციპების ანალიზი ყველა მისი შემადგენელი კომპონენტის გათ-
ვალისწინებით აჩვენებს, რომ მასში პრიორიტეტულია რო-
გორც სამხედრო-სტრატეგიული, ისე სამოქალაქო მიმართუ-
ლება. ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტი-
კის მაგალითზე კარგად ცანს, რომ რეგიონალური უსაფრთხო-
ების ეფექტური, მოქმედი სისტემის ჩამოყალიბება გამომდინა-
რეობს დიდი და პატარ სახელმწიფოების შეთანხმებული პოზი-
ციიდან, კრიზისების პრევენციის და მოგვარებისათვის პოლი-
ტიკური, დიპლომატიური სანქციების გამოყენებიდან, პოლი-
ტიკური გადაწყვეტილებების მიღების მექანიზმების დამუშავე-
ბიდან, კონფლიქტების პრევენციიდან და ნდობის გაძლიერები-
დან

ევროკავშირის ქვეყნებმა შეძლეს მიეღნიათ არა მარტო სამხედრო-პოლიტიკური ინტეგრაციის ინსტიტუციონალურად გაეფორმებას, არამედ მის პრაქტიკულ გამოხატულებასაც. კერძოდ, დღეისათვის ევროკავშირი ევროპის, აზიის და აფრიკის კონტინენტებზე წარმატებით ახორციელებს რამდენიმე ათეულ სამხედრო, სამოქალაქო და სამშვიდობო ოპერაციებს.

ევროკავშირის ერთიანი უსაფრთხოების და თავდაცვისა პოლიტიკის განხილვა შესძლებელია ევროპის ინტეგრაციის და საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიების ჭრილში. კერძოდ: ფედერალიზმის, ნეოფუნქციონალიზმის, ნეორელიზმის, ლიბერალიზმის/პლურალიზმის, ნეოლიბერალური სამთავრობოთშორის, ინტერგოვერნმენტალიზმის, ისტორიული ინსტიტუციონალიზმის, ევროპული იდენტობის, ევროპეიზაციის და კონსტრუქტივიზმის. აღნიშნული თეორიები მართალია სრულად არ ხსნიან ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკას, მაგრამ შეიძლება გამოყენებულნი იქნენ მისი ცალკეული ასპექტების ასახსნელად. თითოეულ განხილულ თეორიას აქვს საკუთარი ჩამოყალიბებული ხედვები ევროპული ინტეგრაციის და შესაბამისად უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკის შექმნის მიზეზების შესახებ.

ევროკავშირის ისტორიული განვითარების გზაზე სამხედრო პოტენციალის განვითარება ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორია. ცხადია, რომ მხოლოდ დიპლომატიური საქმიანობა და რბილი ძალის გამოყენება არ არის საკმარისი მსოფლიოში არსებული ახალი გამოწვევების წინააღმდეგ. ევროკავშირის სურვილია საკუთარი სამხედრო პოტენციალით დაიცვას სტაბილურობა და უსაფრთხოება. ევროკავშირის ქვეყნების სამხედრო მშენებლობის ახალი ეტაპი მიმართულია, რომ მოხდეს ევროპის ქვეყნების სამხედრო-პოლიტიკური დამოკიდებულების შესუსტება აშშ-სა და ნატოზე და ევროკავშირის როლის გაძლიერება მსოფლიო არენაზე. მიუხედავად იმისა, რომ ევ-

როკავშირის 2003 წლის შემდეგ გააჩნია სამხედრო ინფრასტრუქტურა და ჰყავს სამხედრო პერსონალი, სწრაფი რეაგირების ძალების ჩათვლით, ორგანიზაციას სამხედრო გაერთიანებად მაინც ვერ მოვიაზრებთ.

ევროკავშირის ერთიანი სადაზვერვო სისტემის შექმნის აუცილებლობაზე საუბარი დაიწყო ჯერ კიდევ მაასტრიხტის მოლაპარაკებების დროს. ევროკავშირის სადაზვერვო სტრუქტურებიდან შეიძლება დავასახელოთ: ევროპოლი, სამხედრო შტაბის საზავერვო სამმართველო, სიტუაციის ანალიზის ცენტრი, კოსმოსური დაზვერვის ცენტრი, „ბერნის კლუბის“ ჯგუფი.

2003 წლის 12 დეკემბერს ევროპის საბჭომ მიიღო ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგია და გამოაქვეყნა მოხსენება სახელწოდებით „უსაფრთხო ევროპა უკეთეს მსოფლიოში“. სტრატეგია წარმოადგენს ევროკავშირის ყველაზე მნიშვნელოვან პარტნიორებთან დიალოგის საფუძველს, განსაკუთრებით კი ამერიკის შეერთებულ შტატებთან. ევროპის უსაფრთხოების სტრატეგია განსაზღვრავს ევროკავშირის საერთო უსაფრთხოების ინტერესებს.

ევროკავშირის უსაფრთხოების და თავდაცვის პოლიტიკაში მნიშვნელოვანია არა მარტო სამხედრო, არამედ სამოქალაქო ასპექტებიც. ეს უკნასკნელი გულისხმობს ევროკავშირის მოქმედებების კოორდინაციას ოთხ პრიორიტეტულ სფეროში: პოლიცია, კანონის უზენაესობა, სამოქალაქო ადმინისტრირება და სამოქალაქო დაცვა. ამის გარდა, სამოქალაქო კომპონენტს ასევე ეხება გადაუდებელი ჰუმანიტარული მისიების შესრულება კრიზისულ სიტუაციებში, რომელიც მოიცავს სამაშველო დახმარების განწვასაც. ევროკავშირის მშვიდობისა და უსაფრთხოების მხარდაჭერაც ხორციელდება ევროკავშირის საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკისა და საერთო უსაფრთხოებისა და თავდაცვის პოლიტიკის ფარგლებში.

ევროკავშირი საერთაშორისო დახმარების პროგრამების უმსხვილესი დონორია მსოფლიოში. ევროკავშირი მხარს უჭერს სხვა ქვეყნების ეკონომიკურ და დემოკრატიულ განვითარებას დახმარების პროგრამების მეშვეობით. რომლებშიც ყურადღება გამახვილებულია სხვადასხვა სფეროზე, მაგალითად, სახელმწიფო მართვის სისტემის რეფორმირებაზე, კერძო სექტორის განვითარებაზე და საბაზრო ეკონომიკისკენ მოძრაობის პროცესის სოციალურ შედეგებზე და ა.შ.

საერთაშორისო უსაფრთხოების განმტკიცებისთვის ევროკავშირი აქტიურად თანამშრომლობს მსოფლიოში სხვადასხვა ორგანიზაციებთან. 1999 წლიდან ევროკავშირის თავდაცვის და უსაფრთხოების პოლიტიკის ჩრილში მჭიდრო კავშირშია ისეთ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, როგორცაა გაერო, ჩრდილოეთ ატლანტიკური ორგანიზაცია, ეუთო და აფრიკის კავშირი.

2003-2009 წლებში ევროკავშირის თავდაცვის და უსაფრთხოების პოლიტიკის 23 მისიიდან 15 მიმდინარეობდა იმ ქვეყნებში, სადაც გაეროს ახორციელებდა სამშვიდობო მისია. მათ შორის ევროკავშირი აქტიურად თანამშრომლობდა გაეროს აფრიკულ მისიებთან. ის მოიცავდა სამხედრო მხარდაჭერას კონგოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში, ასევე აფრიკის კავშირის მისიის შენარჩუნების საკითხს დარფურში. ევროკავშირისა და გაეროს ურთიერთთანამშრომლობა ასევე მოიცავდა ერთობლივ ოპერაციებს კოსოვოში, კონგოში, ჩადში და სხვა რეგიონებში. ეს თანამშრომლობა განპირობებული იყო იმით, რომ გაეროს ოპერაციებმა სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპაში, ახლო აღმოსავლეთსა და აფრიკაში ხელი შეუწყო სიტუაციის სტაბილიზაციას ევროპის პერიფერიულ ზონაში. ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია (ეუთო) ევროკავშირისთვის მნიშვნელოვანი პარტნიორია. მათ აქვთ არა მარ-

ტო საერთო მიზნები, არამედ კონსულტაციის, თანამშრომლობისა და კოორდინაციის მრავალმხრივი ფორმები და ჩარჩოები.

ტრანსატლანტიკური არეალის მთავარ მოთამაშეებს - ალიანსსა და ევროკავშირს შორის ურთიერთობები თავისთავად წარმოადგენს როგორც კონკურენციულ, ისე ურთიერთდამატებით პარტნიორობას. იმისათვის, რომ ევროკავშირმა სამომავლოდ შეძლოს ნატოს რესურსების გარეშე ოპერაციების განხორციელება, მან უნდა გაატაროს ისეთი პოლიტიკა, რომელიც ხელს შეუწყობს ნატოზე დამოკიდებულების შესუსტებას.

ევროკავშირს მართალია სურს ნაკლებად იყოს დამოკიდებული ნატოზე, თუმცა ჯერჯერობით ამისათვის არ არსებობს საკმარისი სამხედრო ძალა და სავარაუდოდ, მომავალში ევროკავშირი კიდევ დიდხანს იქნება დამოკიდებული ნატოსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებზე, ისეთ სფეროებში, როგორიცაა დაზვერვა და მატერიალურ-ტექნიკური საშუალებები.

მსოფლიოში კრიზისული რეგიონების და არსებული კონფლიქტების ესკალაციის მატების კვალობაზე დღითი დღე იზრდება ევროკავშირის დაინტერესება, რომ პრევენციული ღონისძიებებით თუ კრიზისული სიტუაციების სწორი მართვით ითამაშოს მნიშვნელოვანი როლი რეგიონალური და საერთაშორისო სტაბილურობის განმტკიცების საქმეში. ამ მიმართებით ევროკავშირს უკვე გააჩნია მნიშვნელოვანი გამოცდილება დამოუკიდებლად მოამზადოს და განახორციელოს ოპერაციები. მართალია, ასეთი ოპერაციების მასშტაბები ხშირად დიდი არ არის, და ბევრ შემთხვევაში ისინი არ არის გადამწყვეტი ფაქტორი წარმატებული კრიზისული მონესრიგებისა, თუმცა, ისინი მნიშვნელოვანია ევროკავშირისთვის, როგორც ორგანიზაციისათვის, როემლსაც შეუძლია ოპერატიულად და ეფექტურად მართოს სამშვიდობო კონტიგენტები.

ევროკავშირში მიღებული მოდელი „ყოვლისმომცველი უსაფრთხოება“ განპირობებულია არა მარტო კონფლიქტების

მონესრიგებით, არამედ მისი აღმოფხვრითაც. ის მოიცავს სამშვიდობო მოქმედების ფართო სპექტრს - კლასიკური სამშვიდობო ოპერაციები, საპოლიციო ოპერაციები, კანონიერების განტიციება, რეფორმები უსაფრთხოების და პოსტკონფლიქტური მეურნეობის აღდგენის სფეროებში, დემოკრატიული ინსტიტუტების მშენებლობას და ა.შ.

ევროკავშირს სურს წარმოაჩნდეს, როგორც გავლენიანი ძალა საერთაშორისო სისტემაში და კონკურენცია გაუწიოს აშშ-ს მსოფლიო ლიდერობაში. შესაბამისად უთსპ-ის განვითარებას მომავალში აუცილებლად ექნება გავლენა აშშ-თან ურთიერთობებზე. ვინაიდან ევროკავშირს საშუალება ექნება განახორციელოს ის პოლიტიკური მიზნები, რომლებსაც არ ან ვერ მიჰყვება აშშ. მაგ., აშშ-იც და ევროკავშირიც ორივე ასახელებს ტერორიზმს საფრთხედ, მაგრამ გამოყოფენ მასთან ბრძოლის განსხვავებულ საშუალებებს.

მიუხედავად იმისა, რომ ევროკავშირს აქვს ამბიცია დაიკავოს მნიშვნელოვანი ადგილი მსოფლიოში, უნდა გავითვალისწინოთ თანაფარდობა მის კონკრეტულ მიზნებსა და შესაძლებლობებს შორის. ვინაიდან ინსტიტუციური და პროცედურული პროგრესის მიუხედავად, ახალი შესაძლებლობები დიდად იქნება დამოკიდებული წევრი სახელმწიფოების პოლიტიკურ ნებაზე – უარი თქვან ნაციონალური ინტერესების ნაწილზე საერთო ინტერესების სასარგებლოდ.

ევროკავშირისთვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ამოცანაა თავდაცვითი მართვის განვითარება. რაც უფრო ახალ ასპექტებს და მასშტაბებს იძენს ევროგაერთიანების საერთო საგარეო პოლიტიკა, მით უფრო აქტუალური ხდება უსაფრთხოებისა და თავდაცვის განზომილების მნიშვნელობა. ევროპის თავდაცვითი სტრუქტურების შექმნა დამოკიდებულია არა მარტო ევროკავშირის წევრი ქვეყნების პოლიტიკურ სურვილებზე, არამედ ევროკავშირის სამხედრო პოლიტიკურ რეა-

ლურ პოტენციალზეც. ევროპულმა თავდაცვითმა იდენტობამ, ბევრად უფრო პრაქტიკული გამოხატულება ჰპოვა, როცა კავშირის წიაღში შეიქმნა გარკვეული სამხედრო მექანიზმები. მათ შორის აღსანიშნავია სწრაფი რეაგირების ძალები. ამავე დროს, ევროკავშირმა გარკვეული კუთხით შექმნა თავდაცვითი კავშირის ჩამოყალიბების პერსპექტივა, როცა ერთობლივი ოპერატიული პოტენციალის ფორმირების გზით (ე.წ. სენტ მალოს პროცესი) აღნიშნული საკითხის გარშემო საკამოდ დაჩქარებულად დაიწყო წინსვლა. ამისათვის არსებობს საკანონმდებლო ბაზა შეიქმნას სსუპ/უთსპ-ის შესაბამისი ინსტიტუტები და მექანიზმები, და რომლებიც განსაზღვრავენ მოძრაობის (საერთო თავდაცვა) ვექტორს. შესაბამისად, ევროკავშირმა მოახდინა ინიცირება და განახორციელა ორი ათეული სამშვიდობო ოპერაცია მსოფლიოს სამ კონტინენტზე. მათ შორის იყო სამხედრო, რომელშიც მონაწილეობდა ევროპული ქვეყნების ოპერატიულ-ტაქტიკური სამხედრო ჯგუფები. გამოიკვეთა განხორციელებული ოპერაციების შემდეგი ტიპები: საპოლიციო მისია, კრიზისების მენეჯმენტი (სამხედრო), სამშვიდობო, სამოქალაქო და საზღვრის მონიტორინგი.

ევროკავშირის გაფართოება, ევროპული სახელმწიფოების საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკის ჩამოყალიბება და განხორციელება პირდაპირ კავშირშია ახალი საერთაშორისო წესრიგის ჩამოყალიბებასთან, ვინაიდან ევროკავშირი საერთაშორისო კრიზისულ სიტუაციებში განსხვავებულ მენეჯმენტს და პრინციპებს ემყარება. ამ პროცესებზე დიდად არის დამოკიდებული მომავალი მსოფლიოს და შესაბამისად, ახალი საერთაშორისო არქიტექტურის ბედიც. დღემდე ევროკავშირმა ახალი საერთაშორისო წესრიგის ფორმირებაში მნიშვნელოვანი როლი რომ ითამაშოს მას მოუწევს არჩევანის გაკეთება ტრანსატლანტიზმსა და ევროპეიზმს შორის. ვინაიდან ინტეგრაციის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ შეიქმნას სახელმწი-

ფოების ახალი სისტემა ევროპაში, რომელიც დაფუძნებული იქნება არა ძალთა ბალანსზე, არამედ სუვერენული სახელმწიფოებზე და მათ ინტერესებზე. ევროკავშირის, როგორც ახალი საერთაშორისო წესრიგის ჩამოყალიბების ერთ-ერთი ძალის როლი, კარგად ჩანს გლობალურ გამოწვევებთან მიმართებით, როგორცაა ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა და კრიზისული სიტუაციების მართვა, განხორციელებულ სტრატეგიულ და ტაქტიკურ ქმედებებში. ევროკავშირის სურვილია იყოს მნიშვნელოვანი მოთამაშე საერთაშორისო ასპარეზზე ახალი მსოფლიო წესრიგის დამყარებაში, რისთვისაც ის ავითარებს საერთო საგარეო და უსაფრთხოების პოლიტიკას. რეალურად ის ხელს უწყობს საერთაშორისო სამართალზე დაფუძნებული გლობალური წესრიგის დამყარებას და მიიჩნევს, რომ ახალი საერთაშორისო გამოწვევების გადალახვა საჭიროებს ძალების გაერთიანებას.

ევროკავშირის ინტეგრაციის წარმატებაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი როლი ეკუთვნის გადაწყვეტილების მიღების იმ მექანიზმებს, რომელიც შემუშავებულ იქნა გაერთიანებაში ხანგრძლივი მოლაპარაკებების და კომპრომისების გზით. შესაბამისად, ის ფლობს გადაწყვეტილების მიღების გარკვეულ მექანიზმებს, რომელთა დახმარებითაც ლეზულებს გადაწყვეტილებებს და ისინი მისაღებია, როგორც გაერთიანების დიდი, ასევე პატარა სახელმწიფოებისათვის. ევროკავშირში გადაწყვეტილების მიღების მექანიზმი ემყარება კომპრომისის, კონტროლისა და ბალანსის პრინციპს და არის მართლაც მოქნილი.

ევროკავშირში გადაწყვეტილების მიღების პროცესი არ არის მარტივი, რადგან მასში, გარდა წევრი სახელმწიფოებისა, საკუთრივ ზენაციონალური ინსტიტუტებიც არიან ჩართულნი. გადაწყვეტილების მიღების ბიუროკრატიულობა კი საკმაოდ აჭიანურებს მისი მიღების პროცესს, რაც თავის მხრივ უარყოფითად მოქმედებს საკითხის გადაჭრის ეფექტურობაზე. ხშირად ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკის წარუმატებლობის

ერთ-ერთი მიზეზი სწორედ, გადანყვეტილების მიღების პროცესის ხანგრძლივობა და მისი ბიუროკრატიული ხასიათია.

გადანყვეტილებების მიღების მექანიზმი სხვადასხვა სფეროებში მოიცავს განსხვავებულ პროცედურებს. რაც უფრო მჭიდროა თანამშრომლობა ამა თუ იმ სფეროში, მით უფრო საჭიროა ოპერატიულობა და ხშირად ასეთ შემთხვევაში გადანყვეტილებების მიღება ზენაციონალურ დონეზე ხდება. ამ შემთხვევაში შეთანხმების შედეგად მიღებული პროცედურის ფარგლებში ძნელია ამა თუ იმ ქვეყანამ დაბლოკოს გადანყვეტილება.

European measure of international security system

Resume

Economic cooperation in Europe which was the milestone of the integration process demanded coordination of foreign, security and defensive matters. A number of foreign and internal factors have influenced this process. On the one hand the integration demanded to broaden cooperation in the field of foreign politics (which was joined by security and defense matters) so as to defend own economic interests. On the other hand exacerbation of international relations as a result of which new conflicts appeared in different parts of the world (Europe included) caused the necessity of effective regional security system. We cannot reject the fact that transatlantic relations also affected the European integration process.

The European security is always discussed in the regional context. This was the case in the cold war period when the European subsystem of international relations was in the center of global system of two opposed superpowers. A more developed and collective system of regional security organizations has developed on the European continent which has undergone several stages of development. Different structures have participated in it. "Civilized" factor has played an important role in this process as well as economic integration occurring on the continent. The organization's difficult system supports regional security which is shown by the European security and defense politics. New mechanisms are developed for the European defense and security policy. European defense and security policy is a political phenomenon because in the 70-80-ies of the XX century foreign politics was not so developed in the frames of economic cooperation which was followed by deeper integration and the security and defense policy became a new challenge for the countries.

The European integration started by analyzing such problems as foreign and internal threats. The main threats are: proliferation of mass

weapons, energy crisis, economic crisis, international terrorism, regional and local conflicts, organized crime, violation of stability, drug abuse, environmental protection, cyber war, deficit of resources, climate change, radicalism and extremism. Fight against these threats changes traditional views about security in Europe.

The analysis of the main principles of the European security system shows us that both military and civic aspects are important in it. The European security and defense policy shows us that the development of effective regional security system needs good cooperation among big and small countries, use of political and diplomatic tools, prevention of conflicts and increasing of trust.

Today European Union successfully implements tens of military, civil and peacekeeping operations on the European, Asian and African continents. We can analyze the European security and defense policy in the frames of the theories of European integration and international relations. These theories are federalism, neo-functionalism, neorealism, liberalism/pluralism, intergovernmentalism, historical institutionalism, Europeanism and constructivism. These theories don't fully explain the European security and defense policy but they can be used in order to discuss different aspects of this policy. Each theory has its own vision about the development of European integration and European security and defense policy.

Development of military capacity is an important matter for the European integration. Diplomatic tools and the use of politics of a "soft power" is not enough against the new challenges in the world. The European Union wants to sustain stability and security by its own military capacity. The European Union is trying to be less dependent on the US and NATO and increase its role on the international stage. In spite of the fact that since 2003 the European Union has its own military infrastructure and personnel, including the rapid reaction forces, we still cannot say that the organization is a military union.

Talks about developing intelligence forces in Europe have started since Maastricht treaty. Such structures are: Europol, intelligence division, situations' analytical center, space intelligence center and the "Bern club" group.

On December 12, 2003 the European Council has adopted the European security strategy and published a report called “secure Europe in a better world”. The European security strategy defines the common interests of the European security.

An important feature of formation of modern regional European security system is that those European countries take part in it which are already members of different international security structures.

Both military and civic aspects are important for the European security and defense policy. This implies coordination in four priority areas: police, rule of law, civil administration and defense. The civil component also implies humanitarian assistance in crisis situation. The European Union is the biggest donor in the international assistance programs. It supports other countries in economic and democratic development. Attention is given to such matters as state building, private sector, market economy and so on.

The European Union actively cooperates with different organizations in order to strengthen international security. Since 1999 the European Union has ties with such organizations as: the UN, the North Atlantic organization, OSCE and the African Union.

In 2003-2009, 15 of the total of 23 European security and defense missions were conducted in those countries where the UN had a peacekeeping mission. European Union was actively cooperating with the UN’s African missions. This included military support in the democratic republic of Congo and Darfur. The European Union and the UN were also conducting joint missions in Kosovo, Congo, Chad and other regions. UN operations in South-Eastern Europe, middle East and Africa helped stabilize situation in the periphery of Europe. The organization for security and cooperation in Europe (OSCE) is an important partner for the European Union. They have not only common goals but multiple frames for consultation, cooperation and coordination.

The relations between NATO and the European Union are very important. In order to fulfill operations in the future without using the NATO resources the European Union has to develop such politics which will reduce its dependence on NATO.

The European Union wants to be less dependent on NATO but still it does not have enough military capacity for this and probably in the future the European Union will be dependent on NATO and the US in such fields as intelligence service and material-technical issues.

As crisis and conflict situations increase in the world the European Union becomes more interested to play an important role on the global stage. The European Union already has an experience to implement operations independently. Although these operations do not have a large scale still they are very important for the European Union as an organization.

The accepted model of the European Union of global security intends not only to stabilize conflicts but to fully get rid of them. This includes wide spectra of peace operations: classical peacekeeping operations, police operations, reforms, support of democratic institutions and so on.

The European Union wants to be an important player in the international relations, more important than the US. Consequently, the development of the European common foreign and security policy will have its influence on the EU-US relations. Both for the European Union and the US fight against terrorism but they have different attitudes how to fight against it.

The European Union has an ambition to become a global player but we should consider its capacities. This ambition depends on the political will of the member states which have their own national interests and if they will place common interests on the first place.

One of the main tasks for the European Union is to develop a defensive strategy. The common foreign and security policy becomes more and more important. The development of European defensive structures depends not only on the political will of the member states but on the real military potential of the Union. European defense became more practical when new military mechanisms appeared. Here the rapid reaction forces should be mentioned. The European Union initiated and implemented two dozens of peacekeeping operations on three continents. They were of the following types: police mission, crisis management, civil and border monitoring.

The new international order is connected with European integration and development of common foreign and security policy because the European Union has its own principles and management in crisis situation. The new world order depends on this process. The European Union will have to make a choice between transatlantism and Europeism. The European integration implies the interests of sovereign countries. The European Union is developing its common foreign and security policy and helps establish a global order which will be based on international law.

The European Union has decision-making mechanisms which are acceptable both for big and small member-states. The decision-making mechanism is based on the principles of compromise, control and balance. The decision-making process is not easy as not only member-states but also supranational institutions take part in it. Bureaucracy is slowing the decision-making process. Very often the reason of ineffectiveness of foreign policy is exactly the slow decision-making process and bureaucracy.

The decision-making process implies different procedures. The broader is the cooperation in different spheres the more necessity appears for operative actions and very often decisions are made at supranational level in such cases. In this case separate countries cannot easily block the decisions.

« »

, . . . 70-80- XX

2003

"
12

2003

».

(, .).

1999

2003-2009 23
, 15

, , - ,

( ) .

( ) ,

, . ,

, - .

, ,

, ,

,

(... -),

(/ ,).

, - : , ( ), ,

,

, ..

, ,

,

, ,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

,

